

TEORİ de Doğrultu

28

Ocak-Şubat
2008

Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına

İmtiyaz Sahibi: Ahmet Yaman

Sorumlu Yazışleri Müdürü: Ahmet Yaman

Yayın Türü: Yaygın Süreli

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Çakırağa Camii Sok. Birlik Apt. No: 16/10 Aksaray İstanbul

Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212) 529 06 75 **e-mail:** varyos@ttnet.net.tr

Hesap No: Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. fiti. Yapı Kredi Sirkeci Şubesi 6278-6

Sayfa ve Kapak Düzeni: Can Matbaa Grafik Atölyesi Tel: 0212 501 01 21 33

Baskı: Can Matbaacılık **Adres:** Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi Kat:3 No:7 / Şubat 2006

Tel/Fax: (0212) 613 10 77 **Dağıtım:** BİRYAY

Küreyi Kim Soğutacak?	2
Latin Amerika'da Sovyetler	10
İşçiler Arasında Çalışma, Sendikal Mücadele, Politika Ve Devrim <i>Haluk Erdem</i>	21
Yetkin Mühendislik, Ücretli Kölelik	32
Yeni Anayasa Krize Çözüm Olamaz	38
Emeğin Halleri Mi, Birikim'in Postmodern Sefillikleri Mi? <i>Ferat Deniz</i>	48
Hangi Anayasal Düzendir Bu? <i>Arif Çelebi</i>	61
Emperyalist Küreselleşme Ve Ekonomilerin Malileşmesi	66
Cinsel Devrim <i>Deniz Devrim</i>	77
22 Temmuz Seçimleri Aynasında Kadın Ve Politika	89
Alternatif Tarih Okumaları – III Hasan Sabbah Ve Fedai Hareketi	101
Yeni Fizik, Agnostik Yorumlar Ve Marksizm <i>Roza Dina</i>	113

Küreyi Kim Soğutacak?

“Bu yaz çok sıcak geçti”, “Çöl sıcakları geldi”, “Kuraklık tarımı vurdu”, “Son yıllarda ne kadar dengesiz havalar, bir gün bir diğerini tutmuyor. Bir anda 10 derece düşüp bir anda yükselebiliyor”, “Susuzluk yok mu susuzluk, canımıza tak etti”, “Özellikle yaşlıların, çocukların ve hasta olanların gün boyu dışarı çıkmasını tavsiye etmiyoruz”, “Batıda kuraklık, doğuda su baskınları!”, “Geçen yıl eksi 20 dereceyi bulan soğukların bu yıl da ülkemize gelmesi bekleniyor...”

Her biri bir durum tespitini de yansıtan bu cümlelere kimi televizyonlarda, gazetelerde rastladık, kimi yanımızdakilerden duyduk, bazen de kendi dilimizden dökülüverdi. Peki, neden böyle havalar? Tanrılar çıldırıyor mu yoksa? Öncesinde bilimsel dergilerde, ilgili meslek örgütlerinin düzenlediği konferanslarda, panellerde, çıkardıkları yayınlarda ve az sayıda olan çevrecilerin düzenledikleri etkinliklerde gündemleşen konular en sonunda günlük yaşamı, temel ihtiyaçları etkiler duruma geldi. Böylece popülerleşti, yaygın tartışılmaya başlandı. Yaşanan olayların nedeni irdelendiğinde iki kavram ön plana çıktı: Sera Etkisi ve Küresel Isınma.

Sera Etkisi ve Küresel Isınma(1)

Sera Etkisi nedir? Kömür, doğal gaz ve fueloil gibi fosil yakıtlar, yüksek basınç altında oluşmuş ve karbondioksit (CO₂) içeriği bakımından çok zengin organik maddelerdir. Bu yakıtların kullanımı

sonucunda açığa çıkan CO₂ gazı atmosfere karışır.

Normalde karbon döngüsünün bir parçası olan bu olay, fosil yakıtların kullanımının artması ile atmosferdeki CO₂ miktarının normalden yüksek seviyelere çıkmasına neden olur. Havanın başlıca iki bileşeni olan oksijen ve azot gazları, güneşin gözle görülebilen dalga boyu ışınlarını yansıtır ve morötesi ışınların bir kısmını da absorblar (soğurur). Dünya yüzeyine ulaşabilen güneş ışınları, yeryüzü tarafından soğurularak ısıya dönüştürülür. Bu ısı, yeryüzündeki atomların titreşimine ve kızıl ötesi ışımaya yapmalarına neden olur. Bu kızılötesi ışınlar, oksijen veya azot gazı tarafından soğurulamaz. Ancak havada bulunan CO₂ ve CFC (kloroflorokarbon) gazları, kızılötesi ışınların bir kısmını soğurarak atmosferden dışarı çıkmalarını engeller. Bu soğurma olayı, atmosferin ısınmasına yol açar. Bunun sonucunda dünya, güneşin altına park edilmiş bir arabanın içi gibi ısınır. İşte bu duruma “Sera Etkisi” adı verilir.

Küresel ısınma nedir? İnsanlar tarafından atmosfere salınan gazların Sera Etkisi yaratması sonucunda, dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına küresel ısınma deniyor. Daha ayrıntılı açıklamak gerekirse; dünyanın yüzeyi güneş ışınları tarafından ısıtılıyor. Dünya bu ışınları tekrar atmosfere yansıtıyor ama bazı ışınlar su buharı, karbondioksit ve metan gazının dünyanın üzerinde oluşturduğu doğal bir örtü tarafından

tutuluyor. Bu da yeryüzünün yeterince sıcak kalmasını sağlıyor. Ama son dönemlerde fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, hızlı nüfus artışı ve toplumlardaki tüketim eğiliminin artması gibi nedenlerle karbondioksit, metan, ozon, CFC ve azotoksit gazların atmosferdeki yığılması artış gösterdi. Bilim adamlarına göre işte bu artış, küresel ısınmaya neden oluyor. 1860'tan günümüze kadar tutulan kayıtlar, ortalama küresel sıcaklığın 0.5 ile 0.8 derece kadar arttığını gösteriyor.

Bu konu ilk defa rüşeym halindeyken, 1896 yılında bilimcilerin gündemine girer. İsveçli S. Arrhenius, atmosferdeki CO2 birikiminin değişmesine bağlı olarak iklimin değişebilirliğini, 19. yüzyılın sonunda öngörmüştür. Bu öngöründen seksen yılı aşkın bir süre sonra, 1979 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) öncülüğünde "1. Dünya İklim Konferansı" düzenlenmiş; fosil yakıtlardan ve CO2 birikiminden kaynaklanan küresel iklim değişikliği vurgulanmıştır. İlk ciddi konferans ise 1992 Haziran'ında Rio'da düzenlenmiştir. Öngöründen yaklaşık bir asır sonra konu ele alınabilmiştir. Geçen süre boyunca sanayileşmede önemli atılımlar yaşanmış, özellikle fosil yakıtların kullanımı devasa boyutlara ulaşmıştır. Küresel iklim değişikliği ve yol açabileceği felaketler gözetilmeden, uygun tedbirlerin ne olabileceği tartışılıp sonuca ulaşılmadan ve dolayısıyla hiçbir pratik tedbir alınmadan atılan adımlar, dünyamızı hasta bir gezegen haline getirdi. Binlerce, onbinlerce yılda peyderpey ve böylelikle bu kadar yıkıcı olmadan hayata geçme ihtimali olan iklim değişikliği hızlıca gerçekleşmiş ve yaşam döngüsü için temel önemde olan ekosistemin doğal dengesini ciddi anlamda tahrip etmiştir. Bilimcilerin söylediğine göre mavi-gezegenin tüm tarihi boyunca lokal, bölgesel yaşanan iklim değişiklikleri ilk defa küresel boyuttadır ve yerküre hiç bu kadar sıcak olmamıştır. Yaşanılan durum, kapitalist insan eliyle yaratılmış bir küresel çevre krizidir.

Kyoto Protokolü Ve Yaklaşımımız
Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve

Sözleşmesi, 1992 yılında imzaya açılır. 188 ülke taraf olur ve bu sözleşme 1994'ün Mart ayında yürürlüğe girer. Mart 1995'te çok sayıda çevre kuruluşu temsilcisi bir araya gelip panel düzenler ve Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olan ülkelerin taahhütlerini yeteri kadar yerine getirmediklerine karar verir. Bu nedenle çerçeve sözleşmesine yasal olarak bağlayıcı bir protokol eklenmesinin zorunlu olduğu kanaatine varılarak, bir protokolün düzenlenmesi çalışmalarına başlanır. Bu çalışmalar sonunda 1997'de Kyoto Protokolü ortaya çıkar. 160'tan çok ülke temsilciliklerinden oluşan bilim adamları Japonya'nın Kyoto kendinde bir araya gelir ve ülkelere, devletlere yasal sorumluluk yükleyen bir rapor düzenler. Bu rapora "Kyoto Protokolü" denir.

2001 yılının Haziran ayında 178 devlet temsilcisi Bonn'da toplanır, protokol kurallarıyla ilgili temel konular üzerine anlaşmaya varılır. Bu protokolle hedeflenen, atmosfere CO2 salınımının yüzde 5.2 azaltılıp, 2012 yılında 1990 yılındaki sera gazları salınımı düzeyine inilmesidir. Ancak uygulamaya geçilmesi için dünyada CO2 salınımının yüzde 51'inden sorumlu ülkelerin imzasının olması şarttır. Bu oranı ise ABD ve Rusya sağlar. Rusya'nın Kasım 2004'te imza atmasıyla beraber Protokol, Şubat 2005'te yürürlüğe girer.

"BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"nde 1994'te Türkiye'nin imzası yoktur. Bunda, hazırlayan kurumun Türkiye'yi hem EK-1 diye kategorilendiren "Ekonomisi geçiş sürecinde olan ülkeler" içinde, hem de Ek-2 diye kategorilendirilen "OECD ülkeleri" içinde göstermesinin payı vardır. Türkiye itiraz eder ve bu durumun değiştirilmesiyle 2001'in Kasım ayında 189. devlet olarak Çerçeve Sözleşmesi'ni imzalar. Ancak çeşitli yaptırımları olan Kyoto Protokolü'nü ABD'yle beraber imzalamamayı hala sürdürmektedir.

Bilim çevrelerine göre, Kyoto Anlaşması ile öngörülen CO2 salınımının yüzde 5.2 azaltılması yetersizdir. Bu oran en az yüzde 60 olmalı. Kyoto Protokolü'nün şu an yeterince imzalanmamış olduğunu göz ardı

etsek bile, hedefleri bu ciddi çevre sorununa çözüm olmanın çok gerisinde kalıyor. (İmza atanların ona uygun davranıp davranmayacağı konusunda denetim mekanizmasının güvenilirliğini, şu an için hiç tartışma konusu yapmıyoruz.) Küresel ısınmanın nedenlerini ortadan kaldıracakmış gibi sunulan Protokol'ün içeriği bundan ibaret. Hedef: Şu an için hesaplandığı kadarıyla gerekli azaltmanın en iyi ihtimalle ancak 12'de 1'lik bölümünü karşılıyor.

Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO) Başkanı Özlem Eylem Tuncaelli'nin(2) belirttiğine göre, Kyoto Protokolü ile ilgili bütün toplantılarda dünyanın ve insanlığın geleceğinden çok kartellerin geleceğinin konuşulmuş olması manidardır. “Şirket camları kırılmasın’ diye yoksullara göstermelik yardımlar yapanlar, yaşlı kıta Afrika'nın açlık ve hastalıklarla boğuşan çilekeş insanlarına destek oluyormuş gibi görünmek için beş yıldızlı otellerde toplantılar örgütleyenler, konserler düzenleyenler, tüm insanlığı tehdit ettiği aşikar olan küresel ısınmaya karşı bilimcilerin alarm zillerini çalıp uyarmasıyla ve sonucunda oluşan felaketler yüzünden açığa çıkması olası tepkileri düzen içinde emmek için böyle bir Protokol imzalamak zorunda kalmışlardır.”

Bu anlaşmanın yarayı tedavi edebilen bir ilaç olmayacağını bilerek, ama yine de kendi kâr, rekabet, artı-değer sömürsünü kısıtlamak, çeşitli tedbirler almak zorunda kalacak olan burjuvaziyi verdikleri taahhüdü yerine getirmek için zorlamak, doğru bir politik hat olacaktır. Sosyalistler, bazı çevreci örgütlerin sanki Kyoto Protokolü herkes tarafından imzalanırsa ve hedeflerine uygun hayata geçerse, küresel ısınma sorunu çözülecekmiş gibi sergiledikleri yaklaşımların yanlışlığını da vurgulayarak hareket etmelidir.

Ayrıca bu konularda önceki dönemde de hükümet olan AKP'nin söylemleri ve pratiğini görmek/göstermek gerekir. Eski Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe, çevreye derin (!) duyarlılığını Hollanda'dan Türkiye'ye gönderilen gemideki zehirli asbesti millileştirme söylemi ile göstermişti. Mersin'de zehirli atık dolu olan ve batırılan

Ulla Gemisi'nin yıllardır çıkarılmamış olması, doğaya verilen değeri gözler önüne seren ayrı bir vurdumduymazlık örneğidir. Bunlar kişiye özgü yaklaşımlar değil; ormanları, dereleri, akarsuları “Babalar gibi satmayı” marifet sayan, Hasankeyf gibi tarihsel değerleri baraj suları altında bırakmayı tercih eden, doğal zenginlikleri Karadeniz Sahilyolu yapımında olduğu gibi yok etmekten yüksünmeyen neoliberal burjuva politikasının doğal sonuçlarıdır. Böyle bir anlayışın, daha ileri tedbirleri bir yana bırakalım, Kyoto Protokolü'nü bile imzalamamasının bir mantığı vardır. Bunda ekonomik, politik, askeri kibleleri Beyaz Saraylılardan ayrı bir tavır almak istememeleri bir faktördür. Kyoto Anlaşması yükümlülükleriyle kendilerini ve temsil ettikleri burjuva sınıfı hiçbir şekilde sınırlamak istememeleri de diğer bir faktördür.

Biliniyor ki, yeni kurulan hükümet programının hedeflerinden biri, kişi başına düşen milli geliri 10 bin dolara çıkarmak. Bunu yapmak için en önemli gelir kaynaklarından biri olarak emperyalistlerin sermayelerini görüyorlar. Satışlara, özelleştirmelere devam etmenin yanı sıra farklı politikaları da var. Bunlardan biri doğrudan Kyoto Protokolü ile ilgili. Bu anlaşmayı imzalayan ülkeler kendilerini belli anlamda sınırlamış oluyorlar. Kendi siyasi coğrafyaları içinde bundan böyle atmosfere saldıkları CO2 miktarını azaltmak durumundadır. Peki bunlar artı-değer sömürsünü sağladıkları fabrikaları, özellikle fazla CO2 salınan sektörlerdeki tümüden kapatıp o gelirden mahrum kalmayı göze alırlar mı? Tabii ki hayır. Emperyalist-burjuvazi bu tip fabrikaları Kyoto'yu imzalamamış, dolayısıyla sanayi yatırımları yüzünden havayı fazla CO2'yle kirletmeme taahhüdü olmayan ülkelere kaydırıyor. Örneğin, çimento fabrikalarında bir ton çimento üretiminde atmosfere bir ton karbondioksit (CO2) salınıyor. Fransız burjuvazisi de kendi ülkesindeki çimento fabrikalarını başka yerlere taşıyor. Bu ülkelerin başında Türkiye geliyor. Böylelikle Türk burjuva devleti, bu fabrikaların gelirini

milli gelire ekliyor. “Milli” gelir yükseliyor. Kazanç esasen Fransız burjuvazisine gitse de bu topraklarda elde edilen gelir olarak gözüktüğü için hükümet “geliri arttırmış”, “ekonomiyi düzeltmiş” oluyor. Sonuç olarak doğrudan çevreyi ilgilendiren bir konu gibi duran Kyoto Protokolü, aslında ekonomik-politik birçok unsuru, hesabı da barındırıyor. Tam da bu yüzden Türk burjuva devleti ve hükümetteki AKP, anlaşmayı imzalamıyor.

O zaman sosyalistlerin çevreci örgütlerle, kişilerle beraber “Kyoto'yu imzala!” şiarıyla harekete geçmesi, Protokol'ün tüm güdüklüğüne rağmen bir ihtiyaç ve gereklilik oluyor.

Son dönemde tırmandırılan ırkçı dalganın gölgesinde Meclis'ten geçirilen nükleer santral yasası ise mücadelenin başka bir konusunu ortaya çıkarıyor. AKP Hükümetinin nükleer santraller inşa etme politikası, yeni Çernobillere davetiye çıkarıyor.

Çevre Sorunları Nasıl Çözülecek?

Sera etkisi, küresel ısınma vb. gibi birçok sorunun kaynağını geliştiren teknolojide, sanayileşmede gören yaklaşım kendini çevreci olarak tanımlayan birçok bireyde, örgütte gözlemlenebiliyor. Bilim ve sanayinin karşılıklı gelişip birbirini zenginleştirmesiyle gelen teknik, teknolojik aşama insanlık için bir tehdit midir? Üretimdeki gelişmelerin şu anki düzeyi bile tüm insanlığın temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir seviyeyi geçmiştir. Bu bir olumsuzluk mudur? Bu gelişmeyle beraber çevre kirliliği artmış, doğanın dengesi tahrip olmuştur. Ancak yaşananlar sanayileşmenin, teknolojik gelişmenin doğal bir sonucu mudur, yoksa bu gelişmelerin yanı sıra eş güdümlü olarak ekosistemin doğal dengesini ve çevrenin temizliğini gözetecek yatırımlar yapılmamasının bir getirisi midir?

Teknik, teknolojik gelişmelere, üretim araçlarına olumlu veya olumsuz gerçek etki düzeylerinin ötesinde büyük misyonlar biçmek isabetsizdir. Bunların hepsi araçtır. Yön veren bir sistem ve sonuçta insanlar vardır. Sorunun odağında üretim araçları değil, üretim ilişkileri durur. Kapitalist

üretim ilişkileri altında yıkıcı rol oynayan bir teknik, sosyalist üretim ilişkileri altında olumlu bir rol oynayabilir.

Yaşamın akışı için gerçekleşmeyecek ve gerçekleşmesi insanlığın geldiği düzeyden yüzlerce, binlerce yıl geri gitmek demek olan kurgular, sorunu çözücü alternatif seçenekler değildir. Kimseye var olan durumu değiştirme gücü ve bunun için harekete geçme enerjisi vermez. Somut değişimden, toplumsal dönüşümden umudunu yitirmiş dar arkadaş toplulukları, belki kendilerine uygun tecrit alanlar yaratıp kazanımlardan uzak bir yaşam kurabilirler, ancak bu, ne küreyi kurtarır ne de çevreyi temiz bir hale getirebilir.

Bu tespiti yaparken, kuşkusuz sosyalizmin de üretim araçlarının ve enerji kaynaklarının seçiminde doğaya etkisini göz önünde tutması gerektiğini vurgulamalıyız. Üretim araçlarının sorunun kaynağı olmadığı doğrudur, ama sorunu etkileyen, ağırlaştırıcı ya da hafifleten bir rol oynayamayacakları anlamına da gelmez. İnsanlık, ilerleyen teknolojiden bu yönlü faydalanabilir. Sosyalist devrim, aynı zamanda insanlığın daha temiz enerji kaynaklarına, örneğin petrol-kömür-nükleer enerji yerine rüzgâr-güneş enerjilerinin kullanımına yönelişinin önünü açan ekonomik koşulları da hazırlar. Enerji tekellerinin insanlığı mahkûm ettiği, doğayı tahrip eden enerji kaynaklarından kurtuluşun imkânlarını yaratır. Sanayinin doğaya zararlı atıklarının filtrelenmesinin ekonomik koşullarını hazırlar. Emperyalist tekellerin azami kar hırsıyla gezegenin varlığına kast ettikleri koşulları yıkar.

Çevreci harekette bir damar, sorunun isabetli şekilde kapitalizmden kaynaklandığını görüyor, dile getiriyor. “Kapitalizm öldürür, kapitalizmi öldürün” gibi sloganları kullanıyorlar. Kapitalizm, doğallığında üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip tek kapitalistleri, özel, bencil çıkarlarına göre hareket etmeye mecbur bırakıyor. En yoğun sömürüyle en fazla artı değeri elde etme, kâr oranını en yüksek seviyede tutma, rekabeti merkeze alarak diğer kapitalistleri yenilgiye uğratıp zenginliğine zenginlik katma güdüsünü kışkırtıyor. Bireysel (en

fazlasından ailesel veya şirketsel) çıkarların en önde gözetilmesi, toplumsal kaygılarla harekete ve düşünüşe müsaade etmiyor. Kapitalizmin burjuvalarda, egemenlerde yarattığı dizginlenemez kar hırsı plansız-programsız sanayileşmeyi, toplumsal ihtiyaçlara göre değil, piyasanın kurallarının yön verdiği isteklere göre yatırım yapmayı ve bu yatırımların çevreye olumsuz etkilerini önemsememeyi gerektiriyor.

Ancak suçu kapitalizmde görmek ve bunu vurgulamak yeterli mi? Haklı kapitalizm karşıtı söylemleri kuşanan birçok çevreci kişi, grup, örgüt bunu yeterli görüyor. Fakat alternatif sunmayan bir olumsuzlama sadece tepki gösterimi olarak kalıyor. Bu isabetli söylemleri dillendirenler, alternatifini koymadıkları için dönüp dolaşıp yine kapitalist sistem içinde bir takım geçici tedbirler talep eden pozisyonda kalıyorlar. Taleplerinin hepsi gerçekleşse bile şu açık ki; belli bir işleyiş içinde hareket eden kapitalist sistem tekrar tekrar aynı sorunları üretecektir.

Kapitalist sisteme alternatif nedir? Çok açık; tektir ve sosyalizmdir. Son tahlilde bir sistemin niteliğini belirleyen ekonomik altyapıdır. Onun üzerinden şekillenen siyaset, hukuk, ideoloji, kültür, sanat vb.nin hepsinin bir etki düzeyi vardır, ancak alt yapıyı değiştirmeden ne bunlarda somut köklü değişiklikler yapılabilir, ne de bunlarda yapılacak bazı kısmi değişiklikler sistemde dönüşüme yol açabilir. Hali hazırda kapitalist sistemin ekonomik yapısının en temel özelliği olan üretim araçlarının özel mülkiyetini kaldıracak olan ekonomik süreci artı-değer, rekabet vb. odaklı olmaktan çıkaracak olan, bunların nasıl yapılacağını ortaya koyan tek sistem sosyalizmdir. Sosyalizmin kuruluşuyla beraber insan-merkezli, toplumsal kaygılarla şekillenen, insanlık için daha iyi bir yaşamı hedeflediği için çevre konularında duyarlı, planlı ekonomik politikalar gündemeleşecektir. Günümüzde anlaşıldığı gibi acilleşen küresel çevre sorunlarına uygun müdahaleler gerekli kaynaklar ayrılarak yapılacaktır.

Bu konunun biz kendimize düşen, güncelde eksik bıraktığımız yönleriyle uğraşırken çevrecileri de gerçek ve tek toplumsal

alternatifi sahiplenmeye çağırırız, çağırmalıyız. Halihazırdaki durum, sadece kapitalizm karşıtı söylemleri dillendirip alternatifini işaret etmemek ve onu hayata geçirmek için mücadele etmemek, emperyalist-kapitalist egemenlerin göstermelik bazı pratikleri hayata geçirerek çevre sorunlarını sistemleri içinde çözebilecekleri yanılması yaratmasına fırsat sunuyor. Düzenlerini zorlamayacak, sarsmayacak bir takım anlaşmaları çözümmüş gibi sunarak geniş kitlelerin bilincini bulandırmalarına olanak tanıyor.

LiveEarth gibi organizasyonlar düzenleyerek, göz boyama operasyonları ile sorunların doğrudan kendilerinden kaynaklandığını gizleme çabasına girebiliyorlar. Sözüm ona “kendiliğinden” oluşan somut yaşamsal sorunlarla ilgili duyarlı oldukları imajı yaratmaya çalışıyorlar. Bu imajı yaratırken bazen iyi niyetli, gerçekten çevre için bir şeyler yapmak isteyenlerin enerjisinden de yararlanıyorlar. Böylelikle bazı çevrecileri kendileri için kabul edilebilir, sistemle uyumlu “muhalif” çizgide tutabiliyorlar. Duyarlı insanların yeniyi yaratabilme ihtimalini de barındıran gücünü böylelikle gelişmenin bizzat sorumlusu sistem yönlendirmiş, heba etmiş oluyor.

Atılacak ilk adımlar

Eko-sistem düşmanı ekonomik sistemi alternatifleriyle, sosyalizmle değiştirebilmenin tek yolu, siyasal iktidar mücadelesi vermektir. Siyasal iktidar mücadelesi veren devrimciler, sosyalistler çevre konularına duyarlılıklarını sadece programlarında dile getirmekle yetinmeyip, bu konu özelinde yürütecekleri ajitasyon-propaganda faaliyetini, eylem zincirini kendi politik planlarına katabilmeliler. İhtiyaç olan; pratikte cisimleşen bir tarz, bir hat inşa etmektir. Diğer yandan çevre sorunlarına duyarlı çevre hareketi bileşenleri de, doğrudan ekonomik-politik-kültürel hatta askeri yönü bulunan çevre konularının bu tüm mahiyetini vurgulayarak ve alternatifini sunarak gündemeleştirmeyi başarırlarsa, insanlık için somut kazanımlar sağlamak işten bile değil.

Çevre konularında sorunlara hâkim, teknik bilgisi yüksek, çözüm projeleri olan çevre mühendisleri, meteorologlar, iklim bilimciler vb. insanlar, meslek odaları, örgütler var. Fakat ÇMO Başkanı Özlem Eylem Tuncaelli röportajında(3) işin püf noktasını şöyle vurguluyor: “ÇMO küresel ısınmaya karşı bir program oluşturamaz. Böyle bir görevi de yok. Yani bu hükümetlerin görevidir.” O zaman sorunun çözümü mercii siyasi iradedir. Çok doğal ki, uzmanlar ne kadar bilirlerse bilsinler, projeleri ne olursa olsun siyasi irade egemenler bir hareket planı oluşturamazlarsa bilgileri, projeleri rafta, dergi sayfalarında, kitaplarda, seminer salonlarının kulaksız duvarlarında tıklı kalmaya mecburdur. Yaşadığımız kapitalist sistem çarkı içinde hiçbir siyasal gücün bu sorunları sona erdirmeye, köklü çözüme kavuşturma gibi bir planı-projesi olmaz/olamaz. Mantalitesi artı-değer sömürsü, serbest piyasa ortamında rekabet, en fazla kar ve böylelikle burjuvazi için “kalkınan” ekonomiden kaynak alan hiçbir iktidar organı, küresel çevre krizleriyle ilgili harekete geçmeyecektir.

Sorunlara toplumsal açıdan, insani duyarlılıkla ve çevrenin doğal-dengesini gözeterek bakan sosyalistlerin iktidar olması bu yüzden de bir tercih değil, zorunluluktur. Ekonomik sistemi topyekün değiştirmek isteyen sosyalistlerin iktidarı almaları ve karar verici haline gelebilmelerinin yegane yolu devrimdir. Sonuçta yeni, temiz ve ekolojik dengesindeki bozukluklar giderilmiş başka bir dünyayı gerçekten isteyenler, doğallığında kendi taleplerini de dillendirerek, çözüme giden yolda belirleyici bir ilk adım olan devrim hedefli mücadelede yer alabilmeliler.

“Yeşil” hareket adıyla kendinden menkul hale getirilen çevreci hareket, Avrupa’da kapitalizmin bir kanadı haline geldi ve burjuva hükümetlerin alelade bir parçasına dönüştü. Böylece çevre yıkımı “Yeşiller” eliyle yapılır oldu. “Yeşiller” hareketinin tarihsel evrimi de doğa yıkımına karşı toplumsal hareketin ancak, sosyalizm savunusuyla kendi temellerini sağlamca atabileceğini gösteriyor.

Sosyalistlerin Çuvaldızı

Sosyalistler iğneyi halihazırda var olan kendi güçlerince harekete geçen, öyle veya böyle eksikliklerini gördükleri çevreci bireylere, örgütlere batırırken çuvaldızı kendilerine batırmalıdır. Var olan hareketlerle gündeme giren konularla yeterince ilişkilendirilip ilişkilendirilmediklerini hiç gocunmadan sorgulamalıdır: Akkuyu’yla ilgili zamanında oluşan duyarlılığa nasıl bir katkı sunduk? Önceden Bergama köylülerinin, yakın zamanda Salihli köylülerinin önemli olumlu örnekleri olan ve çeşitli kazanımlarla sonuçlanan eylemlerine ne kadar destek verdik? Mersin’de deniz altında yatan zehir gemisi Ulla’ya karşı neler yaptık? Gebze Dilovası’ndaki çevre felaketi insan yaşamını doğrudan tehdit ederken ne kadar duyarlılık gösterdik, gösteriyoruz? Yatağan’daki fabrikalar zorunlu oldukları en ufak bir temizlik tedbirini almamak için kırk dreden su getirirken, biz onların bu tutumunu ne kadar gündemleştirdik? Hollanda’dan asbest yüklü gemi gelirken farklı farklı şehirlerde, “asbesti millileştirmeye” çalışan bakanı da teşhir eden neler yaptık? Munzur’un doğal zenginliğine tecavüz demek olan baraj yapımına karşı hangi pratikleri hayata geçirdik? Hasankeyf doğal ve tarihsel zenginliğini Ilısu Barajı projesi ile sular altına gömmeye çalışanlara karşı neler yapıyoruz? Enerji yoksunluğunu öne sürenlerin ve bu gerekçeyle nükleer enerji santrali yasasını geçiren AKP Hükümetini kaç panelde sorguladık, bu konuyla ilgili ne kadar materyal dağıttık? Sinop merkezli gelişen harekete ne katkılar sunduk/sunmayı tasarlıyoruz? Kürt coğrafyasındaki askeri operasyonlarda düşman olarak görülüp yakılan ormanlara çevre kaygılarını da dillendirerek ne kadar sahip çıktık? Coğrafyamızda CO2 salınımında büyük etkisi bulunan, linyit kullanan termik santrallerin kapatılmaları için ne yaptık? Kuraklık, susuzluk ve bunların nedenleriyle ilgili semtlerde, sendikalarda, okullarda kaç tane söyleşi düzenledik? “Doğaya sahip çıkalım” şiarıyla kaç şenlik, eylem vb. örgütledik?

Bu sorulara cevap vermek durumundayız.

Olumsuzluklarla, olumsuzluklarla açığa çıkan bizim, sosyalistlerin tablosudur. Tabloya bakmakla yetinmemek, nedenlerini irdelemek ve yeni bir hat oluşturmak ise sosyalistlerin güncel görevidir.

Gelinen aşamada küresel ısınma vb. problemlerin etkileri daha doğrudan geniş kitlelerin, emekçi milyarların gündemine girmiştir. Yaşamsal ihtiyaçların karşılanması sorun olmaya başlamıştır. Susuzluk, kuraklık, aşırı sıcaklar, aşırı soğuklar, seller, büyük fırtınalar, eriyen buzulların etkisiyle yükselen ve daha da yükselecek olan okyanus, deniz seviyeleri ve sayamadığımız diğer sonuçlar doğrudan insanlığı tehdit etmektedir. Çeşitli bilim çevrelerince dillendirildiği gibi bu sorundan en fazla etkilenecek olan bölgeler, bu sorunun ortaya çıkmasında en masum olanlardır. Bundan sonra da Katrina Tayfunu'nda olduğu gibi, felaketler en fazla yoksulları vuracaktır.

Çevreci Hareketin Değişen Çehresi

Egemenler, kısa sürede değil olumlu gelişmeler için adım atmak, gelişen olumsuzlukların derinleşmesinin önüne geçecek tedbirler almaktan bile acizdir. Kitlese çevre hareketinin potansiyelleri artacaktır.

Çevre yıkımının uzak bir tehlike olmaktan çıkıp, yakın, elle tutulur, emekçilerin yaşam alanlarını dolaysızca etkileyen bir sorun haline gelmesi, çevreci hareketin tabanını ve bileşenlerini de etkiliyor. Dün insanlığı yaklaşan tehlike hakkında uyarmak ve duyarlılık yaratmak amacıyla harekete geçen aydınlarla ve duyarlı kitlelerle sınırlı kalan bu hareket, bugün doğrudan kentlerde ve köylerdeki emekçi halk kitlelerinin kendi yaşam alanlarına sahip çıkmasıyla yeni bir çehre kazanıyor. Mahallesindeki baz istasyonuna, fabrika atıklarına karşı duran kent yoksulu, köyünde siyanürlü altın aranmasına direnen köylü, vb. çevreci hareketin yeni sembolleri olarak öne çıkıyor. Hareket daha halkçı bir içerik kazanıyor. Bu yeni gelişme de sosyalistleri göreve çağıran özel bir durum oluşturuyor.

Sosyalistler bu hareketi geliştirmek, ayrıca kendilerinden bağımsız gelişenlere de destek

vermek zorundadırlar. Bu zorunluluğu gözetmeden yapılacak planlar, politik mücadelenin önemli bir ayağını eksik bırakmak demektir.

Bireysel Tedbirler, Çözüm Değil Uyum İçin

Dikkat edilmesi gereken, es geçildiğinde niyetten bağımsız yanlış yönlenebilir ve yönlendirmeye sebep olan birkaç noktaya değinmek isabetli olur.

Küresel ısınma, artık kimsenin inkâr edemeyeceği somut bir olgu. Bir süre önceye kadar kendi saltanatları tehdit altına girmesin, zenginliklerine dokunulmasın diye var olan olguyu ve gelişmenin yönünü inkâr eden egemenler, gelinen süreçte artık bunu yapamıyorlar. Egemenler, bu yeni durumda taktik değiştiriyorlar. Bir yandan çevre sorunlarında emperyalist-kapitalist sistemin sorumluluğunu karartmak için piyasaya yeni masal senaryoları sürüyorlar. Diğer yandan yaşananlar sanki kendiliğinden olan doğal gelişmelermiş, kadermiş gibi mistik söylemleri kullanıp ezilen milyarları uyutmak istiyorlar. Doğrudan sorumluluğu olan kapitalist sistem ve kapitalist üretim sürecinden dikkatleri kaçırmaya çalışıyorlar.

Sorunların nedenini gündemleştirmekten kaçınırken, sonucu olumlu yönde belirleyici düzeyde etkileme gücü olmayan tedbirleri çözümmüş gibi sunuyorlar. Bu tedbirler genellikle tek tek bireylerin, ailelerin, konutların alacağı boyutta oluyor. Uluslararası bir kurum olan IPCC(4) Şubat 2007'de bir rapor yayınladı, hemen ardından AKP Hükümeti de bir rapor açıkladı. Her iki raporda, "...iklim değişikliğinin sorumlusu olarak tek tek insanlar (bireyler) görülmekte ve buradan hareketle bireysel ölçekte küresel ısınma sorununa ilişkin alınacak önlemlerin önemine işaret edilmektedir"(5) Bu, bireysel önerileri, önlemleri abartılı bir şekilde vurgulamanın pek de masum olmadığını, merkezi bir politikanın yansıması olduğunu gösterir. Böylelikle sürecin mağduru olan geniş yığınların kendisini fail hissetmesi de sağlanır. Açık bir manipülasyon operasyonudur bu. Önerilen tedbirlerin güdüklüğü, etki düzeyinin orana

vurulduğunda düşüklüğü konuyla az çok ilgilenen herkes için aşikârdır. Kişisel, konutsal tedbirler küresel ısınmayı engelleyecek, enerji kaybını ciddi anlamda azaltacak vb. durumda değildirler. Sosyalistler söz konusu tedbirleri çözümmüş gibi sunmaktan bu yüzden kaçınırlar, kaçınmalıdırlar. Sosyalistlerin sorumluluğu, dikkati toplumsala çekmektedir. Gerçek çözümü yığınlara göstermektir. Burjuvazinin tali yönere yönlendirip dikkat dağıtma çabası görülürse, gösterilirse bu yönelimi rahatlıkla boşa düşürülebilir.

Küresel ısınma, çevre sorunları gibi konuları ele alan yazılarda, konuşmalarda bireysel tedbirleri, tasarrufları vurgulamaktan sakınmak doğru olur. Bazı konularda tutumlu olmak, özen göstermek; misal fazla su harcamamak, elektriğin boşa gitmesine izin vermemek, plastikten yapılan eşyaları kullanmayı tercih etmemek vb. sosyalistlerin dikkat etmesi gereken konular arasında sayılabilir. Ancak bunlar, sosyalist yaşam tarzı, yeni insanı kendimizden başlayarak inşa etme konularında ele alınacak unsurlardır. Ve bu konulara odaklanan durumlarda gündemleştirilmelidir. Hele ki, çevre sorunlarının çözümünde bireysel tedbirler bu kadar çok vurgulanırken, etkileri-önemi abartılırken, sosyalistler tüm enerjilerini ısrar ve inatla toplumsal çözüm biçimlerini gündemleştirmeye seferber etmelidir.

Bir diğer nokta, çevre sorunları dünyanın gidişatı denince ısrarla çizilen felaket senaryolarıdır. Evet, şu anki sistemin yönelimi devam ederse durum “Küresel Yokoluş” a da gidebilir. Ancak bunun mecburi istikametmiş, önlenemez kadermiş gibi sürekli ifade edilmesi ve “Denizler yükselecek, seller kopacak, insanlık yok olacak, canlıların hepsi ölecek” gibi olası ihtimallerin aşırı biçimde vurgulanması, geleceğin mutlaka olumsuz yönlü gelişeceği havası yaratıyor. Bu seçeneğin karşısında

güçlü ihtimal olarak duran sosyalizm ve komünizm alternatifi yok sayılıyor. “Ya küresel yokoluş, ya sosyalizm” ikileminde, sosyalistler olumlu yanı gündemleştirmeli. Sonuçta Marksistler, çevre sorunlarıyla da devrimci perspektiften ilgilenir ve devrimin güncelliğini savunur. Bu perspektifle konuyu ele almayan, ezilenlerin alt-üst edici, yıkıcı ve yapıcı kuvvetini, nesnel olanaklar görmeyen umutsuz aydınlar sürekli felaket senaryolarını, kara ütopyaları temcit pilavı gibi kitlelerin önüne sürebilirler. Ama sosyalistler daha büyük felaketlerin engellenebileceğinin mümkünlüğünü yüksek sesle ifade eder. Bunun nasıl olacağına dair perspektifler sunar. Durumun mağduru geniş kesimleri harekete geçmeye çağırır. Çevre konularında duyarlı ama umutsuzlaşan aydın bakışını değil, yarını kazanmaya inanmış ve kilitlenmiş devrimci perspektifi ve politika yapış tarzını bu alana taşımalıyız.

Dipnotlar

- 1- Bu başlıkta yer alan bilgiler geniş ölçüde “Dünya Yalvarıyor” (Sosyalizm Yolunda Özgür Gençlik, 11 Ağustos '07, sayı 77) makalesinden alınmıştır.
- 2- “Tek Suçlu Kapitalizm” başlıklı röportajdan (Sosyalizm Yolunda Özgür Gençlik, 11 Ağustos '07, sayı 77)
- 3- Adı geçen röportajdan
- 4- IPCC, BM Çevre Programı ve Dünya Meteoroloji Örgütünün ortaklaşa düzenlediği “Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli”nin kısaltmasıdır. Zaman zaman rapor yayınlamaktadır.
- 5- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO) Yönetim Kurulu'nun “Başka Bir İklim Mümkün” başlıklı 08.03.2007 tarihli açıklamasından alınmıştır.

Yararlanılan Kaynaklar

- ÇMO Yönetim Kurulu'nun 04.06.2007 tarihli “ÇMO 2007 Çevre Durumu Raporu” ve 08.03.2007 tarihli “Başka Bir İklim Mümkün” açıklamaları (www.cmo.org.tr)
- Küresel Isınma ve Küresel İklim Değişimi (Prof. Necmettin Çepel ve Celal Ergün) makalesi
- Sosyalizm Yolunda Özgür Gençlik dergisi, 11 Ağustos 2007 tarihli 77. sayısı
- Son Kuşak: Küre Isındı!, Ömer Madra, Mesele Kitap dergisi, sayı: 1, Ocak 2007

Latin Amerika'da Sovyetler

Sovyet Nedir?

Tınısı geçmişle sınırlı, SSCB'yle birlikte tarihe gömülüp gitmiş bir olgu mudur? Rusya'ya mı özgüdür? Yoksa dünyanın pek çok diline girmiş olması bu kavramın enternasyonal karakterine mi delalettir?

Sovyet, kelime kökeni olarak Rusça'dan gelir. Kelime anlamı; konsey, şura, kurultay demektir. Siyasal anlamını ilk olarak 1905 Devrimi'nde kurulan İşçi Vekilleri Konseyi (Sovyeti) ile kazanmıştır.

Tarihte ilk olarak Rus işçi sınıfı tarafından ortaya çıkarılan bu kitlesel savaş organı, giderek yeni tipte bir iktidarın çekirdeğine, proleter demokrasinin sembolüne dönüştü. Bolşeviklerin “Bütün iktidar Sovyetlere!” sloganı, Ekim Devrimi'nin ardından evrensel bir önem ve anlam kazandı.

Kavramın kökeninin Rusça olması, Rus proletaryasının dünya işçi sınıfı içinde, proleter devrimi yapmada oynadığı öncü rolden kaynaklıdır. Sovyet'in bir “Rus” olgusu olmadığı, sovyetik tipte emekçi kitle organlarının pek çok ülkenin sınıf mücadeleleri içinde ortaya çıkmasıyla tarihsel bakımdan kanıtlanmıştır.

Başarısız 1905 Rus Devrimi'nde kurulan St. Petersburg İşçi Vekilleri Konseyi, işçi konseyleri hareketinin başlatıcısı oldu. Bu konseyler giderek Rusya'nın tüm sanayi kentlerine yayıldı. İşçi sınıfının genel grevini örgütleyen ve yöneten savaş örgütleri haline geldiler. Çarlık iktidarının karşısında fiili bir

iktidar gücü kazandılar. Fabrikalarda ve işçi mahallelerinde doğrudan temsilcilerini seçen ve Sovyet'e gönderen işçilerin meclisi oldular. Devrimin bastırılmasının ardından işçi kitle mücadelesi geri çekildi. Buna bağlı olarak Sovyetler de ortadan kalktı. Zaten, Çarlığın göstermelik bir burjuva meclisini (Duma) tanınması, tam da ondan daha ileri bir demokrasi organı olan Sovyetlerin doğmuş olmasından kaynaklanıyordu. 1905 Devrimi'yle Sovyet fikri, işçi kitlelerinin bilincine derinlere gömülen bir tohum olarak ekildi.

Nitekim 1917 Şubat Devrimi Çarlığı devirir devirmez, adeta yıldırım hızıyla tüm sanayi kentlerinde İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri kurulmaya başlandı. Bu konseyler, işçilerle, asker üniforması giymiş köylülerin sınıf ittifakını ifade ediyordu. Sovyetler, askeri birliklerde rütbesiz erlerden “asker komiteleri” kurulması talimatını yayınlayarak, kendi silahlı dayanaklarını da yarattı. Ancak işçi sınıfı, henüz iktidarı ele geçirecek kadar olgunlaşmamıştı. Bu yüzden, iktidar burjuvazinin oluşturduğu Geçici Hükümette kaldı ve işçi sınıfı geçici Hükümetin iktidarını tanıdı. Ne var ki, gerçekte ortada bir ikili iktidar durumu vardı. Resmi Geçici Hükümete sahip ancak cılız konumdaki burjuvazi ve hatırı sayılır bir iktidar gücüne sahip olduğu halde iktidarı burjuvaziye bırakmış olan işçi ve asker Sovyetleri.

1917 Şubatı'nın ikili iktidarı, genel burjuva

demokratik dalgayla iç içe geçmiş biçimde, proleter demokrasisinin organlarını barındırıyordu. Tüm ülkeyi sarmalayan genel demokratik sloganlarda ortaklaşan proletaryanın Sovyetleri ile burjuvazinin Geçici Hükümeti, gerçekte iki ayrı sınıf iradesini ifade ediyorlardı.

Geçici Hükümet, Kurucu Meclis'in seçilmesi yoluyla anayasal burjuva cumhuriyetinin kurulması hedefini ortaya koymuştu. Kurucu Meclis hedefi, Sovyetler tarafından da benimseniyordu. Ancak sonraki gelişmeler, Kurucu Meclis ile halk temsilcileri konseyi iktidarının birbirine taban tabana zıt iki olgu olduğunu ortaya koyacaktı.

Sovyetlerde egemenliği elinde bulunduran Menşevik Partisi ve Sosyal-Devrimci Parti, bu organları işçi sınıfının iktidar organlarına dönüştürmemeye kararlıydı. Onlar, Kurucu Meclis'in acilen toplanması ve tüm egemenliği eline alması yanlısı idiler. Menşeviklerin ve Sosyal-Devrimcilerin egemenliği altında Sovyetler, sınıf uzlaşmasının organlarına dönüştürüldü.

Nitekim burjuvazinin Geçici Hükümeti ne ülkeyi yıkıcı emperyalist savaştan çıkararak bir barış anlaşması imzalamaya yanaştı, ne köylülerin toprak talebini yanıtladı, ne de Kurucu Meclisi toplayabildi.

Bunun üzerine 25 Ekim (7 Kasım) 1917'de, devrimin başladığı gün 20 milyon yurttaş temsilen toplanan 2. Tüm-Rusya İşçi ve Asker Sovyetleri Genel Kurulu, tüm devlet iktidarını Sovyetlerin eline verdi; hükümet görevini ise Bolşevik Parti'ye. Sokaklarda hâkimiyet kuran Kızıl Muhafız birlikleri, bu iktidar devrini olanaklı kıldı. Kısa süre sonra, Köylü Sovyetleri Kongresi de yeni iktidarı onayladı ve bu iki kongre birleştirildi.

Böylece Ekim Devrimi, burjuva demokrasisini aşan yeni tipte bir demokrasiyi, proleter demokrasisini ortaya çıkardı. Artık Kurucu Meclis çağrısı, eskiye dönüşü özleyen burjuvaların umutsuz çılgılığında başka bir şey olamazdı. Nitekim 19 Ocak 1918'de toplanan Kurucu Meclis, Sovyet iktidarını tanımayı reddedince dağıtıldı ve hiçbir emekçi de arkasından gözyaşı dökmedi.

Sovyet iktidarı, işçi, köylü ve askerlerin doğrudan demokrasisi anlamına geliyordu. Tarihte ilk kez bir devlet, işçi sınıfını ve yoksulları politikadan uzaklaştırmaya değil, tam tersine onları kitleler halinde politikaya katmaya çalışıyordu. Toplantı yerleri sağlıyor, matbaa imkânları sunuyor, sinema, radyo gibi teknik imkânları seferber ediyordu. Bu nedenle, Sovyet demokrasisi, en demokratik burjuva demokrasisinden binlerce kez daha demokratiktir.

Bu kez politikadan uzaklaştırılan, üzerinde baskı kurulan; sömürücü azınlıktır.

Rat... Tanacs... Consiglio Lavoratore...

Dünya devriminin ilerleyen deneyimleri, Sovyet olgusunun biçimsel bakımdan Rus, içerik olarak ise uluslararası nitelikte olduğunu ortaya koydu.

1918 Kasımında Almanya'da ayaklanan işçi ve askerler, monarşi yönetimine son verdiler. Cumhuriyet ilan edildi. Ülkenin dört bir tarafında İşçi ve Asker Temsilcileri Konseyleri (Bu kez, Almanca: Rat) kuruldu.

Sovyetlerin politikadaki rolü sorunu, Almanya'da da tüm canlılığıyla tartışmanın odağına oturdu. Emperyalist savaş sürecinde burjuvaziyle kaynaşmış olan Sosyal-Demokrat Parti (SPD) Kasım Devrimi'nin ardından hükümeti kurdu ve bir an önce Konseyler belasından kurtulmaya girişti. Karl Kautsky ve partisi Bağımsız Sosyal-Demokrat Parti (USPD) ise Konseylerin tasfiye edilmesine karşıydı. Ancak iktidar organlarına dönüştürülmesine de karşıydı. Oportünist Kautsky, İşçi Konseylerinin, burjuva düzen çerçevesinde, anayasal danışma organları olmasından yanaydı. Böylece sovyetleri burjuvaziyle proletaryanın pazarlık yaptığı sınıf uzlaşması organlarına çevirmek istiyordu. Rosa Luksemburg ve Karl Liebknecht'in liderliğindeki Komünist Parti ise Konseylerin iktidarı ele almasından, bir Alman Sovyet Cumhuriyetinden yana idiler.

Sosyal demokrasinin en 'sol' kanadı bile Sovyetlere ancak bir 'danışma', yani bir sınıf işbirliği organı rolünü verir. Komünistler ise Sovyetleri yeni bir iktidarın nüvesi olarak ele alır.

Ne var ki, Rusya'da olan, Almanya'da olmadı. İşçi Konseylerinin çoğunluğu reformistleri takip etmeye devam etti. 1919 Ocak'ta işçilerin hazırlıksız ayaklanmasının dışında kalamayan komünistler, işçilerle kader ortaklığı yaptılar. Berlin Ayaklanması ezildi. Rosa ve Karl sosyal demokrat hükümete bağlı çeteler tarafından kaçırılarak katledildi. İktidarı alamayan sovyetler giderek etkisizleşti ve dağıldı.

Sovyetlerin burjuva anayasal düzenin organları olarak kurumsallaştırılması programının, gerici bir ütopyadan ibaret olduğu Alman deneyimiyle kanıtlandı.

Macaristan'da ise sovyetler, ilkin savaştan başkente mağlup dönen, yöneticilere öfkeli askerler tarafından kuruldu. 30 Ekim 1918'de genel grevin ardından krallık rejimi yıkıldı, cumhuriyet kuruldu. Özgürlük ortamı içinde hızla gelişen işçi konseyleri (Bu kez: Tanács), ülkeye dayatılan emperyalist barışa isyan ediyordu. Hızla gelişen Komünist Partisi, müttefiklerin ülkeye verdikleri bir notaya (iki milyon Macarın oturduğu toprakların Romanya'ya verilmesi içindi bu nota) karşı başlayan halk ayaklanmasına dayanarak iktidara geldi. Komünist lider Bela Kun hapisten çıkarılarak sosyal demokrat ve komünistlerin kurduğu birleşik işçi hükümetinin Devlet Başkanı yapıldı. Macaristan Konseyler Cumhuriyeti ilan edildi. Burjuvazinin müttefik emperyalistler karşısındaki teslimiyeti koşullarında, ulusal direnişi işçi sınıfı omuzladı. Yeni kurulan hükümetin ilk işi işçi konseyleri seçimlerini yapmak oldu. Bu, o güne kadar Macaristan'da yapılmış en demokratik seçim oldu.

Macar Sovyet Hükümeti'nin emperyalistlerin dayatmalarına boyun eğmeyeceği anlaşılınca, Romen ve Çek orduları saldırıya geçirildi. İşçi ve Asker Konseyleri, bir Macar Kızıl Ordusu için çağrı yaptılar. Savaş yorgunu bir ülkede 100 bin emekçi hızla Kızıl Orduya yazıldı. Romen ve Çek saldırıları durduruldu. Hatta komşu Slovakya'da kısa ömürlü bir Sovyet Cumhuriyeti kuruldu. Ancak Macar Sovyet Hükümeti'nin bazı hataları nihayetinde savaş emperyalistlerin zaferiyle sonuçlandı ve 29 Temmuz 1919'da başkent

Budapeşte düştü. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'nin yerini başkente dönen bankerlerin, fabrikatörlerin açgözlü sömürücü rejimi aldı.

İtalya 1921 İşçi Konseyleri (Consiglio lavoratore) Hareketi, İspanya İç Savaşı gibi büyük devrim hareketlerinde de işçilerin sovyetik tipte örgütlerinin doğduğunu ise, sadece kaydederek geçelim.

Sovyet olgusunda özel olan nedir? Sovyet, politikaya uyanan işçi sınıfının örgütüdür. Sovyet, emperyalizm ve proleter devrimler çağında, nihai kurtuluş savaşına girişen işçi sınıfının savaş örgütüdür.

Temsili, sınırlı ve biçimsel burjuva demokrasisinin karşısında Sovyetler; doğrudan, tabandan ve kitlesel proleter demokrasisini temsil ederler.

Sovyetler, istisnasız biçimde, proletarya ve emekçi halkın kitleler halinde mücadeleye atıldığı kabarma dönemlerinin ürünüdür. Kitlelerin savaşımını ortaklaştırma, ortak bir irade kazandırma ihtiyacından doğarlar. Burjuva düzenin 'normal' dönemlerinin değil, aksine 'kriz' dönemlerinin olgusudur, Sovyet. Emekçi halkın politik kitle hareketinin özel bir ürünüdür.

Kapitalizmin 'normal' dönemlerinde politikanın dışında tutulan işçi-emekçi halk kitleleri, üretim ve yaşam alanları temelinde kurdukları kitlesel politik organlarla kendi sınıf çıkarları için harekete geçer. Burjuva düzen çerçevesinde kurumsallaştırılmaları da mümkün değildir. Ya sovyetler devrimin organları olarak iktidarı ele geçirir. Ya da devrim dalgasının geri çekilmesiyle, burjuva diktatörlüğü sovyetleri dağıtır.

Sovyet demokrasisi ile burjuva demokrasisi, özellikle demokratik bir devrim çerçevesinde bir dönem iç içe geçebilir. Rusya'da, Almanya'da, Macaristan'da gördüğümüz örnekler bunu ortaya koyuyor. Ancak nihayetinde, bu ikisi arasında bir tercih anına gelinmesi de kaçınılmazdır.

Latin Amerika'da Yurtsever Halkçı Dalga Ve Yeniden Sovyetler

Bu uzun girişe, günümüzde Latin Amerika'da

yaşanan emekçi halk mücadelelerinin bağrında ortaya çıkan iki eğilimi çözümlenebilmek bakımından ihtiyaç vardı. Nitekim yakından bakıldığında, Latin Amerika'daki antiemperyalist demokratik halkçı dalganın, hem burjuva demokratik öğeleri, hem de işçi-emekçi sovyet demokrasisinin öğelerini iç içe taşıdığı görülüyor.

Latin Amerika politik özgürlüğe aç bir kıtadır. 1970'lerde ABD emperyalizmi tarafından örgütlenen askeri faşist darbeler, kıtayı boydan boya kana buladı. El Salvador, Guatemala gibi bazı ülkelerde ise açık iç savaş rejimleri kuruldu. Bu nedenlerle, özellikle '80'lerde, Latin Amerika'da ezilenlerin mücadelesi politik özgürlük sorununa odaklanmıştı. Uruguay'da, Arjantin'de, Şili'de, Brezilya'da, Bolivya'da askeri cuntaların burjuva reformcu yoldan tasfiyesinin ardından kıtada neoliberal hükümetler dalgası egemen oldu. Yaklaşık 20 yılı bulan bir süreçte, emperyalizmin neoliberal sömürü ve soygun programı kıtada uygulandı. Burjuva demokrasisi koşullarında açık sınıf çelişkileri sivrildi, öne çıktı. Yoksulluk ve açlık görülmedik boyutlara vardı. 2000'lerde ise bu kez kıtada antiemperyalist demokratik halkçı bir dalga egemen oldu. Bu dalga, önce kimi ülkelerde neoliberal burjuva hükümetlerini deviren halk ayaklanmaları, ardından ise, bazılarında bunların yerine ilerici reformcu halkçı hükümetleri geçiren seçim çalışmaları biçiminde görüldü. Böylece ezilen kitlelerin söz, eylem ve örgütlenme özgürlüğü fiilen genişlerken, Amerikan emperyalizminin hegemonyası geriledi.

İşte tam da bu zemin üzerinde, sınıf mücadelesi şiddetlendi. 21. yüzyılda ilk kez olarak burjuva demokrasisini aşan, emekçilere ait sovyetik organlar ve bu organların iktidarı yönünde talepler bu temelde, Latin Amerika'da belirdi.

Arjantin'de, 2001 Aralık Ayaklanması'nın ardından emekçi mahallelerinde Halk Meclisleri (Asamblea Popular) kuruldu. Bunlar işçi sınıfı ve küçük burjuvazinin mahalleler temelinde kitlesel birleşme,

tartışma ve mücadeleyi geliştirme organları olarak rol oynadılar. Arjantin ayaklanmasına damgasını vuran bilinç, "Hepsi gitsin" sloganında cisimleşiyordu. (Que se vayan todos). Tüm burjuva partilere ve politik iktidara karşı gelişen ve 'devirmeyi', 'kovmayı' merkezine alan bir ayaklanmaydı. Neoliberal emperyalist saldırı programına karşı ezilen kitlelerin "Artık yeter" çığılığıydı. Henüz alternatif sorunu kitlelerin gündemine girmemişti. Bu ayaklanmanın açığa çıkardığı Halk Meclisleri de kendilerini bir iktidar odağı olarak görmekten, bu yönlü pratik adımlardan kaçındılar.

Bolivya'da 2003 Halk Ayaklanması, yüzbinlerce emekçiyi harekete geçiren devasa bir toplumsal hareketti. El Alto kasabasındaki katliamın ardından (53 emekçi katledildi) ayaklanma durdurulamaz bir çığ halini aldı. Ülkenin her köşesini sarsan bu hareket içinde, onbinler başkent La Paz'da toplanarak Başkanlık Sarayı'nı kuşattı. Burjuva devletin felç olduğu, polis ve askerin halka kurşun sıkmak sorunu etrafında ikiye bölündüğü, bazı karakolların beyaz bayrak çektiği koşullarda sokaktaki otorite ayaklanmacı kitlelerin eline geçti.

Bu otoritenin bir ifadesi ve görünümü, başkent'in göbeğinde toplanan "Açık Meclis" idi (Cabildo Abierto). Cabildo Abierto, İspanyol egemenliği döneminin bir politik kurumudur. Bir tür belediye meclisi olan Cabildo, halkın kitlesel katılımıyla, yerel sorunların çözümü amacıyla çağırılırdı. Kitlelerin kolektif belleğinde yer eden bu organ, 2003 Ayaklanmasının alevleri içinde proletaryanın politik savaşım organı olarak yeniden kuruldu.

Cabildo Abierto, 15 Ekim 2003'te, ayaklanma koşullarında Bolivya Sendikalar Merkezi (COB) tarafından başkent La Paz'da toplantıya çağırıldı. 30 bin kişinin katıldığı bu Cabildo'da katil başkan Lozada istifa edene kadar eylemlerin yükseltilmesi ve öz-savunma komitelerinin (halk milisi) ve barikatların güçlendirilmesi kararları alındı.

Cabildo, işçi sınıfının devrimci sendikası COB tarafından yönlendirilen sokaklardaki

ayaklanmacı halkın inisiyatifini ve otoritesini temsil ediyordu. Halkı harekete geçiriyor ve silahlandırıyor, burjuvaziye karşı savaşımı yönetiyordu.

La Paz'a komşu proleter kasaba El Alto'da ise, ayaklanmanın doruğuna vardığı bir hafta boyunca fiili iktidar Mahalle Birlikleri Federasyonu'nun (FEJUVE) ve Bölgesel İşçi Merkezi'nin (COR) ellerinde kaldı. FEJUVE, kendisine bağlı özsavunma müfrezeleri örgütledi, sokaklarda barikatlar kurulmasını emretti, her sokakta birer komünal mutfak kurarak halkın sosyal yaşamını da örgütledi. İşçi sınıfı ve kent yoksullarının iradesini yansıtan FEJUVE, sınıf demokrasisi temelinde, seçilmiş temsilcilerden oluşuyordu. FEJUVE'nin birleştirdiği 562 mahalle meclisi, temsilcilerini seçerek merkezi toplantılara gönderiyordu. Ayaklanma günlerinde El Alto'nun yüzde 90'ı emekçi halk örgütlerinin denetimi altında kaldı. Halk, gazetecilere "Lozada artık El Alto'da başkan değil" diye görüş veriyordu.

Lozada'nın yurtdışına kaçması, yerine aynı partiden Carlos Mesa'nın geçmesi işçi sınıfı ve köylülüğün ayaklanmasını sona erdirdi. Böylece El Alto ve La Paz'da da burjuvazinin otoritesi yeniden tesis edildi. Ancak 2003 Ekim olayları, Bolivya'da bir devrimci durumun başlangıcı oldu. Bugüne değin süren devrimci durum, burjuva iktidarının kurumsal yapısını baştan aşağıya sorgulamaktadır. Bu koşullarda yaşanan sovyetik deneyim, kitlelerin bilincinde kalıcı bir yer edindi.

Dergimizin o tarihte yayımladığı değerlendirmeden aktaracak olursak: "Dünya proletaryasının Bolivya bölüğü, yeniden, burjuva düzen kurumlarını aşan Sovyetik iktidar biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Proletarya iktidarı ufuk çizgisinde şöyle bir görünüp kaybolmuştur. ... Şimdi sırada, bu hedefin kazanılması var. Güç sorununun çözümüne bağlı olarak, işçi-köylü iktidarı veya doğrudan proletarya diktatörlüğü şu ya da bu ülkede maddi bir gerçekliğe dönüşebilir. Bolivya'yla birlikte enternasyonal sınıf mücadelesi, yeniden proletarya diktatörlüğünün eşğine varmıştır." (TD sayı 14, Kasım-Aralık 2003, Bolivya:

Kara Göründü)

El Alto'da FEJUVE Örneği

Ayaklanmada bu denli etkin ve temel bir rol oynayan FEJUVE, politik mücadeleye halkı seferber etmekteki rolünü, bugüne değin sürdürdü. Doğalgazın ve suyun ulusallaştırılması mücadelesi El Alto halkının başlıca gündemi oldu. MAS hükümeti döneminde FEJUVE, Morales'le bu konuda ayrı düştü. Özellikle El Alto'daki özelleştirilmiş su şirketinin yeniden ulusallaştırılmaması nedeniyle FEJUVE, Su Bakanı'na ve kent valisine karşı mücadele yürüttü.

Ancak FEJUVE 2003 ayaklanmasıyla ortaya çıkmış bir örgüt değil.

Temelleri, ilk mahalle meclislerinin kurulduğu 1957'ye kadar gidiyor. La Paz'ın banliyösü olan El Alto, sürekli göçlerle büyüdü ve temel sosyal hizmetlerden yoksun kaldı. Geçmişte bir köy olan El Alto, kapitalizmin gelişimiyle birlikte olağanüstü bir hızla büyüdü ve bugün bir milyon nüfuslu bir kasabaya dönüştü. La Paz'a bağlı bu kasabada oturanların ezici çoğunluğu işçi ya da işsizdir. La Paz'daki işletmelerde veya zenginlerin evlerinde çalışmaktadırlar.

El Alto'da ilk mahalle meclisleri, emekçilerin sosyal hizmetleri ve kent hizmetlerini karşılıklı yardımlaşma temelinde bizzat kendilerinin örgütlemesi aracı olarak kuruldu. Çeşitli mahalle meclisleri, 1979'da birbiriyle bağlantı kurarak Mahalle Birlikleri Federasyonu'nu oluşturdular. Meclisler aracılığıyla kent halkı, ortak birikim kasası oluşturdu, park, bahçe, okul gibi hizmetleri örgütledi. Böylece La Paz'ın "proleter kent" El Alto, kapitalizmin sunmadığı kent hizmetlerini kendi emeğiyle gerçekleştirdi.

Mahalle meclislerinin mahalle halkı arasındaki anlaşmazlıkları çözmek, adalet sağlamak, gerekirse zorunlu kamu hizmeti vb. cezalar vermek gibi görev ve yetkileri de bulunuyor. Devletin çekildiği alanları dolduran bir sosyal organizma olarak işlev görüyor. Aynı zamanda halkın protestolarını da örgütüyor ve hayata geçiriyor. Bu kasaba, La Paz'a giden otoyolların üzerinde ve La

Paz havaalanının hemen yanında bulunuyor. El Alto'nun yoksulları, bu avantajı yol kesme eylemleriyle etkince değerlendiriyor.

Meclisçe alınmış eylem kararlarına uyma zorunluluğu gibi bir sosyal norm var. FEJUVE'nin aldığı kepenk kapatma, yol kesme, kitle eylemi vb. kararlar geniş bir halk katılımıyla yapılıyor.

1994'te Bolivya devletince kabul edilen Halk Katılımı Yasası, mahalle meclislerine yerel projeler için bütçeden ödenek ayrılmasına olanak sağladı. Böylece FEJUVE, El Alto'da zaten oynamakta olduğu rol için bütçe kaynağına sahip oldu ve güçlendi.

El Alto'da varolan 562 mahalle meclisi, asgari 200 üyeden oluşuyor. Tüm bu meclisler, FEJUVE çatısı altında birleşiyor ve genel toplantıda temsil ediliyor. FEJUVE Yönetici Komitesi seçimle belirleniyor. Yönetici Komite düzenli olarak toplanıyor, Genel Kurulu ayda bir veya iki kere toplantıya çağırıyor. Liderlerin seçilebilmesi için en aşağı iki yıl bölgede ikamet etmiş olma koşulu var. Tüccar, ulaşım işçisi, emlakçı veya politik parti lideri olanlar seçime giremiyor. "Vatan haini" görülenler ve diktatörlerle beraber dolap çevirmiş olanlar da seçime katılmıyor. Yerel meclis liderlerinin %20-30'unun kadın olduğu belirtiliyor. FEJUVE'nin demokratik örgütlenme tarzı, yerli Kızılderili halkının komünal geleneklerinden de besleniyor.

Kurucu Meclis Mi, Halk Meclisi Mi?

2003 Ayaklanması'nı izleyen yıllarda Bolivya'da işçi sınıfı ve ezilenler cephesinde gündemde iki program yer aldı. Birincisi, reformist MAS partisinin ve lideri Morales'in "Kurucu Meclis" programıydı. Kurucu Meclis sloganını halk kitleleri de sokaklarda haykırıyordu. Ancak halkın talebi, düzenin baştan aşağıya değişmesiydi. Morales'in programı ise, mevcut burjuva düzeni yeniden yapılandırarak, "demokratikleştirecek" bir Kurucu Meclis'ti.

İkincisi ise devrimci sendika konfederasyonu COB'un ortaya attığı "Halk Meclisi" talebiydi. Bolivya'da 1971'de halkın devrimci başkaldırısının unsuru olarak ortaya

çıkılmış olan Halk Meclisi'ni referans alan bu talep, işçi-köylü halk örgütlerinin temsilcilerinden oluşacak bir meclisi öngörüyordu. 22 Ocak 2004'te COB'un Genişletilmiş Ulusal Toplantısı'nda "Burjuva Meclisinin kapatılması, iktidarın ele geçirilmesi, Halk Meclisinin kurulması" yönünde bir talep benimsendi. Mesa hükümetine "savaş açan" COB, neoliberal modelin tümüyle ortadan kaldırılması için bir genel grev hazırlığına girişti.

Burjuva Meclisinin kapatılması talebinin sadece formüle edilmiş olması dahi "harekette gerçek bir ilerleme"yi ifade ettiği için ateşli tartışmalara neden oldu. Evo Morales, "Parlamentoyu kapatmayı düşünenler, demokrasinin tarafında değiller ve Ekim Ayaklanmasında yenilgiye uğratan partilerin ve ABD Büyükelçiliğinin oluşturduğu koroya katılıyorlar." diyerek COB'a saldırdı. COB'un bir yerel yöneticisi, Roberto de la Cruz ise ona yanıt verdi: "Asıl, bu burjuva parlamentosunu savunanlar ABD emperyalizminin yanındadır."

COB'un çağrısıyla genel grev "gazın derhal ulusallaştırılması ve neoliberal modelin son bulması" talebiyle 2 Mayıs 2004'te başlatıldı. Ülkede belli bir etki gücüne ulaşan genel grev, bazı köylü sendikalarının yol kesme eylemleriyle desteklendi. Ancak reformist MAS, tabanını eylemden uzak tuttu. Kitle örgütlerindeki etkisini eylemin gücünü kırmak için kullandı. COB'un başlattığı genel grev başarısız kaldı.

10 Haziran 2005'te El Alto kentinde, COB'un çağrısı ve işçi-emekçi halk örgütlerinin katılımıyla Halk ve Yerli Meclisi kuruldu. Kongre, bir "halk hükümeti" hedefini önüne koydu. Aldığı kararlar:

*El Alto Bolivya devriminin kalesi ve genelkurmaylığı olarak ilan edildi.

*Halk ve Yerli Meclisi, ulusal iktidarın kurulmasının aracı olarak, FEJUVE, COB, COR (El Alto Yerel Sendika Merkezi), Köylü Konfederasyonu, Madenciler Federasyonu, Esnaf Konfederasyonu tarafından kuruldu.

*Öz-kaynak, öz-savunma, basın ve politika

komisyonlarının kurulması kararlaştırıldı.

*Gazın ulusallaştırılması ve sanayileşme için kullanılması vazgeçilmez ilan edildi.

*Yerel Halk Meclislerinin oluşturulması, anayasal düzenin ve seçimlerin reddi kararları alındı.

Ancak bu devrimci strateji, Morales'in seçim zaferinin ardından geriledi. COB Genel Sekreteri Jaime Solares basında büyük saldırıların hedefi oldu ve genel grevdeki başarısızlığına, diktatör Banzer döneminde "polis ajanı" olduğuna yönelik suçlamalar eklendi. Evo Morales'in seçim zaferinin ardından, COB Kongresinde Solares yönetimi düştü. Yeni COB lideri Montes de Morales'e muhalif olmasına karşın, COB yönetimi bir bütün olarak MAS hükümetiyle daha uyumlu bir çizgiye geriledi.

Morales'in sahte ulusallaştırma hamlesi ve ilk kez bir Kızılderili başkanın seçilmiş olması gibi faktörler, kitlelerin reformist çizgiye yedeklenmesini derinleştirdi.

Morales, Başkan seçildikten sonra Kurucu Meclis seçimleri sürecini başlattı. Ancak Morales, Kurucu Meclis seçimlerine sermaye oligarşisinin partilerinin katılmasına izin verdi, hatta Kurucu Meclis'te kararların üçte iki çoğunlukla alınması kuralını getirdi. Böylece Kurucu Meclisin üçte birinden biraz fazlasını oluşturan oligarşi cephesine boykot hakkı tanınmış oldu. Oligarşi, bu ayrıcalığını kullanarak, fiili boykotla Kurucu Meclis çalışmalarını tıkadı. "Üçte iki çoğunluk" sloganı, "demokrasi" kisvesi altında ABD emperyalizminin ve oligarşinin ayrıcalıklarını savunma sloganına dönüştü. Morales'in seçilmesiyle birlikte yeşeren reformist hayaller, bir anda ayazda kalıp kurudu. İklim sertleşti.

Halk kitlelerinin Kurucu Meclis sloganına, ancak Halk Meclisi programı gerçek içeriğini kazandırabilirdi. Morales'in Kurucu Meclisi ise, düzeni değiştirmek ne kelime, onu reforme dahi edemeyen bir komediye dönüştü. Oligarşinin elinde bir oyuncak, değişimi kilitlemenin bir aracı haline geldi.

Sağ, büyük bir karşı saldırıya geçti. Bir

yandan da ülkenin doğalgaz ve maden zenginliğinin yoğunlaştığı Doğu eyaletlerinde (Santa Cruz, Tariha, Pando, Beni) sermaye oligarşisinin liderliğinde bir ayrılıkçı faşist hareket geliştirildi. Çoğunlukla Avrupalı beyazların yaşadığı bu eyaletlerde kurmaca bir "Kamba ulusu" icat eden faşistler "Safkan beyaz ve Avrupalı" olanlar dışında kalanların temizlenmesi için çağrılar yaptılar. Kızılderili yerlilerine ve köylü örgütlerinin bürolarına yönelik ırkçı saldırılar örgütlendi. "Yarım Ay" olarak adlandırılan bu bölgede faşist çeteler, sokaklarda terör estirmeye başladı. Faşist hareket, "eyaletlere özerklik" talebini yükseltti. Kurucu Meclis seçimleriyle birlikte ülkede özerklik referandumu da yapıldı. Bolivya halkının yüzde 60'ı özerklik tasarısını reddetti. Ancak bu dört eyalette özerklik tasarısı büyük çoğunlukla 'evet' oyu aldı.

Hatta Santa Cruz'daki faşistler bir de "Cabildo" toplayarak, 2003 Ayaklanmasının yöntemleriyle emekçileri vurmaya kalkıştılar. Santa Cruz'da toplanan Cabildo, özerklik yönünde karar aldı.

Koçabamba'da Devrimci Eyalet Hükümeti

Koçabamba devrimci olayları bu koşullarda meydana geldi. Ülke çapındaki siyasi krizin, yerel bir sonucu olarak ortaya çıktı. Eyaletin faşist valisi Raul Reyes, Koçabamba'nın özerkliği için bir tasarı sundu. Reyes'in amacı, Koçabamba'yı da faşistlerin egemenliğindeki dört eyalette aynı safa sokmaktı. Reyes bir taraftan da eyalette faşist çetelerin örgütlenmesini teşvik etti. Ancak Koçabamba, güçlü bir mücadele geleneği olan, 2000'de suyun özelleştirilmesini birleşik halk direnişiyle püskürtmüş bir eyaletti. MAS hükümeti ve Morales, dört eyaletin şerrinden çok çektiği için, ürkekçe de olsa, eyaletteki emekçi halkı sokaklara çağırarak durumunda kaldı. Bu çağrı, çelişkileri zembereğinden boşaltmaya yetti.

Eyalet başkenti Koçabamba'ya yürüyen işçi-köylü kitleleri eyalet polisinin saldırısına uğrayınca kent savaş alanına döndü. Emekçiler, hem eyalet polisini hem de

faşistleri sokaklarda püskürterek kentte otoriteyi ele geçirdiler. Günler süren eylemler Vali Reyes'in eyaletten kaçarak Santa Cruz'a sığınmasına neden oldu.

İşçi ve köylü örgütleri, 16 Ocak 2007'de bir Açık Meclis (Cabildo Abierto) toplayarak, kaçan valinin yerine yeni bir eyalet hükümeti atadılar. "Devrimci Eyalet Hükümetinin başına, eski bir Kızılderili gerilla, Tiburcio Herradas Lamas seçildi.

Ancak ne var ki, burjuva anayasal düzene kölece bağlı olan Evo Morales Hükümeti, halk tarafından seçilen yerel hükümeti tanımadığını açıkladı. Morales Hükümeti, halk tarafından devrilen faşist vali Reyes'i yeniden göreve çağırdı. Reyes'in "Halk oyu aksini söyleyene kadar" Vali olarak kalacağını ilan ettiler. İşçi-emekçi demokrasinin bir ifadesi olan Koçabamba devrimci hükümeti Morales tarafından, daha doğmadan boğuldu.

Koçabamba olayları, Morales'in sermaye oligarşisinin koyduğu engelleri tepelemek için halk kitlelerini sokağa çağırdığı ilk ve belki de son örnek oldu. Venezuela'da Chavez'in ve Ekvador'da Correa'nın aksine, kitleleri sokağa çağırmaktan korkan Morales, Kurucu Meclis kriziyle birleşen Doğru Eyaletleri sorununun içine hapsoldü. Faşist vali Reyes, Koçabamba'yı Yarım Ay'ın dört eyaletiyle aynı safta hareket ettirmeye başladı.

Oaxaca Komünü

Meksika'nın yoksul Oaxaca Eyaletindeki yerel işçi-emekçi iktidarı, tüm bu deneyimlerin üzerinde yükseldi, hepsini içerip aştı. Amerikancı Calderon'un Başkanlık seçimlerini hileyle 'kazanması' ve sosyal demokrat Obrador'un buna karşı halk kitlelerini sokağa çağırmasıyla patlak veren politik krizin ülkeyi sarstığı günlerde, Oaxaca'da öğretmenlerin grevi başladı. Eyalet Valisi Ulises Ruiz Ortiz, kent merkezinde grevi sürdüren öğretmenlere saldırdı ve 4 emekçiyi katletti. Bunun ardından, öğretmenlerin grevi etrafında büyüyen dayanışma, 17 Haziran 2006'da Oaxaca'da "Halk Meclisinin kurulmasına

temel oluşturdu. Oaxaca'daki bütün sendikal ve kitlevi halk örgütleri, ilerici-devrimci partiler Oaxaca Halkları Halk Meclisi (APPO) içinde birleştiler. APPO'nun bir temel bileşeni ise, geleneklerinden gelen halk meclislerini bugün de sürdüren Kızılderili yerlilerin 'Kolektif Meclisleri'ydi. APPO kendisini, yerli halk meclislerini de içeren bir 'Meclisler Meclisi' olarak tanımlamıştı.

"Katil Vali istifa" sloganıyla ileri atılan APPO'da birleşmiş emekçi halk, Oaxaca'nın merkezini barikatlarla kapattı. Vali kentten kaçtı. Oaxaca, hemen tümüyle APPO'nun egemenliğine girdi. Burjuvazinin iktidar kavgasının kızgınlığı ve ülkede yaşanan politik kriz, federe devletin Oaxaca'ya müdahalesini geciktirdi. APPO, hükümet binalarını işgal ederek ele geçirdi. İldeki radyo ve TV binaları da işgal edildi. Giderek APPO iktidarı eyaletin diğer kentlerine doğru yayılmaya başladı. 3 Eylül'de yayımlanan APPO bildirisinde, açık seçik biçimde, "Oaxaca'daki tek hükümet APPO'dur" denildi. "Bütün iktidar halka!" sloganı, APPO açıklamalarının bitiş sloganı haline geldi.

Oaxaca Komünü, Felipe Calderon'un başkanlığı resmen devraldığı 1 Aralık'a kadar, üç ay yaşadı.

Oaxaca Komünü, gerek Meksika'da, gerekse tüm dünyada bir anda ilgi ve dikkat odağı haline geldi. Emekçiler sempatiyle, burjuvalar ise korku ve nefretle baktılar Oaxaca'ya. Meksika devleti, katil Vali Ulises'in arkasında durdu ve istifa taleplerine taviz vermeye yanaşmadı. APPO benzeri halk meclisleri Michoacân, Guerrero, Mexico City ve Aşağı California gibi başkaca eyaletlerde de ortaya çıktı.

Haziran ortasında bir dayanışma ve mücadele platformu olarak ortaya çıkan APPO, Temmuz'dan itibaren bir iktidar organına dönüştü. Eylül'de bunu açıkça ilan etti. Ekim ve Kasım'da federal polisin saldırılarına direndi. Ancak nihayetinde bir kitle kırımını yaşanmaması için barikatları kaldırdı ve eyalette yeniden burjuvazinin egemenliği tesis edildi. APPO önderleri vahşi gözaltı, tutuklama, işkence saldırılarına maruz

kaldılar, ancak direnişten vazgeçemediler. APPO yeniden bir dayanışma ve mücadele organı olarak sokaklara döndü. Hareketin önderlerine yönelen baskılara karşı emekçi kitleler “Hepimiz APPO’yuz” sloganını yükselttiler.

Venezuela’da Komünal Konseyler

Venezuela’da 2002’de Amerikancı faşist darbenin sokaklara dökülen halk tarafından püskürtülmesi, halkta büyük bir özgüven ve örgütlenme yönelimi ortaya çıkardı. Mahallelerde, fabrikalarda sayısız yeni örgüt biçimi ortaya çıktı. Emekçilerde politikaya uyanma, seçimlerde oy vermenin ötesinde gündelik yaşamı politikleştirme, politikaya müdahale etme eğilimi genelleşti.

Mahallelerde sağlık, eğitim, spor, yerel sorunlar gibi alanlarda çalışan sayısız komite kuruldu. Halk bir araya gelerek, tartışarak yerel sorunları çözmeye koyuldu.

Petrol grevini püskürten petrol işçileri, işletmelerde inisiyatif ve ağırlıklarını artırdılar. İşçi- hükümet “Ortak yönetim” organları kuruldu. Terk edilmiş fabrikaları işgal eden işçiler, bu fabrikaların ulusallaştırılmasını ve işçi kooperatiflerinin yönetimi altına verilmesini başardılar.

Komünal Konseyler, bu koşullarda doğdu. Chavez hükümeti 10 Nisan 2006’da Komünal Konseyler yasasını çıkarttı. Komünal Konseyler, mahalle ve köylerde tüm nüfusu kapsayacak “Vatandaşlar Meclisi”nin yürütme kurulu olarak işleyecek ve öncelikle yerel sorunlarla ilgili otorite sahibi olacaklardı. Yerel yönetimle yetki paylaşacaklardı.

2006’nın sonlarında ve 2007’nin başlarında Komünal Konseyler büyük bir hızla ülkenin dört bir yanında kuruldu. Chavez, 2006 seçimlerinin ardından “Halk iktidarı patlaması” hedefini resmen açıkladı. Başkan Yardımcısı Jorge Rodriguez, Komünal Konseylerin yönetmeye hazırlanması gerektiğini söyledi. Buna karşın bu konseyler, iktidar organlarına uygun yetkilendirilmedikleri, burjuva parlamentonun yerini alacak düzeyde merkezileştirilmedikleri gibi pratikte böyle

bir hedefe de yöneltilmemişlerdi.

Kısa süre içinde 18 bin Komünal Konsey kuruldu. Konseyler ilkin ve en hızlı biçimde komünal örgütlenmeye yatkın Kızılderili Yerli halkın yaşadığı bölgelerde kuruldu. Bu konseylerin kendi güvenlik komitelerini oluşturmaları ve semtlerdeki yozlaşma-çeteleşmeye karşı mücadele etmeleri gündeme geldi. Chavez, hedeflerinin “Komünal Konseylerin tedricen iktidarı devralması” olduğunu açıkladı.

Komünal Konseyler, kuruldukları her yerde yerel devlet bürokrasisiyle çatışma içine düştüler. Çatışmanın kökeni, yetki tartışmasında düğümleniyordu. Eski (burjuva) devlet aygıtı, ortaya çıkan bu yeni durumdan ‘mutlu’ değildi ve her yerde direnç gösterdi. Bu direnç, gerçek bir iktidar devrinin Chavez’in öngördüğü üzere “tedricen” olamayacağını, ancak çatışmalı/devrimci bir biçimde gerçekleşebileceğini ortaya koydu. Gerçekte bu “Tedricen iktidar”ın iktidarsızlık yaratmak, giderek bu konseylerin politik amaçlarından uzaklaşarak etkisizleşmesi ile sonuçlanmak dışında bir geleceğinin olamayacağı açıktır.

1998’de Hugo Chavez’in seçilmesiyle başlayan, 2002 darbesinin püskürtülmesiyle sermaye oligarşisinin devlet üzerindeki tekelci iktidarının kırılmasına varan, Chavez Hükümeti liderliğinde bir dizi temel demokratik ve toplumsal dönüşüm adımlarının atıldığı süreç boyunca, eski burjuva devlet aygıtı yıkılmadan kaldı. Devlet yapısı reforme edildi, görevliler ve yetkililer değiştirildi. Antiemperyalist demokratik süreç, burjuva devlet aygıtının kendisi ortadan kaldırılmadan, o anlamda devlet bürokrasisinin yönetme ayrıcalığına dokunulmadan gerçekleşti.

Ancak şimdi halkın derinliklerinden köklenerek patlak veren Komünal Konseyler, işçi sınıfı ve küçük burjuvaziye birleştiren kitlesel politik organlar olarak ortaya çıktı. Halk bu organlarda politika tartışıyor, konseyleri biraraya gelmenin, mücadele ve dayanışmanın platformlarına çeviriyor. Komünal Konseyler “resmi” statülerinin

ötesinde, gerçekte birer sınıf mücadelesi organı olarak rol oynuyor.

Chavez, yeni hazırladığı (2007) anayasası taslağında bu organlara yer vererek, onları anayasal organlar haline getirmeyi öngörüyordu. Yeni anayasanın en temel unsuru, “Halk İktidarı Konseyleri” adı altında, yeni bir iktidar gücünü tanımlamasıydı.

Chavez önderliğindeki halkçı sürecin ilk yıllarında, yine sokakta yapılan 1999 Anayasası, burjuva demokratik bir düzen getirmişti. 2007 Anayasası ise, işçi-emekçi halk demokrasisinin unsurları olan kitlevi taban organlarını anayasaya dâhil etmeyi amaçlıyordu.

Yeni anayasayla, “Komünal Konseyler, İşçi Konseyleri, Köylü Konseyleri, Öğrenci Konseyleri, kentsel özyönetim ve komünler” resmileşecekti. Konseylerde örgütlenmiş halkın oluşturacağı “Komünler”, yeni devletin “bölünmez çekirdeği” olarak tanımlanıyordu. “Komünal kentler” oluşturulması olanaklı hale geliyordu. Tüm devlet ve kooperatif işletmelerinde işçilerin kendi konseyleriyle yönetime katılması, özel sektörde ise işçi konseylerinin işletmeleri denetlemesi öngörülüyordu.

Böylece yeni anayasa, eski devlet aygıtıyla, Venezuela'nın her yanında yaşama gözlerini açan emekçilerin kitlevi organları arasındaki çatışmayı hızlandıracak yasal temel sağlayacaktı. Chavez, Konseylerin yeni devlet aygıtının temelini oluşturacağını söylese de, henüz bu sözün bir niyet beyanından öteye, gerçekliği bulunmuyor. Konseyler hareketinin alacağı yön ve konseylerin üstleneceği yetkilerin içeriği henüz ortaya çıkmadı.

Anayasa taslağının referandumda reddedilmesi, şimdilik Komünal Konseyler hareketinin de fiili biçimde ilerleyeceği bir döneme yol açacak.

Komünal Konseyleri eski devlet aygıtının içine şırınga etmek, bu iki olgunun bir arada yaşamasını sağlamaz. Komünal Konseyler gerçekten iktidar gücüne sahip olmak için

eski devlet aygıtıyla dışa dış çatışmak durumunda kalacaktır. Ya da Konseyler iktidarsız bir kabuktan ibaret kalacak ve iktidar eski devlet bürokrasisinde kalmaya devam edecektir.

Bu direncin ilk görünümü Chavez'in eski Savunma Bakanı general Baduel'in ihanetiyle ortaya çıktı. Bir basın toplantısı düzenleyen Baduel, yeni anayasaya “Hayır” kampanyası başlatacağını açıkladı. 1999 Anayasası'nı kendine bayrak yapan Baduel, yeni anayasayı “Devlet darbesi” olarak, Chavez'in yeniden seçilmesinin önündeki engelin kaldırılmasını ise bir “Diktatörlük girişimi” olarak tanımladı. Bir “Sovyet-Stalinist sosyalizminin” kurulduğundan söz etti. Baduel'in kast ettiği “tehlikenin” bir yönüyle de Komünal Konseyleri ifade ettiği açıktır. Baduel şahsında isyan eden, yönetme ayrıcalığının sınırlandırılmasından korkan burjuva devlet bürokrasisidir.

Bugüne değin Chavez Hükümeti'yle uyumlu çalışan, hatta lafızda Bolivarcı sloganları atmakta da bir sakınca görmeyen bu bürokrat kesimler, diğer yandan tabandan gelen halk inisiyatifini boğmak için ellerinden geleni yaptılar.

Burjuva bürokrasisinin sınıf doğasından kaynaklanan bir dirençtir bu. Komünal Konseylerin devlet iktidarını ele geçirmesi Venezuela'da tümüyle yeni bir politik durum yaratacaktır. Bu, burjuva devlet aygıtının yerine işçi-emekçi karakterli yeni bir devletin kurulması demektir.

Bu nedenle Chavez'i destekleyen burjuva demokrat aydınların da referandumun yenilgisine dair yorumları bu yönde olmaktadır. Örneğin Ahmet İnel, Radikal 2'de yayımlanan değerlendirmesinde Chavez'e “temsili demokrasinin kurumlarını güçlendirmeyi” önermektedir. Gerçek çıkış ise, İnel'in “temsili” dediği burjuva demokrasisinin kurumlarının yıkılması ve yerine işçi-emekçi demokrasisinin kurumlarının geçirilmesidir.

Komünal Konseylerin tabandan sağlıklı, gürbüz biçimde gelişiyor olması, kendi başına yeterli değildir. Bir program etrafında

birleşmedikçe ya da belli politik hedeflere bağlanmış bir devrimci stratejiye kavuşmadıkça savrulmalar kaçınılmaz olacaktır. Anayasa referandumunda da görüldüğü gibi sermaye oligarşisinin devlet aygıtını yerle bir etmeyi hedeflemeyen “tedrici” ilerleme çıkış yolu değildir.

Sonuç: Halkçı Dalganın Bağrında Proleter Tohumlar

Latin Amerika’daki genel demokratik halkçı antiemperyalist dalga, burjuva demokrasisinin sınırlarını genişletmekte, örgütlü emekçi kitleler demokratik ve sosyal hakları için kavgayı büyütmektedir. Bu politik konjonktür gericiliği de eyleme geçirmekte, karşıdevrimci oligarşik güçler ABD emperyalizminin her türlü desteğini arkalayarak saldırganlığı tırmandırmaktadır. Karşıdevrimin kırbacı halk kitlelerini daha ileri mevzilere doğru sıçratmakta, burjuva demokratik sürecin bağrında proleter ve emekçi halk demokrasisinin organlarını oluşturmaya itmektedir.

Demokratik hakların genişlemesi, sınıf mücadelesini de şiddetlendirmekte, daha açık biçimler almasına yol açmaktadır.

1980’lerde faşist diktatörlüklere karşı “demokrasi” kavgası veren kıta halkları, bugün burjuva demokrasisinin sınıf karakterini bizzat yaşamın içinde, sınıf mücadelesinin açığa çıkardığı gerçekler zemininde öğrenmektedir. Latin Amerika’da sertleşen sınıf mücadelesinin deneyimi, işçi sınıfının -tüm ezilenlerin de kurtuluşunu getirecek- kurtuluş kavgasının savaş organları olarak sovyetleri yeniden ortaya çıkarmaktadır. Burjuva ideologların sovyet demokrasisine yönelik tüm karaçalmalarına karşın emekçiler yeniden politikaya müdahalenin bu araçlarına yaşamsallık kazandırmaktadır.

Latin Amerika’da yurtsever halkçı dalganın bünyesinde ortaya çıkan sovyetik kitle organları, proleter birer tohum olarak gelişen, taze, geleceğe bakan bir olguyu ifade etmektedir. Devrimci proleter partilerinin yokluğu koşullarında bu organlar iktidar organlarına dönüşmemekte ya da ancak yerel ve geçici olarak dönüşebilmektedir. Tüm “halkı” birleştiren antiemperyalist demokratik devrimin hedeflerinden ayrı olarak, sosyalist devrim, ancak işçi sınıfı tarafından ve onun Marksist partileri tarafından yerine getirilebilir.

Latin Amerika’da işçi sınıfının politik bir sınıf olarak kendisini kurması süreci, antiemperyalist demokratik mücadelenin genel safları içinde gerçekleşmektedir ve işçi sınıfı kendi özgül organlarını ve politik perspektiflerini bu kavganın içinde ortaya çıkarmaktadır. Antiemperyalist sınıflar cephesi içinde reformist küçük burjuvazinin yasal kitlesel seçim partileri ile işçi sınıfının sovyetik tipteki mücadele örgütleri iki temel biçim olarak belirginleşmektedir.

Küçük burjuva reformist partiler Kurucu Meclisler yolundan burjuva anayasal düzeni, antiemperyalist demokratik ve halkçı yönde, kapsamlı biçimde reforme etme siyasetini izlerken, işçi sınıfının tabandan gelen devrimci eğilimi, burjuva düzenin kurumlarına karşı kendi özel sovyetik kurumlarını yaratmaktadır.

Latin Amerika’da yeni ve taze bir Marksist hareketin sosyal temeli de, ortaya çıkan bu yeni sovyetik kitle organları tarafından atılmaktadır. Bu süreç, yaşadığımız topraklarda “İşçi Emekçi Sovyet Cumhuriyetler Birliği”ni program edinen Marksist Leninist komünistler bakımından özel bir ilgi ve dikkatle izlenmeye değerdir.

İşçiler Arasında Çalışma, Sendikal Mücadele, Politika Ve Devrim

Haluk Erdem

I-Ekonomik Ve Politik Mücadele. Reformizm Ve Devrim

Ekonomik mücadele; işçilerin onları çalıştıran patronlara karşı hak elde etmek ya da haklarını savunmak için giriştikleri savaşımı ifade eder. Ücretlerin artırılmasından, iş saatlerinin azaltılmasına kadar patronlarla yapılan anlaşmalar bu kapsamdadır.

Demokratik hak ve özgürlükler için mücadele; tek tek patronlara ya da patron örgütlerine değil, onların temsilcisi devlete karşı burjuva düzen sınırları içinde demokratik hak ve özgürlüklerin elde edilmesi ve genişletilmesi amacını güder. Söz, basın, örgütlenme ve eylem özgürlüğü, sendikal hak ve özgürlüklerin önündeki engellerin kaldırılması, grev hakkının yasal güvenceye kavuşturulması vb. için verilen politik mücadele bu ekseninde tanımlanır.

Sendikalar; patronlar ve onların devletine karşı işçi sınıfının ekonomik ve demokratik hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kururlar. Politik rejim ve iktisadi düzen içinde işçi sınıfının yaşam alanını sürekli genişletmek; iktisadi, politik, kültürel düzeyini yükseltmek sendikaların başlıca amaçlarındandır.

Burjuva sınıfın bütün gayreti; işçi sınıfından daha çok artı-değer sızdırmaktır. Çünkü ancak bu sayede zenginliklerini büyütebilir ve rakipleri ile yarışta avantajlı konuma geçebilirler. Onlar durmaksızın ücretleri daha çok düşürmek, çalışma saatlerini artırmak, sigortasız ve güvencesiz çalıştırmak ve bunlara karşı mücadeleyi engellemek için demokratik hak ve özgürlükleri mümkün olduğu kadar azaltmak, kuşa çevirmek, böylece işçi sınıfı ve ezilenlerin elini kolunu bağlamak isteyeceklerdir.

Kapitalist düzen sınırları içinde işçi sınıfının gayreti de; patrona bedava çalıştığı zamanı azaltmak ve kendisi için çalışma zamanını yükseltmektir. Daha az zamanda daha yüksek ücretle, güvenceli çalışmak, kendisi ve ailesi için daha iyi bir yaşam uğruna yürütülen mücadele, bu amacın ifadesidir. Ve elbette demokratik hak ve özgürlükler için mücadeleye bağlanmadıkça bu amacın gerçekleşmesi olanaklı olmayacaktır.

Bu, burjuva düzen sınırları dahilinde bir sınıf mücadelesidir. Patronlar küçük bir azınlıktır. Onları işçi sınıfı karşısında güçlü kılan, üretim araçlarının mülkiyetine ve bunu güvenceleyecek bir devlet örgütüne sahip olmalarıdır. Bu devlet eliyle işçi sınıfı üzerinde ekonomik-politik-ideolojik zorbalık yoluyla hakimiyet kurmaktadır.

İşçi sınıfı çoğunluktur. Onları patronlar karşısında güçsüz kılan, politik bilinç ve örgütlülüğünden yoksun olmalarıdır. Patronların devletine karşı mücadele, ancak işçi sınıfının partisiyle verilebilir. Çünkü ancak böyle bir parti yoluyla, burjuva devletin çok yönlü saldırılarını püskürtülebilir.

Ekonomik-demokratik hak ve çıkarlar ne denli genişletilirse genişletilsin, işçi sınıfı güçlü bir politik örgütlülüğünden yoksunsa, burjuvazi ilk fırsata kazanılmış hakları gasp etmeye yönelecektir. O nedenle en ileri halde bile, salt sendikal örgütlenmeler yoluyla işçi sınıfı burjuvaziyle girdiği sınıf mücadelesinde kalıcı başarılar elde edemez.

Bunun tersi de doğrudur. İşçi sınıfı partisi sendikalar vb. örgütlenmeler yoluyla geniş emekçi birliklerini harekete geçiremezse, politik gücünü büyütmez. O halde, işçi sınıfının ekonomik-demokratik örgütü sendikalarla işçi sınıfı partisi arasında birbirlerini tamamlayan diyalektik bir ilişki vardır. Her ikisi de burjuvaziye karşı verilen sınıf mücadelesinde, işçi sınıfının başlıca silahlarındandır. Birincisi düzen içinde en ileri konumları elde etmeyi, İkincisi düzeni değiştirmeyi amaçlar.

Düzeni değiştirme çabasının başlıca iki biçimi vardır: Reformizm ve devrim. Sınıf uzlaşmacılığı yoluyla düzenin içeriden dönüştürülmesi ya da devrimci sınıf savaşımı yoluyla düzenin yıkılarak kökten değiştirilmesi. Kendini salt reformcu mücadeleyle sınırlayarak da kimi kazanımlar elde edilebilir. Fakat kapitalist üretim biçiminin içsel yasaları gereği, bu kazanımlar korunamaz. Kapitalizm ancak sömür oranını sürekli yükselterek varlığını koruyabilir. O nedenle işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişki uzlaşmazdır. Çünkü işçi sınıfı ancak sömürüye son verdiğinde kurtuluşunu gerçekleştirebilir. Hem kapitalistlerin kârlarının sürekli artması hem de sömürün giderek daha çok azaltılması olanaksızdır. Biri arttığında diğeri azalacaktır.

Ekonomik-demokratik mücadele (sendikal mücadele) işçi sınıfının ekonomik haklarının ve demokratik özgürlüklerinin

genişletilmesine hizmet eder. Ancak, bu kazanımlar devrimci bir perspektifle ele alınırsa burjuvaziye karşı bir mevzi haline dönüştürülebilir. Devrimci mücadele, gerici burjuva rejimin ve kapitalist düzenin yıkılması için verilir. Bu yeni toplumsal düzen; üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son verilen, sömürünün ortadan kalktığı sosyalizmdir.

Patronların devletine karşı işçi sınıfı, partisi aracılığıyla bütün ezilenlerin çıkarlarını savunur. Çünkü ancak bu yoldan burjuvaziye karşı öfke içinde olan bütün emekçi sınıf ve tabakaların işçi sınıfı ile ittifakı kurulabilir. Ezilen ulusların özgürlük mücadelesinden, kadın haklarının savunusuna, emekçi köylülerin çıkarlarının sözcüsü olmaktan, doğanın yıkımına cephe almaya kadar işçi sınıfı burjuvaziye karşı politik bir irade olarak ortaya çıkmalıdır. Bütün bu konular sendikaların da gündeminde olmalıdır. Sendikalar ancak bu yoldan, işçiler arasında ulusal, mezhepsel, cinsel, ulusal bölünmeyi engelleyebilir, işçi sınıfının burjuvazi karşısında çıkarlarını savunabilir. İşçi sınıfı toplumsal sorunlara gözlerini kapayarak birliğini koruyamaz, tam aksine bu sorunları gündemine alarak, ezilenlerin sorunlarını sahiplenerek birliğini güçlendirebilir.

Sendikalar işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda politik mücadeleye ne denli ilgilirse, işçi sınıfının politik öncüsü ile bağları ne denli sıkı ise, o denli güçlenirler.

Sendikalar ilk ortaya çıktıklarında, kendilerini burjuva düzen sınırları içinde işçi haklarının genişletilmesiyle sınırlamışlardı. Bu sendikaların doğuş çağıydı ve mücadele deneyimi onlara yeni bir düzen için savaşımın zorunluluğunu gösterdi. Sendikaların sosyalizm mücadelesinin bir manivelası, devrimin kitlesel hazırlık okulu haline gelmeleri sonucudur ki, işçi sınıfının burjuvaziye karşı mevzileri güçlendi. Bu dönemde sendikalara ağırlıklı olarak devrimci mücadele çizgisi yön veriyordu.

İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra; Nazi faşizminin Sovyet orduları ve devrimci direniş örgütlerince yerle bir

edilmesi, sömürgeciliğe karşı bütün sömürgeleri kapsayan başkaldırı rüzgârı, Doğu Avrupa ülkelerinde ve Çin’de gelişen halk devrimleri, gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfının kendi partisinde ve sendikalarda güçlü örgütlülüğü, burjuvaziye işçi sınıfına tavizler vermek zorunda bıraktı. Fakat bu aynı zamanda, gelişmiş kapitalist ülkelerde devrimci mücadelelerin sönmüldüğü; işçi sınıfının düzeni değiştirme amacından uzaklaştığı; kapitalist düzen içinde hak ve çıkarlarını genişletmeyi her şey haline getirdiği, sınıf uzlaşmacılığı ve reformizmin işçi sınıfı hareketi üzerinde hegemonya kurduğu dönemdi.

1980’lerde kapitalistlerin giderek şiddetlenen saldırıları sınıf uzlaşmacılığın dayanan çizginin çıkmazını ortaya koysa da krizin şiddeti, 1991’de SSCB’nin çökmesiyle doruğa çıktı. Sınıf uzlaşmacılığı iflas etti. Buna karşın bir başka mücadele çizgisi de onun bıraktığı boşluğu doldurmadı. Çünkü burjuvazi SSCB’nin çöküşünü, kapitalizmin sosyalizme karşı ideolojik bir zaferine dönüştürmeyi başarmış, işçi sınıfının yeni bir düzen kurma umudunu kırmıştı. Onlarca yıllık reformist-sınıf uzlaşmacılığı politikaları sınıfı silahsızlandırmış, sınıf örgütlerini burjuvazinin pespaye kurumlarına dönüştürmüştü. O halde sorun, işçi sınıfının yeni bir düzen (sosyalizm) için ideolojik donanımına sahip, bu düzene ulaşma hedefine bağlanmış devrimci militan bir işçi hareketi geliştirerek, işçi sınıfının demokratik ekonomik hak ve çıkarlarını savunmaya ve genişletmeye kendini adanmış sendikal örgütlerle; işçi sınıfının devlete karşı mücadelesinde ona rehberlik edecek, diğer ezilen tabakalarla işçi sınıfı arasında ittifakı sağlayacak, burjuvaziye karşı işçi sınıfını sevk ve idare edecek işçi sınıfının öncü kurmayının güçlenmesi ile çözülebilir. Bu üç mücadele ekonomik, politik, ideolojik mücadele iç içe geçmiş, aynı bütünü parçası olarak ele alındığında işçi sınıfı güç toplar, umudunu kuşanır. Her sendika, devrimci mücadelenin bir unsuru ve parti, sendikalarda varlık haline geldiğinde her iki örgüt, kendi kulvarlarında burjuvaziye karşı ideolojik

seferberliğe giriştiklerinde ilerleme sağlanabilir.

II-Ekonomik Mücadele Konularının Politik Mücadele Konusu Haline Gelmesi

Dünün sıradan ekonomik mücadele konularının birçoğu, bugün politik mücadele konusu haline geldi. Özelleştirme, taşeronlaştırma, iş güvencesi, sosyal haklar, esnek çalışma vb. işçi ile patron arasında çözümlenebilecek sorunlar olmaktan çıktı. Bu sorunların her biri işçi örgütleri ile patronların devleti arasındaki güç ilişkilerinin konusuna dönüştü. Öyle ki; hatta bu ve benzeri konularda burjuvazinin işçi sınıfına saldırıları, uluslararası bir nitelik kazandı. Ekonomik mücadelenin alanı daralırken, politik mücadelenin alanı alabildiğine genişledi. Sıradan bir ekonomik hak mücadelesi dahi, işçi sınıfını burjuva devlet ve kapitalizmin uluslararası kurumlarıyla karşı karşıya getiriyor. Sağlık harcamalarının kapsamından asgari ücret düzeyine; işsizlik ödeneklerinden kıdem tazminatlarına kadar birçok konu bu kapsamda örnek verilebilir. Sermayenin çıkarlarını koruyan birçok yasa ile işçi sınıfının kazanılmış hakları gasp edildi. Bu yasaların değiştirilmesi için mücadele verilmeden en sıradan ekonomik haklar bile korunamaz.

Sınıf uzlaşmacılığın rehber edinen sendikal ve politik mücadelenin sonucudur ki; işçi sınıfı içinde dün az çok iyi konumda olan tabakalar dahi eski konumlarını kaybetmektedir. Henüz pozisyonlarını az çok koruyabilenlerin de çocukları onlar gibi olma şansını çoktan yitirdi. Bu da sınıf uzlaşmacılığının, reformizmin sosyal zemininin işçi sınıfı saflarında nesnel olarak giderek daha büyük hızla zayıflamakta olduğunu gösteriyor.

Her geçen gün daha da azgınlaşan kapitalist saldırganlık, yalnızca işçi sınıfını değil, bütün emekçi tabakaların alışlagelen sosyal dokusunu darmadağın etti. Küçük mülk sahiplerinin mülksüzleşmesi hızlandı, serbest meslek sahipleri eski konumlarını kaybetti. Bunlar işçileşti ya da işsizliğe sürüklendi.

Burjuvazi ile orta sınıflar arasındaki uzlaşma köprüleri büyük burjuvazi tarafından bir bir yıkıldı. Bu süreç, işçi sınıfının tabanını nicel olarak genişlettiği gibi nitel olarak da yükseltti. Yalnızca aynı ülke içinde değil, kapitalizmin ulaştığı uluslararasılaşma düzeyi nedeniyle, yoksul ülkelere yaşam düzeyi nispeten daha yüksek ülkelere doğru da göç dalgaları oluştu. Dün de göçler vardı ama gelişmiş kapitalist ekonomilerin emek-gücü ihtiyacını karşılamaya dönük olduğu kadar, kırdan kente ülke içi işgücü hareketleri biçimindeydi. Bugün ise gelişmiş kapitalist ülkelerdeki kronik işsizlik koşullarında bu göç dalgaları meydana gelmektedir. Göç dalgaları gelişmiş kapitalist devletlerin kıyılarını döverken, kapitalistler fabrikaları daha ucuz işgücü bulabilecekleri ülkelere taşımakla meşguldürler.

Bütün bunlar bir yana; kapitalistler sermayelerinin giderek daha büyük bölümünü spekülasyon araçlarına yatırmaktadırlar. Bu da işsizliğin daha da büyümesine yol açmakta, burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki çelişkileri keskinleştirmekte, kapitalist düzen sınırları içinde burjuvazi ile emekçilerin “Barış içinde bir arada yaşaması”nın geçici bir dönem için bile olanaklarını tüketmektedir.

Burjuvazi ile işçi sınıfı arasında ve genel olarak bütün emekçi tabakalarla kapitalistler arasında çelişkiler keskinleşti. Emperyalist saldırganlık gözü dönmüş boyutlara ulaştı. Burjuva devletler dünyaya hâkim birkaç yüz tekelin çıplak zor aygıtı haline geldi. Bunların sonucudur ki, dünyanın her yanında demokratik hak ve özgürlüklere dönük burjuva saldırılar yoğunlaştı. Terörle mücadele yasaları adı altında faşist yasalar burjuva devletlerin koruyucu çitleri olarak kullanılmaya başlandı. Göçmenlere yönelik ırkçı yasalar, grev yasaklanmaları, gösterilere şiddetli müdahaleler giderek daha çok arttı.

Böyle bir zeminde ‘Hangi yoldan’ sorusu, dünyanın her yanında nesnel olarak işçi sınıfının gündeminden kalkmıştır. Açıktır ki, kendini salt ekonomik mücadeleyle sınırlayan bir sendikal mücadele ya da kendisini sırf düzen içi reformlarla sınırlayan bir politik mücadele yolu bizzat burjuvazi tarafından

kapatılmıştır. Bu bir yönelim ya da tercih sorunu değil; nesnel bir gerçekliktir. Çünkü en sıradan ekonomik hak mücadelesi dahi sınıf içi dayanışmayı, burjuva devlete karşı sağlam mevziler açmayı zorunlu kılmaktadır. Tekellerle devlet arasındaki ilişki her zamankinden daha sıkı, burjuvazinin ideolojik aygıtlar üzerindeki hâkimiyeti her zamankinden daha yüksektir.

Burjuvazinin saldırıları sistemden kaynaklanıyorsa sendikalar tek tek patronlara karşı mücadeleyle yetinemezler, işçi sınıfı sistemle karşı karşıya gelmek zorundadır. Kuşkusuz ki, sendika kendi başına kapitalist sistemi değiştiremez. İşçi sınıfı ve diğer emekçi tabakaları, kapitalist sisteme karşı mücadelelerinde ancak sınıfın öncü kurmayı olan parti sevk ve idare edebilir. Bu öylesine hayati bir ihtiyaç haline gelmiştir ki, militan mücadele, devrimci politik örgütlenme gerçekleşmezse, işçi sınıfı elinde kalanları dahi koruyamayacaktır.

İşçi sınıfının nicel olarak genişlediği ve nitel seviyesinin yükseldiğini belirttik. Bunlardan daha önemli olarak, işçi sınıfına asıl gücünü veren üretim sürecindeki konumlanışıdır. Buradan bakınca, işçi sınıfı dünden çok daha avantajlı, üretim ilişkileri içindeki yeri çok daha önemli hale gelmiştir. Bunun en büyük nedeni; kapitalist üretim biçiminde meydana gelen kimi değişimlerdir. Dünyada mal ve hizmetlerin üçte birinden fazlası birkaç yüz tekel tarafından üretilmektedir. Birçok ürünün üretimi, dünyanın değişik ülkelerine yayılmış fabrikalarda imal edilmektedir, bir “dünya fabrikası” oluşmuştur. Dünyanın bir ucundaki grevin yaratacağı üretim kesintisi, dünyanın onlarca ülkesindeki fabrikaların durma noktasına gelmesine neden olacaktır. Dünden ayrı olarak, dünya çapında üretim süreci için kritik sektörler ortaya çıkmıştır. Ulaşım, iletişim, bankacılık, enerji bunlardan başlıcalarıdır. Bu sektörlerdeki geniş çaplı bir grev: para, mal, hammadde dolaşımında yaratacağı kesintiler nedeniyle kapitalist üretimi felce uğratabilecektir. Keza, esnek üretim de kapitalistlerin işçileri daha çok sömürmesinin bir biçimi olsa da, örgütlü bir direniş sürecinde kapitalistin ayakbağı haline

de dönüşebilir. Esnek üretim aynı zamanda en az stokla üretim anlamına da gelir. Bu da kritik bir sektörde bir grev olması halinde patronların üretimsizliğe dayanma sürelerinin geçmişe göre azalması anlamına gelir. Başka örnekler de verilebilir. İşçi sınıfı nicel olarak büyümekte, nitel olarak gelişmekte, üretim içindeki konumu çok daha kritik hale gelmektedir. Kapitalistlerin buna verdikleri yanıt ise iş süreçlerini küçük birimlere bölerek, işçi sınıfının nesnel birliğinin önüne geçmek; sendikal ve politik örgütlenmelerini ideolojik-politik kuşatma altında tutarak öznel birliğini engellemek olmuştur.

III-İşçi Sınıfı Saflarında Politik Çalışma

İşçi sınıfının devrimci politik mücadele arenasına çekilmesi, sorunun ana eksenini oluşturur. Her şeyden önce bu, işçi sınıfının öncüsü olma iddiasındaki politik kurmayı olan işçi sınıfı partisinin etkin bir politik özne olarak, işçi sınıfını etkileyecek düzeyde politik aktivite içinde olmasıyla mümkündür. Burjuvaziye karşı ekonomik-politik-ideolojik savaşımın iç içe geçtiği ve bir bütün oluşturduğu bir politik aktivitedir söz konusu edilen. Bu da ancak, işçi sınıfı öncüsünün temel bütün sorunlara işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda müdahale etme yeteneğini geliştirmesi ile olanaklıdır. Bunun pratikteki anlamı, sınıf mücadelesinin o dönem için kavranması gereken temel halkasına uygun olarak, güncel politikaya müdahale etmek, politik mücadele -ajitasyon, propaganda, eylem- düzeyini durmaksızın genişletmek ve yoğunlaştırmaktır. Yeni devrimci kadroların kazanılmasının, işçi sınıfına devrimci enerji ve bilinç taşımanın ve işçi sınıfı saflarında partiye taze kan ve savaşıma azmi taşımanın yegâne güvencesi budur.

Yüksek politik aktivite kendiliğinden safları çoğaltmaz. Politik aktivitenin örgütsel çalışmayla doğrudan birleştirilmesi gerekir. İnatçı, sabırlı, birebir ilişkiyi de kapsayacak biçimde örgütsel çalışma yürütülmeden ilerleme sağlanamaz. Fabrika ya da mahallelerde, ancak sağlamlaştırılmış ve sistemli hale getirilmiş ilişkiler yoluyla işçilerin politik ve ideolojik dönüşümü ete kemiğe büründürülebilir. İlişkilerde sistem

yoksa, devamlılık da yoktur, bu da nicel ve nitel birikimin ‘başarı’lamaması anlamına gelir. Politik aktivite ne denli “genel” kavramı içinde ele alınabilirse, ilişki yaratmak, örgütlenmek o denli “özerdir. Biri kitlelere yayıldıkça genelleşir, diğeri ilişkiler geliştikçe özelleşir.

Yukarıdaki iki temel ilkesel yaklaşım, gerçekte tek bir ana ilkenin farklı iki yönden görünümüdür. İşçiler arasında, sendikalı olsun olmasın, ekonomik olsun olmasın çalışmanın birincil amacı, işçilere sınıf bilinci taşımak ve işçileri devrimci mücadelenin özneleri haline getirmektir. Geriye kalan her şey, bu temel amacın araçlarıdır. Sendikalar devrimin kaldıraçlarındandır, ama bu kaldıraç sınıf bilinçli, bilimsel sosyalizmi kuşanmış, işçi sınıfının kurtuluşuna kendini adanmış kadrolar olmadan nasıl harekete geçirilebilir?

İşçi sınıfına devrimci bilinç taşımadan, bundan kaçınarak işçi sınıfı kazanılmaz. Sendikalar burjuva cephelelerden birinin yanında saf tutarken ya da “tarafsız” kalırken öncü duruma müdahale yeteneği göstermezse, işçi sınıfını devrimci saflarda örgütlemek çok daha zorlaşacaktır. Çünkü işçi sınıfı şu ya da bu burjuva cephenin peşinden sürüklenecektir. Şovenizm zehri ile dolu bir işçi, bu zehir akıtılmadan, asgari demokratik bir tutum dahi takınmadan, ileri bir bilince kavuşturulamaz. Ya da örneğin, AB’yi kurtuluş gören bir işçi yeni bir düzen için mücadeleye neden girsin?

Faşizme karşı özgürlük mücadelesi bugünkü sınıf mücadelesinin ana eksenini oluşturur. Her türlü taktiksel girişimle sendikaları faşizme karşı saflaştırmak ya da bu doğrultuda oluşturulacak her türden saflaştırmayı derinleştirmek, dikkat merkezinde olmalıdır. 2007 1 Mayıs’ı bunun ne denli önemli olduğuna dair, yakın dönemin bir örneğidir.

Bir kez daha belirtmeliyiz ki, bütün işçi örgütlerinde, sendikalarda çalışma politik çalışmadır. Bulunulan her yerde işçileri devrimciyeleştirmek ve onlara sınıf bilinci taşımak temel amaçtır. Ekonomik-demokratik mücadele bu amacı gerçekleştirmenin

araçlarından biridir. Ekonomik mücadeleyi devrimci politik çalışmanın engeli haline getiren gerici sendikalist anlayışlara prim verilmemelidir.

Çok bilinen bir gerçekliktir ki, devrimci politik çalışmada ikna edicilik bulunulan alanın sorunlarına hâkim olmaktan, işçi sınıfının en sıradan ekonomik-demokratik talebine sahip çıkmaktan, bu talepler uğruna militanca ve en önde mücadele etmekten geçer.

IV-Nasıl Bir Sendika?

Sendikalar çoğunlukla sınıf uzlaşmacı, teslimiyetçi, burjuvalaşmış sendika bürokratlarının denetimindedir. İlerici, antifaşist sendikacıların etkin olduğu sendikaların önemli bölümü de politik reformcu bir çizginin ötesine geçemiyorlar ve bu halleriyle militan bir işçi hareketine öncülük edecek devrimci enerjiden yoksundurlar. Sendikalaşma oranı yüzde 10'lara geriledi, işçi sınıfının ezici çoğunluğu sendikasız. Bütün bu olumsuzluklara karşı işçi sınıfının patronlara karşı ekonomik-demokratik mücadelesinde sendikaların yerini alacak yeni bir örgüt biçimi ortaya çıkmadı. O halde sendikaları bir örgüt biçimi olarak savunmak ve yaygınlaştırmak, sendikalar içinde çalışmak ve yeni sendikalar kurmak dün olduğu gibi bugün de yakıcı bir görev olmaya devam ediyor.

Bu noktada, emperyalist küreselleşmenin beraberinde getirdiği yeni iş ve çalışma koşulları, "nasıl bir sendika" sorusunu da doğurmaktadır. Türkiye'de iş yasaları değiştirilirken, sendika yasaları tümüyle eski dönemin çalışma ilişkilerine denk düşmektedir. Ancak sendikalar yeni tipte iş ve çalışma koşullarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Diğer şeylerin yanı sıra bu durum, yasalıcı-bürokratik sendikal anlayışı büyük bir krizle yüz yüze bırakmıştır. Yasaların öngördüğü sendika 'model'i geçmiş dönemin iş örgütlenmesi zemininde kurulan modeldir. Burjuvazi hileli oynamaktadır. Esnek çalışma, özelleştirme ve üretimin parçalanması yoluyla çalışma ilişkilerini değiştirdiği halde sendikalara,

dünün koşullarına göre örgütlenme yapmayı dayatmaktadır. Bunun da, sınıf savaşının bir biçimi olduğu açıktır. Burjuvazinin bu fiili dayatmasına karşı esasen sendika yasaları zemininde kalarak bir yanıt verilmesi mümkün değildir.

Her birisi kendi içinde birçok taşeron bölünmüş tek tek işyerlerinde yüzde 50 örgütlenme barajını aşmak; ülke çapında yüzde 10 barajını aşmak; toplu sözleşme için gerekli yasal koşulları oluşturmak; toplu sözleşme süreçlerinde birbir engeli aşarak grev silahını kullanabilmek; greve çıkıldığında hükümetin erteleme saldırılarından sakınılabilsen bu kez taşeronlaşmanın ve grev kırılcılığında bulunan sayısız 'yasal' kılıfı boşa çıkartmak... Sayılanlar, sendikal örgütlenmeyi kuşatan burjuva zincirlerin sadece bir kısmıdır. Sermayenin dayattığı bu yasaların zemininde kalarak, bugünkü sınıf mücadelesinin ihtiyacı olan yeni tipte sendikaların yaratılamayacağı açıktır.

Çalışma sürecindeki dönüşümleri de yanıtlayan, taşeronlaşmaya, esnek çalışmaya rağmen işçileri örgütleyip savaştıracak bir sendikanın ancak, yasalara rağmen geliştirilebileceği ortadadır. Mevcut yasaların tanımladığı sınırlarla çizilmiş sendika 'modelini' hedef almak yanlış ve yanılğılı olur. Öncelikli hedef; işçileri acil, yakıcı sorunları temelinde örgütleyecek ve savaştıracak yeni biçimleri bulmaktır. İşçilerin kitlesel mücadelelerini ve birliklerini geliştirecek araçları bulup açığa çıkarmaktır. Yeni tipte sendikal örgütlülükler, ister mevcut sendikaların içsel dönüşümü yolundan ister yeni sendikaların kurulması yolundan olsun, her iki durumda da yasalara rağmen geliştirilecek ve kendi yasallığını sınıf savaşımıyla burjuvaziden söküp alacaktır. İşçi sınıfının meşru direniş hakkı, o anlamda meşruluk, yasalardan önce gelecektir. Bu sınıf mücadelesi tarihinin her döneminde böyle olmuştur.

Latin Amerika, Güneydoğu Asya, Hindistan gibi bölgelerde sınıf mücadelesinin açığa çıkardığı deneyimler de bunu doğrulamaktadır. Arjantin'de İşsizler

Hareketi, Brezilya’da Topraksız Köylüler Hareketi ve Konut Hakkı için Mücadele Hareketi, Kore’de yeni-militan sendika konfederasyonu KCTU, vb. ezilenlere ve işçi sınıfına ait bu ekonomik-demokratik mücadele organlarının tümü önce fiilen varolmuş, sonra burjuvaziye meşruluğunu (giderek yasallığını) dayatmıştır. Bu kez örgütlülüğün sosyal gücü karşısında durumu kabullenmekten başka çaresi kalmayan burjuvazi, bu tipte örgütleri yasalarla tanımak zorunda kalmıştır.

İşçi havzalarının binlerce mikro-işletmeye bölünmüş devasa birer fabrikayı andırdığı, tüm temel işkollarında üretimin parçalandığı, ancak tüm üretim faaliyetinin giderek daha da az sayıda yerli ve uluslararası tekelin ellerinde toplandığı Türkiye’de burjuvazi yasaları keyfi biçimde kullanılmaktadır. Tek bir fabrika dahi sahtekârca kağıt üzerinde üç-dört ayrı işletmeyiymiş gibi gösterilmektedir. İşçi sınıfının yarısına yakın kısmı sigortasız olduğu için zaten sendikalara üye olma hakkı bulunmamaktadır.

Havzalar, bölgeler, sektörler çapında işçilerin fiili-meşru örgütlenmesi ve direnişleri olmaksızın sendikaların örgütlenme atakları yapması mümkün değildir. Kılcal damarlar gibi bölünmüş binlerce işletmede, tek tek yasal örgütlenme hakkını elde etmeye çalışmak, kendini salt bununla sınırlamak, çıkmaz bir sokaktır. Bu, varolan yasal bir hak olarak tabii ki yadsınmaz, kullanılır. Hatta tekil işletmelerde “Takım sözleşmesi” gibi, yeni iş yasasının getirdiği imkânlar da kullanılır. Ama hareketin önünü açacak büyük örgütlenme atakları, işçilerin “Artık Yeter” diyerek ayağa kalktığı havza-bölge-sektör çapındaki kolektif direnişlerle kazanılacaktır. Burjuvazinin yasal cenderesi, işçilerin yasaları delen fiili-meşru direnişiyle boşa çıkartılacaktır.

Emekçi memurların mücadelesinin ‘80’lerin sonu ve ‘90’ların başındaki gürbüz gelişimi, söylediklerimizi dolaysız olarak, ‘90’ların sonundan bugüne uzanan yasalıcı bürokratik tıkanma ise tersten doğrulamaktadır.

Bazı örneklerle somutlamak gerekirse;

hastanelerde, belediyelerde taşeron işçileri yasal engellere rağmen örgütlenmeden, tersane-deri vb. kollarda havza çapında fiili grev ve direnişi örgütlenmeden, serbest bölgelerde işkolu ayrımı olmaksızın toplu direnişi başarmadan sendikal örgütlenme zaferleri sağlanamaz.

Çorum’da kiremit işçilerinin kent çapındaki sektörel direnişi ve sendikayı kazanmaları, Tuzla tersanelerinde DESAN direnişinin bölgeye mal edilmeye çalışılması, yol kesme, gemi işgali gibi fiili biçimlerle güçlendirilmesi, Telekom patronlarının polis destekli grev kırıcılığına karşı işçilerin fiili sabotaj eylemleri, bu yönde gerçekleşmiş pozitif örneklerdir.

Tuzla tersaneleri gibi, tersane başına 10-15 taşeronun düştüğü, büyükçe taşeronların dahi mikro-taşeronlar tuttuğu bir bölgede, yasal toplu sözleşme hakkının kazanılması eksenindeki mücadele, 1999’da Yonca Tersanesi’ndeki yasal grevin dahi tümüyle yasadışı biçimde engellenmesi sonrasında tıkanmıştır. Sendika önderliği bu tarihten itibaren yasal imkan ve olanakları dışlamaksızın, fiili meşru mücadelenin yöntemlerine ağırlık vermiştir. Tuzla tersanelerindeki örgütlenme deneyimleri tüm sınıf bakımından anlamlı kazanımlar ortaya koymuştur.

Dev Sağlık İş, Çukurova Üniversitesi Balıca işletmesinde taşeron işçileri örgütlenme yönünde anlamlı bir deneyim açığa çıkardı. Bu direniş, ticarileşme süreci içinde artı değer üreten birer işletme haline dönüştürülen hastanelerdeki taşeron işçileri bir mücadele damarı olarak ortaya çıkardı. Belediye İş, Şişli Belediyesi’nde Kentyol taşeronunda kitlesel bir örgütlenme deneyimi açığa çıkardı. Genel İş, İzmir 9 Eylül Hastanesi’nde Güzel İzmir taşeronunda bir örgütlenme deneyimi yarattı.

Tekstil-Sen, kaç işçinin atıldığına, ücretini alamadığına bakmaksızın, direniş geliştirme tutumunu ortaya koymuş ve onlarca işçinin hak mücadelesine giriştiği örnekler yaratmıştır. Bu mücadeleler sendikayı havzalarda tanınan, özü-sözü bir ve güvenilir

bir sendika haline getirmiştir.

Tüm bu ve adını sayamadığımız deneyimler, pratik mevzi kazanımlarıyla sonuçlanıp sonuçlanmadıklarından bağımsız olarak, yeni tipte sendikal örgütlenme arayışlarına güç ve itilim kazandıran deneyimler olarak işçi sınıfının kazanım hanesine yazılmıştır.

Bürokratik sendikalar ise, bir yandan esasen KİT'lere ve özel sektörde az sayıda büyük fabrikaya sıkışmış varlıklarını idame ettirmeye kilitlenirken, diğer yandan toplu sözleşme yetkilerini yitirmemek için işbirlikçilik çukurunda derinleşmeyi yegâne çıkar yol olarak görmüşlerdir. Bu çizgide (şu an sahip olduğu tüm güce karşın) gelecek yoktur. Gelecek (şu an güçsüz olmasına karşın) fiili-meşru militan mücadele hattında ısrar eden, işçi sınıfının hak ve çıkarları için savaşımı yükselten, mevcut sendikal örgütlenmeleri militan mücadele hattından geliştirdiği gibi, güvencesiz işçileri örgütlemenin stratejik önemini kavrayan; işkolu ayrımı gözetmeksizin havza, bölge, sanayi siteleri çapında işçilerin birleşik mücadelesini ören militan sendikalarıdır.

Mevcut sendikalarda örgütlü işçi sınıfının militan mücadele hattına çekilmesi ve üretimin parçalanma sürecinin ortaya çıkardığı devasa (sigortalı ve sigortasız) güvencesiz işçi kitlesi ile işsizler, yeni tipte sendikaların temelini/itici gücünü oluşturacaktır.

İşçi kitlesinin dinamizmini açığa çıkarmak için, sendikal bürokrasiyi parçalayarak işçi komite ve konseyleri üzerinden yükselen sınıf sendikacılığı esas alınmalıdır.

Yeni sürecin yeni tipte militan sendikaları, henüz olmakta olan, şekillenen bir gerçekliktir. Sayısız direniş ve eylem içinde işçi sınıfının bu militan kesimleri, deneyim biriktirmekte, tüm sınıf adına bir kanal açmanın heyecanını ve coşkusunu yaşamaktadırlar.

V-Sendikalarla Devrimci İlişkileniş

Sendikalara devrimci program doğrultusunda müdahale, devrimci öznenin genel politik aktivitesini yükseltmesi bir yana, iki biçimde

gerçekleştirilebilir. Birincisi mevcut sendikalarla ilişki, o sendikalara bağlı işçilerle yakın temas, eylem ve etkinliklerine katılım, sendika içi örgütlenme ve sendika yönetimlerinin devrimci işçilere geçmesi için çalışma. Her grev, direniş, işçi gösterisi işçi sınıfı partisinin dikkat merkezinde olmalıdır. Bu ve benzeri her mücadele biçimi ortaya çıktığında, salt destekleyen konumda kalmamak, mücadelenin aktif unsuru haline gelmek başta gelen hedef olmalıdır. SEKA'nın özelleştirilmesine karşı işçilerin fabrika direnişine komünistlerin katılımı buna örnektir.

Ziyaret edip dönmek yerine direniş çadırı açmak; işçilerle birlikte grev nöbeti tutmak, işçi ailelerini sürece katmak için harekete geçirmek; emekçi semtlere ajitasyon grupları göndererek halkı bilgilendirmek ve direnişi desteklemeye çağırarak; diğer sendika ve kitle örgütlerini bir araya getirmek, direnişi destekleme platformları oluşturmak; bir anda hareketi bütün mücadele alanlarına yaymak; işçilerle dayanışma geceleri örgütlemek, direnişe saldırı olduğunda aktif karşı duruş ve direniş örgütlemek, bildiri, afiş, duvar gazetesi, pankart ve bunun gibi araçlarla direnişin sesini dört bir yana ulaştırmak vb. mücadele, örgüt ve propaganda, ajitasyon biçimleriyle öncünün sürece müdahalesi pekala mümkündür.

Örneğin Telekom grevi sürecinde emekçi semtlere grev çadırları kurulabilir, kitlelerin katılımıyla kimi Telekom kurumları işlemez hale getirilebilirdi. Burada önemli olan sorunla hangi bakış açısıyla ve hangi düzeyde ilişkilendirildiğidir. Politik öncünün ilgi düzeyi ortaya çıkan sorunu, genel amaca ve kavranması gereken temel güncel politik halkaya ne derece bağlanabileceğine ilişkindir. Telekom grevine etkin müdahaleyle faşist-şoven etkinin kırılması yolunda daha iyi bir performans sergilenebilir ve genel grev-genel direniş propagandası daha yüksek sesle dile getirilebilirdi.

Sendikal sürece dışardan müdahale biçimlerinden biri de; sendikalar arasında ilerici bir ayrışmaya yol açması muhtemel politik gündemler söz konusu olduğunda,

öncünün taktik kabiliyetini ortaya koyarak ayrışmayı derinleştirme yolunda adım atmıştır. 2004 ve 2007 1 Mayıs'ları buna örnektir. 2004 1 Mayıs'ının Abide-i Hürriyet'ten kurtarılması ve 2007'de Taksim'in kazanılmasında komünist öncünün sürece doğru taktiklerle müdahalesinin önemli payı vardır.

Sendikal bürokrasiyi aşarak, değişik sendikalara bağlı işçileri bir araya getirecek yöntemler geliştirmek de öncünün daha geniş işçi yığınları ile temas kurmasına hizmet edecektir. Bir dönem geliştirilen şube platformları az çok bu tür bir işlev görüyordu. Bunlar militan mücadelede yürütmediklerinden zamanla işlevsizleştiler. Fakat görüldü ki, bu tip oluşumların en geri biçimleri bile harekete az çok ivme kazandırmakta, devrimcilerle sınıfın temas noktalarını artırmaktadır. Özellikle ilerici, anti-faşist devrimci sendikaların bu tip birliklerde bir araya gelmeleri kimi süreçlerde hareketi sıçratici bir rol oynayabilir. Bu platformların daha işlevli hale getirilmesi, yöneticilerin bir araya geldiği birlikler olmaktan çıkarılarak, işyeri temsilcilerinin bulunduğu, ortak sendikal meclislerin kurulduğu ve bu meclislerin kararlarının katılan sendikalar için bağlayıcı olduğu bir biçime kavuşturulması ile mümkündür.

Konfederasyonlardan bağımsız, yeni devrimci sendikalar kurmak, devrimci öncünün sendikal harekete müdahalelerin ikinci temel biçimidir. Bu birçok açıdan ele alınabilir. En önemlisi militan bir işçi hareketinde ateşleyici rol oynayabilmektir. Öyle bir an olur ki, küçük bir alanda çakılan bir kıvılcım büyük bir yangına dönüşebilir. Bugünkü halleriyle bile mevcut birkaç sendikanın işçi hareketini ileri taşımada bir rol oynadıkları kabul edilmelidir. Hava- İş'in (THY) ve Haber-İş'in (Telekom) grevleri buna örnektir. Her eylem aynı etkiyi yaratmaz. Önemli olan militan mücadelede ısrarlı olmak, bu yönüyle buzkıran rolü oynamaktır. Hareketin genel atmosferini canlı tutmak, mücadele bilinci için küçük küçük nefes boruları açmak kendi başına büyük öneme sahiptir.

Devrimci sendikalar, devrimci öncünün işçi sınıfına sendika-işyeri-semt üzerinden ulaşma taktiğinin hayat bulduğu örgütler olması bakımından da büyük bir öneme sahiptir. O kendi başına bir sendika değildir, bütünü bir parçasıdır. İşyeri-sendika ve semt işçi komiteleri tek bir örgütlenmenin ayrı ayrı unsurlarıdır. Elbette bu diğer sendikalara yönelik yürütülen çalışmalarda da geçerlidir. Fakat devrimci sendikalar bu iradenin geciktirilmeksizin gösterilmesine olanak verir. Bu iradeyi göstermemek, var olan araçları doğru ve yerinde değerlendirmemek demektir. Elbette bu, emekçi semtlerin işçi sınıfı çalışmasının yan-yedek alanlarından birisi değil, kimi zaman fabrikadan da önemli temel örgütlenme alanlarından birisi olduğunu; bu yoldan örgütlü ve örgütsüz farklı alanlarda birçok işçiye ulaşma olanağı yakalanacağı; yine emekçi semtlerde politik bilinci çok daha dolaysız ulaştırma olanaklarının bulunabileceğini kavramakla ilgilidir.

Devrimci sendikalar, öncünün temel taktiklerini işçi sınıfı hareketi içinde pratikleştirmesinin sinir uçlarından biridir. Sonuçta bütün amaç, genel grev ve genel direniş yoluyla ezilenlerin mücadelesini başarıya ulaştırmaktır. O nedenle atılan her adım, buna ulaşmanın yollarından biridir. Bu sendikaların güçlendirilmesi, onlara gerektiğinde yenilerinin katılması sürece daha etkin müdahale anlamına gelir. Yerel genel grev-direnışler örgütlemek, bu sendikaların grev ve direnişlerine öncünün bütün kuvvetleriyle katkıda bulunması, sahiplenilmesi bu açıdan büyük bir öneme sahiptir.

Devrimci sendikalar her direniş bir okula çevirerek işçi sınıfının sınıf bilincini yükseltmek, sistemli devrimci eğitimle işçi kitlelerini bilimsel sosyalizm doğrultusunda uyandırmak görevleriyle karşı karşıyadırlar. Bu sendikalar iç işleyişleriyle de bütün sendikalara örnek olmalı, işçilerin dikkat merkezine oturmalıdır. Bürokratik sendikal yöneticilik anlayışının tuzla buz edildiği buralarda, devrimci sendika yöneticileri kendilerini bununla sınırlayamaz. Ulaştıkları

her işçiyi karar alma süreçlerine katma, her yerde işyeri komiteleri kurma, periyotlara bağlanmış halde, düzenli, işyeri komite meclisleri toplama, temel bütün kararları bu tip meclislerde almak gibi bir amaçla hareket etmelidirler. Öyle ki; bu sendikalar kitlelerin devrimci inisiyatifi ile örgüt disiplini bütününe olmazsa olmaz iki parçasının birliğinin ifadesi olmalıdır.

Bir başka önemli husus; işçiyi yaşamının bütünlüğü içinde kavramaktır. Devrimci sendikalar çoğunlukla güvencesiz, sigortasız, sendikasız işçiler arasında yoğunlaşmaktadır. Bu işçiler arasında, işçilerin katkısıyla oluşturulmuş sosyal dayanışma ağları örmek, zor durumda kalanlara diğerlerinin yardımını sağlamak, üzüntü ve sevinçlerinde diğer işçilerin dayanışma ve paylaşımını örgütlemek, işçiler arasında, işçilerle sendika arasında bağları güçlendirmek bakımından büyük öneme sahiptir.

İşçileri hayatın her alanında kapsamanın bir diğer unsuru devrimci sendikaların yürütecekleri kültürel etkinliklerdir. Ne denli zor olursa olsun bu yönde adım atmanın sayısız faydası vardır. İşçi koroları, işçi folklor ekipleri, işçi tiyatro grupları kurmak hem sendikalara işçilerin ilgisini artıracak hem de sendikaya ve işçilere kültürel zenginlik katacaktır. Bu tip her etkinlik zamanla sosyalist kültürün işçilerle buluşmanın vesilesi yapılmalı ve bu yönde değerlendirilmelidir. Emekçi semtlerde bu yönde atılan adımlar aynı amacın parçasıdır. İşçi sınıfı ve emekçi bölüklerin kültürel ve sportif etkinlikler yoluyla ideolojik ve moral seviyelerinin yükseltilmesi, büyük öneme sahiptir. Kaldı ki bu araçlar, yeni ilişkilere ulaşmanın, onları devrimci doğrultuda dönüştürmenin başlıca unsurlarındandır. Bu işçi ve emekçilerin hayatına nüfuz etmenin bir başka biçimidir ve aynı zamanda bir örgütlenme yöntemidir.

Devrimci sendikalar işkollarının el verdiği ölçüde kadın inisiyatifinin önünün açılması, işçi kadınların özel olarak örgütlenmesi için de bir tür özel örnek haline getirilmelidir. Bunu başarmanın dahi kendi başına büyük önemi vardır. Patron karşısında hayatın her

alanında birbiriyle eşitlenmiş, dayanışma içinde kadın ve erkek işçiler yetiştirmek kadar onları aileleriyle kavramak, oradaki ilişkilere de devrimci müdahalede bulunmak yürütüle gelen çalışmanın bir unsuru olarak ele alınmalıdır.

VI-İşçi Sınıfına Ulaşmanın Ve İşçi İradesi Oluşturmanın Farklı Biçimlerini Geliştirmek

Kuşkusuz işçilerin ekonomik-demokratik hareketine müdahalenin başka biçimleri de geliştirilmek zorundadır. Zira işçilerin büyük bölümü sigortasız ve sendikasızdır. Birbirinden kopuk, dağınık işçilerin bir araya gelmesi salt sendika aracılığıyla mümkün olmayabilir. Farklı işkollarındaki bu örgütsüz işçileri örgütlemek için işçi birliklerine ihtiyaç vardır. Kaldı ki, bir işsizler ordusu vardır. Onlar da bu işçi birliklerinde bir araya getirilmeli ve bu birlikler sendikalı-sendikasız-işsiz işçilerin biraradalığını sağlayacak bir araç olarak değerlendirilmelidir. Doğaldır ki, o bölge-semtteki bütün işçilere ulaşmayı kendine görev olarak koymalıdır.

İşçi birlikleri buldukları alanlarda doğrudan temsil esasına göre ve konsey biçiminde örgütlenmeli, üç ya da altı ayda bir şehir çapında işçi birlikleri kitlesel toplantıları düzenlenmeli, işçilerin kendilerini ifade etmesinin, görev almasının önü açılmalıdır. Hangi görüşten olursa olsun ekonomik-demokratik mücadeleye katılmak isteyen her işçi, işçi birliklerine katılmaya teşvik edilmelidir. Komünist öncü yönlendirici olmalı, fakat salt kendi sempatanlarıyla sınırlı bir örgüt yaratma perspektifinden uzak durmalıdır.

İşçi hareketine müdahalenin bir diğer aracı komünist basının işçiler arasında yaygınca dağıtımın örgütlenmesidir. Gazete ulaştırılan herkesin çalıştığı yer tespit edilmeli; gazetenin işyerlerine ulaşması sağlanmalı, bu işçiler doğal dağıtıcı olarak örgütlenmeli; belli adresler tespit edilip buralara özel olarak gitme ve gazete ulaştırmak da bir dağıtım biçimi olarak gerçekleştirilmelidir. Haftalık komünist basınının yanı sıra aylık işçi basını,

işçi sınıfına doğrudan sosyalist bakış açısıyla yaklaşmalı ve işçilerin ekonomik demokratik mücadelesine bu bakış açısıyla müdahale edilmelidir. Bu yayın bir propaganda aracı olduğu kadar bir örgütlenme aracı olarak da düşünülmelidir. İstanbul dışında yerel işçi bültenleri aynı amaç doğrultusunda değerlendirilmelidir.

İşçilerin eğitimine hizmet etmek üzere her üç ayda bir, en geri bilinçli işçinin dahi anlayabileceği bir biçimde yazılmış bir broşür yayımlamak ve yaygınca dağıtmak, broşürde ele alınan konulara dair kitlesel eğitim-tartışma toplantıları düzenlemek, broşürlerde aynı zamanda (yeri ve zamanı belirlenmiş) bu toplantılara çağrı yapmak propaganda ve örgütlenmeyi birleştirmenin unsurlarından biri olarak kullanılabilir.

İşçilere ulaşmak için semt bazında işçi geceleri, bölgesel işçi festivalleri ve etkinlikleri de başvurulması gereken kimi araçlardandır.

Önceki yıllarda yararlı olduğu birçok deneyde açığa çıkan işçi kurultayları toplamak, bunları kitle çalışmasının konusu haline getirmek ve belli bir sisteme kavuşturarak gelenekselleştirmek, çalışmanın ilerletilmesinde bir ihtiyaçtır. Kurultayları örgütlemek için önceden örgütlenme kurulları oluşturmak, bir çalışma planına göre hareket etmek, tartışma konularını ve gündemi her yere ulaştırmak ve her kurultayı bir basamak haline getirmek, önceki yıllarda çıkarılan dersleri gözden geçirerek hareket etmek, dikkat edilmesi gereken diğer unsurlardır. Kimi kez özel gündemlerle kurultaylar toplanabilir. Kadın işçileri kurultayı, genç işçiler kurultayı, sigortasız işçiler kurultayı, iş cinayetlerine karşı kurultay vb. bu tip somut konuların daha hedefli çalışmaya neden olması bakımından faydası tartışılmaz.

VII-Örnekler Yaratarak İlerlemek

Sonuç olarak örnekler yaratılarak ilerlenebilir. Bu hem eylemsel, hem de örgütsel açıdan böyledir. İşçi sınıfının başarabileceğine inandırılması gerekir. Komünistlerin de, işçi sınıfının en geri bölüklerini dahi örgütleyebileceklerine inanmaları gerekir.

Bir grevi zaferle taçlandırmak, işten atılanları işe geri aldırarak, bir iş cinayetinde dünyayı patronun başına yıkmak; zor duruma düşen işçiyle diğer işçiler arasında dayanışma örgütlemek; işçileri kurultaylarda, toplantılarda konuşurmak, karar almada özne haline getirmek; işçilerden müzik, tiyatro grupları kurmak; onlardan propagandacılar yetiştirmek; sendikalara yönetici olmaları için yüreklendirmek vb. onlarca yoldan işçilerin kendilerine güvenlerini büyütme, onları birer devrimci, komünist olarak dönüştürmek vb: İşte ilerletici olan, bu hedefleri başarıya ulaştırmaktır.

Sendikal krizin ilacı devrimci militan bir işçi hareketi yaratmaktır. Bu görev, herkesten çok komünist öncünün omzundadır. İşçilerin biriktiği yaşam alanlarında devrimci çalışmayı ve etkinliği yoğunlaştırmak, sendikalarda mevziler kazanarak yeni devrimci sendikal mevziler yaratmak, örgütsüz işçilerin birliğine hizmet edecek araçlar geliştirmek; ortaya çıkmış işçi mücadelelerine etkin mücadelede bulunarak onları daha ileri mevzilere taşımak, sürece yön verecek öncü çıkışlar ve müdahaleler yapmak; etkin politik taktiklerle işçi yığınlarını faşizme karşı saflaştırmak; diğer ezilen toplumsal kesimlerle işçi sınıfı arasında politik mücadele birliğini sağlayacak adımlar atmak vb. yollardan işçi hareketine öncü müdahalede bulunulabilir. İşçi hareketinin canlanma emareleri gösterdiği şu günlerde, bunun önemi ve kazanımları her zamankinden fazla olacaktır.

Yetkin Mühendislik, Ücretli Kölelik

Yükseköğretimde ticarileştirme ve özelleştirme sürüyor. Eğitim alanındaki dönüşüme kapitalizmin azami kâr yasası yön veriyor. Şirket-üniversite modeline geçiliyor ve önde gelen üniversiteler sermaye tekellerinin araştırma-geliştirme (AR-GE) birimleri olarak örgütleniyor. Yükseköğretimde emperyalist küreselleşmeye “yapısal uyum” süreci, yükseköğretim gerektiren mesleklerin geçirmekte olduğu değişimle de uyumluluk gösteriyor. “Mesleki yeterlilik” adı altında, öğrencilerin mezuniyet sonrası kesin bir sınıfsal ayrışmayla yüz yüze kalmalarına neden olacak düzenlemeler getiriliyor.

Eğitim fakültesi mezunlarına düşük ücretle, iş güvencesiz ve sendikasıız çalışma anlamına gelen sözleşmeli öğretmenlik dayatılıyor. Formasyon hakları tedricen kaldırılmakta olan fen-edebiyat fakültesi mezunlarının öğretmen olma imkânları ellerinden alınıyor. Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan ama tepkiler sonucu şimdilik geri çekilmiş olan “Avukatlık Yasası Değişiklik Taslağı”, hukuk fakültesi mezunlarını uzman-avukat ve ücretli-avukat olarak sınıflandıran hükümler taşıyor. “Sağlıkta Dönüşüm Programı” ve aile hekimliği, tıp fakültesi mezunlarının sözleşmeli ve performans dayalı esnek çalıştırılmasının yolunu açıyor.

Mühendislik alanında da mesleki yeterlilik kriterleri gündemde. Bu konuda TMMOB tarafından hazırlanmış olan ve “Yetkili Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının

Belirlenmesi ve Belgelendirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı” başlığını taşıyan bir yasa taslağı mevcut. İnşaat Mühendisleri Odası'nın hazırladığı “Yetkin İnşaat Mühendisliği Yönetmeliği” ise 2006'dan itibaren yürürlükte bulunuyor.

Öte taraftan, sermaye sınıfının sözcüleri ile devlet ve yükseköğretim bürokrasisi, 17 Ağustos depreminin yarattığı korkunç yıkımın sorumluluğunu mühendislerin ve mimarların yetersiz niteliklerine bağlayarak, yetkin mühendislik ve mimarlık tasarılarına bir gerekçe bulmuş oluyorlar. Böylece, aşırı kâr hırsının ve kent rantının paylaşımının neden olduğu çarpık kentleşme olgusunu, yani depremdeki yıkımın gerçek kaynağını da perdelemeye uğraşıyorlar.

Yükseköğretim gerektiren mesleklerdeki dönüşüm süreci ve yetkin mühendislik tasarısı, öğrenci gençliği yakından ilgilendiriyor. Çünkü bu, öğrencilerin büyük bölümü için diplomalı işsiz ya da ucuz işgücü olmak dışında bir alternatif bırakmayan tekeli sermaye politikalarının başlıca unsurlarından biri.

Yetkin Mühendislik Nedir?

TMMOB'un sözü edilen tasarısında “yetkinlik” şöyle tanımlanıyor: “Belli bir iş için lisans eğitimi sonrası aranan özel bilgi ve deneyim.”

1999'da İtalya'nın Bologna kentinde eğitim bakanlarının katılımıyla yapılan toplantı, 2010'a kadar tamamlanması planlanan ve

Avrupa çapında yükseköğretimde ve mesleki yeterlilikte denklik sağlamayı amaçlayan bir süreci başlattı. Türkiye'nin 2001'de dahil olduğu Bologna Süreci, yetkin mühendislik için AB normlarını da belirliyor. Buna göre, yetkin mühendislik için 12 yıllık ilk ve ortaöğretim ile 4 yıllık üniversite eğitimini tamamlama, bir mesleki uygulama sürecinde bulunma ve onaylı bir kuruluştan sertifikalı bir mesleki deneyime sahip olma şartları aranıyor. AB'nin "Socrates-Erasmus" isimli eğitim programı uyarınca, yetkin mühendis olabilmek 300 ECTS kredi gerektiriyor. Bu kredi miktarının maksimum 240 ECTS'i üniversite eğitimden, geri kalanı da yüksek lisans veya meslek-içi eğitim yoluyla toplanabiliyor. AB Komisyonu'nun Türkiye'ye ilettiği "Mesleki Yeterliliklerin Tanınmasına İlişkin Direktif"te ise, örneğin mimarlar için en az 4 yıl mesleki uygulama yapma ve yeterlilik sınavında başarılı olma zorunluluğu getirilmesi isteniyor.

Görüldüğü gibi, yetkin mühendislik, uluslararası sözleşmelerin bir gereği olarak karşımıza çıkıyor. Mühendislik ve mimarlık fakültelerinin müfredatlarının ve eğitim programlarının yeniden şekillendirilmesini, eğitim kurumlarının akreditasyonunu, öğrencilerin üniversite sonrası 5 yıla varan bir süre staj yapmalarını ve bir yeterlilik sınavını geçmelerini, bundan sonra da sürekli bir meslek-içi eğitime katılmalarını kapsıyor. Ancak, tüm bu aşamaları geçmeyi başarabilen bir mühendis adayı yetkin mühendis olabiliyor ve uluslararası alanda mesleki tanınırlık kazanabiliyor.

Yetkin mühendislik normlarına göre, mühendislik eğitimi veren kurumların akredite olmaları gerekiyor. Akreditasyon, "bir şeyde belirli bir standarda uygunluğun belgelenmesi" şeklinde açıklanıyor. Türkiye'de üniversite bölümlerinin akreditasyonunu fiilen ABET (Mühendislik ve Teknoloji İçin Akreditasyon Kurulu) isimli sermaye güdümlü ABD kuruluşu yapıyor. TMMOB ise, yetersiz ve donanımsız üniversite bölümlerinin açılmasını engelleyeceği ve var olanların gelişmesine

hizmet edeceği, Türkiye'de verilen lisans diplomalarının uluslararası düzeyde tanınmasını sağlayacağı ve mühendislerin uluslararası planda rekabet edebilir niteliklere kavuşmalarını kolaylaştıracağı türünde gerekçelerle akreditasyonu savunuyor. Akreditasyon için, kendisinin de bileşeni olduğu MÜDEK'in (Mühendislik Değerlendirme Kurulu) yasal yetkili kılınmasını talep ediyor. 2006'da yapılan düzenlemeyle, daha önce mühendislik fakültesi mezununun aldığı diplomada bulunan "her türlü hak ve yetki ile mühendis unvanı verilmiştir" tabiri yerine, "... dalında lisans eğitimi almıştır" ibaresi yazılıyor. Bu değişiklik, üniversiteden mezun olmanın mühendis ya da mimar olmaya yetmeyeceğinin şimdiden ilan edilmesi anlamına geliyor.

Mesleki uygulama adı altında yıllarca staj yapacak ve ardından yeterlilik sınavını geçerek mühendis olmaya hak kazanacak kişinin, ayrıca "yaşam boyu eğitim" olarak tarif edilen sürekli bir meslek-içi eğitime tabi tutulması planlanıyor. Ve yetkinliği, meslek-içi eğitim kurumlarından alacağı sertifikalarla da belgeleniyor. TMMOB, "Sürekli Mesleki Gelişim Modeli" şeklindeki tasarımıyla bu işlevi yerine getirmeye de aday oluyor. Fakat, gerek bu kurumların işlevini gerekse yetkinleşmeye dair uygulamaların bütününe "üniversitenin neden karşılayamayacağı" sorusu yanıtız kalıyor.

Mühendislik eğitiminde ve mesleğinde gerçekleştirilmesi planlanan dönüşüm, öğrenciler açısından şu sonucu doğuruyor: Yetkin mühendisliğin kriterlerini yerine getiremeyen üniversite mezunu, diploması olmasına karşın mühendis unvanına sahip olamıyor, imza yetkisi kazanamıyor ve sadece teknik eleman ya da mühendis yardımcısı sıfatını elde edebiliyor.

Yetkin Mühendislik Ve Sınıfsal Kutuplaşma

Kapitalizm öncesi toplumlarda, imalatta zihin emeği ile kol emeği tek bir işçide, zanaatçıda toplanmış durumdaydı. Kapitalist üretimin gelişmesi bunların birbirinden ayrılmasına

yol açtı. Sermaye, üretimdeki egemenliğini genişletir ve bilimsel gelişmeyi hızlandırırken, sürekli yenilenen teknolojiyi üretime uygulama eğilimi taşıyordu. Manüfaktürle birlikte, zihin emeği ile kol emeğini kendinde toplayan bireysel işçinin yerini, bir işbölümüne bağlı olarak farklı işlevleri üstlenmiş işçilerin toplamından oluşan kolektif işçi alıyordu. Bundan böyle meta, kolektif işçinin toplumsal ürünü olmuştur. Makineye dayanan büyük ölçekli üretim geliştikçe, kolektif işçinin bir unsuru olarak mühendise duyulan ihtiyaç arttı. Mühendis, üretim süreci üzerinde kontrol sağlayan, tasarım ve denetim işlevlerini yerine getiren, bilimin üretime uygulanmasında rol oynayan zihinsel emek-gücünü temsil ediyordu. Mühendislik mesleğindeki gelişim ve mühendis ihtiyacındaki artış sonucu, mühendis yetiştirmek, akademik eğitimin temel bir görevi haline geldi.

Yeni teknoloji ve gelişen makine daha yaygın kullanıldıkça, üretimde zihinsel emeğin tuttuğu yer genişler ve mühendislerin niceliği artar. Fakat, üretim tekniğinin gelişmesi ve işin basitleşmesinden dolayı, zihin emekçilerinin sayısındaki artış, onların ayrıcalıklı konumlarını o ölçüde yitirmelerine yol açar.

Bugün, kapitalist üretim az sayıda yüksek nitelikli emek-gücüne ve ama büyük oranda orta düzey vasıflı ve vasıfsız emek-gücüne ihtiyaç duyuyor. Yüksek nitelikli zihinsel emekten, üretim sürecinde sadece tek bir işlevi değil, gerekli olduğunda farklı işlevleri üstlenebilecek bir donanıma ve yetkinliğe sahip olması bekleniyor. Sermaye sınıfı, bu yüksek nitelikli emek-gücünün (yetkin mühendis) niteliklerini standartlaştırma ve ölçme arayışına giriyor. Bunun yanında, kapitalist en ucuz emek-gücünü çalıştırmaya ve işçi sınıfının kazanmış olduğu tüm hakları budayarak emek-gücü maliyetini düşürmeye yöneliyor. Yani, mutlak artı-değer sömürüsüne dayanarak, kâr oranındaki düşme eğilimini frenlemeyi ve daha yüksek miktarda kâr elde etmeyi amaçlıyor.

Böylece, üniversitenin neden yetkin

mühendis yetiştirme sürecinin gereklerini karşılayamayacağı sorusunun yanıtı açığa çıkmış oluyor. Mesele, üniversite eğitiminin mesleki yetkinlik kazandırmada mutlak yetersizliği değil. Sermaye, yükseköğrenimi tamamlayan mühendislerin toplamından çok daha az sayıda yüksek nitelikli emek-gücüne ihtiyaç duyuyor ve mühendislerin büyük çoğunluğunu ara teknik eleman pozisyonunda ucuz ve orta düzey vasıflı emek-gücü olarak çalıştırmak istiyor. Burjuva eğitimin temel bir amacı kapitalist üretim için uygun nitelikte emek-gücü yetiştirmek olduğuna göre, eğitim sürecinin içeriği ve biçimleri de kapitalist üretimin gereksinimlerine bağlı olarak değişime uğruyor.

Türkiye'de 280 bini TMMOB'a üye toplam 550 bin mühendis var. TMMOB'a göre üyelerinin yüzde 45'i işsizlerden veya mesleği dışında bir alanda çalışanlardan meydana geliyor. Açık işsizlik oranının ise yüzde 25'e vardığı belirtiliyor. TMMOB üyelerinin yüzde 75'inin ücreti yoksulluk sınırının altında.

2,3 milyon üniversite öğrencisinin yaklaşık 160 bini mühendislik alanında eğitim görüyor. Her yıl mühendislik fakültelerine 35 bin yeni giriş oluyor ve 25 bin öğrenci mühendis olarak okulu bitiriyor. Mezun olan öğrencilerin büyük bölümünü ya işsizlik ya da yoksulluk sınırının altında düşük bir ücretle ve güvencesiz koşullarda çalışma zorunluluğu bekliyor.

Günümüz kapitalist toplumunda ara tabakalar için zaten süratli bir erime süreci yaşanıyor. Zihin emekçileri arasında da sınıfsal kutuplaşma hız kazanıyor. Mühendisler ve mimarlar geçmişte sahip oldukları kısmi ayrıcalıkları yitiriyorlar. Ücretler ile çalışma ve yaşam koşulları açısından da doğrudan işçi sınıfının üyeleri haline geliyorlar. Emek-sermaye çelişkisini dizginleyen kimi ayrıcalıkları yok oldukça ve mühendis emeği de ucuz işgücü sömürüsüne tabi tutuldukça, işçi sınıfının diğer bölükleri gibi mühendislerin de kapitalizmle olan çelişkisi keskinleşiyor.

Yetkin mühendislik normları, işte bu sınıfsal

kutuplaşma sürecini daha da ivmelendirmeye yarayacak. Daha az sayıda mühendis adayının yetkin mühendis statüsüne ve nispeten yüksek ücretlere ulaşmasına olanak tanırken, geriye kalan büyük çoğunluğun düşük ücretli ara teknik eleman veya işsiz durumuna gelmesini hızlandıracak. Serbest mühendislik ve mimarlık tanımı ya da mühendislik için yüksek ücretler tarihe karışırken, mühendislerin ve mimarların büyük mühendislik ve mimarlık şirketlerinde ücretli işçi olarak çalıştırması iyiden iyiye yaygınlaşacak. Herhangi bir sermayedarın “girişimci” bir yetkin mühendis aracılığıyla açacağı büroda ya da o “girişimci” yetkin mühendisin doğrudan kendi bürosunda, yetkin mühendis olamayan onlarca mühendislik fakültesi mezunu düşük ücretle istihdam edilecek. Yetkin mühendislik, ara tabakaların erimekte olduğu, sınıfsal kutuplaşmanın yoğunlaştığı, bir tarafta az sayıda kapitalist ile yüksek gelir sahibinin ve diğer taraftan ücretli işçilerin topladığı süreci daha da ileri götürecektir.

Toplumsal eşitsizlik, işsizlik ve yoksulluk, eğitimin ticarileştirilmesi ve eğitim hakkının gasp edilmesi bakımından öğrenci gençliğin aleyhine işleyen sürecin bir yönü de yetkin mühendislik olacak. Öğrenci gençlik içinde sürmekte olan sınıfsal ayrışma daha da boyutlanacak. Yetkin mühendislik, öğrencileri ucuz ve kurlsız çalışmaya ya da diplomalı işsizliğe sevk ederek, henüz üniversite sıralarındayken onların sınıfsal ayrışmadaki pozisyonunu belirleyecek. Ancak önde gelen bir üniversiteye girebilen, merkezi yeterlilik sınavına hazırlık için açılacak kursların giderlerini karşılayabilen ve diğer öğrencilerle rekabette avantajlı bir konum edinebilen mühendislik öğrencisi yetkin mühendis olabilecek. Aileleri yoksullaşan ve eğitim hakkı elinden alınmakta olan gençliğin yüksek öğrenimi tamamlamayı başaran azınlığının büyük kısmı ise, gençliğin geri kalanıyla aynı kaderi paylaşacak. Mühendislik fakültesini bitirip yüksek ücretle iyi bir yaşam sürmek veya sınıf atlamak artık neredeyse hayal!

Emek-sermaye çelişkisinin keskinleşmesi bir

anafor gibi tüm çalışanları kendi etki alanına çekiyor. Zihinsel emek-gücünü satarak yaşamlarını sürdüren emekçiler de, nesnel olarak bu çelişkinin (işçi sınıfından oluşan) kapitalizme karşıt ucunda yer alıyorlar.

Yetkin mühendislik tasarısı sadece mühendis adaylarının değil, tüm öğrenci gençliğin ve emekçilerin sorunu olarak beliriyor. Çünkü bu tasarısı, öğrenci gençlikte sınıfsal kutuplaşmayı yoğunlaştıran ve onun ezici bölümünü işçi sınıfıyla kader birliğine doğru iten değişim sürecinin yalnızca bir parçası.

Nasıl Bir Mücadele?

TMMOB şöyle diyor: “TMMOB ve odaların bu ülkede ‘maalesef, ‘mühendis’leri mühendisleştirmek gibi bir görevi vardır.” Ve bu görüşü, yetkin mühendisliğin savunusuna dayanak yapıyor.

TMMOB'a göre; yetkin mühendislik tasarısı kapsamında yapılacak değişiklikler mühendislik eğitiminin kalite kazanmasına, daha nitelikli ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir mühendisler yetişmesine, mühendislerde zamanla ortaya çıkan mesleki körelmenin sürekli meslek-içi eğitim yoluyla önlenmesine, işsiz mühendislerin fazlalığının ücretler üzerindeki geriletici basıncının azalmasına hizmet edecek. TMMOB, mühendis adayının uzun staj dönemi boyunca nitelikli bir staj yapmasının, sigortalı ve ortalama ücretle çalışmasının güvencelenmesini de talep ediyor. Fakat uluslararası tekellerin ve Türkiyeli sermayedarların çizdiği yetkin mühendislik çerçevesi bir kez kabul edilince, bu talepleri savunmanın da fazla bir anlamı kalmıyor.

Peki, emekçilerin mesleki-demokratik örgütü olan ve onların çıkarlarını savunması gereken TMMOB, neden yetkin mühendisliğe onay veriyor? İşsizlik, düşük ücretler, yeterli mesleki niteliklerden yoksun mühendislerin çokluğu ve mühendislik eğitiminin kalitesizliği gibi gerçek sorunlar, TMMOB'u çözüm arayışına itiyor. Fakat, aşırı bir mesleki dar görüşlülük ve ayrıca AB belgelerinde vurgulanan, yetkin mühendislerin meslek örgütüne üye olma zorunluluğu şeklindeki çekici uzlaşma

formülünün etkisi, onu sermayenin çözümünü kabullenmeye götürüyor. Aynı zamanda, eski mühendislerin “girişimci” karakter taşıyan bir bölümünün mesleki yetkinliği ölçme ve belgelendirmede sorumluluk istemesinde, dahası açacakları mühendislik bürolarında yetkinleşemeyen mühendisleri ücretli işçi olarak çalıştırma eğilimi taşımalarında yatan kesimsel çıkarlarının, TMMOB'un politikasında ne derece etkili olduğu sorgulanmaya muhtaç bir konu oluyor. TMMOB, çerçevesini onayladığı yetkin mühendislik normlarının kendi beklentilerinin tam tersi yönde sonuç vereceğini, yani işsizliğin ve ucuz işgücü talanının daha fazla artmasına, eşitsizliğin derinleşmesine, paralı eğitim uygulamasının tırmanmasına, gençliğin eğitim hakkının daha da güdükleşmesine neden olacağını göremiyor. Belki de görmek istemiyor!

Mevcut durumun, yani eşit olmayan ve niteliksiz eğitimin ve mesleki yeterlilikten yoksun mühendislerle dolu bir üretimin savunulacak tarafı yok. Fakat, çözümü tekelci sermayenin gündeme getirdiği burjuva programda aramanın da emekçilerden ve öğrenci gençlikten yana tutum takınmakla bağdaşır tarafı yok. Öğrenci gençlik, emekçiler, mühendislerin ve mimarların mesleki-demokratik örgütleri “Yetkin mühendisliğe hayır” demelidirler.

Karşı çıkışın güncel boyutunu; özerk-demokratik üniversite, bütçeden eğitime yeterli pay ayrılması, üniversiteler arasındaki eşitsizliğin giderildiği ve öğrencilerin mesleki yeterliliğe sahip kılındığı nitelikli bir yükseköğrenim, üniversiteyi bitiren mühendis ve mimarların iş güvenceli, sigortalı ve elverişli bir ücretle çalışmalarının teminat altına alınması gibi talepler için mücadele oluşturmalıdır.

Yetkin mühendislik tasarısına karşı çıkış, aynı zamanda antiemperyalist ve politik bir duruş barındırmalıdır. Çünkü yetkin mühendislik, işçi sınıfı ve ezilenleri sefaletle sürükleyerek toplumsal eşitsizliği derinleştiren emperyalist mali-oligarşinin politikalarının bir unsurudur. Ve yetkin mühendisliğe karşı mücadele, ancak işbirlikçi

patronlara ve devlete, ABD ve AB emperyalistlerine, uluslararası tekeller düzenine karşı politik bir niteliğe büründüğü oranda tutarlı olabilir.

Şurası artık açık ki, sermaye birikimini emeğin sefaletindeki tırmanışa paralel biçimde genişletmeye yazgılı olan kapitalizmde, mühendisler ve mimarlar gibi, zihin emekçileri bakımından da hiçbir çıkar yol yok. (Düşük ücret, güvencesiz çalışma, işsizlik ve yoksulluk sermaye birikiminin güncel ve nesnel koşullarıdır. Mühendislerin yüz yüze bulunduğu sınıfsal ayrışma ve mutlak yoksullaşma süreci de, kapitalizmin azami artı-değeri sızdırmaya endeksli yasallığının ürünü.)

Yüksek gelir sahibi, kendi işletmesinin sahibi gibi sınırlı üst-katmanını dışta tutarsak, işçi sınıfının bir parçasını oluşturan mühendisler ve mimarlar, burjuvaziyle giderek keskinleşen bir sınıfsal karşıtlık halindedir. Mühendislik ve mimarlık fakültelerinde okuyan öğrencilerin geleceğini de aynı gerçek belirliyor. Bu karşıtlık mühendislerin ve mühendis adayı öğrencilerin önünde tek yol bırakıyor: Kapitalizme karşı ve sosyalizm için mücadele. Sermaye için değil insanlık için bilim, kâr için değil toplum için üretimi savunmanın zorunluluğudur söz konusu olan.

Yüz binin üzerinde öğrencinin yaşamını dolaysızca etkileyen ve öğrenci gençliğin bütününe karşı karşıya olduğu eğitim hakkını ve geleceğini savunma sorununun bir parçası olan yetkin mühendislik tasarısı, ilerici ve devrimci gençlik örgütleri için önemli bir mücadele gündemidir. Ve her şeyden önce bir öğrenci sorunu olduğu için Genç-Sen'in de ilgi alanına girmektedir.

Avukatlık, hekimlik, öğretmenlik, mimarlık, mühendislik gibi alanlarda yapılan ve mesleki yetkinlik adı altında sermayeye ücretli köleliği kutsayan düzenlemeler, bu mesleklere yönelik eğitim gören öğrenciler için ortak mücadele konusudur. Sendikalar ve emekçi örgütlenmeleri ile öğrenci gençliğin birleşik tutum alması, mücadelenin kazanım elde etmesi açısından tayin edici önemdedir. Bunun için TMMOB'un politikasının

değişmesi, değiştirilmesi gerekir. Mühendis ve mimar odalarının öğrenci komisyonları, TMMOB'un ve ona bağlı odaların yetkin mühendislik sorununda emekçilerden ve

öğrencilerden yana bir politika benimsemelerini sağlamada önemli bir rol oynayabilirler.

Yeni Anayasa Krize Çözüm Olamaz

Yeni Anayasa Niçin?

12 Mart ve 12 Eylül anayasaları faşist karşı devrimin ilerici halk hareketini ve devrimci gelişmeyi ezmek üzere yaptığı anayasal düzenlemelerdi. Ama bu, egemen sınıflar için istikrar sağlamaya yetmedi.

Egemen sınıflar için burjuva modernleşme sürecinde, emperyalist işgale karşı burjuva kurtuluştan da meşruiyetini alan Kemalist Türk milliyetçiliği topluma dayatılan bir ideolojik biçim ve siyasi sistem projesiydi. Kapitalist gelişmeyi, Batılı emperyalizmle bütünleşme hedefi ve modern burjuva gelişme çizgisinde yürütmeyi sağlamaya çalıştı. Dini devlet denetimine alarak kullandı. 1950’de ABD işbirlikçiliğini ve komünizme karşı mücadeleyi yoğunlaştırırken, 1960’lardan sonra Amerikancı yeşil kuşak projesi gereği ve anti-komünizmi egemen kılmanın ideolojik araçlarından biri olarak kontrollü biçimde dinsel gelişmenin önünü açtı. Aleviliği yok saydı ve Sünni asimilasyonunu sistemin temel bir unsuru haline getirdi.

İşçi sınıfına, emekçi tabakalara, ezilen ulus ve ulusal topluluklara, ilerici-devrimci harekete karşı sistemli baskı; politik özgürlükten yoksunluk ve gerici burjuva diktatörlük rejim(ler)i bu sistemin siyasi karakteriydi. Tek parti döneminden “çok partili” döneme geçmek rejimin bu karakteristik özelliklerinde bir değişikliğe yol açmadı.

Bu dönemde egemen sınıflar arasındaki

çelişkiler zaman zaman şiddetlense de, bunlar, Kemalist milliyetçi paradigma ve gerici-faşist diktatörlükler çerçevesinin ön kabulü içinde kaldı ve bu çerçeveyi aşamadı.

1960 sonrası gelişen, 1970’lerin ikinci yarısında iç savaş görünümüne bürünen antifaşist ilerici-devrimci halk hareketi ve 80 sonrası patlak veren ulusal kurtuluş mücadelesi sistemin krizlerini derinleştirdi. Alevilerin Sünni asimilasyona karşı direngenliğinin artması; büyüyen siyasi İslami etkiden cesaret alan İslami akımların devlet yönetiminden pay isteyecek güce ulaşması da, rejim çıkmazının unsurları haline geldi.

Kapitalist gelişmenin yol açtığı kapitalist emperyalizmle yeni tipte bütünleşme ihtiyacı ve değişik burjuva kesimlerin artan beklentileri, Kemalist milliyetçilik-devletçilik çerçevesinin aşılmasını zorladığı gibi, emperyalizme yeni sömürgeci bağlarla bağlı iç pazara dönük yapılanma ve hukuksal zeminin değiştirilmesini dayatmaktadır.

Kürt ulusal hareketi (bugün devrimci programdan vazgeçmiş olmasına rağmen) inkâr, asimilasyon çerçevesini parçaladı. Egemen sınıflar geçmişteki isyanlardan farklı olarak, bütün şiddet biçimlerine başvurularına karşın ne ezebiliyor ne de Kürt halkını sömürgeci asimilasyon sınırları içinde tutabiliyor.

Demokratik Alevi Hareketi tüm barışçılığına rağmen dayatmaları reddederek inanç

özgürlüğünde, zorunlu din derslerinin kaldırılması ve Sünni-İslamcı Diyanet'in tasfiyesinde ısrar ediyor.

İşçi ve emekçilerin devrimcilerin önderliğinde ilerici anti-faşist demokratik haklar mücadelesi faşist yasaklar çerçevesini birçok alanda zorluyor. Emperyalist küreselleşme Türkiye kapitalizmini, yeni tipte entegrasyona soktu. İşbirlikçi tekeller Türkiye pazarında uluslararası tekellerin işbirlikçisi olma durumundan, onların bir parçası olarak dünya pazarına üretim yapar hale geldiler. Kapitalist Türkiye, yeni sömürgecilikten emperyalizmin mali-ekonomik sömürgesi olma sürecine girdi. Bu durumda sermaye oligarşisi devlet yönetiminde generallerin egemenliğini sınırlandırarak kendi lehine genişletmek istiyor. Ayrıca, AB'ye giriş sürecini başarıyla tamamlama hedefi doğrultusunda iflas etmiş Kemalist milliyetçi paradigma yerine daha geniş kitle temeli sağlayacak burjuva ideolojik biçim ve bu doğrultuda tamir edilmiş siyasi sistem koymayı gerekli görüyor. Bu amaçla 1990'lı yıllardan başlayarak raporlar sunuyor, anayasa taslağı hazırlıyor.

Burjuva İslamcı kesim diğer burjuva partilerin iflas etmesinden faydalanarak, parlamenter alanda öne geçti. Kanlı ya da kansız iktidara gelme ajitasyonunu dillendirdikten sonra 28 Şubat muhtırasına maruz kalarak bölündü. Ancak, sermaye oligarşisi ve uluslararası tekellerle bütünleşmekte olan kanat AKP olarak ortaya çıkarak, selefinden daha geniş ve güçlü kitle desteği sağladı; sermaye oligarşisi ve uluslararası tekellerin asıl partilerinden birine dönüştü. Bu, devlet denetiminde İslamcılığı kullanma biçimindeki Kemalist paradigma ve geleneksel siyasi rejim biçiminin iflasıydı. Bir yanıla siyasi İslamın eski hedef ve biçimini değiştirerek burjuva bütünleşme çerçevesinde dönüşümü, diğer yanıla iktidarda bürokraside daha çok pay istemesi geçmiş devletin paradigması ve siyasi sistemini değişikliğe zorlamasıdır.

Anayasa Taslağı Nedir, Ne Değildir?

Taslak*, MGK'da hükümet temsilcileri

çoğunluğunu güçlendiriyor. Örneğin, Jandarma Genel Komutanı MGK'dan çıkarılıyor. Ancak, faşist rejimin temel karar organı konumundaki MGK, ortadan kaldırılmıyor. Yarı-askeri bir kurum olarak MGK'nın, ordunun rejim üzerindeki hâkimiyetini sağlayan aygıt olması vasfı, "MGK'da sivillerin oranı" sorununa indirgenerek örtülmeye çalışılıyor.

YAŞ (Yüksek Askeri Şura) kararları yargı denetimine açılıyor. Buna karşın, Genelkurmay Başkanlığı'nın MSB'ye bağlanması, üst düzey komutanlarının atanmasının hükümet tasarrufuna verilmesi, askeri yargının Adalet Bakanlığı'na, sivil Yargıtay'a bağlanması gibi ordunun özerkliğini daha fazla kısıtlayacak tedbirler alınmıyor.

Yapılması tasarlanan değişiklikler ordunun özerkliğini kısmen sınırlandıran fakat etkisizleştirmeyen niteliktedir. Sermaye oligarşisinin kendi lehine devlet üzerindeki egemenliğini artırmaya dönük değişikliklerdir bunlar. Generalleri uzlaşmaya zorlayarak tedricen ilerlemek istiyorlar. Sonuçta biraz geriletken generaller eski biçimde olmasa da temel mevzileri korumaya devam ediyorlar.

12 Eylül Anayasasının başlangıçtaki ilk 4 maddesi değiştirilmiyor. Ulus tanımında temel bir farklılık getirilmiyor, 1924 Anayasası'ndaki tarif olduğu gibi aktarılıyor. "Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese din, dil, ırk farkı gözetilmeksizin Türk denir", açık ki bu önerilen tarif inkârcılığın daha inceltmesinden başka bir anlam taşımıyor.

"Devletin dili Türkçedir" yerine "resmi dili Türkçedir" hükmü getirilmesi taslakta yer almasına karşın, daha AKP'nin Sapanca toplantısında bu madde geri çekildi. Böylece rejimin temel niteliklerini veren ilk dört maddenin "dokunulmazlığı" korundu.

Diğer maddelerden birinde "Türkçeden başka dillerde eğitim yapılması kanunla düzenlenir" denilerek "anadilde eğitim" hakkı yasal hak düzeyinde tutuluyor, bir anayasal hak haline getirilmiyor.

12 Eylül Anayasası'nın değiştirilemez dediği ilk 4 maddesi korunarak 1924 Anayasasından bile bu bakımdan geriye düşüyor. Çünkü 1924 Anayasası yalnızca "Cumhuriyet" in değiştirilemeyeceğine hükmediyordu.

Taslak herkesi Türk ulusu içinde asimile etme amacını koruyor, Kürt ulusu ile diğer ulusal toplulukların ulusal varlıklarının inkârını, Kürtçeye resmiyet tanımayı ve anadilde eğitim hakkını anayasal hüküm haline getirmeyi reddetmeyi sürdürüyor. Ulusal sorunlarda "kişisel haklar" çerçevesi dışına çıkışı engelliyor. Kürt ulusal sorunu ve ulusal topluluklar sorununda burjuva demokrasisi kapsamında bir çözümün önünü kapatmış oluyor.

Taslak işçi sınıfı ve emekçi halk için demokratik haklar ve özgürlük sorununda çok küçük değişiklikler dışında 12 Eylül Anayasası'nın mantığı ve hükümlerini koruyor.

Basın özgürlüğü ve toplantı ve yürüyüş hakkından grev hakkına değin demokratik hak ve özgürlüklerin -12 Eylül Anayasa'sının da sınırlama gerekçesi gösterdiği- "Milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın, genel ahlakın, ... korunması, suçların önlenmesi, devlet sırlarının açıklanmaması, kin ve nefretin önlenmesi amaçlarıyla sınırlanabileceği" anlayışını hüküm olarak koruyor. Bu konuda "sınırlandırmaya" dayanarak olan anlayışından yalnızca "devletin bölünmez bütünlüğüne karşı kullanılamazlar" çıkarmış oluyor. Bir de siyasi grev yasağını anayasal hüküm olmaktan yasalardaki hükme indiriyor. Ama diğer "sınırlama" gerekçeleri demokratik özgürlükleri yasalarla sınırlamak ve engellemek için yeterinden de fazla gerekçe sunuyorlar. Varolan ve yapılabilecek faşist yasalara dayanak oluşturuyorlar.

Bu sınırlama gerekçeleri tek tek bütün demokratik hakların her birinin olduğu maddelerde, ayrı ayrı ve özel olarak tekrarlanıyorlar.

Düşünce özgürlüğüne yönelik mad. 26.3'de, basın özgürlüğüne yönelik mad. 27.7'de; dernek kurma özgürlüğüne yönelik mad. 30.2

ve 3'de; sendikal örgütlenmeye ilişkin mad. 47.3'de; siyasi partilere ilişkin mad. 38.1'de; toplantı, gösteri ve yürüyüşlere ilişkin 31.2'de; toplu iş sözleşmesi ve grev haklarına ilişkin mad. 48.3'te; haberleşmeye ilişkin 22.2'de "Milli güvenlik amaçlarıyla sınırlama" hükümleri getiriliyor. "Milli güvenlik" gerekçesi en ağır baskı ve yasaklamalara, faşist yasalara dayanak yapılan bir mantığın ürünü. 12 Eylül Anayasasında da bu mantık egemendi, yeni taslakta da sürdürülüyor. Dahası gizli ve asıl anayasa olarak kabul edilen Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin de mantığı aynıdır. "Milli Güvenlik" gerekçesiyle sınırlama hükmü, taslaktaki bazı maddelere getirilen sınırlamalara göre kimi maddelerde daha da ileri götürülüyor. Örneğin siyasi partilerin "tüyük ve programları ile fiilleri. Devletin bölünmez bütünlüğüne... aykırı olamaz. (Mad 38.1) ve bu gerekçeyle kapatılabilirler. Ya da derneklerin kapatılması yalnızca hakim eliyle değil, aynı gerekçelerle ve "gecikmesinde sakınca varsa. kanunun yetkili kıldığı merci" -Vali, polis vb.- tarafından yapılabilecektir. (mad. 30.3)

Grev hakkına ilişkin aynı anlayışla sınırlama getiriliyor. 12 Eylül Anayasasından bu konuda Taslak'taki tek fark, "siyasi grev yasaktır" hükmünün çıkarılmış olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, siyasal grev yasağı anayasal yasak olmaktan çıkarılıyor. Ancak, grev ve toplu sözleşme hakkına ilişkin yasalardaki siyasi ve hak grevi yasağı sürdürülüyor. Emekçi memurlara toplu sözleşme ve grev hakkı taslakta yer almıyor, yalnızca "toplular görüşme hakkı"ndan söz eden Taslak, bunun kapsamını yasayla düzenlemeye bırakıyor. Bilindiği gibi yasa "sendika ve toplu görüşme"den öte bir hak tanımiyor, yasaklıyor.

Patronların Lokavt Hakkı Yasayla Korunuyor

Seyahat hürriyeti suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle, genel sağlığı korumak yahut suç işlenmesini önlemek amacı ile sınırlandırılabilir, hükmü ile polis devleti bu yolla da güçlendirilmiş oluyor.

Taslak ekonomik-sosyal haklar alanında 12 Eylül Anayasası'nı sürdürüyor. İşçi sınıfı, kır emekçileri, kent ve kır yoksulları için ekonomik-sosyal hak yoksunluğu taslağın da asıl içeriğini oluşturuyor. 1. AKP Hükümeti döneminde çıkarılan Çalışma (Kölelik) Yasalarına Taslakta uyumluluk gösteriliyor. Sağlık hizmetlerin adım adım özelleştirilmesi, ilaç ve tedaviye sigortalıların ek hizmet ücreti ödemeleri gibi yasalardaki yeni değişikliklere taslak uyumlu bir nitelik gösteriyor. Eğitim, sağlık, konut gibi temel haklar devletin sağlamakla yükümlü olduğu haklar olmaktan çıkarılıyor.

“Yerleşme hürriyeti suç işlenmesini önlemek, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek, kamu mallarını korumak amacıyla sınırlanabilir” hükmü getirilerek yoksulların yerleşim ve seyahat hürriyetini gasp etmenin yolları döşeniyor; devlete kent rantı yüksek mahalleleri yıkma hakkı veriliyor. Dahası bu değişikliklerle, Tayip Erdoğan'ın “İstanbul'da oturma'nın bir bedeli olmalı. İstanbul'a vize koyacağız” açıklamasıyla beyan ettiği faşist niyetlerine anayasal dayanak getiriliyor.

Elbette, sosyal-ekonomik hak yoksunluğuna dair hükümler taslakta boşuna yer almıyor. Yerli ve uluslararası sermayenin işçi sınıfı ve bütün emekçilere saldırılarını, toplumsal faydalı tüm işlerin sermayenin azami kar amacı haline dönüştürülmesini, özelleştirmeyi, işgücünün yağmalanmasını, yeraltı kaynaklarının yağmalanmasını onaylayan bir anayasa amaçlanıyor.

Anayasa tartışmalarında TOBB Başkanı bunu net ve kesin olarak dile getirdi: “İstihdam piyasası ve çalışma mevzuatı reformu yapılsın”; “yeni ticaret kanunu acilen çıkarılsın”; “vergi sistemi yenilensin”; “altyapı sektörleri (enerji, Telekom, demiryolu, liman) rekabete açılsın; “yatırım teşvik sistemi bölgesel ve sektörel bazda geliştirilsin”; “sosyal güvenlik reformu tamamlansın”; “sanayi, tarım, turizm, bankacılık, yabancı sermaye stratejileri oluşturulsun”, “iş, yatırım ve rekabet ortamı iyileştirilsin”.

TOBB Başkanı yeni anayasa ihtiyacının asıl nedeninin sermayenin azami çıkarlarının anayasal düzeyde pekiştirilmesi isteğinden geldiğini, geçmiş anayasada “karma ekonomi” lafzının var olmasından rahatsızlık duyduğunu belirterek vurguluyor.

TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ da konuyla ilgili yaklaşımını “yatırımların önündeki engelleri buldozer gibi kaldırım” diyerek ifade etti.

Sonuç olarak Taslak; egemen sınıflar arasında iktidar paylaşım ilişkilerinde parlamentonun yetki alanını genişleterek generallerin etkinliğini kısmen geriletıyor ama generallerin özerkliğini tümünden ortadan kaldırmıyor. MGSB'nin tanınmaması ya da kontrgerillanın dağıtılmasına yönelik en küçük bir vurgu yapmıyor.

İşçi sınıfı ve emekçilerin demokratik hak ve özgürlükleri sorununda küçük bazı değişikliklere karşın mevcut anayasanın esasını ve faşist yasakları koruyor.

Kürt ulusal sorunu ve ulusal topluluklar sorununda “bireysel haklar” çerçevesinde kalıyor; anadilde eğitim, halkların varlığının anayasal kabulü ve tanınması reddediliyor.

Diyanet İşleri Başkanlığı korunuyor, zorunlu din dersi ne yapıp edilip sürdürülmeye çalışılıyor, Alevilere dair ayrımcılık devam ettiriliyor.

Sermayenin saldırılarına, sermayedarların azami çıkarlarına, emekçilerin ekonomik-sosyal hak yoksunluğuna daha elverişli anayasal statü oluşturuluyor.

Taslak bu içeriğiyle ırkçı-inkarcı-asimilasyoncu, dinin devlet tarafından kullanılması faşist yasaları teminat altına alma niteliğiyle esasen 12 Eylül anayasasını sürdürüyor, sermayenin çıkarları doğrultusunda törpülenmiş ama 12 Eylül anayasasının temel niteliklerini ortadan kaldırmayan bir görünüm sunuyor. Bu haliyle gerici-faşist bir içeriktedir. Böyle kaldığı müddetçe ekonomik-toplumsal-politik temel sorunlara çözüm getirmek bir yana, rejimi krize sokan konularda da tatmin edici burjuva bir ilerleme sağlama yeteneğinden de

yoksundur.

Anayasal Değişikler Ve Devrimci İlkesel Yaklaşım

Sermaye oligarşisinin ve uluslararası sermayenin egemenliği altında, bu egemenliği pekiştiren anayasalar, koşullara göre siyasal niteliği bakımından farklı farklı olabilir.

Geçmiş onyılların işçi-emekçi hareketinin baskılayıcılığı, ulusal kurtuluş mücadelesinin 25 yıllık baskısı, demokratik alevi hareketi ve ezilen ulusal toplulukların istekleri egemen sınıfları burjuva demokrasisini içeren bir burjuva anayasaya ve yasalara zorluyordu.

Sermaye oligarşisinin örgütü TÜSİAD, '90'lı yıllardan bu yana bu yönde reformlar içeren ve AB'ye katılmayı amaç edinen raporlar açıkladı. Bu; emperyalist gerici blok AB'nin "burjuva demokrasisi" paradigmasıyla aynı doğrultuydu, aynı zamanda AB'ye katılma amacını taşıyordu. Burjuva demokrasisiyle, sermayenin acımasız saldırganlığı ve yerli-uluslararası sermayenin iktidar tekeli benimsenme paradigmasıydı. TÜSİAD, bu paradigmayı çözülen geçmiş paradigma Kemalist milliyetçiliğin yerine ikame ederek, politik istikrar sağlamayı hedefledi. Bu yolla Kürt ulusal demokratik mücadelesini silahsızlandırmayı, işçi-emekçi hareketinin devrimci gelişmesini engellemeyi ve liberal reformu bir çizgide hegemonya altına almayı hesaplıyordu.

Ancak generallerin iktidar egemenliğini terk etmemekte ısrarı, Kürt sorununda reformcu çözüme ve burjuva demokrasisi yönünde reformlara engel olmaları, burjuva parlamenter hükümet partilerinin bu konularda şovenist faşist çizgileri bu sonuca varmayı engelledi.

TÜSİAD ve AKP Hükümeti benzer bir izlenim yaratmaya çalıştıysa da, yeniden başlayan Kürt ulusal direnişi ve işçi-emekçi kitlelerin devrimci hareketinin gelişmesi olasılığı karşısında, revize edilmiş 12 Eylül Anayasası'nın benzeri yeni bir anayasa taslağında karar kıldılar.

Burjuva anayasalar faşizmden burjuva demokrasisine çeşitlilik gösterirler. Sınıf

mücadelesindeki güç ilişkilerine göre değişirler. Yunanistan'da (1974 sonrası), İspanya'da (1975 sonrası) görüldüğü gibi faşizmden burjuva demokrasisine geçişin ifadesi de olabilirler.

Ki öylesi koşullarda burjuvazinin egemenliğini burjuva demokrasisi altında sürdürürken, bu taktik işçi ve emekçi hareketinin devrimci gelişmesini reformcu sönümlendirmeyi amaçlar. Terside olanaklıdır ve pek çok ülkede 20. yüzyıl boyunca yaygınca yaşanmıştır: burjuva demokrasiden faşizme geçiş! Burjuvazinin her iki yönetim biçiminin iç içe geçtiği bileşimler de olmuştur.

Burjuvazi, burjuva demokrasisi koşullarında, devrim tehlikesi karşısında, işçi sınıfı ve halkın anayasa ve yasalarla da hukukileşmiş kısmi kazanımlarını fiilen veya hukuki olarak da ortadan kaldırarak, saldırıya geçerek başarılı olmaya çalışır.

İşçi sınıfı ve halklar açısından fiili ve hukuki demokratik özgürlükler, mücadele koşullarının elverişliliği açısından, bu özgürlükleri değerlendirerek veya dayanak noktaları yaparak daha geniş kitleleri mücadeleye seferler etmek açısından önem taşırlar.

Kazanımlara rağmen, işçi sınıfı ve halkların mücadele güçleri gerilerse, burjuvazi, anayasal değişiklikler yapmadan da fiilen veya yasalarda değişikliklerle faşist saldırganlığa geçebilir, açık terörist diktatörlüğünü uygulayabilir. Örneğin Almanya'da Weimar Cumhuriyeti (burjuva demokrasisi) döneminde, önceleyen 1918-23 devrim yıllarının yol açtığı anayasal ve fiili demokratik özgürlükleri ve ekonomik hakları, burjuvazi, diktatörlüğünü yerleştirdikçe adım adım geri aldı. Bu durumu Komünist Enternasyonal;

"İşçilerin yasa yapması, sosyal sigorta ve devrim yıllarında burjuvazinin işçilere vermek zorunda kaldığı diğer demokratik haklar, iktidara gelen sosyal demokratlar, Merkez ve 'demokratlar'dan oluşan Weimar koalisyonu tarafından yavaş yavaş alındı. Anayasa maddeleri ve işçilerin kazanımları

birbiri ardına adım adım kaldırıl(dı), bütün devlet aygıtı (...) adım adım faşistleştirildi, tespitleriyle vurguluyor. (III. Enternasyonal Belgeler, s. 220)

Weimar Cumhuriyeti'nin, kitleselliği büyüyen komünist partisi öncülüğündeki işçi sınıfı hareketinin devrimci tehlikesine karşı, burjuva demokrasisi anayasasında demokratik özgürlükleri, ayrıca işçilerin fiili-yasal ekonomik ve sosyal kazanımlarını adım adım kaldırması, kazanımların/özgürlüklerin ancak sınıf mücadelesindeki gücüyle korunabileceğini, iktidar için sınıf mücadelesinin temel tayin edici hedef olduğunu kanıtlar.

Nitekim, Weimar Koalisyonu'nun açtığı gerici yoldan gelişen Hitler faşizmi 1933'te iktidara geldikten sonra faşist diktatörlüğü, Weimar Anayasası'nı kaldırmadan, birkaç maddesini değiştirmekle yetinerek, esasen yasa gücünde kararname yetkisiyle yönetti. Kapitalizmin gelmiş geçmiş en kanlı ve en saldırgan diktatörlüğü olan Hitler faşizmine bu gücü veren, şovenist milliyetçilikle daha geniş halk yığınlarını devrimci iç tehlikeyi ezmek için ve sömürgecilik savaşlarına seferber etmek için örgütlemiş olması, bunu burjuva devletin gücüyle kaynaştırmasıydı. Bu deneyim, hukukun gerçekte sınıf mücadelesinde ya da rakiplerine karşı mücadelede burjuvazinin güç ilişkisine tabi olduğunu gösterir.

İşçi sınıfı ve emekçi halkların kurtuluş mücadelesi, burjuvazinin ve emperyalizmin iktidarına karşı devrimin zaferini zorunlu kılar. Devrimin zaferiyle kurulacak işçi-emekçi Sovyet (konsey, komün) iktidarı, bu güç ilişkisini halkçı devrimci bir anayasa ile pekiştirir. Kesintisiz sınıf mücadelesi işçi sınıfı iktidarına, sosyalizmi inşaya geçişi öngörür. Ve bu kesintisiz devrimci süreçte halkçı devrimci anayasa da, işçi sınıfının güç ve örgütlülüğünün gelişmesi ölçüsünde sosyalist mülkiyet ilişkilerini, işçi sınıfı iktidarı ve sosyalist demokrasiyi içeren anayasaya yerini bırakır. Hukuk sınıf mücadelesindeki değişimi izler, ona tabi olarak değişir, aynı zamanda devrimci değişiklikleri pekiştirir.

Burjuva anayasalar kapitalizmin ilkelerini, özel mülkiyeti, sermayenin çıkar ve ilkelerini ve iktidarını, politik egemenliğini içerir, kutsar ve güçlendirirler.

Halkçı devrimci, sosyalist devrimci anayasalar, halkın kolektif çıkarlarının devrimci dönüşümünü, halkın devrimci iktidarını hukukileştir; toplumsal mülkiyet ilkelerini, işçi sınıfı iktidarını hukukileştirirler.

Burjuva anayasalar burjuva demokrasisi idealini yücelttiklerinde bile, işçi sınıfı ve emekçilerin kurtuluş mücadelesi düzenleri için tehlike arzettiği koşullarda uygulanmak üzere OHAL, sıkıyönetim, devlet terörü yöntemlerini mutlaka kapsarlar. Yalnızca burjuvazi ve partilerine tam özgürlük tanır. Burjuvazinin yayılmacı savaş maceralarına "milliyetçilik", "milli çıkar" adıyla olanak tanır. Çok uluslu ülkelerde, ilke olarak egemen ulusun hakimiyetini, ezilen ulusların ve toplulukların hak yoksunluğu veya eşitsizliğini benimserler.

Devrimci, sosyalist anayasalar, halk demokrasisi ve sosyalist demokrasiyle, geniş işçi ve emekçi kitlelerine özgürlüğü tanır ve güvenceye alırlarken, burjuvazinin emperyalizmin desteğinde yeniden iktidarı ele geçirmesine baskı uygulamayı öngörürler. İlke olarak, ezilen uluslara eşitlik ve özgürlük tanır, bu temel üzerinde gönüllü birlik öngörürler.

Komünistler, ilke olarak devrimci ve sosyalist anayasaları savunurlar. İşçi sınıfı ve halkların devrimci mücadelesiyle bu anayasaların yapılabileceği perspektifiyle hareket ederler. Bu nedenle, burjuvazinin egemenliğinin anayasaları arasında tercih kuyrukçuluğuna düşmez, halk hareketini böylesi bir kuyrukçuluğa kurban etmezler. Anayasa tartışmalarında işçi-halk hareketinin bağımsız devrimci çizgide gelişmesini gözetir ve bu doğrultuda mücadele ederler. Ezilenler lehine anayasaların devrimci iktidar tarafından yapılacağı, anayasalara demokratik özgürlükler ve sosyal hakların mücadeleye dayatılarak girebileceği ve yine sınıf mücadelesindeki gelişme düzeyinde bu

hakların kullanılabilmesi bilinciyle mücadeleye yön verirler. Boş anayasal hayalleri yaymaz ve kapılmazlar.

Devrimci kitle mücadelesinin yükseldiği, devrimci durumun burjuva düzeni işlemez kıldığı durumlarda ya da kitle hareketinin alabildiğine kabarak düzen değişikliği dayattığı dönemlerde, devrimci bir iktidar değişimi olmadan, burjuvazinin egemenliğini alabildiğine sınırlayan, bu nedenle işçi sınıfı ve emekçileri devrimci iktidar yürüyüşüne hazırlayarak düzenin çelişkilerini keskinleştirmeye hizmet eden anayasa değişikliği gündeme gelebilir. Venezuela ve Ekvator bunun örneğidir. Devrimci mücadeleyi geliştirdiği ölçüde bu tip anayasal süreçlere taktik destekler verilebilir. Bunun strateji düzeyine çıkarılması tamamen devrimci kuvvetlerin birliğine ve gücüne bağlıdır. Türkiye'deki anayasa tartışması ise bu içerikten çok uzaktır.

Ancak bu, anayasal değişiklik ve tartışmalara ilgisiz kalmak anlamına gelmez, gelmemelidir.

Komünistler ve tutarlı devrimciler, sınıf mücadelesinde işçi-emekçi halk hareketinin devrimci gelişmesinin yan ürünü olarak fiilen ve/veya yasal olarak demokratik özgürlüklerin doğacağı bilinciyle bunları, daha geniş kitleleri devrim mevzilerine, mücadele mevzilerine seferber etmenin aracı olarak değerlendirirler. Gerek daha ağır faşist saldırıları önlemenin/ püskürtmenin, gerekse mücadelenin yol açtığı fiili-yasal kazanımları devrimci gelişme için kullanmanın ve işçi, emekçi hareketinin devrimci özgüveni ve ruh halini geliştirmenin aracı yaparlar.

Bugünkü anayasa tartışmalarında da, ilkesel ve devrimci politik bakış açısıyla hareket etmek gerekir.

Yeni anayasa tartışmaları kimin nasıl bir toplumsal düzen istediğini açığa çıkarmaya elverişli politikaya ilginin bu yönde geliştiği dönemlerdir. Tam da böyle dönemlerde politik mücadeleyi ezilen kesimlerin talepleri doğrultusunda şiddetlendirerek güçlü bir politik basınç oluşturmak gerektiği gibi, komünistlerin nasıl bir toplumsal ve

ekonomik düzen istediklerine dair geniş ve yaygın bir propaganda-ajitasyon çalışması da öne çıkmalıdır. Tam da böyle bir anda devrimci programın propagandası yapılmalı, işçi sınıfı ve emekçi halk için ancak devrimci, halkçı ve sosyalist düzenlerin savunulabileceği ortaya konmalıdır.

Taslağın ufak çaplı bazı değişikliklerle, esasen sermaye, emperyalizm ve temsilcileri arasında iktidar paylaşımı düzenleme aracı olan gerici, faşist anayasa hazırlığı olduğunu sergilemelidir. Diğer bir özelliğinin, yerli ve uluslararası tekellerin önünün daha da düzlenmesine hizmet olduğunu vurgulamalıdır.

Bu yolla daha geniş kitlelerin demokratik özgürlükler ve sosyal haklar için mücadele etmesini ateşlemeli; kitlenin mücadele özgüvenini ve kararlılığını güçlendirmeli, kitle hareketini geçmişten bu yana mücadele birikiminin taleplerinin fiilen ve hukuken kazanılmasına yöneltmeliyiz. Özgürlükler ve hakların mücadeleye kazanılacağı, kullanılacağı ve daha ileri devrimci gelişmenin aracı yapılabileceği bilincini geliştirmeliyiz.

Liberal Hayaller Ve Kuyrukçuluk İle Faşizme Kuyrukçuluk

'90'lı yıllar boyunca, TÜSİAD'ın "demokratikleşme raporları", "anayasa taslak" önerisi ve AB'ye giriş süreci nedeniyle burjuvazinin yaydığı hayallerin sol kesimde yarattığı etki az olmadı. TÜSİAD'dan ve AB'den demokratik özgürlükler bekleme kuyrukçuluğu başta "sol" aydınlar, sendikacılar vb. olmak üzere, ÖDP'ye değin yaygınlaştı. '90'lı yıllarda TÜSİAD ve SHP'ye (ve YDH oluşumuna) kuyrukçuluk biçiminde gelişen bu eğilim, bugün TÜSİAD ve AKP cephesine kuyrukçuluk biçiminde yansıyor. Aradaki dönemde TÜSİAD, askerler ve milliyetçi cephe arasında ittifakla uygulanan 28 Şubat kararlarında cephelerin bileşimi değişikliğe uğruyor.

Ancak başlıca iki eğilim, arkalarındaki güçler bileşimi değişikliklere uğrasa da sürüyor: TÜSİAD'ın başını çektiği AB'ye katılma

kararlılığında ve sermayenin iktidar tekeli hedefleyen gerici “liberal değişim” çizgisi; başını generallerin çektiği mevcut rejimi sürdürme ve iktidar egemenliğini koruma isteğindeki milliyetçi faşist çizgi.

Bu iki çizgi arasındaki mücadelenin şiddetlendiği Cumhurbaşkanlığı seçiminden ve parlamenter seçimlerden sonra, milliyetçi faşist cephe Cumhurbaşkanlığı mevzisini yitirdi. Ancak eldeki mevzileri korumaya çalışarak, Kürt direnişine karşı savaşı yoğunlaştırarak etki gücünü kullanıyor. TÜSİAD-AKP cephesini kendisiyle uzlaşma ve işbirliğine zorluyor.

Nitekim TÜSİAD-AKP cephesi, uzlaşma içinde iktidarda egemenlik kazanma yolunu izliyor, özellikle faşist yasakları sürdürme ve Kürt direnişine karşı kirli savaş ve inkârcılıkta uzlaşıyor, birleşiyor.

İşçi sınıfı ve halklarımızın mücadelesinin bağımsız devrimci çizgide gelişmesi, güçlenmesi ve kararlılık kazanması, iki gerici eğilim ve cepheden hiçbirinin kuyruğuna takılmadan yürümeyi, özgürlükler ve haklar için mücadeleyi devrimci halk iktidarı perspektifiyle yürütmeyi zorunlu kılar.

Faşist milliyetçi cepheyi geriletmek adına, gerici “liberal değişim” çizgisinin arkasına takılmak liberal kuyrukçuluğun berbat bir örneğidir. Bu, halk ve işçi hareketini geliştirmeye inançsızlık ve tekellerin gücüne secdeye varma eğilimin ifadesidir. Pek çok antifaşist aydını TÜSİAD ve AKP saflarına sürüklemiştir.

Bu eğilimin sol reformcu güçler arasında başlıca temsilcisi Birikim grubudur. İçindeki kaba liberal kanat daha kararlı olmak üzere ÖDP de bu paralelde yürümüştür.

Birikim grubu, 22 Temmuz seçim sonuçları ve Cumhurbaşkanlığını AKP'nin ele geçirmesi üzerine, Türkiye egemen sınıflarının tarihsel siyasi çizgisinin, burjuvazinin askeri kendi egemenliğine alması yoluyla değiştiğini, bunun “demokratik devrim” olduğunu vurgulamaktadır. Artık bundan sonra, AKP Hükümetine karşı “sosyalistlerin ayrı bir

mücadele programıyla çıkmaları” görüşüyle öterek, şimdiye değin TÜSİAD ve AKP çizgisini desteklemiş olmayı ve AB’yi savunmayı haklı çıkarmaya çalışmaktadır.

Statükocu faşist cepheye karşı TÜSİAD-AKP cephesine kuyrukçuluk, işçi ve emekçi halklarımızın özgürlük ve sosyalizm mücadelesine karşı sınıf işbirliğinin, faşizmle uzlaşmaya yol açan çizgisidir. Bu çizgi, demokratik özgürlüklere özlem duyan halk kesimlerini burjuvazinin arkasına takmanın karşılığı olarak, çizgi sahiplerinin beklediği burjuva demokrasisine yol açmamıştır. Sonuç, bu gerici faşist taslak ve polise vur emri veren, faşist yasakları kapsayan ceza yasaları, Kürt halkının kolektif kimliğinin reddi ve savaşın sürdürülmesi, F tipleri vb. gibi gerici faşist baskı ve mekanizmaları kapsayan bir rejimin sürmesine sol liberal katkı olmuştur.

Kaldı ki, demokratik hakların kağıt üzerinde var olduğu, binlerce iktisadi kısıtlama, devlet gücüyle ve yasak yasalarıyla, baskı altında ve fiilen büyük ölçüde kullanma olanaksızlığı içinde “buruk meyve”ye dönüştürüleceği burjuva demokrasisi rejimiyle sonuçlansaydı da, asıl olan işçi-emekçi kitlelerin dinamik örgütlü mücadelesinin kararlılığı ve gücüdür. Çünkü burjuva demokrasisi öngören anayasaya rağmen aynı egemen sınıflar, mücadele tarafından egemenlikleri biraz tehlikeye girince, polis terörü, yasaklar, OHAL, sıkıyönetim gibi yöntemlere başvurmayacaklar mıydı?

Burjuva demokrasisiyle bile sonuçlanmadığı halde iktidar ilişkisinde meydana gelen değişiklikleri, tarihsel iktidar yapısındaki değişiklik olması nedeniyle “devrim”le niteleyip kutsamak, burjuva demokratik anayasalcılık hayalciliğinden bile daha geri, gericilik kuyrukçuluğu ve faşizmle uzlaşıcılıktır. Sahi bu uzlaşıcılık 301 gibi faşist bir ceza maddesini bile kaldırma yeteneği niye gösteremedi? Eğer liberal “sol”cu yazarlarımızın yazı ve konuşmalarının her birine cezalar yağmıyorsa bu kaba liberal çizginin sahipleri unutmamalı ki, bunun nedeni gericilik ve faşistlerin daha tehlikeli mücadeleleri ve güçleri hedef almış

olmasının yarattığı sonuçtur.

Gerçek böyle olduğu halde, demokratik hakların ancak bağımsız devrimci ve antifaşist örgütlenmelerin güçlendirilmesiyle kazanılıp kullanılabilceği sayısız deneyimle kanıtlandığı halde, A. İnsel gibi liberal solcular, örgütsüzlüğü yüceltip devrimci ve antifaşist örgütlere saldırıyorlar.

Gericiliğin iktidar dalaşına bel bağlamanın yarattığı sonuçlardan biri de, Kürt direnişine karşı “emperyalizmin oyununa gelmeyelim” yanılıgısıyla öncülüğünü Genelkurmay’ın yaptığı milliyetçi cephenin kuyruğuna takılma çizgisidir. Çok sayıda sol aydın, geçmişte antifaşist niteliklerine rağmen bugün bu çizgiye kaydılar ve faşist milliyetçi saflarda dövüşüyor. İrkçı saldırgan kontra güçleri ve MHP’yle birlikte hareket ediyor, devrimcilere, halkların özgürlüklerine karşı onların kanlı Türk-Kürt çatışmasını alevlendirmelerinin araçlarına dönüşüyorlar.

Bu dönüşümün başlıca örgütleyicileri CHP (ve DSP) ile Perinçek’in İP’i ve Cumhuriyet gazetesi çevresi oldu. Baykal CHP’si, Genelkurmay’ın parlamenter temsilciliğinde karar kılarak faşistlerin ve darbeciliğin kararlı bir gücü olmakla kalmadı, Nazi tipi pogromlar uygulayan faşist güçlerin başlıca müttefiki oldu. Faşistlerin ırkçı çizgisini benimsedi, sosyal demokrasinin etkisindeki güçleri faşist cepheye bağlamanın sosyal faşist partisi haline geldi.

Perinçek’in İşçi Partisi ve Cumhuriyet gazetesi çevresi, bu neo-ittihatçı, neo-faşist çizgiye en tavizsiz politika-ideoloji-taktik üreten sosyal faşist yapılara dönüştüler. Çok sayıda özgürlüksever aydını, sendikacıyı, sanatçıyı ve genişçe demokratik kitleyi faşistlere bağladılar. 40 yıllık dönemin faşist suçlusu, faşist MC’lerin lideri Demirel’i kutsadılar.

Bu çizgi, “liberal değişim” eğiliminin gericiliğine, gericici anayasa taslağına karşı, 12 Eylül faşist anayasasını savunuyor, kutsuyor. Şovenist-ırkçı milliyetçiliğin rüzgârını körüklüyor.

Sonuç olarak; liberal kuyrukçuluk ile

milliyetçi kuyrukçuluk, egemen sınıfların her iki gericici cephesinin iktidar dalaşına işçi sınıfı ve halk hareketinin bağımsız gelişmesini kurban ederek gelişmesini önlüyor ve gericiliğin kitle dayanağını iki ayrı kutuptan güçlendiriyor.

Doktriner Yaklaşımın Kendiliğindenciliği Ve Somut Koşullardan Kopuk Taktik

Devrimci harekette, ‘anayasa bir devrim sorunudur’ doğru yaklaşımından hareketle, kitleler içinde bu dönemde özgürlükler ve haklar için pratik mücadele ateşleme taktiğine uzak durma yanılısaması var. Evet, halkçı devrimci ve sosyalist anayasa bir devrim sorunudur. Ama anayasa “değişikliği”nin tartışıldığı ve kitlelerde haklar ve özgürlükler sorununa ilginin uyandığı koşullarda, salt devrim ve devrimci program propagandasıyla yetinmek, pratik mücadele geliştirmek için bu durumdan yararlanmamaktır. Pratikte kendiliğindenciliğe düşmektir.

Öte yandan devrimci halk anayasası alternatifleriyle tartışmalara müdahale etmek, devrimci propaganda faaliyeti olarak önem taşır ama politik bir taktik olarak somut koşullardan kopuk hareket etmek anlamına gelir. Bugün koşullar, devrimci bir anayasanın ajitasyon veya eylem sloganı haline gelmesine elverişli değildir. Devrimci halkçı bir anayasa önerisi ancak o koşullarda büyük devrimci pratik bir değer ve önem taşıyabilir. Hatta koşullar, devrimci yönü belirgin olan halkçı bir anayasayla eylem sloganı haline getirdiğinde, öylesi bir anayasa önerisiyle bile sürece pratik bir müdahale devrimin güçlerini büyüten devrimci taktik rolü oynayabilir.

Bugün koşullar devrimci, halkçı bir anayasaya elverişli olmadığına göre, devrimci, sosyalist programın propagandası eşliğinde işçi sınıfımız ve halklarımızın özgürlükler ve sosyal haklar taleplerini devrimci pratik bir faaliyetin konusu yapmak somut koşullara en uygun devrimci taktiktir.

Devrim koşullarında (örneğin Nepal’de) nasıl ki Kurucu Meclis talebi devrimci bir rol oynuyor ama aksi koşullarda pratik bir değer

ifade etmiyor hatta farklı bir rol oynuyorsa, benzeri bir durum halkçı devrimci anayasa önerisi için de geçerlidir. Ya da referandum önerisinin devrimci koşullarda pratik devrimci değeri yüksektir ama diğer koşullarda bu rolü oynamaz, hatta istenenin tersi sonuçlara yol açabilir.

Yürünecek yol; devrimci programın propagandasıyla iç içe, özgürlükleri ve hakları kapsayan taleplerle, kitleleri seferber etmeye odaklanmış pratik mücadeleyi yükseltmeye yönelik devrimci taktiktir.

*Taslak'la AKP Hükümeti'nin benimsediği ama henüz son şeklini vermediği taslak metin kastediliyor.

Emeğin Halleri Mi, Birikim'in Postmodern Sefillikleri Mi?

Ferat Deniz

Birikim Dergisi'nin Mayıs 2007 tarihli 217. sayısında "Somuttan Soyuta Emeğin Halleri" inceleniyor. Kapitalist gelişmenin ulaştığı düzeyin emek cephesindeki yansımalarını ele alma iddiasındaki makaleler, Marksizm sosuna batırılmış liberal sol'un teorik sefaletini ortaya koymasından dolayı değer. Kendini haklı çıkarmak için Marks'ı çarpıtmak, "Marksizan" olma iddiasındaki bütün antimarksistlerin, biline gelen "sahtekârlık halleri"ndendir. Kapitalizmin yıkılarak yerine yeni bir toplumsal düzenin kurulmasının olanaksızlığını ispat etmeye kendilerini adayan bu pek bilgiç "Marksizan"ların bütün çabası proletaryanın burjuva düzeni alaşağı edecek yegâne güç olduğu gerçeğini karartmaktır. Nihayet, Birikim Dergisi ve konuyla ilgili beslendiği kaynakların -Negri, Deleuze, Arendt vb.- çabası bu yöndedir.

İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişkilerin her geçen gün daha da keskinleştiği günümüzde, Birikim yazarlarından Aras Özgün, "İşçi sınıfı artık kapitalizme zincirlerle değil, kaybettiğinde geriye kendinden bir şey kalmayacak şekilde, arzuları ve hayalleriyle bağlıdır"(1) diyebiliyor. Onun bakış açısına göre artık, zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan işçi sınıfı yoktur; çünkü o "artık arzuları ve hayalleriyle" kapitalizme bağlıdır. Birikim yazarlarına inanacak olursak bilinen anlamda "işçi" geçmişte kaldı; yalnızca işçi değil, onların üretim yaptığı yer olan fabrika da buharlaştı, ürünün üretiliş biçimi de, ürünün değişim değerini oluşturan yapı taşı da başkalaştı. O halde, yeni bir toplumsal düzen tasarımı kapitalizmi dışlayan "eski fikirler"e dayanılarak oluşturulamaz. Zira, bu tasarımın tarihsel zorunlu temel oluşturucu kuvveti olduğu iddia edilen işçi sınıfı, artık kapitalizmi yıkma heveslisi bir güç değildir

ve olamaz da. Bu durumda geriye, burjuvazinin egemenliği altında ilelebet kapitalizmle birlikte yaşamayı önsel olarak kabul eden projeler kalıyor. Zeynep Gambetti'nin Arendt'ten benimseyerek aktardığı gibi, zaten "İşçi sınıfının kapitalizmi yıkma ve sömürsüz bir dünya kurma kapasitesi emeğine içkin değildir." Kapitalist üretim ilişkilerinin bütün içsel çelişkilerini bir çırpıda yok sayan, emek ile sermayeyi aynı bütünün iki karşıt ucu olarak değil de, birbirinden bağımsız varlıklarıymış gibi ele alan bu yaklaşıma, ilk şapka çıkartanlar herhalde burjuva patronlar olmuştur. Gambetti'nin aktarımıyla Arendt şöyle devam ediyor: "Siyasal mücadele içine giren işçi sınıfı hem emeğiyle, hem eylemiyle tanımlanır hale gelir. Örgütlenen işçi, artık siyasal bir aktördür, salt 'işçi' değil. Dünyayı değiştirecek olan da emeği değil, eylemidir."(2) Ne parlak, militan, keskin sözler! Ama içleri boşaltılmış. Madem yeni bir dünya kurma kapasitesi işçi sınıfının emeğine içkin değil, onu bir köylüden, bir küçük burjuvadan ya da herhangi bir burjuva ya da lümpenden ayıran nedir? Yeni bir dünya kurma kapasitesi işçi sınıfının emeğine içkin olmadığına göre, o, yıkıcı ve yeniyi kurucu pozisyonunu üretim ilişkileri içindeki sermayeye karşıt konumundan almıyor demektir. Görünüşte siyasal eylemciliğe yapılan keskin vurgu, gerçekte eylemciliği kapitalist üretim ilişkilerini yok etmeye yönelik bir devrimci eylem olmaktan çıkarak, burjuva düzen koşullarında sermayeye ilişmeden kendini var etme, indirgeme çabasıdır. Böylece sınıf mücadelesi, tarihsel materyalizm, politik-ekonomi yasaları bir çırpıda reddedilmiş oluyor.

Elbette, Marks'tan bu yana kapitalist üretim biçimini etkileyen birçok değişiklik meydana

gelmiş ve işçi sınıfının yapısında da buna bağlı olarak değişiklikler ortaya çıkmıştır. Ne var ki, bunların hiçbiri, “gerçeğin özü”nü, eşyanın tabiatını, kapitalist üretime içkin temel yasa ve eğilimleri, burjuvazi ve proletaryanın birbirine karşıt iki sınıf olduğu gerçeğini, kapitalizmin kendisini yok edecek sınıfı durmaksızın daha da çoğalttığını (zira kendisini ancak bu şekilde ayakta tutabileceği gerçeğini), onun kendi elleriyle kendi sonunu hazırlamasını; kendi mezarını kazmasının bir tercih, bir temenni değil, kaçınılmaz zorunluluk olduğu gerçeğini değiştirmiyor.

Üretken Ve Üretken Olmayan Emek

A. Özgün'ün ilgili makalesinde belirtildiğine göre, “1947-1977 arasında ABD ekonomisinde üretken olmayan emekçilerin sayısı, üretken emekçilere oranla yüzde 82 artmış durumda. 1977'de ise kapitalist işletmelerin ödediği toplam ücretlerin yarısı, üretken olmayan emek sarf eden insanlara ödenmişti.” Bir başka deyişle, “Üretken emeğin ürettiği artık değerın yarıdan fazlası, üretken olmayan emeğin ücretini ödemek için kullanılmıştı ya da tersinden söylemek gerekirse toplam artık değerın yarısından azı, sermaye birikimi ya da başka amaçlar için kullanılmıştı.” Bir kez eğilim bu yönde olunca, demek oluyor ki, üretken olmayan emekçilerin oranı üretken olanlara ters istikamette artacaktı(!) Nitekim, “Üretken olmayan emekçilerin üretken emekçilere oranı, 1977-1987 arasında yüzde 20 daha arttı. 1987'de üretken olmayan emekçiler ABD çalışanlarının yüzde 44'ünü oluşturuyordu.” Bu oran yetersiz bulunmuş olsa gerek ki; “Bazıları daha 1980'lerin başında bu oranın yüzde 60'ın üzerinde olduğunu iddia ediyorlar.” Eğer bu hesaplama biçimini baz alacak olursak bu oranın bugünlerde, yüzde 80-90 düzeyine ulaşması gerekir. Nasıl oluyor da işçilerin üretken olan yüzde 10-20'si yalnızca patrona artı-değer yaratıyor, aynı zamanda hiçbir artı-değer üretmeyen işçilerin yüzde 80'inin ücretlerinin karşılığını da yaratıyor. Aras Özgün'ü bilemeyiz ama hiçbir patron aptal ya da enayi değil, 10-20 işçiden elde ettiği artı-değerın büyük bir bölümünü, geriye kalan 80-90

işçiye dağıtacak “hayırsever” patron, dünyanın hiçbir yerinde bulunmaz.

A. Özgün ve onun gibilerin anlamadıkları ya da bilinçli olarak çarpıttıkları üretken olan ve olmayan emek tanımıdır. A. Özgün Marks'a başvuruyor ve Marks'ın konuya dair verdiği bir örneği referans gösteriyor; “Fabrikada saatlik ücretle çalışıp piyano yapan marangoz, sonrasında kapitalistin (üretim araçlarını satın alma dolayımıyla) el koyacağı artık değeri üretir bu süreçte; halbuki barda piyano çalan müzisyen böyle bir artık değer üretmez ve emeğinin karşılığında aldığı bahşış aslında doğrudan kapitalistin karının bir parçasıdır.”(3) A. Özgün, yaptığı bu tarifi Marks'ın Artıdeğer Teorileri kitabından yaptığı bir alıntıyla perçinliyor: “Üretken emek, mallar üreten emektir.”

Gerçekten öyle mi; “Üretken emek, mallar üreten emek” midir? Birazdan konuyu daha detaylı ele alacağız, ama öncelikle Marks'ın “mal” değil, “meta” dediğini, “meta”dan kastedilenin ise “sermaye” olduğunu; “Üretken emek meta üreten emektir”, başka deyişle, “Üretken emek sermaye üreten emektir.” dediğini belirtelim. A. Özgün'ün “Mallar üreten emek”ten kastı, “Maddi mallar üreten emek”tir. O halde; maddi mallar üretmeyen üretken emekçi değildir, bir piyano sanatçısının üretken emekçi olamayacağı gibi. Bir kez tarif böyle yapılmıca bütün hizmet işçileri, zihin emekçileri üretken emekçi kavramından dışlanmış oluyor. Bu bakış açısına göre kapitalizm ne denli gelişirse üretken olmayan emekçilerin sayısı o denli artar. Öyle ki, işçi sınıfının “Çekirdek üretken bölümü” giderek etkisini yitirir. Hal böyle olunca kapitalizmin gelişmesiyle doğru orantılı olarak işçi sınıfı güçlenmez, tam aksine hareket ters yönde olur ve işçi sınıfı güçlenmek yerine zayıflar; kapitalizmi yıkma zorunluluğu yerine işçi sınıfı onu gereksinir. Postmodernist liberal sol'un, bilimsel sosyalizme yöneltilmiş çok yönlü ideolojik saldırısı ya da zırvalıkları; şu ya da bu ölçüde, dünyayı yalnızca yorumlamayı değil de değiştirmeyi hedefleyen Marksist olma iddiasındaki çeşitli aydınları ve partileri de etkilemektedir. “İşçi

sınıfının yapısında meydana gelen değişiklikler” başlığı altında girilen tartışmalar çoğunlukla, bu postmodernist gerici kuşatmanın etkisi altında yürütülmektedir. Kuşku yok ki, en küçük değişim dahi incelemeye değer, ama bu inceleme çürümeye terk edilmesi gereken burjuva bakış açısına göre değil, bilimsel sosyalizm rehber alınarak yapıldığında sınıf mücadelesi için bir anlam kazanır.

Marks Nasıl Ele Alıyor

Marks, üretken emeği iki açıdan ele alır; emek süreci ve sermaye açısından.(*)

Emek sürecinde insan etkinliği emek araçlarının yardımı ile üzerinde çalışılan malzemede, başlangıçta tasarlanan bir değişikliği meydana getirir. Süreç, üründe sona erer ve ürün bir kullanım değeridir. Doğanın sağladığı malzeme bir biçim değişikliğiyle insan gereksinimlerine uyarlanır. Emek maddeleştirilmiş, konu dönüştürülmüştür. İşçide hareket olarak ortaya çıkan şey şimdi üründe hareketsiz, sabit bir nitelik olarak görülür. Demirci, döver ve ürün dövülmüş demirdir.(4)

Emek süreci tamamen bireysel olduğu sürece bir ve aynı emekçi, sonradan ayrılarak bütün işlevleri kendinde birleştirir. Kişi doğal nesnelere, kendi geçimi için elde ederse, o kişiyi yalnız kendisi denetliyor demektir. Daha sonraları başkalarının denetimi altına girer. Tek bir insan, kendi beyninin denetimi altında, gene kendi kaslarını harekete geçirmeksizin doğa üzerinde bir iş yapamaz. Doğal bedende kafa ile elin birbirine bağlanması gibi, emek süreci de el emeğini kafa emeği ile birleştirir. Sonraları birbirinden ayrılırlar, hatta can düşmanı olurlar. Ürün bireyin doğrudan ürünü olmaktan çıkar ve kolektif emekçinin ürettiği toplumsal bir ürün, yani her biri emek konusu üzerindeki işlemlerin az ya da çok bir parçasını yapan, bir emekçi topluluğunun ortak ürünü halini alır. Emek sürecinin bu ortaklaşa niteliği gitgide daha belirgin hale geldikçe bunun zorunlu bir sonucu olarak, bizdeki üretken emek ve bunu uygulayan üretken emekçi kavramı genişlik kazanmış

olur. Üretken biçimde çalışmak için artık el ile çalışmanız da gerekmez, kolektif emekçinin bir parçası olmanız, onun yerine getireceği alt işlerden bir tanesini yapmanız yeterlidir. Üretken emeğin yukarıda verilen ilk tanımı, yani maddi nesnelere üretiminin asıl niteliğinden çıkarılan ilk tanımı, bütünüyle alındığında kolektif emekçi için de doğrudur. Ama onu oluşturan üyeler teker teker alındığında artık geçerliliğini yitirir.(5)

Emekçinin artık kolektif emekçi haline gelmesi nedeniyledir ki, üretken emekçi asıl makine işinden yöneticiye ya da mühendise kadar şu ya da bu biçimde, metanın üretimine katkıda bulunanların hepsidir.(6) Emek süreci açısından konuyu ele aldığımızda görülür ki, metanın üretimine şu ya da bu düzeyde katılan, şoförden temizlikçiye, mühendisten makine işçisine, ara işleri yapanlardan, işin organizasyonu için gerekli iş yöneticisi-idarecisine kadar, meta üretiminde katkıda bulunan her türden kafa ve kol işçisi üretken emekçidir.

Bizi asıl ilgilendiren, sermaye açısından üretken emekçi kavramıdır. Kapitalist üretim, yalnızca meta üretimi değil, esas olarak artı-değer üretimidir. Emekçi kendi için değil, sermaye için üretir. Bu nedenle artık yalnızca üretmesi yetmez, artık-değer de üretmek zorundadır. Bir tek kapitalist için artık-değer üreten, böylece sermayenin kendisini genişletmesi için çalışan emekçi, üretkendir. Üretken emekçi kavramı, yalnızca iş ile yararlı etki arasındaki, emekçi ile emek ürünü arasındaki bir ilişkiyi anlatmakla kalmıyor, aynı zamanda, tarihsel gelişmeden doğru ve işçiye doğrudan artı-değer yaratma aracı damgası vuran özgül bir toplumsal üretim ilişkisini de anlatıyor.(7)

Sermayenin tüm üretimi ele geçirmesi ölçüsünde, yani tüm metaların anında tüketilmek üzere değil, pazar için üretilmesi ve buna koşut olarak emek üretkenliğinin artışı ölçüsünde üretken emekle üretken olmayan emek arasında giderek daha fazla maddi farklılık ortaya çıkacaktır; ufak tefek ayrıksılıklar dışında üretken emek, yalnızca ona özgü olmak üzere meta üretecektir; üretken olmayan emek ise ufak tefek ayrıksı

durumlar dışında, yalnızca kişisel hizmetler üstlenecektir.(8)

O halde, yalnızca sermaye üreten ücretli emek üretkendir.(9) Emekçiler, efendilerinin sermayesini büyüttükleri ölçüde gerçekten üretken olur; emeklerinin maddi sonucu olarak üretken değildirler.(10) Üretken işçi sermayeyi doğrudan çoğaltan kişidir. (11) Kimileri yalnız artı-değer üreten emek üretkendir derken, artı-değerin maddi bir üründe dile gelmesi gerektiğini ileri sürerler. Oysa bu yanlıştır. Örneğin komedyenler üretken işçilerdir, oyun üretenler olarak değil, işverenlerin servetini artıranlar olarak. Bununla birlikte, hangi tür emeğin geçtiği; yani emeğin hangi biçimde maddileştiği, bu ilişki için kesinlikle önemli değildir.(12)

Marks'ın yaklaşımlarından ortaya çıkan sonuç açıktır; kapitalist üretim koşullarında birbirinden bağımsız tek tek emekçilerden değil, kolektif emekçiden söz edilebilir. Ortaya çıkan ürün tek bir emekçinin değil, birçok emekçinin ortak ürünüdür. Bu üretime hangi tür emekle katılırsa katılsın kolektif emek sürecine katılan bütün emekçiler, üretken emekçidir. Bu bakımdan kafa-kol emeği ayrımı, makine işçisi-temizlikçi ayrımı yapılmaz. Hepsi tek bir işçinin ayrı ayrı organları gibi kolektif emekçide birleşmiştir. Her biri ürünün üretilmesi için gereklidir. Demek oluyor ki, salt emek süreci bakımından konuyu ele aldığımızda bile, makine işçilerinin sayısının azalmasından hareketle ya da kol işçisinin azalmasına karşın, zihin emekçilerinin artmasından yola çıkarak üretken emekçilerin azaldığını ileri sürmek, kapitalist üretim biçiminin temel gerçeklerini yok saymak anlamına gelir.

Sermayeye dayalı üretim biçiminde üretken emekçi ya da üretken emek, emek süreci yönünden ele alınamaz, çünkü sermaye açısından ürünün kendi başına bir önemi yoktur. Onu yalnızca ilgilendiren emekçiye ödediği ücret dışında kendisine kalan paraya çevrilebilir artı emek zamanıdır, kapitalist için işçinin üretkenliğinin ölçüsü ürün değil, bu artı zamandır. Buradan da şu sonuca ulaşıyoruz ki; sermaye için artı-değer üreten kolektif emekçinin her bir bireyi üretken

emekçidir.

Kapitalist üretim ilişkileri altında üretken emek yalnızca sermaye açısından ele alınabilir. Örneğin, emek süreci bakımından üretken olan bir emek, yani bir ürün üzerinde bilinçli bir biçim değişikliği yapan herhangi bir emek sermaye açısından hiç de üretken olmayabilir. Ücreti devlet hazinesinden ödenen bir yol yapım işçisi, yol yapımcısı olarak üretken emekçidir, ama ücreti sermaye tarafından ödenmediği, sermayeye artı-değer yaratmadığı için üretken emekçi değildir. Oysa aynı işçi bir müteahhitlik şirketine bağlı olarak çalışsaydı üretken emekçi olurdu.

Üretken Emekle Üretken Olmayan Emek Arasındaki Fark

Üretken olmayan emek sermaye ile değil, doğrudan gelirle, yani ücret ve karla değişilen emektir. Örneğin, kapitalistin evine giden ve pantolonunu onaran bir terzi, kapitalist için yalnızca basit bir kullanım değeri ürettiği için, üretken olmayan bir emekçidir.(13) Terzi aynı hizmeti, bir mühendis, bir öğretmen ya da bir işçiye de ücret karşılığı sunabilirdi. Her durumda bir terzi sermaye değil, sadece kullanım değeri üretmek amacıyla ücret aldığı için üretken emekçi değildir.

Üretken emekçiyle üretken olmayan emekçi arasındaki fark şudur: Birincisinin emeği sermaye ile değişilmiştir, ikincisinin gelirle. Birinin emeği artı-değer üretir. İkincisinde gelir harcanır.(14)

Görülüyor ki, üretken olan ve olmayan emek, emekçi açısından değil, ama para sahibi açısından, kapitalist açısından işlemektedir. Bir yazar fikir ürettiği ölçüde değil, ama onun çalışmasını yayınlayan yayıncıyı zengin ettiği ölçüde ya da bir kapitalistin ücretli işçisiyse üretken emekçidir.(15) Bir aşçıyla bir garsonun emeği, otel sahibi için sermayeye dönüştürüldüğü ölçüde onlar üretken emekçilerdir. Ama aynı kişiler, ben onların hizmetinden bir sermaye yaratmadığım, ama gelirmi ona harcadığım ölçüde, hizmetkârlar olarak üretken olmayan emekçilerdir.(16)

Üretken emekçinin emek gücü, emekçinin

kendisi için bir metadır. Üretken olmayan emekçinin de öyle. Her ikisi de emek gücünden başka satacak bir şeyi olmayan emekçidir. Ne var ki, üretken emekçi, onun emek gücünü satın alan için meta üretir. Üretken olmayan emekçi ise, onun için meta değil, yalnızca kullanım değeri, hayali ya da gerçek bir kullanım değeri üretir. Üretken olmayan emekçinin özelliği, kendisini satın alana meta üretmemesi, gerçekte ondan meta almasıdır.(17)

Örneğin; bir piyano yapımıcısının çalıştırdığı işçi, üretken işçidir. Onun emeği, yalnızca tükettiği ücreti yeniden üretmekle kalmaz ama piyano yapımıcısının sattığı üründe, piyanoda, metada ücretin üstünde ve ötesinde bir artı-değer bırakır. Ama bunun tersine, bir piyano için gereken tüm malzemeyi satın aldığını ve mağazadan piyano almak yerine bu piyanoyu evinde yaptırdığını varsayalım; bu durumda piyanoyu yapan üretken olmayan bir emekçidir. Çünkü onun emeği, benim gelirimden doğrudan ödenmiştir.(18)

Üretken emek yalnızca sermaye üreten emektir. Piyano yapımıcısı, üretken işçi aracılığıyla sermayesini yeniden ve daha çok üretir. Ya piyano çalan? Piyano çalan yalnızca gelire karşı emeğini değiştirir. Ancak piyano çalan müzik üretir ve ses duyumuzu tatmin eder de, onu bir ölçüde üretmez mi? Gerçekte, üretir; onun emeği bir şey üretiyor; bundan dolayı (O, bir kullanım değeri üretmiş olsa da) ekonomik anlamda üretken değildir; bunun gibi bazı hayaller üreten bir şaklabanın emeği de üretken değildir. Emek yalnızca, kendi karşıtı üreterek üretken olur. Yalnızca sermaye üreten emeğin üretken olduğu; böylece bunu yapmayan emeğin, ne kadar yararlı olursa olsun sermayeleştirme için üretken olmadığı, dolayısıyla üretken olmayan emek olduğu da kabul edilmiş olur.(19) Eğer piyano sanatçısı kapitalist için bir müzik şirketinde çalışıyor olsaydı, o bir üretken emekçi haline gelirdi. Çünkü o, (isterse çok berbat bir sanatçı olsun) kapitalist için artı-değer üretiyorsa, kapitalistin bakış açısından en usta piyano sanatçısından daha kıymetlidir.

Özetle, bir artı-değer üreten, ücret olarak

aldığı eşdeğerin ötesinde yeni bir değer üreten emek, üretken emektir.(20) Üretken emek meta üreten emektir, üretken olmayan emek, kişiye özel hizmetler üreten emektir. Birinci tür emek satılabilir bir nesnede temsil edilir; ikincisi hizmetin görüldüğü anda tüketilmelidir. Birincisi (emek gücünü yaratan emek gücü hariç) nesnelere biçiminde var olan tüm maddi ve entelektüel zenginliği - et kadar kitap da- içerir; ikincisini belirleyen herhangi bir hayali ya da gerçek gereksinimi karşılayan her tür emeği kapsar.(21) Şarkısını kendi hesabına satan bir şarkıcı, üretken olmayan bir emekçidir. Ama bir girişimci tarafından, kendisine para kazandırması için tutulan şarkıcıya üretken emekçi denir; çünkü sermaye üretir.(22) Örneğin, eğitim kurumlarındaki öğretmenler, kurumun girişimcisi için yalnızca birer ücretli emekçi olabilirler, İngiltere'de bu tür birçok eğitsel fabrika vardır. Gerçi öğrenciler söz konusu olunca bu öğretmenler, üretken emekçi değildirlir; ama işverenler söz konusu olduğunda üretken emekçidirlir. O kendi sermayesini onların emek gücüyle değiştirir ve bu süreç aracılığıyla kendisini zenginleştirir. Tiyatrolar, eğlence yerleri vb. için de durum aynıdır.(23)

Marks'ın konuya yaklaşımı yeterince nettir. Birikim'ciler ya da onların besin kaynaklarının ileri sürdüğü gibi ABD ya da dünyanın bir başka yerinde, üretken emekçilerinin sayısının azaldığı görüşü, tam bir saçmalaktır. Zira kapitalizmin en başat eğilimlerinden biri her türlü emeği, sermaye üreten emek haline getirmesidir. Öyle ki; dün yararlı emek kategorisinde değerlendirilen, sermaye üretimi/kâr elde etme amacı gütmeyen toplumsal yararlı işler, sermaye üretimi konusu haline getirildi. Dünyanın her yerinde sayıları giderek artan biçimde okul fabrikaları, hastane fabrikaları, eğlence fabrikaları yükseliyor. Bütün bu alanlarda dün üretken olmayan emek bugün sermaye için üretken emek haline geliyor. Keza, hizmet sektörünün maddi mallar üretimine nazaran daha hızlı gelişmesine bakarak üretken emeğin ve üretken emekçinin azaldığını ileri sürmek, kapitalizmden hiçbir

şey anlamamak demektir. Sermaye açısından bir emeğin üretken olup olmadığını belirleyen tek kıstas, artı-değer üretip üretmediğidir. Bu nedenle sermayenin yol yapımına mı, bilgisayar üretimine mi, şarkı yazarlığına mı, yayıncılığa mı, otel işletmeciliğine mi yatırıldığının hiçbir önemi yoktur. Ücreti sermayeden ödenen her tür emek üretken, ücreti gelirden ödenen her tür emek üretken olmayan emektir. Hizmetler sektörünün de üretken olup olmadığı bu ayrıma göre tespit edilir.

Hizmetler Sektörü Ve Üretken Emek

Hizmetinin değişiminin karşılığı sermayeden ise üretken, gelirden ise -kişisel ya da devlet geliri fark etmez- üretken olmayan emekçidir. Fakat her iki durumda da emekçi bir ücret karşılığı çalışmaktadır. Eski toplumlarda bu tür ücret ödemenin ortaya çıktığı biçimlerden biri askerliktir. Normal askerın ücreti de en aşağı indirilir. Yalnızca onun sağladığı maliyet tarafından belirlenir. Ama onun hizmetinin değişiminin karşılığı ise sermaye değil, devletin geliridir.(24) Örneğin, Roma'da tüm emek zamanlarını bir ücret karşılığında devlete satan askerler tam da işçinin kapitalistlerle yaptığı gibi, tüm emek güçlerini yaşamlarını sürdürmek için, gerekli bir ücret karşılığında değişiyorlar. (...) Burada da, asker açısından emeğin serbest satışı var. Ama devlet bunu değer üretimi amacıyla satın almaz (...) Bu ödeme sistemi, ücretli emekten farklıdır. Devletin güç ve zenginlik artışı için orduyu kullanması bakımından benzerlik vardır.(25)

Burjuva toplumun kendisinde kişisel hizmetlerin tüm değişimi bu bölüme girer -kişisel tüketim için yemek pişirme, dikiş vb. için emek, bahçe işleri vb. üretken olmayan bütün sınıfların, devlet hizmetlilerine, hekimlere, avukatlara, bilim adamlarına vb. kadar gelire karşı hizmetler bu kategoridedir.(26) Belirleme nettir; amacı sermaye üretmek olmayan, kişisel ya da devlet gelirinden ücretlendirilen emekçiler üretken değildir. Daha önce de belirtildiği gibi sermayenin eğilimi, gelişmesi ölçüsünde, ücretleri kişisel gelirden ya da devlet gelirinden karşılanan bütün emekçileri

sermaye için üretken emekçi haline getirmektir. Çocuk bakımı ve ev temizliği işi yapan bireysel emekçinin bu alana yatırım yapan bir bakım ve temizlik şirketinin ücretli işçisi haline gelmesi ya da her türden toplumsal yararlı devlet hizmetinin - eğitim, sağlık vb- sermaye yatırım alanına dönüştürülmesi vb. bu kapsamda ele alınmalıdır.

Kamusal işlerin devletten ayrılması ve bunların sermayenin kendisi tarafından yüklenilen işler alanına girmesi, gerçek topluluğun kendini sermaye biçiminde hangi düzeyde yapılandığını gösterir.(27) Yollar, kanallar vb. tüm genel üretim koşulları ister dolaşımı kolaylaştırsın ya da hatta olanaklı kılsın, ya da ister üretken gücü artırsın, topluluğu temsil eden hükümet yerine sermaye tarafından yüklenilmesi için, sermaye üzerine kurulu üretimin pek yüksek gelişmesini gerektirir.(28)

Bu belirlemeyi esas alırsak, sermaye üzerine kurulu üretimin bugün bir hayli gelişmiş olduğunu kolaylıkla gözlemleyebiliriz; yalnızca alt yapı hizmetleri değil, temel devlet hizmetlerinin pek çoğu, eğitimden sağlığa, iletişimden toplu taşımaya sermaye üretiminin konusu haline gelmiştir. Bunlar bir yana; kimi ülkelerde özel hapishaneler, şirket orduları ya da özel ordu şirketleri vb. yoluyla yalnızca devlet hizmetleri değil, doğrudan devletin kendisi sermaye üretiminin nesnesi haline dönüştürülüyor. Henüz bireysel kapitalistin eline geçmeyip devlet tarafından yürütülmeye devam edilen hizmetler de, ücretlendirilerek kâr amacına bağlanıyor. Devlet hizmet değil, kar üretmeyi amaç haline getiriyor, devlet hizmetleri birer kapitalist fabrikaya dönüşüyor. Belediyelerin her türlü su ve temizlik işlerini yürütme biçimi de budur.

Devletin geleneksel olarak sermaye karşısında üstün konumunu hala sürdürdüğü yerde, kapitalistler topluluğunu, aynı zamanda üretimin geleneksel koşulları olarak ve dolayısıyla şu ya da bu kapitalist için özel koşullar olarak değil, görünen genel yararı olan bu tür işlere, sermayesinin değil, gelirlerinin bu kısmını ayırmaya zorlayacak

otorite ve istence hala sahip olduğu yerde -ve hisse senetli ortaklık biçimini almadığı sürece, sermaye, her zaman gerçekleşmesinin özel koşullarını arar ve komünal koşulların yükünü ülkenin gereksinimleri olarak bütün ülkenin üstüne yıkar.(29) Bu nedenle yollar, kanallar, okullar, hastaneler, su ve kanalizasyon şebekeleri vb. yapımı ve işletilmesi; sermaye adına üretim koşullarını olanaklı kılmak ve genişletmek için devlet hizmeti olarak, yerine getirilir ve giderleri tüm toplumun sırtına yıkılır.

Sermaye üretiminin bütün bu genel kolektif koşullarını geliştirmek için gerekli masraflar, ülke gelirinin bir kısmından -hazineden- karşılanır. Bu alanlarda çalışan emekçiler, sermayenin üretken gücünü artırmanın koşullarını oluşturur ya da büyütürler, fakat üretken emekçiler olarak ortaya çıkmazlar. Çünkü burada emek fonu sermaye değil, devlet gelirdir -asıl olarak da vergiler-. Emekçiler, ötekiler gibi ücretli olmakla birlikte, ekonomik bakımdan başka bir ilişki içinde bulunur.

Bunun içindir ki; sermaye en yüksek gelişmesine, toplumsal üretim sürecinin genel koşulları, toplumsal gelirden yapılan kesintiden, devlet vergilerinden değil, sermaye olarak sermayeden ödendiği zaman ulaşır. Bu bir ölçüde, sermayenin toplumsal üretimin bütün koşullarını ne ölçüde kendine tabi kıldığına ve dolayısıyla öte yandan da toplumsal yeniden üretken servetin ne ölçüde sermayeleştiğini ve bütün gereksinimlerin değişim biçimi altında ne ölçüde karşılandığını gösterir; aynı zamanda bireyin toplumsal bakımdan ortaya çıkmış gereksinimlerinin, yeni toplumda yalıtık olarak değil, ama ötekilerle ortaklaşa olarak tükettiğinin ve gereksindiğinin -bunların tüketim tarzı, şeylerin doğası gereği toplumsal tarzıdır- değişim yoluyla, bireysel değişim yoluyla ne ölçüde yalnız tüketilmeyip üretildiğini gösterir.(30)

Bugünkü durum nedir ve nereye doğru gitmektedir? Yukarıda değindik, tekrarlamakta fayda var; sermayenin gelişim düzeyi henüz zayıfken, devlet sermaye karşısında henüz üstün konumunu sürdürüyor

iken, sermaye üretiminin genel koşullarını oluşturmak ve geliştirmek için gerekli hizmetler devlet eliyle yürütülür. Masrafları, vergiler yoluyla tüm topluma ödetilir. Kâr ya da bir başka deyişle doğrudan sermaye üretme amacı yoktur. Sermaye geliştikçe bu hizmetlerin bir kısmı, sermaye üretimi kapsamına alınır. Kendini toplumsal yararlı işte somutlaştıran önemli bölümü ise henüz kapitalist üretim kapsamı içine girmez. Çünkü sermaye bütün bu alanları kapsayacak denli bir gelişkinliğe ulaşmamıştır.

Bugün durum tamamen farklıdır; bütün bu toplumsal yararlı hizmetler -gerçekte sermaye üretiminin koşullarını geliştirmeye hizmet eder- sermayenin kapsamı alanına alınıyor. Aynı zamanda dünya işçi sınıfının savaşımının ve sosyalist kampın varlığının sonucu olarak, devletçe birer sosyal hak olarak tanınan ve geçmişte bedelsiz yerine getirilen hizmetler (eğitim, sağlık vb.) de artık özelleştirilerek sermaye üretiminin alanlarına dönüştürülüyor.

Bu tip hizmetlerin sermaye üretimi için kapitalistlere devredilmesinin yanı sıra, bu hizmetleri devlet yürütmeye devam ettiği sürece, hizmet üretiminin devlet eliyle sermaye üretiminin konusu haline getirilmesiyle de gerçekleşiyor. Sonuçta devlet hizmetleri ya özelleştiriliyor ya da devlet tarafından kapitalistçe yürütülüyor; hizmet üretim birimleri özel sermaye ya da devlet eliyle birer fabrikaya dönüştürülüyor. Henüz tam olarak bu düzeye ulaşmaması gerçeği değiştirmez, gidişatın yönü nedir ve hangi hızda ilerlemektedir, bizi asıl ilgilendiren bu sorudur.

En kestirme biçimde şöyle yanıt verebiliriz; her türden üretim sermayenin kapsamına girmektedir, hem de artan bir hızla. Üretim tümünü sermayenin ele geçirdiğini -bugün bu önemli ölçüde gerçekleşmiştir-, yalnızca kapitalistin meta üreticisi olduğunu varsayalım. Hizmetler dolayısıyla gelire karşılık değişilebilir. Sağlanan hizmetler, bu hizmetlerin üreticileri açısından metaldir.(31) Dolayısıyla bu alanlarda çalışan işçiler de üretken emekçidir. Bir başka deyişle, gelirden sermayenin ürettiği metalara

harcanan pay ne kadar büyükse, üretken olmayan emekçilerin hizmetleri için harcanan pay o kadar azdır ve tersi.(32) Bugün bütün üretimi kapsamı bakımından sermayenin egemenliği her zamankinden çok daha yüksek düzeyde ve hareketin yönü bu egemenliğin daha da perçinlenmesine doğru olduğuna göre, üretken emekçilerin sayısı artarken, üretken olmayan emekçilerin sayısı giderek önemsiz bir nicelik derekesine inmektedir. Bu kaçınılmazdır çünkü, bütün noktalarda üretim tarzını kendine uydurmak, onu sermayenin egemenliği altına almak, sermayenin zorunlu eğilimidir.(33)

Şimdi yeniden A. Özgün'e ya da onun referans aldığı yazarlara döndüğümüzde, onların “Daha 1980'lerde, ABD'de üretken olmayan işçilerin üretken işçilere oranı yüzde 60'tı.” Belirlemesini, hem de Marks'ın kavramlarını kullanarak, ileri sürmelerini nasıl değerlendirmek gerekir? Onların düşüncelerine dair neden “sefil” ve “safсата” nitelemelerini kullandığımız, umarız ki daha açıklığa kavuşmuştur.

Gayri Maddi Ya Da Duygulanımsal Emek

“Safсата” yalnızca üretken emekçi tanımında ortaya çıkmıyor. Üretken emeği salt maddi mallar üretimine bir kez indirgediğiniz zaman, geriye kalan üretimi ve bu üretimde çalışanları yeni kavramlarla nitelemeniz gerekir. Birikim yazarları ve onların sefil referanslarından kimilerine göre bu; “Gayri maddi emek”tir, diğer bazıları ise bunu “Duygulanımsal emek” olarak tarif etmektedir.

Onlara göre, her şeyden önce toplum, “Endüstri sonrası ekonomi” aşamasındadır. Çünkü maddi mallar üretimi belirleyici olmaktan çıkmış, “Gayri maddi üretim” belirleyici hale gelmiştir. “Endüstri sonrası ekonominin bütün karakteristikleri, gayri maddi üretimin geleneksel biçimlerinde yüksek oranda mevcuttur; görsel, işitsel ürünler, reklam, moda, yazılım üretimi, fotoğraf, kültürel faaliyetler ve diğerleri.” A. Özgün, bunları belirtirken karşıt bir kanıtı da ortaya koymaktan geri durmuyor. Yayınlanan bir rapora göre; 2010'da bilişim

sektöründe çalışanların toplam çalışan işgücü içindeki payı, yalnızca yüzde 2.4 olacak. Ama bu Özgün'ü durdurmaya yetmiyor. O, elle tutulur bir mal üretmeyen her türlü emeği “gayri maddi” olarak tanımlıyor. Oysa belirtilen ürünlerin hiçbiri “gayri maddi” olarak nitelendirilemez. Marks'ın döne döne açıkladığı gibi; sermaye üretmek için yatırım yapılan her türlü faaliyet sonucu elde edilen ürün, maddidir. Bu maddilik ürünün kendisinde değil, ürettiği sermayede, sonuçta patronun cebine girecek parada karşılık bulur. Kapitalistin sermayesi ister bir şarkıcıya, ister bir tiyatroya ya da çelik üretimine yatsın, bunun kapitalist için hiçbir önemi yoktur. Kapitalist filme, moda, bilgisayar yazılımına, gömlek üretimine, otomobil imalatına sermaye yatırımı yapar, sermayesinin bir bölümünü bu alanlarda çalıştırılacak işçilerin emek gücüyle değiştirir; ortaya çıkan ürünü seyirciye, dinleyiciye, kullanıcıya vb. satar; sonuçta onu ilgilendiren tek şey, artı-değerin realize olması, başta yatırdığı paranın daha büyük miktarının kendisine geri dönmesidir. Her türden faaliyet- yatırım bu amacın aracıdır. Kapitaliste geri dönen kâr, her şeyiyle “maddi”dir.

A. Özgün, Deleuze'den aktarımla şöyle diyor; kapitalizm insanları “Kullanıma hazır, bitmiş ürünler değil, bileşik hizmetler, yaşam biçimleri, markalar, imgeler, 'olaylar' ve 'deneyimler' satmaya yöneltmektedir.” Ekonomik değer biçimi artık, bir metanın üretilmesi için gerekli toplumsal emek zamanı değil de, “Sinerji, gösterge değeri, marka değeri” halini alıyor. Örneğin, Apple bilgisayarın her bir parçası dünyanın değişik yerlerinde üretiliyor, Çin, Tayvan ya da başka ülkede. Ama alıcısı için ona asıl değerini veren, “Designed in California”, Kaliforniya'da tasarlanmıştır damgasıdır. A. Özgün ya da Deleuze gibiler kendilerini kandırabilirler, fakat Apple patronunu kandırmaları mümkün değil. Bilgisayar parçalarını neden ABD'de değil de Çin, Tayvan vb. işgücünün ucuz olduğu ülkelerde imal etmeyi tercih ediyor bu patron? O çok iyi biliyor ki, aynı mamulü başkalarına göre

ne kadar ucuz üretirse, rakiplerine o kadar üstünlük sağlayacaktır. Tasarım ve onun için kullanılan kalifiye emek, aynı ürün için sermaye yatırımının bir bölümüdür. Sonuçta aynı tür bilgisayar daha ucuz olmak koşuluyla California'da değil de, Nepal'de de tasarlanırsa, alıcısı için aynı kalitenin daha ucuzu tercih sebebi olacaktır. Nihayet kalite aynı olduktan sonra ucuzluğa neden olan şey de, kullanılan kalifiye emek gücüne ödenen ücretin daha düşük olmasıdır. Sırf bu nedenledir ki, bilgisayar şirketleri emek gücü daha ucuz olduğu için Hindistan'da yazılım fabrikaları kurmuşlardır.

Gösterge, reklam, moda, marka vb.nin sermaye egemenliği geliştikçe, daha önemli hale geldiği doğrudur. Çünkü kapitalist üretimde, üretimin ürettiği şey yalnızca tüketimin nesnesi değildir; aynı zamanda tüketim tarzıdır da ve bu da yalnızca nesnel değil, aynı zamanda öznel tarzda yapılmaktadır.(34) Üretim tüketimin nesnesini, tüketim tarzını, tüketim güdüsünü yaratmaktadır.(35) Moda, gösterge, marka vb. bu güdüyü durmaksızın kışkırtmanın araçlarıdır. Kapitalist üretim, doğası gereği genişledikçe bu araçlara daha çok ihtiyaç duyar, aksi takdirde bu araçları kullanmaksızın rakipleri karşısında rekabet şansı zayıflar. Çünkü kendi tüketicisini yaratamayan üretim, sahnedan çekilmek zorunda kalır. Kapitalist üretimin anarşik niteliği gereği, aynı tür kullanım değerini birden çok kapitalist üretir. Benzer niteliklere sahip ürün daha ucuz üretilene kadar ürün fiyatları birbirine yakın olsa da; biçim, güven duygusu ve ürünün tanıtımı tüketici tercihinde etkili olur. Üretimin dünyasallaştığı bugünkü tekeller çağında, marka, gösterge, moda vb. giderek daha etkin hale gelmektedir. Tüketim güdüsünü kışkırtma ve aynı nitelikteki ürünlere göre tercih üretme işlevi gören bu tür araçlar, daha baştan tasarlanan ürünün doğal bir bileşeni olarak sermaye yatırımının konusu olurlar. Ürünün içeriği kadar biçimi de kendini sattırarak için, her türlü hokkabazlığı barındırmak zorundadır. Bu tüketim güdüsünü kışkırtma unsurlarından kimisi,

örneğin ambalajlama, ürüne yeni bir değer katar, kimisi ise yeni bir değer katmaz, sadece yatırım maliyeti ölçüsünde ürüne yansır, örneğin reklam masrafları. Buna karşın bir reklam şirketinde çalışan işçiler üretken emekçidir. Reklam sektörü de herhangi bir sermaye yatırım alanıdır, amacı yatırılan sermayeyi artırmaktır.

Üretim kapasitesi tekelleşmeye bağlı olarak büyümesi ile birlikte ürün daha büyük bir tüketici kitlesinin güdülerini kışkırtacak niteliklere sahip olmak zorunda kalır. Çünkü üretim yalnızca, özne için bir nesne yaratmakla yetinmez, aynı zamanda nesne için bir özne de yaratır.(36) “Marka dünyası”, reklam vb. nesne için özne yaratma çabasının ve zorunluluğunun ürünüdürler. Yine de “marka”nın her şey olduğu, insanların markaların kölesi haline getirildiği ne denli doğru ise, o denli yanlıştır. “Marka”nın ömrü, üretilen ürün miktarı büyüdükçe, aynı oranda tüketim güdüsünü kışkırtma yeteneğine, ama bundan da öte, ne denli “vazgeçilmez” kılınırsa kılınırsın, rakiplerin aynı ürünü daha ucuz ürettikleri ana kadardır, elbette alım gücü düzeyi aynı kalmak koşuluyla. Örneğin, 1960'larda Amerikan ve Alman otomobilleri “vazgeçilmez” markalar olarak anılırdı. Oysa Japon otomobilleri kısa zamanda onların yanında kendine yer açabilmişti, başta da Toyota. Peki nasıl? Aynı zaman dilimi içinde, kullandığı üretim tekniği sonucu, diğerlerinden daha çok otomobil üretmeyi başarmıştı. Haliyle aynı tür otomobili rakiplerinden daha düşük maliyette üretebiliyor ve daha ucuz satabiliyordu. Tıpkı bugün Çin otomobillerinin piyasayı sarmaya başlaması gibi.

Her şey bir yana, “Marka” ürünün kendisi değil, ürünü, yani meta-sermayeyi paraya çevirmenin, sermayeyi gerçekleştirmenin unsurlarından biridir. “Marka” ne denli çekici olursa olsun, sonuçta bir ürünü tanımlar ve o ürünün varlığı onu tüketecek olanların durmaksızın üretilmesiyle mümkün olur. Tüketici üretiminin sınırı ise onların alım gücüdür. “Marka”nın kışkırtıcılığı her defasında gelip bu sınıra toslar. O nedenle kapitalist, A. Özgüngillerin sandığı gibi sırtını

“marka”sına dayayarak yan gelip yatmaz, ürünü rakiplerine kıyasla daha ucuza üretmek için başvurmadık şey bırakmaz. Dünyanın neresinde daha ucuza üretecekse oraya gider. Çünkü o bilir ki; para “marka”dan gelmez, işçi başına el koyduğu artı zamanlardan gelir. Onun içindir ki, ABD'nin en tanınmış “marka”larını üreten tekeller topluca Bush'un karşısına çıkarak, sağlık harcamaları için patronlardan yapılan kesintinin düşürülmesini isterler. Volkswagen'in Belçika fabrikası Almanya'ya taşınırken gerekçe olarak, Almanya'da haftalık çalışma süresinin iki saat fazla olması gösterilir vb.

A. Özgün'ün “Gayri maddi emek” olarak tanımladığı şeyi, derginin aynı sayısında Ayşe Akalın “Duygulanımsal emek” olarak tarif ediyor. İnsan dürtülerinin doyuma ulaşmasında yardımcı rol oynayan durumlara karşılık geldiği belirtilen “duygulanım”, kimilerine göre duyular, güdüler ve sezgiler toplamı (Spinoza), kimilerine göre bir çeşit bedenler arası anlam yaratmadır (Deleuze). Göstergeler, markalar, işitsel ve görsel araçlar insan dürtülerini kışkırtırlar, bunlar duyguların içinde değildir, tersine dışarıdan özneye süzülürler. O halde artık Marks'ın değer yasası değişmiş ya da eskimiştir. Bir malın değeri, üretilmesi için gerekli toplumsal emek zamanı tarafından belirlenir ve artı değer, bu üretim için harcanan emeğin bir bölümüne patronlar tarafından karşılıksız el konulan bölümden oluşur, biçimindeki temel Marksist çözümleme yanlıştır. Dışardan özneye süzülen göstergeler, markalar vb. bu değeri oluşturmaktadır bugün. O halde gücünü üretim ilişkilerindeki konumundan alan işçi sınıfı artık yoktur, bu egemen üretim ilişkisinin iki karşıt kutbu proletarya ve burjuvazi arasındaki antagonist çelişkilerden de söz edilemez artık.

Yukarıda hiçbir bilimsel değeri olmayan bu saçmalıkları bir ölçüde ele almıştık. A. Akalın bilgi ve ulaşım sektörünün 1970'lerde yükselişe geçişini, hizmet sektörünün de aynı dönem kapitalist üretimin önemli bir unsuru olarak belirmesinden hareketle; üretimin geleneksel, maddi, somut, sayılabilir, ölçülebilir ürünler yerine hizmet, bilgi ve

dolaşım gibi ölçülemez şeylerin ortaya çıkarılması sürecine dönüştüğünü ileri sürmektedir. Ona göre fikir, imge, bilgi, iletişim vb. gayri maddi emek kapsamındadır. Tam da burada zihin emeği ile kol emeği arasındaki ilişkinin kapitalist üretim sürecinde nasıl gerçekleştiğini incelemekte yarar var.

Zihin Emeği İle Kol Emeği

Zihin emeği ile kol emeğini birbirinden ayırmak ve farklı insanlar arasında dağıtmak, kapitalist üretim tarzının ayırt edici özelliğidir. Ancak bu, maddi ürünün bu insanların ortak ürünü olmasını önlemez. Tüm bu insanlar yalnızca maddi zenginliğin üretilmesine doğrudan katılmakla kalmazlar, üstelik emeklerini doğrudan, sermaye olan parayla değiştirirler ve dolayısıyla, ücretlerine ek olarak kapitalist için bir artı değeri yeniden üretirler.(37) Emeğin “maddi” niteliği onun kol emeği mi zihin emeği mi olduğuyla ölçülemez, ortaya çıkan ürün ve ürünün paraya dönüştürülmesi ile ifade edilir. Emeğin üretkenliği arttıkça zihin emeğinin üretimde kullanılma düzeyi büyür, zira emeğin üretkenliğinin artması bilimin üretime uygulanması, makineleşmenin gelişmesi demektir. Doğaldır ki, sermayenin egemenliği geliştikçe zihin emeği hem birikmiş, donmuş emek olarak makinede hem canlı emek olarak üretim sürecinde daha büyük oranda ortaya çıkar. Ama bu ürünün üretiliş biçiminde teknik değişimlere neden olsa da, bir ilişki olarak ürünün üretiliş biçiminde, sermaye ile emek ilişkisinde, bunların karşılıklı konumlanışında özsel bir değişikliğe neden olmaz. Buna karşın sermayenin egemenliği büyüdükçe, zihin emeği “özel” niteliğini daha çok yitirir, sıradanlaşır ve dün ayrıcalıklı olan birçok zihin emekçisi, bugün “düz işçi” haline gelir.

Sermayenin geliştirdiği ilke, tamı tamına özel beceriyi gereksiz hale getirmek ve el emeğini, genel olarak hem beceri, hem de kas gücü olarak doğrudan bedensel emeği gereksiz hale getirmektir; beceriyi ölü doğa güçleri arasına koymaktır.(38) Emeğin üretken gücünün artması ve gerekli emeğin en geniş ölçüde yadsınması, sermayenin zorunlu eğilimidir.

Ve bu eğilimin gerçekleşmesi, emek aracının makineye dönüşmesidir. Emek aracının makineye dönüşmesi sermaye için rastlantı değil, bilimin teknolojiye uygulanması olarak bunun ardında yer alır, bu yüzden üretime bilimsel bir karakter vermek, sermayenin eğilimidir ve doğrudan emek bu sürecin salt bir ögesi arasına dönüşür.(39)

Bilimin teknolojiye uygulanması, özel becerinin makinede toplumsallaşması, kol emeğinin makinenin bir eklentisi haline getirilmesi, kapitalist üretimin doğasında vardır. Teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak kol işçiliğinin azalmasından yola çıkarak “Artı-değer elde etme biçiminin değişmiş” olduğunu ileri sürmek, kapitalist üretim tarzının ayırt edici özelliklerinden ve onun içsel çelişkilerinden bihaber olmak anlamına gelir. Daha önceki bütün mülkiyet biçimleri insanlığın büyük bir bölümünü, köleleri, salt emek aleti olmaya mahkûm eder. Tarihsel gelişme, siyasal gelişme, sanat, bilim vb. onların üstünde, yüksek çevreler içinde rol oynar. Ama sermaye ilk kez tarihsel ilerlemeyi servetin hizmetine sokmak için tutsak etmiştir.(40) Çünkü sermaye, ancak bilimsel gücün üretime daha çok uygulanması ile kendini var etmeyi ve genişletmeyi başarabilir.

Bilimin üretime uygulanmasının sermaye açısından zorunluluğu iki temel nedenden kaynaklanır. Birincisi, sermayenin kârı, karşılığı ödenmemiş artı emek zamanından gelir. Bu artı emeği durmaksızın çoğaltmak ve onun zıt kutbunda bulunan gerekli emek zamanını durmaksızın daha alt sınıra çekmek, sermayenin zorunlu eğilimidir. Bu da ancak bilimin üretime uygulanması suretiyle emeğin üretkenliğinin artması ile mümkün olur. İşgününün uzunluğu ve emeğin yağmalanması ile sınırlanmış mutlak artı değer, ancak bu yolla aşılabilir ve sömürü olanaklarını alabildiğince genişleten nispi artı emek, bu sayede gerçekleştirilebilir. İkincisi, yalnızca üretim aşamasında değil, dolaşım sürecinde de bilim sermayenin hizmetindedir. Emeğin üretkenliğini artırmak yoluyla artı değer kitlesini büyütmek yetmez, ürünün en kısa zamanda paraya dönüşmesi için dolaşım

zamanının en alt düzeye çekilmesi gerekir. Dolaşım ürüne değer katmaz ama artı değer gerçekleşmesine neden olur. Doğaldır ki, bu gerçekleşme süresi ne kadar kısa olursa, sermaye o oranda devir işlemi yapar. Bundan dolayıdır ki, sermayenin egemenliği geliştikçe, dolaşım zamanını kısaltmak için iletişim ve ulaşım araçları giderek daha büyük bir etkinliğe ulaşır. Hal böyle iken, bilimin kapitalist üretim ve sermaye dolaşım sürecine uygulanmasında bugün ulaşılan düzeyden yola çıkarak, emeğin “maddî” niteliğini yitirdiğini, “gayri maddî” hale geldiğini, “duygulanımsal emeğin” değer üretim sürecinin bir unsuru olarak “maddî” emekle yer değiştirdiği iddiaları sermayeye dayalı üretimin doğasını kavramamak anlamına gelir.

Antagonist Çelişkiler Bitti Mi?

Başta da belirtildiği gibi Birikim yazarları ve onların beslendiği kaynakların derdi başka. Onlar işçinin, eski işçi olmadığını “ispatlayarak”, bugünün işçilerinin kapitalizmi yıkmak diye bir amaçlarının olmayacağını göstermeye vakfetmişler kendilerini. A. Özgün, 2005 sonbaharında New York'u felce uğratan metro işçilerinin grevine, New Yorkluların şiddetli tepkiler gösterdiğinden dem vurarak, buradan işçilerin kapitalizme hayatlarıyla bağlı olduğu sonucu çıkartıyor. Örneğin, işçilerin emeklilik fonları değerli kağıtlara yatırılmış bulunmaktadır. Haliyle ekonominin iyi gitmesi yalnızca kapitalistlerin değil, işçilerin de çıkarınadır: Çünkü işçi, bir yanıyla üretim sürecinde emekçi, diğer yanıyla birikimini emeklilik fonları aracılığıyla değerli kağıtlarda değerlendiren bir sermayedardır. Doğaldır ki, grev gibi “bozguncu” eylemler, sermaye gibi işçi sınıfının da yeni kolektif çıkarlarına uygun değildir. Halkın greve yönelik öfkesinin altında yatan asıl neden budur.

İşçi sınıfının, hem emekçi ama hem de sermayedar haline gelmesi anlamında, bu ikili niteliği tüketim ilişkilerinde de boy göstermektedir. Daha önce de sözü edildiği gibi, emek maddi ya da gayri maddi ya da duygulanımsal emek olarak ayrılmış, ikincisi birincisini galebe çalmıştır. Birincisi

fabrikada gerçekleşirken; ikincisinin ortaya çıktığı yer tüm toplumsal yaşamdır. Bütün toplum bir nevi fabrika haline dönüşmüştür. Herkes tüketici olduğu kadar üreticidir de artık. Mesela TV seyreden biri, bunu yapmakla seyrettiği kanalın görsel ürünlerini tüketmekle kalmıyor, aynı zamanda o görsel ürünleri yeniden üretiyor, üretken tüketim yapıyor. Nasıl mı? Bir diziye “tutularak”, tıpkı bir “marka tutkunu” haline gelmiş gibi. Bunu yaparak duygulanımsal emeğin, yani tüketim güdüsünü tetikleyen görsel ve işitsel araçların etkinliğinin artmasına yol açmış, o aracın başkalarının üzerinde de etki yapmasına hizmet ederek, onu yeniden üretmeye katkı sunmuş oluyorsunuz. Böylece siz bir dizi tutkunu ya da bir marka sevdalısı olarak artık bir üreticisiniz, “doğrudan üretime koşullu emek” ile seyircinin emeği arasındaki fark (seyirci TV seyredirken emek harcar!), ilkinin ücrete tabi olması, ikincisinin ise üstüne para veriyor olmasıdır. Öyle ki işçiler, “Boş zamanlarında sohbet ederken, eğlenirken, oynarken, en özel anlarında bile artık değer üretimine katkıda bulunuyorsa, o halde 'işçi' değildir.” Böyle tanımlıyor A. Özgün.

Foucault, bunu biyo-iktidar ve disiplin toplumu kavramlarıyla ifade ediyor. Ona göre iktidar, okul, ordu, fabrika, aile gibi kurumlar aracılığıyla bedenler üzerinde hakimiyet kurar. Bu iktidar bir üst yapısal ilişki değil, her yerdedir ve herkes şu ya da bu düzeyde bu iktidarın parçasıdır. İktidar her yerde -disiplin toplumu- ve herkese içerse -biyo-iktidar- o belirli bir üretim ilişkisinde ve belirli bir sınıfta somutlanamaz. O halde ele geçirilecek bir iktidardan söz edilemez, tıpkı artık sermayeyi yıkmayı hedefleyen bir işçi sınıfından söz edilemeyeceği gibi. Deleuze, Foucault'dan bir adım öteye gider ve “Denetim toplumu”ndan bahseder. Ona göre Foucault'un belirttiği kurumların ötesinde her türlü toplumsal ilişki, denetim altına girmiştir. “Otoyol” benzetmesi ile durumu açıklamaya girişir. Otoyolda arabayı özgürce sürebilirsin, fakat istediğin zaman çıkamazsın. Nereden çıkılacağı önceden belirlenmiştir. Ne alt yapı ne üst yapı vardır; herkesin içinde belirlendiği

denetim toplumu vardır. O nedenle sınıf çelişkisinden, onun keskinleşmesinden söz edilmez. “Hepimiz aynı gemideyiz” burjuva teranesinin Deluze'ce ifadesi “Herkes aynı otoyoldadır” biçimine bürünüyor. Antonio Negri de kervana katılır, ona göre emekte son dönemde gerçekleşen en önemli değişim, değer artık ölçülemez hale gelmesidir. A. Özgün'ün belirttiği üzere “Artık değer sadece fabrikada çıplak emeğin sömürülmesiyle üretilmez, günlük hayatın tamamı sömürü alanına dönüştürülmüştür. Artık-değer toplumsal dil ve gündelik ilişkiler içerisinde üretilir, hayat işten ibarettir.” Nasıl oluyor bu? Gösterge değeri -görsel ve işitsel araçlar, marka ve moda vb.- tüketerek. Demek oluyor ki, ne kapitalizmi devirecek işçi sınıfı vardır, ne de el koyacak fabrika. Zira bütün toplum fabrikadır ve toplumu oluşturan her birey tüketici olduğu kadar üreticidir.

Nereden bakarsanız bakın; bütün postmodernist tayfanın sözü aynı kapıya çıkar: Artık zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan işçi sınıfı yoktur. Çünkü o hayalleriyle de kapitalizme bağlıdır. Ortada yıkılacak bir iktidar, dönüştürülecek bir toplumdan ve elbette antagonist sınıf çelişkilerinden söz edilemez.

Ya Gerçeğin Dili?

Proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz sınıf çelişkisi gerçekten de ortadan kalkıyor mu? Sözü fazla uzatmadan, yalnızca birkaç olguyu inceleyerek gerçeğin bilgisine az çok ulaşabiliriz.

Emperyalist küreselleşmenin birkaç onyılında kapitalistleşme, dünya çapında öyle bir hıza kavuştu ki, sadece Çin ve Hindistan'da işçi sınıfı saflarına yüz milyonlarca yeni insan katıldı. Dün kapitalistleşme hızı yavaş, kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin tarımda tedricen -uzun zamana yayılan- çözülmesi bugün başkalaşmış, bu geri ülkelerde kapitalistleşme hızı alabildiğine yükselmiştir. “Dünyanın kırları”nda, küçük meta üretiminin yaygın olduğu bu geri kapitalist ülkelerde hızlanan mülksüzleşmeyle birlikte, işçileşme -ve işsizleşme- olağanüstü bir hız kazandı.

İşçileşme, salt kırdaki ve kentte küçük meta üretim ve ticaretinin, tekellerin artan hakimiyeti ile birlikte daha hızlı yok olmasıyla artmıyor, aynı zamanda yüksek eğitilmiş, özel beceriye dayalı serbest meslek sahipliğinin -doktor, avukat, mimar, mühendis vb.- ortadan kalkması ile bu meslek sahiplerinin, kapitalistlerin ücretli işçisi haline gelmesi ile de dünyanın her yanında artan bir ivme kazanıyor.

Özelleştirmeler yoluyla en zorunlu sosyal ihtiyaçları karşılayan devlet hizmetleri dahi sermaye yatırım alanları haline getirildi, bu alanlarda çalışanlar sermaye üreten emekçi, üretken emekçiye dönüştü. Henüz devletin yükümlenmeye devam ettiği birçok hizmet üretimi de, kapitalist biçime kavuşturularak “kâr” amacına bağlandı.

En gelişmiş kapitalist ülkelerde dahi dün “ayrıcalıklı” hale gelen, yaşam tarzı olarak küçük burjuvalaşmış işçi sınıfının bu

ayrıcalıklı üst tabakası eski konumunu kaybetti. Dahası bütün işçi sınıfının yüzyıllık kazanımları burjuva barbar saldırganlığa maruz kaldı. Çalışma saatleri yükseldi, çalışma koşulları kötüleşti, kuralsız esnek çalışma yaygınlaştı, iş yaşamında çocuk ve kadın istismarı yüz-yüz elli yıl önceki görünüme yeniden büründü, işsizlik ödeneklerinden tatil hakkına kadar her şeyde kısıtlamalar yapıldı, ücretler düşürüldü.

Dünya ekonomisinin az çok istikrarlı biçimde büyüdüğü şu son yıllarda bile, işsizlik oranlarında gerileme meydana gelmedi. Emeginden başka satacak bir şeyi olmayan, ama emek gücünü satacak bir patron bulamayan giderek büyüyen bir işsiz-işçi sınıfı tabakası - kimileri buna çöp sınıfı diyor-oluşturdu. Buna karşın muazzam miktarda sermaye, üretim sahasında yatırılacak yer bulamıyor, “Fazla sermaye” haline geliyor.

Hangi Anayasal Düzendir Bu?

Arif Çelebi

2006 Eylül'ünde "Gaye" saldırısında tutuklanan MLKP dava tutsakları 14 ay sonra ilk kez 26 Ekim 2007'de Beşiktaş 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nde mahkemeye çıkarıldılar. Mahkemede, komünist tutsaklar, verdikleri dilekçeler ve yaptıkları konuşmalarla faşizmi yargıladılar. MLKP dava tutsağı Arif Çelebi'nin dilekçesini, bu yargılayan savunmalardan birisi olarak, taşıdığı güncel ve tarihsel önem nedeniyle yayımlıyoruz. Başlık bize aittir.

Bir komünist ve ateistim. Kürt ulusuna mensubum. Anadilim Kürtçedir. Alevi-Kızılbaş inancını benimseyen bir aileden gelmekteyim. Ailesinin dinsel inancı ya da ulusal mensubiyeti, bir komünist için tamamen önemsizdir. Çünkü o, din ve ulus bağlarından özgürleşerek insanın yalnızca insan olarak tanımlandığı, din, dil, ulus ve elbette sınıf farklarının ortadan kalktığı bir dünyadan yanadır. Ve böyle bir dünyanın gerçekleşmesi için çalışır.

Nerede bir ezilen, nerede haksız baskılara maruz kalan biri varsa, bir komünist onun yanındadır. Komünist, işçi sınıfının öncü savaşçısıdır. O bütün ezilenlerle aynı saftadır. İnsanlığın ilk medeniyetlerinin boy verdiği bu topraklarda, kökleri bu medeniyetlere dayanan halklar; Türk egemen sınıflarının ırkçı, barbar, soykırımcı, inkâr ve imhacı politikalarıyla kan ve gözyaşına boğuldular. Ermeniler soykırıma uğratıldı. Süryaniler, Pontus Rumları soykırımcı saldırılara maruz kaldı. Kürtler başkaldırdıkları her yerde soykırımcı imha saldırılarına tabi tutuldu. Milyonlarca Ermeni, Kürt, Rum, Süryani

binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan sökülerek sürgün edildi. Kürtlerin ulusal varlığı, dili, kültürü inkâr edildi. Bu coğrafyanın yaşayagelmiş en eski ve zengin dillerinden biri olan Kürtçe yok sayıldı. Anadolu'nun yoksul Türk ve Kürtleri, Osmanlı egemenlerinin sömürü ve zorbalığına karşı, Alevi-Kızılbaşlığı bayrak edinerek başkaldırdılar. Kızılbaşlık, yoksulların isyanının adı haline geldi. Zulüm ve zorbalık Kızılbaşların üzerinden hiç eksik olmadı. İşte bu nedenlerle bir komünist olmama rağmen, Kürt ulusundan gelmeye ve bir ateist olmama karşın, aile kökenimin Alevi-Kızılbaş olmasına vurgu yaptım. Bir Kürt komünistim. Ama aynı zamanda bir Ermeni, Rum, Süryani, Çingene komünistim. Ezilen, sömürülen Türk ulusundan işçi ve emekçilerin komünistiyim. Ve bu coğrafyada baskıya ve haksızlığa uğrayan, zulüm altında inletilen bütün halkların ve ezilenlerin komünistiyim.

Bu dava; ezen ve ezilenlerin, sömüren ve sömürülenlerin, faşistlerin ve özgürlük savaşçılarının, burjuvazinin ve proletaryanın

tarihsel hesaplaşma anlarından biridir. Bir yanda Baba İshak, Şeyh Bedreddin, Pir Sultan, Dadaloğlu, Seyit Rıza, Mustafa Suphi, Ethem Nejat, Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya, Mazlum Doğan, Sabahat Karataş, Süleyman Cihan, Cafer Cangöz, Adil Can, İrfan Çelik, Hüseyin Demircioğlu, Süleyman Yeter, Fatih Öktülmüş, Hasan Ocak, Ahmet Metin Koyuncu, Şengül Boran ve daha binlerce özgürlük ve sosyalizm şehidi; karşı tarafta Selçuklu Sultanları, Osmanlı Padişahları, Türk egemen sınıfları ve faşist çeteleri var. Egemenler her defasında akıl almaz bir vahşetle bastırdı ezilenlerin başkaldırısını ve her defasında kadehlerinde ezilenlerin kanı, “kök kurutma” ayinleriyle kutladılar zaferlerini. Ama kuruttuklarını sandıkları o köklerden hayat ve umut, direniş ve isyan her seferinde yeniden ve yeniden filizlendi. Binlerce ve binlerce kadın ve erkek, direnişin ve onurun savaşçıları bize boyun eğmemeyi, insani ve özgür bir dünyaya ulaşma umudunu miras bıraktılar. Ne Kuyucu Murat Paşalar, ne Topal Osmanlar, ne idam sehpaları, ne sokak infazları, ne gözaltında kayıplar, ne gözaltında işkence ve tecavüz, ne zindanlar engelleyebildi bu yürüyüşü. Kuyucu Murat Paşalar gibi onların torunları da tarihin çöplüğüne fırlatılıp atılacaklardır. Çünkü; memleketimin dağlarında yankılanıyor hala Dadaloğlu'nun; “Ferman padişahınsa dağlar bizimdir” nidaları. Çünkü; zulme maruz kalanlar haykırıyor inadına Pir Sultanca, “Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan.” Çünkü; memleketimin sokaklarında sürüyor direniş ve kavga. Çünkü; umut dimdik ayakta! Ve bu dava, sonucu ne olursa olsun, işçi sınıfı ve ezilenlerin hanesine bir zafer olarak yazılacaktır. Çünkü; zafer haklının ve mazlumun, çünkü zafer direnenlerin olacaktır.

İddianameyi dikkate alacak olursak; bay savcı beni, anayasal düzeni yıkarak yerine yeni bir düzen kurmaya çalışmakla itham ediyor. Bunu kanıtlamak için polisle işbirliği içinde her türlü hile, sahtekârlık ve komploya başvurmadan geri durmadığı anlaşılıyor. Eğer söz konusu olan düzen değişikliği

istediğimi ispatlamaksa, bay savcının bu amaçla komplolar düzenleyerek, bu kadar mesai tüketmesine gerek yoktu. Sömürü ve zorbalık düzenine karşı çıkmak, devrim ve sosyalizm bayrağını taşımak, nerede bir ezilen varsa onun yanında yer almak bir onurdur. Bir komünist olarak işkencede direnişin sesi olmaktan, mahkemelerde fikirlerini haykırmaktan kıvanç duyarım ancak. Ama bay savcının derdi başka. O, elinde Kuyucu Murat Paşa'nın kazması, komplo kuyuları açmakla meşgul. Buna şaşırmadım. Çünkü sömürücü zorbalı, onların satılık uşakları her zaman ve her yerde kılıca kılıç savaşmaktan kaçmışlardır. Çünkü bir avuç sömürücünün çıkarları için, milyonların ezilmesi gerekir. Çünkü yalan ve demagoji, komplo ve hile bütün sömürücü sistemlerin, bütün gerici ve faşist rejimlerin başta gelen karakteristik özelliklerinden olagelmıştır.

Ne diyor Korgeneral Altay Tokat; “Hakimleri hizaya getirmek için bomba attırdım.” Ne diyor Albay Erdal Sarızeybek; “Çatışma havası yaratmak için Şemdinli'nin üzerine roketler fırlattık.” Ne diyor Binbaşı Zeki Bingöl; “19 Aralık'ta Bayrampaşa'da devrimci tutsakların kaldıkları koşullara yangın bombaları yağdırdık.” Ne diyor Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu, 67 Eylül linç olaylarını övünçle üstelenerek; “Muhteşem bir örgütlenmeydi.” Ne diyor Hrant Dink cinayetine karışan polis muhbiri Erhan Tuncel; “Bu cinayetin arkasında karanlık güçler var, ama MİT mi, jandarma mı, polis mi bilemiyorum.” Ne diyor Malatya'da üç Hristiyan'ı hunharca katledenlere dair ihbar mektubu yazan biri; “Katliam, Malatya Jandarma Komutanı'nın teşviki ile gerçekleşti.” Bunlar yakın zamanda kitaplara, gazetelere, demeçlere konu olan birkaç olay sadece.

1977 1 Mayıs katliamının bir kontrgerilla eylemi olduğu artık kanıtlanmış bulunuyor. 1978 vahşi Maraş katliamının arkasında devlet güçlerinin olduğu Ecevit'in arşivinden çıkan belgelerle resmîyet kazanmış oldu. 1969 Kanlı Pazar olaylarının ve 1971 AKM yangınının birer devlet provokasyonu olduğu

artık filmlere konu ediliyor.

Eğer o dönemde görev yapan savcılara inanılacak olsaydı, 6-7 Eylül'de vatandaşlar "milli hislerle" Rumları linç etmek istemiş; Kanlı Pazar'da yine sıradan insanlar "komünizme karşı duygularla" ilericiilere saldırmış; AKM'yi devrimciler yakmış; 1 Mayıs 1977'de sol gruplar birbiriyle çatışmış; Maraş olayları devrimci grupların kışkırtması ile meydana gelmişti. Geçmişteki komplolar, provokasyonlar, bunlar için uydurulan gerekçeler, iddianamelerdeki savlar, ne kadar da tanıdık! Ne kadar da bugünkülere benzer. Bugün de devlet güçlerince örgütlenmiş linç saldırıları "vatandaşın milli hassasiyeti" olarak lanse edilmiyor mu? Planlı kontrgerilla cinayetleri "milli duygularla işlenmiş bireysel eylemler" olarak yüceltilmiyor mu? Beytüşşebap'ta olduğu gibi korucular öldürülüp PKK yaptı diye lanse edilmiyor mu? Yüzlerce kiloluk bombalar yüklenmiş minibüsler kontrgerilla güçlerince Ankara'nın göbeğine bırakılıp sonra tesadüfen fark edilmiş gibi gösterilerek ırkçı-faşist cephenin değirmenine su taşınmak istenmiyor mu? Bu tip komploların CIA güdümlü enstitülerde Türk generallerinin ve diğer devlet yetkililerinin katılımıyla nasıl planlandığı Hudson Skandalı'yla basına yansımamış mıydı? Cumhuriyet gazetesinin bombalanması, Danıştay baskını, Mersin bayrak provokasyonu, Diyarbakır'da çocuk parkına konan bomba ve daha niceleri kontrgerilla komplolarının bariz örnekleri değil mi? Şemdinli halkı bu devlet provokatörlerini suçüstü yakalamadı mı?

Vatan ve milletseverlik kisvesi altında ırkçı-faşist rejimi korumak için halklarımıza, işçi sınıfı ve emekçilerin hak mücadelesine, ilerici ve devrimci her girişime karşı devletin bütün birimlerinde örgütlü, hiçbir yasayla sınırlanmamış bir cinayet, entrika ve komplo örgütü kontrgerilla, dün olduğu gibi iş başındadır. Onun gizli devlet değil, devletin ta kendisi olduğu Susurluk kazasıyla gözler önüne serilmedi mi? Uyuşturucu ve her türden kara para ticaretine hâkim mafyaların devlet tarafından organize edildiği ve devletçe yönetildiği bu vesileyle bir kez daha

ortaya çıkmadı mı?

Bay savcının anayasal düzen dediği bu kuralsız, kanlı, kirli, karanlık ilişkiler yumağı mıdır?

Hangi anayasal düzendir bu?

Ekonomisini ve maliyesini IMF ve DB bürokratlarına teslim etmiş; tarımı, sanayisi, ticareti, banka ve sigorta şirketleri, borsası uluslararası emperyalist tekellerin eline geçmiş; dünyada uygulanan en yüksek faiz oranıyla borcu borçla kapatan, vergi yükünü ağırlaştırdıkça ağırlaştıran, halkın en temel ihtiyaçlarına yatırım yapmaktan kısıarak, halklarımızın ilğini kemiğini sömürerek uluslararası tekellerin ve onların işbirlikçilerinin kasalarını şişirdikçe şişiren; vahşi kapitalizmin hüküm sürdüğü, milyonlarca insanın işsizlik, açlık, sefalet içinde kıvrandığı; eğitim, sağlık, barınma gibi zorunlu gereksinimlerin giderilmesinin yoksullar için olanaksız hale getirildiği; yeraltı ve yerüstü kaynaklarının, doğanın, çevrenin ve insanın tahrip edilmesi pahasına emperyalist tekellere ve işbirlikçilerine peşkeş çekildiği; İngiliz, Alman, Kuzey Amerikalı, Fransız ya da başkaca uluslararası tekeller, Koçlar, Sabancılar, Eczacıbaşılar, Karamemetler için sömürü cenneti, emekçiler için tam bir cehenneme çevrilen bir düzenden mi söz ediyor, bay savcı? Ordusu içerde Kürtlerin yaşadığı köyleri, dağları bombalayan, dışarda emperyalizmin bekçiliği için Afganistan'da, Lübnan'da nöbet bekleyen, devleti Irak'taki emperyalist işgale lojistik suç ortaklığı yapan, emperyalist saldırı örgütü NATO üyesi olan, üsler yetmezmiş gibi hava alanlarını, limanları ABD emperyalizmine peşkeş çekmiş; ekonomik, mali, siyasi, askeri olarak emperyalizme binlerce açık ve gizli bağla bağlanmış; emperyalizmin yeni sömürgesi iken onun ekonomik-mali sömürgesi olma yolunda ilerleyen bir anayasal düzenden mi söz ediyor, bay savcı?

Hangi anayasal düzendir bu?

12 Eylül askeri faşist cuntasının hazırlayıp halka zorla dayattığı faşist Anayasa'da tarif edilen düzen mi?

Başta Kürtler olmak üzere birçok ulus ve ulusal topluluğu ırkçı temizliğe ve asimilasyona tâbi tutan; böyle yapmakla Anadolu ve Mezopotamya'nın binlerce yıllık zengin kültürel birikimini fiziki olduğu kadar kültürel soykırıma uğratan; halklarımızı ırkçı cehalete mahkum eden; Türk halkımızı ırkçı-faşist şovenizmle beyinsel felce uğrattık isteyen, burjuva Türk devletinin Kürdistan'daki sömürgeci varlığını kutsayan, tepeden tırnağa ırkçı ve asimilasyoncu egemenliğe dayanan anayasal düzenden mi söz ediyor, bay savcı?

Hangi anayasal düzendir bu?

Aleviliğin bir mezhep olarak varlığının reddedildiği; bir yandan laiklik nutukları atılırken diğer yandan devletin dini kendi çıkarları için kullandığı; Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) adı altında şeyhülislamlığın bir biçimde anayasal bir kurum haline dönüştürüldüğü; bütçeden en büyük desteğin DİB'e ayrıldığı, zorunlu din dersleri ile farklı din ve mezhepten olanlara ve inanmayanlara devlet zoruyla Sünniliğin zikredildiği; Kürtlerin ulus, yoksulların sınıf bilinci edinmesini önlemek amacıyla tarikatların kontrollü biçimde desteklenip teşvik edildiği; dahası Kürt ulusal uyanışını bastırmak için devlet eliyle Hizbullah gibi kontrgerilla çetelerinin kurulduğu bir anayasal düzen midir, söz konusu edilen?

Hangi anayasal düzendir bu?

İşkenceci polislerin ya hiç yargılanmadığı ya da uyduruk cezalarla kurtarıldığı; işkenceci polis şeflerinin yargılanmak bir yana emniyet müdürlüğüne ya da valiliğe terfi ettirildiği; sokakta, karakolda, hapishanede insanları katleden devlet görevlilerinin çoğu zaman soruşturmaya bile uğramadığı; her yerde çetelerin cirit attığı; bütün devlet birimlerinin mafya çeteleri ile iç içe geçtiği ve rüşvet, irtikap ve her türden kirli-karanlık ilişkiyle tepeden tırnağa çürüyüp kokuştığı; DGM bozması Ağır Ceza Mahkemelerinden Yargıtay'a kadar onlarca örnekte görüldüğü gibi çeteleri soruşturmak ve yargılamakla görevli olanların çeteleştiği bu rezil, sefil düzen midir, söz konusu edilen?

Hangi anayasal düzendir bu?

Temel hak ve hürriyetlerin faşist anayasa ve yasalarla ayaklar altına alındığı; söz, basın, yürüyüş, örgütlenme hakkının zincirlendiği; işçilerin grev ve sendika hakkının fiilen işlevsiz kılındığı; memurlara grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkının tanınmadığı bir anayasal düzen midir, söz konusu edilen?

Hangi anayasal düzendir bu?

Burjuva parlamenter ortaoyunu ile halklarımızın aldatıldığı; devlet yönetimine dair temel kararların MGK'da alındığı; ırkçı-gerici-faşist anayasanın dahi yetmediği, generaller tarafından hazırlanan ve güncellenen Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin asıl anayasa olarak kabul edildiği; bu belgeye dayanarak hazırlanan "kırmızı kitaplar" aracılığıyla bakanlıklar dahil bütün devlet bürokrasisine hareket tarzı ve politikaların dikte ettirildiği; Yüksek Askeri Şura, Askeri Yargıtay vb. oluşumlarla ordunun, parlamento ve yargı denetiminin dışında tutulduğu bir anayasal düzen midir, söz konusu edilen?

Hangi anayasal düzendir bu?

Bir avuç işbirlikçi patronun ve emperyalist tekelin çıkarını koruyan, MGK'nın temel yönetim aygıtı olduğu; gizli MGSB'nin Anayasa'yı da bağlayan temel belge sayıldığı; kontrgerilla ve mafya çetelerinin hüküm sürdüğü; Kürdistan'ın sömürgeci boyunduruk altında tutulduğu; vahşi kapitalizmin egemen olduğu; emperyalizme bağımlılığın her düzeyde derinleştiği; ırkçı milliyetçiliğin, toplumsal gericiliğin, ahlaki yozlaşma ve çürümenin devlet eliyle yaygınlaştırıldığı; demokratik hak ve özgürlüklerin hiçe sayıldığı yarı askeri faşist diktatörlük müdür, söz konusu edilen düzen?

Bay savcının çabaları böyle bir düzeni korumaya yetmez. Çünkü bu düzen iflas etmiştir. İmha ve inkârla, soykırımlarla, sürgünlerle, kültürel çölleştirmeyle uygulanan Türkleştirme politikası iflas etmiştir. Alevileri yok sayarak, onları mezhepsel asimilasyonla Sünnileştirme politikası iflas etmiştir. Burjuva İslami gericiliğin devlet yönetiminde

pay isteme iddiasını öne sürecek denli güçlenmesi ile devlet denetiminde dini kullanma politikası iflas etmiştir. Faşist diktatörlük uygulayarak, MGK eliyle ve gizli anayasaya dayanarak toplumu zapturapt altında tutma politikası iflas etmiştir. Tek ırk, tek dil, tek din, tek mezhep esasına dayalı proje iflas etmiştir.

Bir rejim krizi yaşanıyor. Artık eskisi gibi yönetmek imkânsız. Rejim krizini aşmak için egemenler iki kampa bölündü. Birincisi, ırkçı, militarist, faşist devlet yapısının korunmasında ısrar eden, devlet iktidarını elinde bulundurma ayrıcalığını terk etmek istemeyen generallerce temsil ediliyor. İkincisi, emperyalizmle sömürgeci entegrasyona uygun olarak siyasi rejimin yeniden düzenlenmesini talep eden AB'ci değişim programı uygulama yanlısı TÜSİAD tarafından. Burjuva devlet bürokrasisi, burjuva siyasi partiler, bu iki burjuva kamp etrafında saflaşmış bulunuyorlar. Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve Anayasa değişikliği tartışmaları üzerine kopan fırtınalar bunun en yakın örnekleridir. Egemenler iki kampa ayrılmış olsalar da gerçekte kapitalist emperyalizmle sömürgeci ilişkiler içinde olmak; vahşi kapitalist yöntemlerle emekçilerin alınterini yağmalamak; ezilenler üzerinde gerici burjuva diktatörlük uygulamak konusunda hemfikirdirler. Her iki kamp da temel sorunları çözüme kavuşturamaz.

Bu çürümüş, kokuşmuş düzen ne tahkim edilerek, ne tamir edilerek yaşatılabilir. Ezilen halklar ve emekçiler için yeni bir düzen gereklidir. MGK'nın dağıtıldığı; faşist rejime, sermayenin sömürü düzenine, emperyalizmin sömürgeci varlığına son verildiği; Kürt ulusu ve diğer ezilen ulusal ve mezhepsel azınlıklara yönelik her türlü baskı ve ayrımcılığın ortadan kalktığı, Türk ve Kürt ulusunun ayrı devletsel varlıkları tanınarak; gönüllü, eşit, kardeşçe birleştiği; din ve devlet

işlerinin kesinkes birbirinden ayrıldığı, Diyanet İşleri Bakanlığı'nın lağvedildiği, zorunlu din derslerine son verildiği, din ve vicdan özgürlüğünün sağlanarak dinin kişisel sorun olarak kabul edildiği; söz, örgütlenme, yürüyüş, basın özgürlüğü önündeki her türlü engelin kaldırıldığı; herkese parasız eğitim ve sağlık hakkının tanındığı; kadınların erkeklerle her alanda tam hak eşitliğine kavuştuğu ve kadınların yönetsel etkinliklerinin artırılması için özel önlemler alındığı; her düzeyde devletsel yönetimin halk konseylerince yürütüldüğü bir toplumsal ve siyasal sistem, insanlarımıza aydınlık bir gelecek vaat edebilir. Başta Ortadoğu olmak üzere Balkan ve Kafkas halklarıyla anti-emperyalist demokratik konfederasyonlar kurmayı hedefleyen halk konseyleri demokrasisine dayalı, sosyalizme yürüyen bir düzendir bu.

Böyle bir düzen istemek, neden suç olsun!

İşte, asker elbisesi giydirilmiş halk evlatları, Türk egemen sınıflarının sömürgeci çıkarları uğruna ölüme gönderiliyor. İşte, Türk devlet güçleri işgalci yayılmacı heveslerle Güney Kürdistan topraklarına akınlar düzenliyor, işgal planları yapıyor. İşte ırkçı-faşist gruplar sokakta Kürt avına, ilerici demokratik kurum ve insan avına çıkıyor. Her yerde kontracı kışkırtmalarla ırkçı-faşist histeri egemen kılınmak isteniyor. Sudan sebeplerle devletin resmi faşist güçleri tarafından ilerici-devrimci kurumlar basılıyor, insanlar tutuklanıyor, gazeteler toplatılıyor, gazete satıcıları kurşunlanıyor.

Ama hayır! İnanıyorum ki, bu abluka dağıtılacak. Er ya da geç, ırkçı faşistler onları yaratan düzenleri ile birlikte tepelenecek. Er ya da geç, halklarımızın kardeşçe yaşadığı insani ve özgür bir toplum kurulacak. Bunu istemek neden suç olsun! Bir komünist olarak sınıfsız, sömürsüz, kardeşçe bir düzen kurulacağına inancım sonsuz.

Emperyalist Küreselleşme Ve Ekonomilerin Malileşmesi

I.

Bu yazımızda, gelişimi ivmelenen kapitalist emperyalizmin uluslararasılaşması sürecinde mali sermaye ile para sermaye arasındaki iç ilişkiyi ve kapitalist ekonomilerin “malileşmesi” olgusunu inceleyeceğiz. Emperyalizmin tekelci kapitalizm olmaktan çıktığı, Lenin'in mali sermaye/tekelci kapitalizm tezinin de eskidiğini ileri süren revizyonist, tasfiyeci teori ve tezlere göre, “malileşme” bunun kanıtlarından birisidir.

Kuşkusuz ki, bu teori ve tezlerin kapsamı, salt “malileşme” konusuyla sınırlı değil. Uluslararası tekeller, teknolojik atılımlar, hizmet sektörünün büyümesi, proletaryanın yapısındaki değişimler, klasik burjuva işçi aristokrasinin tasfiyesi gibi olgular da çarpıtılarak, söz konusu ideolojik saldırılara payanda yapılmaktadır.

Bir dönemeç noktası olarak ‘70’leri alırsak, emperyalist dünya sistemi giderek yeniden yapılandı. Bu süreç, hala devam etmektedir. Revizyonist/kapitalist bloğun yenilgisi ve tasfiyesi ile örtüşen ve gelişimini daha engelsiz bir ortamda sürdüren emperyalist yeniden yapılandırma süreci, yenilgi ve gericilik döneminden de güç aldı. “Tarihin sonu”, “ideolojilerin sonu”, “kapitalizmin ve liberal demokrasinin nihai zaferi”, “sosyalizmin ölümü” ilan edildi. Proletarya ve halklar; yalnızca ekonomik ve siyasal bakımdan değil, aynı zamanda tarihte

görülmemiş ölçülere varan Göbelsvari burjuva liberal ideolojik saldırılara da maruz kaldı.

Yeni liberal emperyalist ideolojik saldırının sol cenahta etkili olmasında, soldan devşirilmiş önderlerin, aydınların emperyalist propaganda eksenini ve doğrultusunda üstlendikleri yeni tasfiyeci rol belirleyici oldu. Bu olgu, burjuva ideolojisinin “post modern”, “postmarksist” vb. biçimlerde ilerici aydın kitlesine, küçük burjuva demokratik harekete, dahası komünist saflara dek sızmasına ve derin tasfiyeci tahribatlara yol açtı. “Yönetici sınıf, yönetilen sınıfın en önde gelen kafalarını ne kadar fazla bünyesi içerisinde eritebilirse, egemenliği o denli sağlam ve o denli tehlikeli hale gelir.” (Marx, Kapital C. III, s. 532). Marx'ın bu analiz ve vurgusunun haklılığına 1980 ve 1990 sonrası Türkiye ve dünya gerçeğinde çok çarpıcı bir biçimde hep birlikte tanık olduk.

Marksizm-Leninizmin bittiği, eskidiği, o arada, Leninist emperyalizm ve mali sermaye tahlilinin geçersiz olduğu ya da geçersizleştiği söylemleri ideolojik saldırıya endeksli tasfiye operasyonunun kılık değiştirmiş sol söylemle ortaya çıkan biçimdir. Kapitalist üretim biçimini kavrayamamak, emperyalist dünya sisteminde ortaya çıkan değişimleri bilimsel olarak çözümleyememek, en önemlisi de, bugün giderek aşıyor olsa da, ‘80-90’lar sonrası gündemleşen yenilgi ve gericilik

yıllarının yarattığı gerici ruh halinin ürünü olan bu gibi tasfiyeci teorilerin, tezlerin, “yeni” fikirlerin, gerçekte, bilimsel bakımdan hiçbir değeri bulunmamaktadır. Cılkı çıkmış, burjuva bataklığa çoktan atılmış, kokuşmuş burjuva fikirlerin yenilik adına piyasaya sürülmesi ve geçer akçe haline getirilmesi yeni bir durum değil. Bu olgu; her yenilgi ve gericilik döneminde, geçici olması kaçınılmaz olan burjuva inisiyatif ve saldırı dalgasının ve tasfiyeciliğin bu kez bu denli etkili olması, yenilgi ve gericilik döneminin henüz geçirilememiş olmasıyla, sosyalizmin prestijinin dibe vurmuş olmasıyla, emperyalist dünya sisteminde ortaya çıkmış önemli değişiklik ve gelişmelerin de varlığıyla bağlıdır.

Emperyalist küreselleşme, kapitalizmin giderek daha fazla uluslararasılaşmasını ifade etmektedir. Uzlaşmaz sınıf karşıtlığına dayanan son sömürücü üretim tarzı olan kapitalist üretim tarzı, zaten başından beri uluslararası karaktere sahiptir. Kapitalist dünya pazarı olgusu, dünya ekonomilerinin giderek artan entegrasyonu, bu nesnel tarihsel olgunun kanıtıdır. Serbest rekabetçi kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle birlikte tekeli kapitalist karakter kazanan dünya ekonomisi, daha güçlü bir şekilde uluslararasılaşmıştır. Kapitalizmin 500 yıllık tarihsel evriminin değişik kesitlerindeki dalgalanmaları, iniş-çıkışları bir yana bırakarak dikkat çekmek gerekirse son çeyrek asırda, özellikle de son 15 yıl içerisinde kapitalist uluslararasılaşma daha hızlı bir şekilde gelişmiş ve bu uluslararasılaşma, kapitalist emperyalizmin belirleyici karakteri haline gelmiştir.

Bu sürecin motorunu, toplumsal üretici güçlerin dünya çapında daha fazla gelişmesi ve devasa sermaye birikiminin ürünü olan uluslararası tekeller (“ÇUŞ (Çok uluslu şirketler)”, “ulus ötesi tekeller”) oluşturmaktadır. Lenin’in vurguladığı gibi, emperyalizm tekeli kapitalizmdir. Ve bugün, Lenin döneminden farklı olarak, tekeli kapitalizmin temel örgütlenme biçimini uluslararası tekeller oluşturmaktadır. 1900’ler öncesi sayısı 40, I. Emperyalist paylaşım

savaşı öncesi 100, II. Dünya savaşı öncesi 300 kadar olan uluslararası tekeller, henüz tekeli kapitalist örgütlenmenin ikincil biçimlerini oluşturmuyorlardı. Ama emperyalist kapitalizmin yüzyıllık tarihinin ikinci yarısından başlayarak (‘60’lar) uluslararası tekeller, giderek ikincil biçimler olmaktan çıkarak tekeli kapitalist örgütlenmenin başlıca biçimlerine dönüştüler.

Bugün, 68 bin uluslararası tekel, 850 bin bağımlı şirketle birlikte yerküremizi bir ahtapot gibi sarmış bulunuyor. Dünyanın en büyük 100 ekonomisi içinde 49’unu uluslararası tekeller oluşturmaktadır. Dünya üretiminin % 30’unu, dünya ticaretinin %75’ini uluslararası tekeller gerçekleştirmektedir. Gelişimi hızlanan emperyalist küreselleşmenin öncülüğünü ise, en büyük 500 uluslararası tekel yapmaktadır. 150-200’ü ise en önemli rolü oynamaktadır. Ve burada ABD’li uluslararası tekeller en güçlü tekelleri oluşturmaktadır.

Uluslararası tekeller, üretici güçlerin küresel ölçekte daha yüksek düzeyde gelişmesinin, üretim ve sermayenin yoğunlaşması (ve merkezileşmesi) temelinde üretimin daha yüksek düzeyde toplumsallaşmasının ürünleri ve ifadesidirler. Teknolojik sıçramalar, ulaşım ve iletişimdeki devasa gelişmeler bu süreci oldukça hızlandırmıştır.

Uluslararası tekeller, mali sermayenin yeni yüzüdür. Tekeli kapitalizmin daha yüksek tipidir. Uluslararası tekellerin (sınaî, mali, ticari, iletişim, medya vb.) gelişen ve pekişen egemenliği mali sermayenin gelişen ve pekişen egemenliğidir. Uluslararası kapitalist işbölümünün yeniden yapılanmasının merkezinde, emperyalist sermayenin en çarpıcı görünümü ve başlıca biçimini oluşturan uluslararası tekeller durmaktadır. “Neoliberalizmin”, serbest piyasa ekonomisi olarak lanse edilen yeni birikim stratejisi (esnek kapitalist birikim modeli), uluslararası tekellerin çıkarlarını temsil etmekte ve onların damgasını taşımaktadır. Yeryüzünün özgürce soyulması, emperyalist sermaye ihraç ve hareketleri önündeki engellerin temizlenmesi, dünya ekonomilerinin açık sömürgelere dönüştürülmesi, uluslararası

tekellere, mali oligarşiye, bir avuç tefeci emperyalist devlete kaynak aktarılması bu politikaların özünü oluşturmaktadır. Dünya Bankası eski Baş Ekonomisti Joseph Stiglitz'in "IMF sömürge valisidir, her ülkeye aynı reçeteyi sunar" vurgusunu IMF'nin yanı sıra Dünya Bankası'na, DTÖ'ye, G-8'e, Davos Zirvesi'ne dek genişleterek kullanmak uygundur. IMF, Dünya Bankası vb. kurumlar emperyalist küreselleşmenin, uluslararası tekellerin, emperyalist devletlerin saldırı ve soygun politikalarını uygulamakla yükümlü kuruluşlardır. Emperyalist dünya ekonomisinin "malileşmesi" olgusunu da yöneten bu kurumlardır.

Uluslararası tekellerin yönettiği emperyalizm (tekelci kapitalizm), Lenin'in teorik çözümlemesini yaptığı emperyalizmdir. Yenilik olarak öne çıkan olgular Lenin'i, Leninizmi çürütmek bir yana, en çarpıcı biçimde O'nu doğrulamaya, bilimsel karakterini kanıtlamaya devam etmektedir. Olan biten her şey, emperyalist kapitalizmin bilinen hareket yasalarına ve eğilimlerine dayanmakta; emperyalist eğilim ve ilişkilerini daha olgunlaşmış yeni halini kendinden önceki sürecin yeni bir halkasını yansıtmaktadır. Örneğin, uluslararası tekeller olgusunda olduğu gibi, kapitalist ekonomilerin "malileşmesi" olgusunda da bunu görmekteyiz.

II.

Emperyalist dünya ekonomisinin "malileşmesi", özellikle son birkaç on yılın tipik olgularından birisidir. Ve bu "malileşme"den de en büyük vurgunu vuran bir kez daha uluslararası tekellerdir, finans kapitalidir, para spekülörleridir. Üretim, ticaretin, Anansın eşitsiz de olsa artan oranda uluslararasılaşması (küreselleşmesi), kapitalist üretim tazına has bir özelliktir. Ve bu olgu, kendisinin, bugün en fazla ve en ileri biçimde para-sermaye hareketlerinde dışa vurmaktadır.

Kapitalist ekonomilerin "küreselleşmesi" özellikle '90'dan sonra, hem yerel hem de küresel çapta yoğunlaşmıştır. Lenin'in çözümlediği emperyalizmde "malileşme"

eğilimi, bugün, gelişimi hızlanan emperyalist küreselleşme süreciyle birlikte daha çarpıcı biçimler alarak kendi doruğuna sıçramış/ulaşmış bulunmaktadır. Kapitalist maddi üretim sektöründen gittikçe daha fazla koparak, mali piyasalarda yoğunlaşan ve dünya piyasalarında vurgun üstüne vurgun yapan sermaye ve para-sermaye kapitalizmin tefeci, asalak karakterinin en çarpıcı kanıtlarından birisini oluşturmaktadır.

Konu bağıntısında birkaç veriye hep birlikte göz atalım.

1970'lerin başında döviz piyasalarında günlük işlem hacmi sadece 18 milyar dolardır. 1995'e gelindiğinde bu miktar 1300 milyar dolara, 2000'lere gelindiğinde ise 2 trilyon dolara yaklaşmış bulunuyor. Buna karşın yıllık dünya mali ve hizmet ticareti, topu topuna 4 trilyon 500 milyar dolar civarındadır. (Özgür Üniversite Forumu, sayı 11, s. 75)

Dünya çapında spekülatif sermaye yatırımından elde edilen kazançların %95'i yeniden spekülatif amaçlarla kullanılmakta, böylece sermaye bu alanda kendini durmaksızın yeniden genişletmektedir. Oysa aynı oran 1980'lerin başında sadece %10'du. (Akd, s. 75) Dünya finansal varlıklarının GSYİH'a oranı 1980'de yüzde 100 iken, 1990'da yüzde 200 ve 2005'te %316'ya yükselmiştir. Demek oluyor ki, bir yılda üretilen toplam mal ve hizmetlerin değerinin üç katından fazla bir miktar finansal varlıklara yatırılmaktadır.

"Türevlerindeki devasa dünya pazarı artık 25 trilyon Amerikan doları gibi hayrete düşürücü bir meblağa ulaşmış ve tamamıyla kontrolden çıkmıştır. Muazzam ölçekte kumar demektir bu." (Aklın İsyanı, Allan Woods, s. 412)

"General Motors'dan Wal-Mart'a birçok mali olmayan kurum giderek açık spekülatif finansla olduğu kadar, gelirlerinin büyük bir bölümünü elde ettikleri ödünç para verme faaliyetleriyle de uğraşmaktadırlar." (Monthly Review, Sayı: 13, s. 22)

Sony şirketinin başkanı Akio Morita, daha 1980'lerde ekonomilerin "malileşmesi"nin hizmet sektöründeki yoğunlaşma ve

büyümenin, emperyalist dünya sistemi bakımından taşıdığı büyük risklere dikkat çeker. 1988'de yayınlanan bir makalesinde, “uzun vadede, kendi imalat zeminini yitiren bir ekonomi”nin “kendi yaşam merkezini de yitirmiş” olacağını, “hizmete dayanan bir ekonomi”nin “kendisini sürükleyecek bir motora sahip” olmaktan çıkacağını, “yeni bir şey yaratanın” yalnızca sanayi üretimi olduğunu vurgular.

“İş yaratmak ve toplumun zenginliğini arttırmak yerine, büyük tekeller muazzam kaynakları para piyasalarındaki spekülasyonlara, yağmalar örgütlemeye ve diğer asalak faaliyet türlerine ayırıyorlar. Şöyle diyor Morita:

“İş adamları, döviz oyunlarına ilgi duyar oldular. Bunun üretken bir teşebbüse yatırım yapma gereği olmaksızın kısa yoldan karlar getirdiğini keşfettiler. Hatta kimi sınaî firmalar, FX imparatorluğuna katıldılar. Yaşamlarını en son döviz kurlarını gösteren bir monitörün karşısında kamburlaşarak geçiren kimi insanlar, bütünüyle kendilerine ait bir dünyada yaşıyorlar. Hiçbir bağlılıkları yok. Hiçbir şey üretmiyorlar. Hiçbir yeni fikir üretmiyorlar. Londra'da, New York'ta ve Tokya'da her gün 200 milyar dolarlık iş yapıyorlar. Bu, bir günde alınıp satılan gerçek malların değerinden çok daha fazla poker fişi demektir. Bu, makine dairesi suyla doluyor demektir.”

Morita, dünya kapitalizminin durumunu batan bir gemide poker oynamakla karşılaştırarak şu sonucu çıkarıyor:

“Poker inatçı, heyecan dolu bir oyundur, ancak poker masasında kazananlar ve kaybedenler, geminin batmakta olduğu ve kimsenin de bunun farkında olmadığı korkutucu gerçeğini karartmıyorlar.” (Aklın İsyanı, s. 411-412)

Kuşkusuz ki, kapitalizm ve burjuvazi, ünlü Sony Şirketi ve başkanı için korkutucu olan şey, yani kapitalist-emperyalist dünya sistemi gemisinin batmasıdır. Onlar için korkutucu olan şey, bizler için selamlanacak ve söz konusu geminin proleter devrim yoluyla batırılması için on kat, bin kat enerjiyle

çalışılması gereken bir durum ve görevdir...

Sony başkanının itiraf ve vurguları da, kapitalizmin aşırı çürüdüğünü, asalak, rantiyeci, tefeci karakterinin dizginsiz bir şekilde yoğunlaştığını göstermektedir... Kapitalist emperyalizmin aynı zamanda bir kumar ekonomisi olduğunu, insanlık lehine hiçbir yenilik gücünün kalmadığını kanıtıyor.

1980'de emperyalizme bağımlı ülkelerin, emperyalist tefeci-rantiyeci devletlere olan borcu 500 milyar dolarken, bugün, bu borç miktarı 2 trilyon doları geçmiş bulunuyor.

Tek başına bu veri bile emperyalizmin ve emperyalist devletlerin asalak karakterini, aşırı çürümesini, dünyanın mali oligarşi tarafından ne denli kökleştirildiğini, en kör gözleri açarak göstermeye yetmektedir.

“Küreselleşme”yle mafya sektörü de “küreselleşti”, “liberalleşti.” 1 trilyon dolarlık (gerçekte daha çok) mafya sermaye de, genel olarak pazarda, özel olarak da mali piyasalarda cirit atmakta, tekeller ve para spekülörleriyle organize bir tarzda örgütlü soygun yapmaktadır. Bu paranın 400 milyar dolarının (gerçekte daha fazla), uyuşturucudan elde edilen “gelir” olduğunu geçerken hatırlatalım.

Birkaç veri de Türkiye cephesinden aktaralım.

Türkiye'nin 1980'de 15 milyar dolar olan dış borcu, bugün, 200 milyar doları geçmiş bulunuyor. Toplam iç ve dış borcu ise 375 milyar dolar civarında. Türkiye bütçesinin ana bölümü, iç ve dış patronlara, bankalara, emperyalist devletlere faiz ödemesine gitmektedir. Tüm yeni sömürgelerde olduğu gibi; Türkiye borçlarını ödedikçe borçları ve faiz miktarı artmaktadır.

Türkiye'de “serbest piyasa ekonomisi”ne geçildikten, iç ve dış finansal liberalizasyon sağlandıktan sonra, iç ve dış borç yükü de hızla tırmanmaya başlamıştır. Kamu yatırımları hızla geriler ve daralırken, kamusal hizmetler “piyasalaştırılırken”, KİT'ler sudan ucuza yeni holding ve emperyalist tekellere satılırken vb., öte yandan da “ekonominin malileşmesi” hızla

gelişmiştir. Ekonomi her bakımdan “sıcak para” hareketlerine bağımlı kalmıştır. Paradan para kazanma geçer akçe haline gelmiştir.

“Devlet borçlanmasında yüksek net getiri sağlayan kurumlar arasında, özel firmalar da bulunmaktadır. Bu açıdan imalat sanayindeki en büyük 500 özel firmanın konsolide edilmiş bilançoları yol göstericidir. Asli faaliyet alanı dışından sağlanan gelirlerin (DİBS, döviz, repo, vb.), vergi öncesi net bilanço karına oranı seksenli yılların başlarında %15 düzeyinde iken, 1989'da %31'e yükselmiş, dış finansal şirketleşme sonrasında yükselme ivme kazanarak 1998'de %87.7'ye ulaşmış, 1999'da ise sıçrayarak %219'a eşitlenmiştir.” (Özgür Üniversite Forumu, sayı: 22, s. 82)

IMF güdümlü yeni-sömürge Türkiye ekonomisi, 1980 sonrasında “ihracata dönük” bir ekonomi olarak yeniden yapılandırılmıştır ve bu süreç devam etmektedir. Bugün, Türkiye ekonomisi tümüyle uluslararası tekellerin, mali tekellerin, büyük spekülörlerin çıkarlarına göre biçimlendirilmiştir. Bu yabancı kapitalist tekeller Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını ve toplumsal zenginliklerini doğrudan ele geçirmektedir (özelleştirmeleri hatırlayalım). Küçük bankaların büyük bankalar tarafından; büyük bankaların ve finans kuruluşlarının yabancı tekel ve bankalar tarafından yutulması; borsada yabancı sermaye hakimiyeti; ekonominin hedge fonlarına (sıcak para hareketi; kısa vadeli ama yüksek karlar peşinde koşan, risk almakta atak fonlara) bağımlı hale gelmesi, yüksek faiz düşük kur politikaları vb, “ekonominin malileşmesi”nin ve gelişen bağımlılık ilişkilerinin görünümüdür. Burada da işbirlikçi sermaye oligarşisi, devlet, uluslararası emperyalist kuruluşlar (IMF, DB vb), mali piyasalar tam bir işbirliği içinde çalışmaktadırlar.

Yukarıdaki veriler, tekelci sermayenin artan oranda kapitalist maddi üretim (P-M-P') sektörlerinden koptuğunu, para-sermaye hareketlerine (P-P') yöneldiğini; P-P' hareketinin olağanüstü büyüdüğünü, kapitalist ekonomilerin artan oranda

malileştiğini çarpıcı bir tarzda ortaya koymaktadır.

Keza aynı veriler, emperyalist sermaye ihracının doğrudan yatırımlardan ziyade ve esas olarak bir yandan bağımlı ülkelerde hazır işletmelerin, doğal zenginliklerin ele geçirilmesi, öte yandan da, daha da önemli para sermaye hareketleri biçiminde gerçekleştiğini göstermektedir. Genel olarak dünya ekonomisinin, özel olarak da yeniden sömürgeleştirilen yeni-sömürge ülkelerin ekonomilerinin sıcak para girişine bağımlı hale getirilmiş olması da, bu olgunun en tipik yansımasıdır.

Finansal sermaye (para-sermaye), faiz getiren sermayedir. Hiçbir maddi değer üretmez. Tümüyle spekülatif, tefeci, rantiyer karaktere sahiptir. Para-sermayenin oyun, vurgun, kumar alanı mali piyasalarda, maddi değerler üretilmez, spekülasyon yapılır. Borsalar, hisse senetleri, devlet tahvilleri, merkez bankaları bonoları, döviz mevduat, repo değişik türden sosyal fonlar, gayrimenkul, borç verme, mali piyasaların bileşenlerini oluşturur. Mali tekeller, bankalar, bankerler, para spekülörleri daha 1857'de, “para piyasasının kodamanlarından” olan Bay Chapman'ın vurgusuyla “para kapkaççılarıdır.” Kar oranları nerede yüksekse orayı istila ederler, yağmalarlar, geride bir yıkım bırakarak yeni karlı sektörlerle, ülkelere, kıtalara kaçarlar...

Borsanın da bir parçası olduğu (ki, '80-90'lar sonrası kapitalist dünya borsalarının rolü olağanüstü artmış bulunuyor) mali piyasalarda, daima küçük balıklar köpek balıkları, kuzular kurtlar tarafından afiyetle mideye indirilir. Mali piyasaların kurtları, köpek balıkları ile kumar oynuyor. Bu kumarda hızla gelişen küresel kumar ekonomisinde daima en güçlü tekeller, mali tekeller, para spekülörleri kazanmaktadır. Küçük tasarruf sahipleri, küçük ve orta boy, hatta irice kapitalistler yutulur. Para, servet, mülk el değiştirir. Artı-değerin gasbı, emekçilerin soyulması, mülklerini ve servetlerini kaybedenlerin kitlesel iflası dev boyutlara ulaşır. Tipik bir kumar ve sahtekarlık sistemi üzerinden “toplumsal servet” el değiştirir ve bu kumarhanede

toplumsal serveti sömüren azınlığın sayısı git gide azalır.

Değişik türden bankalar, bankerler, sigorta şirketleri, emlak firmaları, hedge fonları, mali sektörün aktörleridirler. Emperyalist kapitalizmin temel ekonomik yasası ve temel itici gücü olan azami karı, en fazla kapma yarışı, mali sektörde de birleşmeleri, düşmanca satın almaları ve tasfiye operasyonlarını ateşlemiştir. Bu hegemonya ve rekabet mücadelesi, mali piyasalarda da, son 15-20 yıllık süreçte hem yoğunlaşmayı ve hem de merkezileşmeyi alabildiğine geliştirmiştir. Kapitalist maddi üretim sektöründe yoğunlaşmış uluslararası tekeller de söz konusu finansallaşmanın doğrudan aktif bir unsurudur. General Motors, Siemens, Toyota, Fiat, Renault gibi uluslararası tekeller de varlıklarını artan oranda mali soyguna (P-P') yönlendirmekte, ellerindeki para fonlarını mali piyasalara sürmekte, maddi üretimden çok spekülasyona yönelmekte, mali piyasalardaki ağırlıklarını git gide arttırmaktadırlar.

Son birkaç on yıllık süreçte, merkezinde uluslararası tekellerin durduğu dünya ekonomisinin yeniden yapılaşma sürecinde, mali tekellerin, para-sermayenin hükümdarlarının egemenliği açık bir şekilde pekişmiş, açık bir üstünlüğe dönüşmüştür. Böylece finansal sermayenin sanayi, tarım, ticaret sermayesi üzerindeki egemenliği de sağlamlaşmıştır. Maddi üretim ve hizmet sektörleri artan oranda mali oligarşinin eline geçmiş ya da ona iyice tabi olmuştur. Zaten banka sermayesi ile sanayi sermayesinin iç içe geçmesi ve kaynaşmasıyla oluşmuş olan mali sermaye, böylece, sömürü ve hegemonyasını kendi tarihinin doruklarına çıkartarak egemenliğini de iyice pekiştirmiştir.

III.

Kapitalist dünya ekonomisinin malileşmesi, malileşme eğiliminin kendi tarihinin doruklarına çıkmış olması, Lenin'in emperyalizmin çürümüş ve can çekişmekte olan tekelci kapitalizm olduğu tezini ampirik bir gözlemlerle bile çarpıcı bir şekilde

kanıtlamaktadır. Rantiyecilik, tefecilik emperyalizmin tipik özelliklerindedir.

Emperyalist kapitalizmin yönelttiği dünya ekonomisindeki malileşme eğiliminin en geniş anlamda temeli ve ana nedeni, kapitalist üretim biçiminin tarihsel bakımdan ömrünü doldurmuş olmasıdır. Bir başka ifadeyle, kabına sığmayan toplumsal üretici güçlerle, kapitalist üretim ilişkileri arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın alabildiğine keskinleşmiş; kapitalist mülk edinme biçiminin toplumsal üretici güçlerin özgürce gelişimine müthiş bir şekilde pranga vurmuş olmasıdır. Bu çelişki, bütün gücüyle çözümünü dayatıyor. Çözümü geciktiği oranda da emperyalizmin çürümesi, can çekişmesi uzuyor. Çelişkinin çözümü kuşkusuz ki proleter devrimdir.

Kapitalist ekonomilerin malileşmesi, sermayenin üretime yatırılmış kısmından birkaç kat fazlasının spekülatif alana yatırılması, P-M-P' hareketinde oluşan kâr oranlarının P-P' hareketinde oluşana nazaran daha düşük seyretmesine bağlı bir olgudur. Kapitalist üretken sektörde kâr oranlarının düşüşü, nesnel doğası gereği, sermayeyi çılgınca kar arayışı içinde değerlenebileceği arayışlara yöneltmekte ve mali piyasalarda kâr oranları yüksek olduğu için, ekonomilerin finansallaşması kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü kural olarak, sermaye, kâr oranının yüksek olduğu sektörlerle, bölgelere akar.

Bu genel doğrunun dışında bugünün bir başka karakteristik özelliğinden daha söz etmek gerekir. Tekelleşmenin devasa boyutlara ulaşması, daha küçük kapitalistlerin kâr oranlarını düşürürken, tekellerin kâr oranlarını yükseltmiştir. Çünkü daha büyük olan daha küçük olanı kendine tabi kılarak, onun elde ettiği artı değere de ortak olmaktadır. Böylece dünyanın dört bir yanındaki binlerce küçük kapitalistin karlarının bir kısmı tekellerin kasalarına akmaktadır. Bu yoldan tekellerin karlarının yükselmesine karşın, bu kârlar yine de üretim sektörüne yeniden yatırılmamaktadır. Sermayenin yalnızca bir bölümü yeniden üretim alanına dönmekte, bugün için onun üç katı finansal varlıklara akıtılmaktadır.

Kapitalist üretim biçiminin gelişimi sermayenin organik bileşimini kaçınılmaz olarak yükseltir. Sermayenin organik bileşimindeki yükselme, başlangıçta diğerlerinden daha önce bunu başaran kapitalistlerin kâr oranlarını yükseltse de, kaçınılmaz bir biçimde kendi karşısına dönüştürerek ilerleyen süreçte genel kâr oranlarının düşmesine yol açar. Kâr oranlarının eğilimli düşmesi yasası, kapitalist üretim biçiminin nesnel hareket yasalarından birisidir. Bu yasa kapitalizmin içsel uzlaşmaz çelişkisini, tarihsel sınırlarını da ortaya koyar/sergiler.

Sınai kâr oranlarındaki düşüş, bu alana sermaye yatırımını cazip olmaktan çıkarmakta, bu alanda oluşan sermaye fazlası spekülasyon alana akmaktadır. “Sermaye fazlası” olgusu, insanlığın üretken kaynaklarının sırf kapitalistlere yeterli kar getirmede için asalak alanlara akıtılması anlamına gelir ve kapitalist üretim ilişkilerinin üretici güçleri boğan bir cendereye dönüşmüş olduğunun en çarpıcı göstergelerinden birisidir.

Sermayenin organik bileşimindeki yükselme, ‘50’ler sonrasının çarpıcı olgularından birisidir. Tekelci kapitalizmin uluslararası tekeller tarafından yönetilmeye başlanmasıyla birlikte bu olgu daha çarpıcı biçim ve düzeyler kazanmıştır.

‘70’lerden itibaren hızlanan tarzda emperyalizmin teknolojik temeli mikro elektroniğe dayalı bir tarzda yeniden yapılanmıştır. Günümüzde ise artan oranda nano teknolojiye (1 metrenin milyarda birine dayanan teknoloji), hatta dahası, farmoteknolojiye (otomatlı parçacıklar boyutlu teknoloji) doğru bir yönelim ve yenilenme süreci yaşanmaktadır.

Teknolojideki her yenilenme dalgası, aynı işin daha az emek gücüyle yapılmasını olanaklı kılmakta, ancak orta ve uzun vadede kar oranının düşüşüne yol açmaktadır. Böylece işsizliğin büyümesiyle kâr oranlarının düşmesi el ele gitmektedir. Çürüyen tekelci kapitalizm; hem insan gücünü (işsizlik) hem de sermayeyi

(spekülasyon) üretim alanının dışına itmektedir.

Emperyalist ülkelerde kâr oranları, ‘60’ların sonlarından başlayarak düşmeye başladı. Bu olgu, emperyalist sermayenin artan oranda mali piyasalarda yol bulmasını koşulladı. Mali oligarşinin, emperyalist tekellerin ellerinde aşırı birikmiş sermaye, sanayide kâr oranları düşüncü, hizmet sektörüne ve mali sektöre yöneldi/kaydı. Böylece hizmet ve mali sektörler büyümeye, semirmeye, genişlemeye başladı...

Hatırlatmak gerekir: Sermaye, karşılığı ödenmemiş ve gasp edilmiş emektir, bedava emektir. Sermaye, birikmiş artı-emek/artı-değerdir. Sermayenin tipik özelliği artı-değer üretmesi, kâr getirmesidir. Kâr getirmeyen sermaye, sermaye değildir. Sermayenin itici gücü, ab-ı hayatı, amacı kâr ve daha fazla kârdır. Kâr getirmeyen sermaye, kapitalizmin doğasına aykırıdır. Aşırı birikmiş, yüksek kar, azami kâr oranları peşinde aç bir kurt gibi koşan sermaye, toptan değersizleşerek çökmek için değerlenebileceği ve amacını gerçekleştirebileceği mali piyasalara yönelmiştir. Dünya çapında yeniden yapılandırılan ekonomilerde finansal serbestleşme, esnek kar, mali kuralılaşma, merkez bankalarının özerkleştirilmesi, yüksek faiz, kar transferlerinin önündeki engellerin kaldırılması, sıcak paradan vergi alınmaması, borsaların yaygınlaşması gibi tedbirler, aynı zamanda yukarıdaki olguyla bağlıdır, bağlıdır. Esnek kapitalist birikim stratejisi ve saldırısının sacayaklarından birisinin de finansal esneklik olması boşuna değildir.

Sermaye ihracı, emperyalizmin temel, ayırt edici karakteristiklerinden biridir. Ve sermaye ihracı tekeli de elde tutan başlıca ülkeler, emperyalist ülkelerdir. “Sermaye eğer dışarıya gönderiliyorsa, bu mutlaka içerde kullanmadığı için değil, dış bir ülkede daha yüksek bir kâr oranı ile kullanabildiği içindir. Ama böyle bir sermaye, çalışmakta olan işçi nüfusu için ve genellikle sermayeyi gönderen ülke için, mutlaka fazla sermayedir.” (Marx, Kapital C. II, s. 226)

Emperyalist ülkelerden sermaye ihracının sırrı işte burada yatmaktadır. Ama öteki şeylerin yanı sıra, emperyalist sermaye ihracı, bağımlı ülkelerden kapitalist merkezlere kaynak transferi, artı-değer ve kar transferi işlevini yerine getirerek sermaye birikimini de yoğunlaştırır. 1945-1975 arası uygulanan eski kapitalist birikim tarzının tasfiyesi ile kapitalist ekonomilerin “liberalizasyonu” ile yapılan temel şey, bütün ekonomilerin, kapıların emperyalist sermayenin özgürce, kuralsızca giriş çıkışına elverişli hale getirilmesi olmuştur.

İşte emperyalist metropollerde aşırı birikmiş, yüksek kâr oranları arayışı içerisinde olan sermaye, yukarıdaki nedenle bağılı olarak ekonomileri malileştiriyor, kendisi malileşiyor, birikiminin daha ziyade artan oranda örgütlü spekülasyon ve kumarla kazanıyor, değersizleşerek çökme tehlikesini böylece önlüyor.

Emperyalist ekonomilerin giderek artan oranda malileşmesinin bir nedeni de, emperyalist ekonomilerin düşük büyüme oranlarından, kronik durgunluktan kurtulamaması ve çıkamamasıdır. Kronik kapasite kullanımı eksikliği, kronik işsizlik, kronik durgunluk, ekonomilerin malileşmesi birbirini bütünlüyor/tamamlıyor.

Emperyalizm tarihinin en yüksek noktasına çıkmış olan sermaye ihracı, sermaye ihraç eden ülkelerdeki durgunluğun, düşük büyüme oranlarının bir diğer temel nedenidir.

Maddi üretim sektörlerinde düşen kâr oranlarının sermayeyi mali piyasalara yönlendirmiş olması, metropollerdeki kronik durgunluğun, düşen düşük ve istikrarsız büyüme oranlarının bir diğer temel nedenidir.

Bu olgular, hem emperyalist merkezlerde hem de küresel çapta dünya ekonomilerinin gelişimini zayıflatmakta, finansallaşmayı yoğunlaştırmakta, rantiyeciliği, tefeciliği yükselen değer yapmakta, durgunluğu büyütmede, kronikleştirmekte, gerek kapitalist derecede, gerekse de ekonomik kriz derecesinde derin etkiler ve değişiklikler yaratmaktadır.

IV.

Kapitalist üretim biçiminin maddi temelini para-sermaye değil, kapitalist meta üretimi oluşturur. Kapitalizmde meta üretimi, genel ve egemen hale gelir. Kapitalist üretim pazar için üretimdir. Her iktisadi-toplumsal formasyonun bir maddi temeli vardır. Kapitalizmde bu temel; metadır, meta üretimidir. Kapitalist para sermaye üretiminin de maddi temelini kapitalist üretim oluşturur. Kapitalist üretim tarzının doğuş ve gelişme süreci (P-M-P') kapitalist para sermayenin de (P-P') doğuş ve gelişme sürecidir. Böyle bir maddi temel olmaksızın, kapitalist para sermayeden ve P-P' hareketinden de bahsedilemez.

Bugün kapitalist dünya ekonomisinin artan oranda finansallaşması tipik ve keskin bir olgudur. İvmelenmiş olan emperyalist küreselleşme en ileri biçimine, para-sermaye hareketleri nezdinde ulaşmış bunuyor. Finansal sermaye hareketleri ve entegrasyon alabildiğine küreselleşmiştir. Ekonominin “sıcak para” hareketlerine aşırı bağımlı hale gelmiş olması da bu olgunun tipik görünümünden birisidir. Ancak, bu olguya karşın maddi meta üretimi, kapitalist üretimin maddi temeli olmaya, bu temel daha fazla sarsılmış olmakla birlikte devam etmektedir. Çünkü, böyle bir maddi temel olmaksızın ve bu maddi temelin egemenliği olmaksızın salt malileşmiş bir kapitalizm, salt finansal tekellerin kapitalizmi düşünülemez.

Bundan 90 yıl önce Lenin, emperyalizm olgusunu incelerken, adeta bugünleri görmüş gibi, şu çarpıcı olguları saptar ve vurgular:

“Kapitalizmin gelişmesi öyle bir noktaya varmıştır ki, meta üretimi hala 'egemenliğini' korumakla ve ekonomik yaşamın temeli sayılmakla birlikte, aslında sarsılmıştır ve esas karlar mali dolaplar çeviren 'deha'lara akmaktadır. Bu dolapların ve düzenbazlıkların temeli, üretimin toplumsallaşmasında aranmalıdır, ne var ki, insanlığın bu toplumsallaşmaya kadar ulaşan muazzam ilerlemesi ... spekülörlerin işine yaramaktadır.” (Emperyalizm, s. 28-29)

90 yıl sonra bugün, üretim çok daha yüksek

bir düzeyde toplumsallaşmıştır. Küresel ölçekte, tarihte görülmemiş ölçekte, toplumsal zenginlik de artmış bulunmaktadır. Bilim ve teknoloji kendi tarihi gelişiminin doruklarına çıkmıştır. Ve bugün insanlık, adım başında çözebilecek durumda olduğu sorunlarla, kapitalizmin yarattığı devasa sorunlarla yüz yüze. Kapitalizm bu sorunların çözümünü engelliyor. Çünkü artan toplumsal zenginlik, gelişen bilim ve teknoloji, artan bir hızla ve oranda bir avuç azınlığın ellerinde birikiyor. Çünkü temel üretim araçları, üretim toplumsal yapıldığı/olduğu halde bir avuç kapitalistin elinde bulunmaktadır. Bir tarafta dağ gibi zenginlik, servet, lüks, refah birikirken, diğer tarafta yoksulluk, sefalet, açlık, işsizlik, fiziksel ve ahlaki çöküş, doğanın yıkımı sınırsız ve dizginsiz bir deryaya dönüşmüş bulunuyor. Bir avuç zengin elinde toplumsal zenginliğin birikmesi, diğer uçta yoksulluğun birikmesinin nedenidir. Ve bu gelişme yasası, kapitalizmin mutlak ve genel yasası olarak, bugün en çarpıcı biçimler almış bulunuyor. Toplam dünya nüfusunun %85'ini oluşturan yoksulların gözden çıkarılmış olması, sermayenin maddi değer üretiminden giderek daha büyük bir oranda spekülasyona kayması, kapitalizmin insanlığın insani ve gerçek gelişmesini en keskin biçimlerde engellediğini kanıtıyor. Oysa toplumsal üretici güçlerin gelişme düzeyi, üretimin küresel ölçekte toplumsallaşma derecesi, hazır toplumsal zenginlik, küresel ölçekte bilimsel kolektif bir planlı ekonomi ile, hemen ve doğrudan, hızla insanlığın yaşadığı başta maddi olmak üzere, maddi ve manevi yoksulluğu ortadan kaldırmaya elverişlidir. Hem de insanlık tarihinin hiçbir aşamasında görülmemiş ölçekte... Ama bunun da ön koşulu temel

üretim araçlarının toplumsallaştırılması, kapitalist mülk edinme biçimine son verilmesidir. Bu, sosyalist üretim ilişkilerinin yolunu açacaktır. Devasa toplumsal kaynakların insanlığın yararına seferber edilmesinin sosyalizm dışında bir yolu yoktur.

Çelişkinin çözümü proleter devrimin

zaferinde yatmaktadır.

Proletaryanın burjuvaziye, sosyalist sistemin (ve kampın) kapitalizme, ezilen halkların emperyalizm ve sömürgeciliğe karşı yürüttüğü büyük mücadelenin sonucu burjuvazinin, emperyalizmin toplumsal devrim tehdidini önlemek için vermek zorunda kaldığı tavizlerin de ürünü olan, “Keynesçi sosyal devlet” birikim modelini her bakımdan tasfiyesi ile bugün, kapitalizm gerçek saldırgan kimliğiyle çırılçıplak ortaya çıkmış bulunuyor.

“Kapitalist üretim biçiminin temeli para sermaye değildir” demiştik. Kapitalist sermaye, ödenmemiş emekten oluşur. Artı-değer gaspı kapitalist sermaye birikiminin ana kaynağıdır. Dolayısıyla sermaye, birikmiş artı değerdir. Ve artı değer, kapitalist üretim sürecinde yaratılır, dolaşım aracılığıyla pazarda realize edilir. Demek ki, artı-değeri yaratan sektör, para-sermaye sektörü değil, kapitalist maddi üretim sektörüdür. Kapitalist maddi üretim sektöründe (P-M- P') yaratılan artı-değer; kârın, faizin, rantın ana kaynağını oluşturur. Artı-değer, burjuvazi içerisinde kar, faiz, rant olarak dağılır. O halde para sermayesinin de kaynağı artı değerdir. Para sermaye artı-değer yaratmaz ama artı-değerden pay alarak, gasp ederek oluşur, gelişir, semirir. Ve o tümüyle tefeci, rantiyer, asalak karaktere sahiptir.

Bugün daha da yoğunlaşmış olan “ekonomilerin malileşmesi”, kapitalist emperyalizmin ve kapitalist dünya ekonomisinin dayanılmaz bir tarzda daha da asalaklaştığının, rantiyeleştığının, çürüdüğünün çok keskin kanıtlarından birisini oluşturmaktadır. Ama sefasını burjuvazi, cefasını ezilenler çekmektedir...

“Ekonomilerin malileşmesi”nin en nihayetinde bir sınırı olacaktır. Ekonomilerin tümünden malileşmesi olanaklı değildir. En nihayetinde finansal sermayenin kaynağı artı-değerdir. Ve mali piyasalarda kâr oranlarının sürekli yüksek kalması, sürekli yükselmesi de olanaksızdır. ‘80’lerde Latin Amerika, ‘90’lı yıllarda Güneydoğu Asya ve 2007’de ABD önde gelmek üzere bugüne dek patlak veren

mali krizler de bunu göstermektedir.

“... Bütün sermayeyi para sermayeye çevirme fikri, hiç kuşkusuz, düpedüz saçmalaktır. Hele, sermayenin, herhangi bir üretken işlevi yerine getirmeksizin, yani faizin ancak bir kısmını teşkil ettiği artı-değeri yaratmaksızın, kapitalist üretim tarzı temeli üzerinde faiz sağlayabileceğini; kapitalist üretim tarzının, kapitalist üretim olmaksızın da yoluna devam edebileceğini düşünmek daha da büyük saçmalık olur. Eğer kapitalistlerin çok büyük bir kısmı, sermayelerini para-sermayeye çevirecek olsaydı, para sermayede korkunç bir değer kaybı, faiz oranında müthiş bir düşme olur, pek çoğu hemen, faizle yaşamlarını sürdürmeyecek hale gelir ve tekrar sanayi kapitalisti haline gelmek zorunda kalırlardı.” (Kapital, C. III, s. 332)

Tekel, emperyalizmin ekonomik özüdür. Bundan dolayıdır ki Lenin, “Emperyalizm tekeli kapitalizmdir” der. Bugün çapı, temposu vs. hızlanarak büyüyen para sermaye, mali piyasalar, mali kapkaççılar, sermayenin maddi üretimden mali piyasalara yönelmesi ve yığılması, ekonomik temeli tekel olan emperyalizmin ulaştığı yeni düzeyi ifade eder. “Esas karlar mali dolaplar çeviren 'deha'lara akmaktadır.” Bütün dünya ekonomileri ve halkları uluslararası tekeller, spekülative sermaye adına “haraca” kesilmiştir. Her türlü mali işlemler ve hareketler, uluslararası tekellerin ve para kapkaççılarının kasalarına akmaktadır. Özelleştirme vurgunuyla da devasa tatlı karlar elde etmektedirler. İç ve dış kamu açıklarının finansmanı adı altında burjuva devletler ağı devasa bir emme ve basma tulumbası gibi çalışarak toplumsal zenginlikleri fütursuzca mali oligarşiye, mali oligarşi piramidinin tepesinde bağdaş kurmuş para oligarklarına akıtmaktadır. Mali krizler, krizsel dalgalanmalar, döviz vb. faizle kedinin fareyle oynanması gibi durumlardan ve etkinliklerden daima uluslararası dev tekeller, para spekülatoörleri kazançlı çıkmakta; ülkelerin, halkların, proletaryanın derisi üç-beş kez daha yüzülmekte, emperyalizme bağımlı ülkelerin borçları katlanmakta; yerli şirketler vs. elden çıkmakta, uluslararası

tekellere ve emperyalist devletlere sayısız ekonomik, siyasi, askeri tavizler verilmektedir... Günümüzün en çarpıcı gerçekleri bu olguları açıkça göstermektedir.

Kapitalist uluslararasılaşma ve uluslararasılaşmanın daha da gelişmesi kapitalist dünya ekonomisinin bütünleşme sürecini de geliştirmiştir. Bu gelişmenin eşitsizliği, uzlaşmaz karşıtlıklarla parçalanmış olması, eşitsizliklerin hızla keskinleşmesi, ekonomik, politik vb. bölgesel bloklama gelişmesi, gittikçe sertleşen emperyalist hegemonya ve rekabet mücadelesi gibi olgularla iç içe gelişmesi vurgulanmalıdır. Ama her halükarda emperyalist küreselleşmenin ivmelenmesi ve ulaştığı gelişme düzeyi ile ekonomik, ticari, mali krizler de daha fazla uluslararasılaşmış bulunmaktadır.

Bu bağlamda, dünya ekonomisi, emperyalist merkezlerde ya da bağımlı ülkelerde patlak verecek ekonomik ve mali krizlere karşı çok daha duyarlı ve kırılabilir hale gelmiştir. Krizlerin hızla küreselleşmesi, krizlerin önlenmesi, geçiştirilmesi, bastırılması ya da aşılması için küresel çapta müdahale edilmesinin zorunluluğu tarihin hiçbir döneminde bu denli yakıcı bir olgu olarak gündemleşmemiştir.

Bugün emperyalist dünya ekonomisi tarihte görülmemiş ölçekte bir mali kriz tehlikesiyle de karşı karşıya bulunmaktadır. ABD'de, AB'de, Latin Amerika'da, Güneydoğu ve Doğu Asya'da '80'lerden bu yana patlak vermiş olan mali krizler, ancak küresel emperyalist müdahalelerle şu veya bir biçimde aşılabılmıştır. Ancak bu krizler daha büyük ve dünya ekonomilerini derinden vuracak daha yıkıcı küresel mali krizlere doğru gidişte birer dip dalgası, öncü dalgalar olarak görülebilir. Daha sert patlamalar şimdilik emperyalist devletler, IMF gibi kurumların küresel müdahaleleriyle bastırılabilmiş, geçiştirilebilmiştir. Sadece şimdilik! En nihayetinde deniz bitecektir...

Kapitalist sınıfın bizzat üretimle hiçbir bağı kalmamıştır. Üretim bakımından ele alındığında burjuvazi çoktandır gereksiz ve

asalak bir sınıfa dönüşmüştür. Emperyalizmle birlikte bu olgu, daha çarpıcı biçimde açığa çıkmıştır. Üretim süreçleri kapitalistler tarafından değil, profesyonel ücretli elemanlar tarafından örgütlenmektedir. Kapitalizmin çürümesi ve asalaklığı bir de buradan göz çıkarmaktadır. Bu olguyla birlikte, “para sermayeyi sanayi sermayesinden ya da üretken sermayeden, sadece para sermayeden elde ettiği gelirle yaşayan rantiyeyi sanayiciden ve sermaye üzerindeki doğrudan tasarrufta bulunan kişilerden ayırmak genel olarak kapitalizmin özelliğidir. Emperyalizm, ya da mali sermayenin egemenliği, bu ayrımın muazzam ölçülere ulaştığı kapitalizmin en yüksek aşamasıdır. Mali sermayenin, sermayenin öteki çeşitlerinin tümü üzerindeki üstünlüğü, rantiyenin ve mali oligarşinin üstünlüğü, mali açıdan güçlü birkaç devletin üstünlüğü anlamına gelmektedir.” (Lenin, Emperyalizm, s. 62)

“Emperyalizm, az sayıda ülkede para sermayenin olağanüstü büyümesine yol açar, öyle ki, daha önce gördüğümüz gibi 100-150 milyar frank tutarında [ya bugün!...] kıymetli evraka ulaşmıştır. Rantiye sınıfın ya da daha doğrusu rantiyeye tabakanın, yani 'kupon kırpmakla' yaşayan, herhangi bir işletmenin çalışmasına katılmayan, meslekleri avarelik olan insanların olağanüstü artması bundandır. Emperyalizmin en önemli ekonomik temellerinden biri olan sermaye ihracı, rantiyeye tabakanın üretimden tamamen kopukluğunu daha da arttırır ve deniz aşırı bazı ülkelerin ve sömürgelerin emeğinin sömürsüyle yaşayan ülkenin bütününe asalaklık damgasını vurur.” (Age, s. 103)

Bütün bunlar, “Emperyalizme, onu asalak ve çürüyen kapitalizm olarak nitelememize yol

açan özellikler kazandırmıştır. Burjuvazinin artan ölçüde sermaye ihracından gelen kazançlar ve 'kupon kırpmak'la yaşadığı 'rantiyeye devlet', tefeci devlet, giderek daha belirgin biçimde, emperyalizmin eğilimlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.” (s. 132)

Lenin'in yukarıdaki çözümlenmeleri de günümüz emperyalizminin tipik özellikleridir. Emperyalist küreselleşmenin artan temposuyla ortaya çıkan ve gelişen uluslararası tekeller (ki Lenin uluslararası tekelleri “sermayenin uluslararasılaşmasının en çarpıcı ifade biçimlerinden biri olarak” - age, s. 77- görür), ekonomilerin malileşmesi, dünyanın bir avuç tefeci devlet ile borçlu ülkeler olarak ikiye bölünmesi, para sermayenin büyümesi, rantiyer tabakanın ve asalaklığın devasa boyutlara varması, dünyanın mali bakımdan tam köleleştirilmesi bugün, Lenin'in yaşadığı döneme göre çok daha çarpıcı gerçeklere dönüşmüş bulunuyor. Açık ki, Lenin ve Leninizm, bugünü dünden okumuş ve açıklamıştır bilimsel olarak. Günümüz emperyalizmi de, emperyalizmde ortaya çıkan değişiklikler de ancak Marksizm-Leninizme, Lenin'in emperyalizm ve çağ tahlillerine dayanılarak kavranabilir...

Evet, emperyalizm tekeli kapitalizmdir. Finans kapital, sanayi sermayesi ile banka, para sermayenin içiçe geçerek kaynaşmasının ürünüdür. Her biçimiyle uluslararası tekeller, mali sermayeyi, mali sermaye temeline oturan mali oligarşiyi oluşturmaktadır. Bugün para sermayenin mali sermaye piramidinin iplerini daha sıkı ele geçirmiş olan para sermayenin yoğunlaşan hakimiyeti mali oligarşinin yoğunlaşan hakimiyeti; mali oligarşinin yoğunlaşan hakimiyeti para sermayenin yoğunlaşan hakimiyeti demektir.

Cinsel Devrim

Deniz Devrim

I.

Kadın devrimi, özünde cinsel devrimdir. Bu devrim, kadınların salt kadın doğdukları, onları hayatlarının sonuna kadar erkek karşısında ezilen cins haline getiren toplumsal temellerin devrimci bir altüstle ortadan kaldırılmasını tanımlar.

Kadınla erkek arasındaki cinsel eşitsizlik, ezilen-ezen ilişkisi onların doğalarından kaynaklanmaz. Bu eşitsizlik belirli bir tarihsel anda insanlar arasında ortaya çıkan, özel mülkiyete dayalı toplumsal ilişkilerin ürünüdür. Kadın üzerinde erkeğin tahakküm kurmasına neden olan bu toplumsal temel kökten yıkılmadıkça, kadın sorunu nihai olarak çözüme kavuşturulamaz.

İnsanlar iki tür üretim ilişkisinde bulunur; soyun ve geçim araçlarının üretimi. Birincisi, soyun üretimi insanın diğer bütün canlılarla ortak yanını temsil eder, ikincisi, geçim araçları üretimi ise yalnızca insana özgü olanı. Soyun üretiminde doğa insana egemendir ya da bu alanda insan doğa tarafından belirlenen herhangi bir canlıdan farksızdır. Buna karşın geçim araçları üretiminde insan, bu üretimin gelişkinliği ölçüsünde doğa üzerinde hâkimiyet kurar ya da doğayı insan ihtiyaçları için dönüştürür.

İnsan bireyi, kendi başına kalarak varlığını

sürdürmeye yetecek doğal yetilerden yoksundur. Bu nedenle o, geçim araçları temin etmek ve soyunu devam ettirebilmek için, zorunlu olarak toplumsal ilişkilere girer. Geçim araçlarının üretim biçimi, soyun üretimi de dâhil bütün toplumsal ilişkilerin alacağı biçimi belirler.

Geçim araçları üretiminin ortaklaşa - komünal- olduğu dönemde, soyun üretimi de komünal niteliktedir. Her iki üretim alanında da kadın etkin ve belirleyici, erkek daha çok onun tamamlayıcısıdır. İnsan topluluğunun varlığını sürdürebilmesi için kadın doğurganlığı merkezi önemdedir. Geçim araçları çok yetersizdir. Kadın, ne denli çok doğurabilir ve çocuklar topluluğun ortak ürünü olarak topluluk tarafından ne denli iyi yetiştirilebilirse, topluluk o denli kendini üretebilmektedir. Doğum yapan, çocukları ortaklaşa büyüten ve ilk elde temel geçim maddesini üretenler kadınlar olduğu için onlar, topluluk içinde erkeğe göre belirleyici konumdaydılar.

Üretim araçlarındaki gelişme, geçim maddeleri, üretim tarzında değişikliklere neden oldu. Yerleşik hayata geçişle birlikte geçim maddelerinin üretiminde erkek öne geçti. Bu yeni bir işbölümü demektir: Kadın soyun devamı, -doğum, çocuk bakımı, ev işi- erkek ise geçim araçları üretiminde

bulunacaktı.

Bu işbölümü üretim araçlarındaki gelişmeyi daha da tetikledi. Bunun sonucu olarak topluluk içinde, fazla ürün ve bu ürünün yakındaki diğer toplulukların fazla ürünü ile değişim ilişkisi ortaya çıktı. Fazla ürünün artışına bağlı olarak topluluğun bir bölümü, bu artı ürünü mülk edinerek hâkim güç haline geldi. Başlangıçta, mülkiyet olmadığı için topluluğun idaresi, doğal etkinliği ve becerisi erkekten fazla olan kadınlar tarafından yürütülüyordu. Özel mülkiyet ortaya çıkınca, daha önce geçim araçları üretiminde erkek belirleyici hale geldiği için, fazla ürünün denetimi ve mülkiyeti doğal işbölümü gereği erkeğin alanında kaldı. Özel mülkiyetle birlikte doğal etkinlik ve beceri değil, mülk edinilmiş servetin miktarı, toplumun idaresinin kimler tarafından üstlenileceğini belirleyen kıstas haline geldi. Mülkiyetle birlikte toplumun idaresi de erkeğe geçti. Yeni durum köklü değişikliklere neden oldu. Kadınların belirleyici olduğu ana-soyulu toplumda kadınlar, topluluğun komünal ilişkilerini sıkılaştırarak, topluluğun ortak gelişimini güçlendirmeye çalışıyorlardı. Özel mülkiyet toplumunda ise egemen erkekler, servet sahibi olanların olmayanlar üzerinde hâkimiyetlerini sürdürmek için, egemenlik için topluluğun bir kısmının aleyhine, diğerlerinin refahı için yönetimi üstlenmişlerdi.

Toplum sınıflara bölündü. Bu sınıflaşma içinde kadın bağımsız bir etken değildi. Üretim araçları bütünüyle erkeklerin elindeydi. Üretim araçlarının büyük bölümünü elinde bulunduran, daha az üretim aracına sahip olan ve üretim araçlarından yoksun erkekler vardı. Kadının üretim araçları ile herhangi bir sahiplik ilintisi kalmamıştı. Üretim araçları üzerinde, erkek özel mülkiyetinin hâkim hale gelmesiyle birlikte, geçim araçları üretim biçiminin komünal niteliği son buldu. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak soyun üretiminin toplumsal - ortaklaşa- niteliği de, topluluğun yeniden kendini topluluk olarak üretme zorunluluğu da ortadan kalktı. Bundan böyle kadınların görevi, en zengininden en

yoksuluna, mülk sahibi erkeklerin soyunu sürdürecektir, mirasın devamlılığını sağlayacak, babası belli çocuklar doğurmak oldu.

Soyun üretimi için, geçim araçlarını ortak temin etme ve tüketme zorunluluğu, yerini servetin aktarımı için soyun üretimi gerekliliğine bırakmıştı. Birincisinde, soyun üretimi topluluğun üretimi anlamına geliyordu ve toplumun ortaklaşan amacıydı, buna karşın geçim araçları üretimi, bu amacı gerçekleştirmenin aracıydı. İkincisinde tam tersinedir; soyun üretimi toplumsal amaç niteliğini yitirir ve bireyselleşir. İnsan soyunun üretimi amaç olmaktan çıkar, servetin aktarımının aracı haline gelir, üretim araçlarını mülk edinme ve mirası sürdürmek ise amaç durumuna yükselir.

Bu demektir ki, özel mülkiyet -nesne- insan faaliyetinin ve ilişkilerinin amacı; insan -özne- özel mülkiyetin aracına dönüşmüştü. Nesnelere dünyası şu ya da bu düzeyde, erkeğin denetiminde ve mülkiyetindeydi. Doğaldır ki, özel mülkiyet erkeklerle özdeşleşmişti. Bu kadınlarla ilişkisinde erkek cinsinin “şeyleşmesi”nin başlangıcıydı ki, bu, erkeğin insanlığını yitirmesi ya da bir başka deyişle, insansızlaşması anlamına geliyordu. O, ruhunu özel mülkiyete satmıştı. Ve O, mülkiyet nezdinde nesne, kadın karşısında erkek bedeninde ete kemiğe bürünmüş, canlanmıştı. Kadın ise özel mülkiyetten bütünüyle yoksundu, bu nedenle, böyle kaldığı müddetçe insani değerler kadın bedeninde varlığını sürdürdü ve kadın, bu değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına kaynaklık etti. Buna karşın kadın, özel mülkiyetin devamlılığı için, onu elinde bulunduran erkeğin bir kullanım nesnesine dönüştürülmüştü. Şeyler, nesnelere erkek ruhu ile insan kılıfına bürünürken insan, kadın varlığında araçlaştırılıyordu. Daha tam ifadeyle nesne erkekleşirken, kadın nesneleniyordu. Nesne-erkek karşısında, insan-kadın bir “Hiç”ti artık.

Özel mülkiyetin egemen olmasıyla birlikte üretim araçları sahipliği ile ilişkisinde, kadınların bu “Hiçlik” maddi üretim tarzı üzerinde yükselen toplumsal üst yapıda da kadınları “Hiç”leştirdi. Hukuk, eğitim, din,

sanat, bilim, felsefe, her türden yönetim işi, politika, askerlik kısacası bütün bir üst yapı; devlet bütünüyle “Erkek”ti. Kadınlar bütün bu alanlardan dışlanmış, kölesi olduğu erkeğin gardiyanlık yaptığı “Ev hücresi”ne kapatılmıştı. Üretim tekniklerindeki gelişme sonucu o günkü topluluğun ihtiyacını aşan, “Fazla ürün”ün ortaya çıkması toplumun bir bölümü için “Fazla zaman” anlamına geliyordu. Çünkü böylece insanların bir bölümü, diğerlerinin çalışması sonucu elde edilen ürünle, yaşamlarını çalışmadan sürdürme olanağı elde ediyordu. Toplumun henüz ortaklaşa -komünal- ilişkileri sürdürdüğü, özel mülkiyetin henüz egemenliğini tam olarak ilan etmediği koşullarda üretkenliğin az çok artmasıyla, çok kısıtlı da olsa “Fazla zaman” ortaya çıktığında, bu “Fazla zaman” topluluğun ortak hazinesi haline geliyordu. Kadınlar, topluluk içinde etkin ve belirleyen konumlarını koruyor olduklarından, bu “Fazla zaman” kadınlara düşünsel ve sanatsal yetilerini geliştirme olanağı veriyordu. Özel mülkiyetin üretim araçlarını elinde bulunduran erkeklerde somutlaşmasıyla birlikte, “Fazla zaman” da onların mülkiyetine geçti. Kadınlar düşünsel, sanatsal, yönetsel yeteneklerini geliştirme, yeni beceriler edinme olanaklarından yoksun bırakıldı. Bilim, felsefe ve sanat yalnızca “Erkekti” artık ve kadın onlar karşısında bir “Hiç”ti.

Özel mülkiyetin ortaya çıkması ve bu mülkiyetin “Erkek”leşmesi, erkekle kadın arasında salt bir ezen-ezilen ilişkisi meydana getirmede, bundan çok daha ağır sonuçlara yol açtı. Dünyanın erkeğin evi ve evin kadının dünyası haline geldiği bu yeni durumda, kadınlar başka insanlarla ilişkisinde bir özne, bağımsız bir kişilik, “Kendisi için varlık” olmaktan çıktı. Kadınlar kendilerine sahip olan erkeklerin kullanım nesnelere haline geldi. Kendisi için de bir “Hiç”, kendi varlığı karşısında da “Kendisi için hiç”leşti. O, bir varlık olarak kendinde içkin, kendisi için bir yaşama amacından yoksunlaştırıldı. O, erkek için vardı, “Erkek için varlık”tı. Görevi erkek soyunu devam ettirmeye hizmet

eden bir alet olmaktı. Bir alet; çocuk doğuran ve yetiştiren, erkeğe cinsel zevk veren, ev işi yapan bir alet! Onun varlık hakkından kaynaklanan ne sınıfı, ne de statüsü vardı. O hangi sınıftan ve statüden erkekle birlikteyse, onunla anılırdı. Çünkü o, bir “kişi” değil, erkeğin kullanım nesnesiydi. O, bir özne, bir “kişi” sayılmadığı için onun bir adı da yoktu; o hangi erkeğe “ait” ise onun adını alırdı.

Erkek egemenliği geliştikçe ev kadının mezarı, evlilik tabutu oldu. Gelenekler ve dinsel bağnazlık kadını salt kadın olduğu için aşağıladı. Kadın, erkek egemen ailenin, geleneklerin ve dinin esareti altında cehennemî bir hayata mahkûm edildi. “Öbür dünya”nın cennetinde dahi onlara yer yoktu. Evlendiği ana kadar kadının birinci görevi cinsel organındaki zara evleneceği erkek adına bekçilik yapmak, evlendikten sonra o erkek için çocuk doğurmaktı. Evleneceği erkeği seçme hakkı yoktu; o bir erkek tarafından -baba, ağabey ya da ailenin bir başka erkeği tarafından- bir başka erkeğe (kocaya) devrediliyordu. Onun, doğal cinsel zevk güdüsü dahi yok sayılmış, cinsel zevk yalnızca erkekle özdeşleştirilmiş, kadın bu alanda da “kendisi için hiç”leştirilmişti. Belki bunlardan daha da önemlisi; bu cehennemî yaşamın, bu kendisi için varlıksızlık halinin, kadın doğasının bir gereği olduğunun, erkekler gibi kadınlara da benimsetilmesiydi. Kadın yalnızca kendi bedeni üzerindeki hakimiyetten yoksun bırakılmamıştı. O kendi düşüncesinden, kendi duygusundan, kendi davranışından da “Kendisi için düşünce”, “Kendisi için duygu”, “Kendisi için davranış”tan da yoksunlaştırılmıştı. O, erkek için bir varlıktı; erkek için düşünür, erkek için duygulanır, erkek için davranırdı. O, erkek için kendisine karşı kendi bedenine, cinselliğine, duygu ve düşüncesine gardiyanlık yapardı. O, sadece erkeğe aitti, onun var oluş nedeni buydu. Doğaldır ki, hiçbir koşulda ve hiçbir konuda “Kadın hakları”ndan söz edilmezdi. Onun hakları yoktu, yalnızca görevleri vardı. Erkeğin fiziksel, cinsel, manevi şiddeti karşısında kadına boyun eğmek düşüyordu. Kadın, erkeğin şiddetine maruz kalmışsa mutlaka

bunu hak edecek bir davranışta bulunmuş demektir. “Hak” kavramıyla kadın arasında herhangi bir ilişki kurulmuyordu.

Açık ki, kadınla erkek ilişkisinde kadının proleterleri ve erkeğin burjuvayı temsil ettiği belirlemesi ne denli doğru olsa da sorunu bütünüyle gözler önüne sermekte yetersizdir. Proleterin emek gücünün sermayenin kullanım nesnesi olması, proleterin ürettiği artık zamana sermayenin karşılıksız el koyması yoluyla emeğin sömürüsü, sermayenin emek üzerinde tahakküm kurması vb. açılardan kadınla erkek ilişkisi proleter ve burjuva ilişkisine benzeştirilebilir. Yine de kadın proleterle özdeşleştirilmez. Proleter, emek gücünü sermayeye kiralar, kadının ise bedeni üzerinde en küçük bir söz hakkı yoktur. Onun yalnızca ürettiği “artık zamana” el konulmaz, o nefesinin son anına kadar erkeğe “ait”tir. Proleterin iş saatleri dışında kendine ait zamanı vardır, erkekle ilişkisinde kadının herhangi bir kendine “ait”liğinden söz edilemez, kadınla erkek arasındaki ilişki gerçekte bir varlık ve “hiç”lik ilişkisi, kadının erkek için varlık ve “kendisi için hiç”lik ilişkisidir.

İnsan cinsel doğasını seçme özgürlüğüne sahip değildir. Kadın bir kez “Kendisi için hiç”leştirildi mi, toplumsal koşullar aynı kaldığı müddetçe bu “hiç”liği durmaksızın yeniden üretir. Bu nedenle kadınlık, özel mülkiyet dünyasının “hiç”liğidir. Kadının yeniden bir “Kendine ait varlık” olması, özgürleşmesi, yalnızca özel mülkiyet düzenininin “Hiçleştirilmesi”yle olanaklıdır.

II.

Aristokrasiyi yıkarak iktidarı ele geçiren burjuvazi yeni bir düzen kurdu. Burjuvazi, halkın egemenliğini ilan ediyordu. Onlara göre toplum soylular ve soylu olmayanlar şeklinde bölünemezdi, toplum eşit haklara sahip yurttaşlardan oluşuyordu. Halk egemenliğinden kastedilenin gerçekte sermaye egemenliği olduğu, “Eşit yurttaşlık”ın da, “Paran kadar eşitlik” anlamına geldiği bir yana; “halk” ve “yurttaş” kavramları yalnızca erkekleri içeriyordu. “Halkın hakları”, “İnsan hakları”, “Yurttaş

hakları” derken, “Halk, insan, yurttaş” yalnızca erkeğe ait bir sıfat sayılıyordu. Sıfat ismi nitelediğine göre, kadının bir insan olarak varlık, kişilik adı yoktu ki, insanı niteleyen sıfatları haiz olsun.

Burjuva devrim bir burjuva erkek devrimiydi. Seçme seçilme hakkından tutalım da mülk edinmeye kadar, dün neyse bugün de öyle, kadınlar her türlü haktan mahrum olmaya devam etti. Erkek seçmen, erkek meclis, erkek hükümet, erkek öğrenci, erkek hekim, erkek hâkim, erkek memur vb. hayatın her alanı yalnızca ve yalnızca erkeklere aitti.

Burjuva düzende de kadın, “Kendisi için varlık”, erkeklerle eşit haklara sahip bir “Kişilik” olarak tanınmıyordu. Toplumsal ilişkilerde olduğu gibi ev içinde de, erkek egemenliği bütün hoyratlığıyla sürüyordu. Ne erkeğin cinsel, fiziksel, manevi şiddeti cezalandırılıyor, ne de kadının istediği an boşanma hakkından söz ediliyordu.

Burjuva erkek, geçmişin erkek egemenliği mirasını sahiplenme ve sürdürmede pek heveskar görünse de, sermaye, eski düzenin üzerinde yükseldiği toplumsal maddi temellere giderek daha büyük bir hırsla saldırıyordu. Sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda eski geniş aile parçalanıyor, erkekler gibi kadınlar ve çocuklar da proleterleşiyordu. Proleterleşen kadın geçim araçları üretimine “Özgür emekçi” olarak katılmaya başlıyordu. Böylece onu soyun üretimi ile görevli kılan dünyanın işbölümü, sermayenin egemenliği ölçüsünde ortadan kalkıyordu. Kadın, ev-aile dışı dünyaya açılma, orada var olma olanağı bulmuştu. Kadın için bu “Yeni dış dünya”da, çalışma hayatında, emekçi kadın erkek emekçiyle ilişkisinde ve patrona karşı bir emekçi olarak “Kişilik” haline geliyordu. Kadın, değişim için geçim araçları üretiminde “Bir varlık”tı artık. Dış dünyanın yalnızca erkeğe “ait”liğinin zemini sermayenin egemenliği büyüdükçe yavaş yavaş ortadan kalkıyordu.

Yalnızca proleterleşen kadınlar için değil, burjuva erkeğin denetimindeki burjuva kadınlar için de “Dış dünya” bir gerçeklik haline geliyordu. Burjuva kadının burjuva

erkeğin yanında onun karısı ya da burjuva ailenin bir üyesi olmasından kaynaklanıyordu. O da diğer kadınlar gibi seçme-seçilme, okuma, meslek edinme, yönetime katılma haklarından yoksundu. Oysa bu hakları elde edebileceği koşullar oluşmuştu. Burjuva kadın, burjuva erkekle birlikte burjuva sınıfın bir unsuru olarak çalışma hayatına katılıyordu. Bu, kadının “varlık hakkı”nı savunmasının şartlarını yarattı. Artık o bir “yeni kadın” olarak mülk edinme, seçme-seçilme, eğitim görme ve meslek sahibi olma hakkına sahip olmak istiyordu.

Hem proleter, hem burjuva kadınlar açısından burjuva devrimin ufkunda kadın, bir “kişilik” olarak yeniden doğuyordu. Ne var ki bu, onu, erkek karşısında özgür-eşit kişilik haline getirmeye yetmeyecekti. Erkek egemenliğinin tarih sahnesine çıkmasına neden olan asıl sebep yerli yerinde duruyordu. Mülkiyetin-mirasın devamı için babası belli çocuklar doğurmak, kadının vazgeçilmez görevi olmaya devam ediyordu. Dış dünyaya ne denli açılırsa açılsın kadın, bir cinsiyet olarak erkeğin kullanım nesnesi, aleti olmayı sürdürecekti. Sermaye düzeni nasıl özel mülkiyetin yeni bir biçimde üretilmesi ise, erkek egemenliği de eski özünü koruyarak yeni biçimlerde var olacaktı.

Proleterleşen kadınla birlikte kadın, emek gücünü satacağı patronu seçme özgürlüğüne kavuşması anlamında, kendi emeği üzerinde söz sahibi olma olanağını elde etti. Hakeza, burjuva kadının burjuva erkekten bağımsız olarak burjuva olma, yani mülk edinme ve mülkü yönetme isteği için gerekli koşullar oluştu. Bu yeni maddi temel, bir bilinç biçimine dönüşecek ve kadınlar “dış dünyada” erkeklerle eşit haklar talep edecekti. Nihayet bu “Dış dünya”da, kadının toplumsal etkinliği arttıkça, eşitlik isteği daha güçlü bir kadın iradesinin konusu haline geldi.

III.

Sermaye düzeninin erkek egemen niteliği, onun salt geçmişten devraldığı erkek egemenlik biçimlerini sürdürme ısrarından

gelmez. Kadının eşitlik mücadelesi, çünkü erkek egemenlik biçimlerini ortadan kaldırırsa bile bu erkek egemenliğinin ortadan kalkması sonucunu doğurmaz. Sermaye düzeninde erkek egemenliğinin üretilmesinin kendine özgü yasaları vardır.

Başlangıçta -özel mülkiyetle birlikte- kadın kendisinin sahibi olan erkek için bir kullanım nesnesi, kendisi için bir “hiç”ti. O erkek için doğmuştu ve erkek için doğuracaktı. O hangi erkeğin mülkiyetindeyse, o erkeğin kullanım değeriydi. Erkek çocuk doğurganlık düzeyi, ev içi hizmet üretimi, erkeğe sunduğu cinsel zevk, kadının kullanım değerini belirleyen başlıca ölçütlerdi.

Kapitalizmin egemenliğini ilan etmesiyle birlikte kadının hayatı iki dünyaya, eski ve yeni, ev ve iş dünyasına bölünür. Ev söz konusu olduğunda kadının konumu, onun erkek karşısındaki pozisyonu, bir kullanım nesnesi olma gerçeği, özünde değişmez. O, evdeki erkeğin egemenliği altında kalmaya devam eder. Geçmişten farkı, feodal geniş ailenin yerini çekirdek ailenin alması nedeniyle, evdeki erkek sayısının azlığıdır. Evli kadın için koca, evlenmemişler için erkek kardeşler ve baba, erkek egemenliğinin evdeki başlıca unsurlarıdır. “Dış dünyada” ise durum bambaşka bir hal alır.

Sermaye, dün yalnızca evdeki erkeklerin kullanım nesnesi, bedeni ve emeğiyle onlara kullanım nesnesi üreten kendisi de kullanım nesnesi olan kadını ücretli işçiye dönüştürerek, onun emek gücünü metalaştırarak, onu evin dört duvarı arasından çekip çıkarır. Ama bu kez herhangi bir erkek işçi gibi kadının emek gücü sermayenin kullanım nesnesine dönüşmekle kalmaz, O “dış dünyada” sermayenin kullandığı ve sermaye tarafından bütün erkeklerin hizmetine sunulan bir cinsel meta haline getirilir. Yalnızca emek gücü değil, sermaye egemenliğinin gelişmesi ölçüsünde bir bütün olarak kadın cinselliği, kadın bedeni, bir varlık olarak kadını metalaştırılır.

Sermayenin egemenliği geliştikçe kadının geçmişten çok daha yaygın biçimde seks kölesi haline getirilmesi, bedeninin ‘fuhuş’

pazarına sürülmesi, bu gerçeğin yalnızca çok küçük bir parçasını ifade eder. Evdeki erkeğin kullanım nesnesi olmaya devam eden kadın, “Dış dünya”da erkekler karşısında bir “Kişilik” değil, bir cinsel obje, tek tek kadınlardan bağımsız cins olarak kadın kimliği, bedeni ya da varlığı bir cinsel meta konusu haline getirilir. O, evdeki erkeğe karşı mücadelesinde ne denli başarılı olursa olsun, o erkeğin ne denli kullanım nesnesi olmaktan çıkarsa çıksın, O, bu kez sermayenin egemenliği altında bütün bir erkek cinsine sunulan cinsel bir meta olmaktan kendini kurtaramaz.

Sermaye egemenliğinin gelişkinlik düzeyine bağlı olarak, tıpkı feodal toprak düzeninin yıkılmasının ardından toprağın bu kez sermayenin değerlendirilmesi konusu haline gelmesi gibi, kadın bedeni de evdeki erkek için yeterli kullanım nesnesi olma özelliğini aşarak, sermayenin yatırım alanlarından biri haline gelir. İşgücünün, çevrenin, toprağın kâr hırsı nedeniyle sermaye tarafından yağmalanması gibi kadın bedeni de, şu ya da bu kadın bedeni değil, bir bütün olarak kadınlık, toplumsallaşmış bir cinsel obje olarak yağmaya tabi tutulur. Yalnızca bütün bir beden olarak değil, her bir parçası ayrı ayrı olarak da, kadının bacağı, gözü, göğsü, eli, kulağı, burnu, saçını, karnı vb. salt ona sahip erkeğin kullanım nesnesi olmaktan öte genel olarak erkek cinsinin beğenisine sunulmak üzere, değişim nesnelere üretiminin konusu haline getirilir.

Kadın bir yandan insan soyunu üretmeye devam eder, diğer yandan işgücünü kapitalist patrona satarak onun sermayesini üretir, hem de işgücünü daha ucuza satmak zorunda kaldığı için, erkekten daha yüksek oranda sömürüye tabi tutulur. Bununla kalmaz, kadın bedeni toprak ya da makine gibi sermaye yatırım konusu olur. Nasıl ki verimi artırmak için yeni teknikler devreye sokuluyorsa, kadın bedeni üzerinde de yeni teknikler uygulanır. Kadının toprak ya da makineden farkı şudur ki, O, kendi bedeni üzerinden üretilen ürünlerin tüketicisidir aynı zamanda.

Nasıl ki, işçinin emek-gücünü hangi patrona satacağına karar verme hakkına dair

özgürleşmesi, “özgür emekçi” olması, gerçekte onu yeni tipte bir köle; “Ücretli köle” haline getiriyorsa, nasıl ki, işçi kendi emeğinin ürünü olan sermayenin kullanım nesnesine dönüşerek ürettiği ürüne ve kendisine yabancılaştırılıyorsa, kadın da sermaye egemenliği altında kendi bedenine ne denli sahip hale gelirse gelsin, erkeğe köleliğin yeni biçimlerinden kendini sıyıramaz ve kadın emek gücünün ürünlerine olduğu kadar, kendi bedenine de yabancılaştırılır. Ancak bu yabancılaştırma yolundan kadın bedeni, sermayenin yatırım konularından biri olmaya devam edebilir. Bu alandaki sermayenin çapı büyüdükçe kadın bedeninde yatırılacak yeni alanlar keşfetmek, var olanları geliştirmek ve elde edilen ürünleri tüketecek daha çok kadın üretmek sermayenin bir eğilimi haline gelmiştir. Metalaştırma salt kozmetik, plastik cerrahi, moda, pornografi, zayıflama kürleri, kadın bedeni ticareti vb. alanlarda sermaye yatırımlarının ulaştığı düzey baz alınarak ölçüye vurulamaz; kadın bedeni bütün bunların yanı sıra bir cinsel obje olarak, onunla hiç ilgisi olmayan metaların tüketilmesi için de o metanın adeta bir unsuru haline getirilir.

Kadın, erkek egemenliğine karşı mücadelesinde ne denli ileri kazanımlar elde ederse etsin (mülk edinme hakkı, seçme-seçilme, eğitim görme, meslek edinme, yönetime katılma vb.), özel yaşamında erkekle ilişkisinde ne denli “kendisi için varlık” haline gelirse gelsin (evleneceği erkeği seçme özgürlüğü, boşanma ve kürtaj hakkı vb.), sermaye egemenliği altında toplumsallaşmış bir beğeni nesnesi olarak “Erkek için varlık”, erkeğin beğenisine sunulmak için “üretilmiş” bir varlık olmaktan kurtulamaz; sermaye egemenliği altında işçinin “ücretli işçi” olmaktan kurtulmasının olanaksızlığı gibi. Bu, sermayenin var oluş biçimlerinden biridir ve ancak sermaye egemenliği ile birlikte ortadan kaldırılabilir. Kadın ev içinde, özel hayatında ne denli özneleşirse özneleşsin, toplumsal ilişkide daha üst düzeyde yeniden nesneleşir. Böyle olduğu için de ev içi özgürlüğü bir avuntudan

öteye geçmez, bu bir yanılısamadır. Nasıl ki, işçi emek gücünü hangi patrona satacağına dair bir özgürlük içindeyse ve nasıl ki, bu özgürlük köleliğin bir başka biçimi, “ücretli kölelik” anlamına geliyorsa, kadınlar da kendilerini hangi erkeğe sunacaklarına dair ne denli özgürleşirlerse özgürleşsinler, sonuçta “Özgürce seçtikleri” erkeğin kölesi olmaktan kurtulamazlar. Çünkü onlar, işçinin patrona emek gücünü “sunmak” zorunda kalması gibi kendilerini bir erkeğe “sunmak” zorunluluğu içinde bulurlar. Dün başkaları tarafından kendi rızaları alınmadan bir erkeğe “sunuluyorlardı”, bugün kendi istekleriyle kendilerini seçtikleri bir erkeğe “sunuyorlar.” Kadının erkeğe “sunulması” özünde devam eder. İşçi kapitalist karşısında ne denli özgürse, haklarının en gelişkin olduğu durumda dahi kadın, erkek karşısında o denli özgürdür.

Kadın bedeni erkeğe sunulmak için toplumsallaşmış cinsel metaya dönüştürüldüğü oranda, kadına yönelik cinsel saldırı ve şiddet de o ölçüde artar; kadınlara erkek arasında bireysel, ailevi bir sorun olmaktan çıkarak toplumsallaşır. Kapitalist gelişmenin en yüksek olduğu yerlerde, örneğin ABD’de kadına yönelik saldırı ve şiddetin en üst düzeyde olması buradan kaynaklanır. Buna, sınıflar arası uçurumun derinleştiği toplumsal çürüme ve yozlaşmanın erkekte yarattığı insani tahribat eklendiğinde, kadına yönelik şiddetin hayatın her alanında giderek neden daha çok yoğunlaştığı daha iyi anlaşılır. Cinsel taciz ve tecavüz ev içinden, okula; okuldan işyerine; işyerinden sokağa kadar hayatın her alanında kadının kâbusu haline gelir.

Ve sefalet en çok kadını vurur. Aynı işi erkekten daha az ücretle yapmak zorunda kalır. İşten sonra evde de çalışmak zorundadır. Kriz dönemlerinde ilk önce onlar işten çıkarılır. Örneğin gelişmiş kapitalist ülkelerde kadınlar aynı işi yapan erkeklerden yüzde 15-20 daha ucuza çalıştırılır, bu oran geri kalmış kapitalist ülkelerde çok daha yüksektir. Düşük ücretli, sosyal güvencesiz yarı zamanlı işlerde çoğunlukla, kadın işgücü kullanılır. Sermaye egemenliği geliştikçe

daha çok kadın ve çocuk, üretim sürecine çekilir. Böylece hem işçi sayısı çoğaltılarak genel ücret düzeyi aşağı çekilmiş olur, hem de kadın ve çocuk işgücünün daha düşük ücretlendirilmesi nedeniyle sermaye birikim düzeyi yükselir.

Burjuva sınırlar içinde kadınlar cinsel haklar alanında önemli kazanımlar elde edebilirler. Kadınlar, devlet yönetim organlarında görev yapabilirler. Yine de üst yapıya (hukuk, eğitim, yönetim vb.) kadınlar lehine ne denli müdahale ederlerse etsinler; özel alanda, aile içinde erkeklerle ilişkilerinde kadınlık bilinci ne denli yükseltirse yükseltilsin; bunların hiçbiri kadının erkek karşısında ikincilliğine, “Erkek için nesne” olma haline son vermez. Yukarıda ifade edildiği gibi erkek egemenliği, sermayenin kendini yeniden üretme mekanizmalarından biri olduğu gibi, kadın bedeni sermayenin sömürü konularından biridir. Doğaldır ki, bu alt yapıda devrimci dönüşümler gerçekleştirilmeden kadının gerçek özgürleşmesinin yolu açılmaz.

Ama özgürleşmeye giden bu yolun nesnel koşullarını sermaye kendi elleriyle döşer. Kadın emek gücünü işgücü piyasasına daha çok katmak ve genel olarak kadın bedenini daha yaygın ve yoğun olarak cinsel sömürü konusu yaparak sermayenin yatırım etkinliğini artırmak için sermaye, kadını eve, geleneklere bağlayan bütün eski biçimlere saldırmak zorunda kalır. Kadınların kurtuluşuna dair en ileri analizlerin, çözüm önerilerinin ve mücadelelerin komünist hareketin doğuşuna ve gelişimine paralel ilerlediği bilinen bir gerçektir. Kabaca bir tarihsel tasnif yaparsak diyebiliriz ki; 20. yüzyılın ilk yarısına kadar, kadın hakları ve kadınların kurtuluşu mücadelesine komünistler damgasını vurmuştur. Bu güçlü bir feminist hareketin olmadığı anlamına gelmez, fakat ideolojik ve politik yönlendiriciliğinin komünistlerce belirlendiğini tanımlar. Engels, Bebel, Kollantay, Zetkin vb. komünist erkek ve kadın önderlerin eserleri; sosyalist hareketin sorunla pratik politika düzeyinde ilişkilenişi, işçi kadınların yükselttiği mücadele ve bütün

bunlarla birlikte, Rusya'da sosyalist devrimin ilk gününden başlayarak kadın erkek eşitsizliğinin önündeki her türlü hukuki engelin bir çırpıda kaldırılması, yine bu eşitsizliğin toplumsal temellerinin sosyalist inşayla birlikte yıkımına girişilmesi, komünist hareketin kadın hakları ve mücadelesine yaptığı etkinin somut biçimleridir. O yıllarda güçlü bir burjuva feminist hareket de varlığını hissettiriyordu. Komünistler, feminizmin düzen içi niteliğine sert eleştiriler yöneliyor, buna karşın bu hareketin kadın eşitliğine dair bütün taleplerini sahipleniyor, bu talepler uğruna ortak mücadele yürütüyor ama orada kalmayıp eşitlik mücadelesini kurtuluş mücadelesine tabi kılıyor, bir bakıma feminist hareketi içerip aşırıyordu.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren durum tersine döndü. Bu dönemde burjuva feminist hareketin yerini alan küçük burjuva feminist hareket, gerek önderlerinin yayınladıkları eserlerle, gerekse kadın sorununun güncel biçimlerine yaptıkları müdahalelerle kadın mücadelesi alanında inisiyatifi ele geçirdi. 1980'lerden sonra bu hareket kendi doğal sınırlarına ulaşarak etkisini kaybetmeye başladı. Bu kaçınılmazdı, çünkü sermayenin egemenliği altında kadın hakları mücadelesi erkek egemenliğinin sınırlarını ne denli zorlarsa zorlasın, erkek egemenliğinin burjuva biçimlerini yaratan kapitalizmi hedeflemedikçe kadına yeni bir yol açamazdı.

Bugün kadınların kurtuluşu mücadelesinde her iki akımın da birbirine karşı inisiyatifinden söz edilemez, zira her iki akımın da bu alanda belirleyici bir etkisi yoktur. Kadınların bireysel ve toplumsal (özel ve kamusal) yaşamlarında erkek egemenliğinin basıncı bu denli ağırlaşmışken, kadın bedeni ve emeği görülmedik yaygınlıkta ve derecede sömürünün konusu haline getirilmişken, kadınların kurtuluşu mücadelesine önderlik etme iddiasındaki akımların etkisizliği üzerinde durulmalıdır. Küçük burjuva feminist hareketin sorunun sınıfsal yanını göz ardı ettiği ve bugün içine düştükleri handikabın nedeninin bu olduğu söylenebilir. Peki ya komünistler, onların etkisizliğinin nedeni nedir? Eğer bu etkisizlik

1990'lı yıllardan sonra başlamış olsaydı, yanıt, sosyalizmdeki genel geriye düşme, geriye çekilme ile ilişkilendirilebilirdi. Oysa gerçekte komünistlerin etkisizliği (komünistlik iddiasındaki bütün akımları bunun içinde sayabiliriz) 1950'lerden bu yana devam edegelmektedir.

En liberalinden en radikaline bütün burjuva, küçük burjuva feminist hareketler, kadın-erkek çelişkisinde erkeği sorunun baş aktörü ilan ettiler. Bu çelişkiyi yaratan asıl etmeni, toplumsal maddi gerçeği, mülk edinmenin özel biçimlerini, sınıfsal zemini göz ardı ettiler. Sorunu salt birey kadının, birey erkeğe karşı mücadelesine indirgediler ve kurtuluşu bu mücadelenin şiddetinde aradılar. Sonuç kadar nedene de saldırmaları gerektiğini kavramadılar. Sermayenin erkek egemenliğini durmaksızın üreten mekanizmalarını çözümleyemediler. Kadın hakları ne denli genişlerse genişlesin, sermayenin egemenliği altında kadın bedeninin yeniden ve yeni düzeyde metalaştırıldığını, devlet ya da kapitalist şirkette yöneticilik yapmanın sermaye egemenliğini geliştirmek olduğu ve böyle olduğu için bu kadınların, kadının "hiç"leştirilmesinde sermayenin araçları haline geldiğini göremediler. Feministler üst yapıya -ideoloji, hukuk, eğitim, yönetim vb.- müdahale ederek, burada kadınlara alan açarak sorunların üstesinden gelinebileceğini savladılar. Ve zaman bu savı kesin biçimde çürüttü.

Görüldü ki, üst yapıda haklar ne denli genişlerse genişlesin, o üst yapının üzerinde yükseldiği alt yapı yerli yerinde durdukça, kadın sorunu yeni biçimlerde boy verecektir. Sorunun asıl nedeni erkek değil, özel mülkiyettir. Özel mülkiyet sistemi yok edilmeden erkek egemenliği yok edilemez.

Komünistlerin hatası ise tam zıt yöndedir. Asıl olarak kadını köleleştiren toplumsal temele, özel mülkiyet sistemine hücum etmek gereğini ileri sürdüler. Kuşkusuz bu doğrudur. Buna karşın, kadın-erkek çelişkisinin somut-güncel biçimlerine gözlerini kapattılar. Dahası, kadın haklarının genişletilmesi mücadelesini sınıf savaşımını

karartıyor gerekçesiyle küçümsediler, ya da kimi kez düpedüz bu mücadeleyi reddettiler. Her şeyi sosyalizme havale etme kolaycılığı kadınların çözülmesi gereken acil sorunlarına herhangi bir yanıt vermiyordu. Kadın sorununa müdahalede komünistler kendiliğindenci ve mekanik determinist pozisyona düştüler. Asıl etmen alt yapıdır ve yıkılması gereken odur, ne var ki siyasi mücadele alt yapıya karşı değil, o alt yapının üzerinde yükseldiği üst yapıya karşı verilir. Sermayenin egemenliği ideoloji ve devlet eliyle yürütülür. Burjuva erkek egemenlik biçimleri de sermayeye içerilmiş olarak aynı üst yapısal araçlar tarafından topluma şırınga edilir. Burjuva siyasal üst yapıya karşı mücadele, sermaye egemenlik biçimlerine olduğu kadar onun erkek egemenlik biçimlerine karşı mücadeleyi de içermek zorundadır. Komünistlerin yirminci yüzyılın ikinci yarısından bugüne eksik bıraktıkları bu yandır. Ama bu öyle bir eksikliktir ki, onları kadın hakları mücadelesinde hareketsiz kılmış, elini kolunu bağlamıştır. Peki, neden böyle olmuştur?

V.

Bugün açığa çıkmıştır ki, komünistler için asıl mesele kadın sorununa yaklaşımda “erkekçilik”in aşılammış olmasıdır. Her şeyden önce “devrim” kavramının sermaye egemenliğinin yıkılması kadar erkek egemenliğinin yıkılmasını da kapsadığı; işçi sınıfının kurtuluşu kadar kadınların kurtuluşunu da içerdiği, buna bağlı olarak toplumsal devrimin ikili bir karakteri olduğu gerçeği yeterince kavranamadı. Bu ikili devrimin birliği, proletarya ve kadın devrimi birbirini kapsayan ve dışlayan çelişkili bir birlikti. İşçiler burjuva egemenliğini devirecekti ve kadınlar da bununla birlikte erkek egemenliğini. Kadınla erkek burjuvaziye karşı birlikte, fakat birbirlerine karşı zıtlık içindeydiler; burjuvaziye karşı proleter devrim için, kadın erkek emekçi birliği; erkek egemenliğine karşı kadın devrimi.

Kadın devriminin cinsel devrim olduğu, asıl kuvvetini kadın gücünden ve iradesinden aldığı bilince çıkartılmazsa, konunun

kavranmasındaki güçlükler aşılamaz. Bu güçlük nedeniyledir ki, yalnızca sosyalizmle ilişkisi nedeniyle değil, burjuva düzen içinde de kadın devriminin içeriği anlaşılammıştır.

Burjuva egemenliği altında kadın devrimi için mücadelenin ikili niteliği vardır. Bir yandan erkek egemenliğinin her türden görünümüne karşı devrimci demokratik mücadele, diğer yandan nihai kurtuluş için savaşım. Kapitalist düzen içinde gerek geçmişten devralıp sürdürülen gerekse sermaye tarafından yeni biçimlerde üretilen erkek egemenliğine, onun burjuva düzen sınırları kapsamındaki iktidar biçimlerine karşı mücadele, kadınlar açısından bir reform değil, cinsel devrimin devrimci demokratik yönünü temsil eder. Bu anlamda kapitalizm koşullarında devrimci demokratik cinsel devrimin hedefi, özel ve kamusal alanda kadınlarla erkekler arasında tam hak eşitliğini gerçekleştirmektir. Bu erkek egemenliği ideolojisinin bütün görünümüne ve onun siyasal ve toplumsal hayattaki biçimlerine karşı amansız bir savaşımı gerektirir. Kadınlar, ancak böyle bir mücadeleyle kadın sorunu konusunda gerçek bir devrimci dönüşüm yaşarlar ve bu devrimci dönüşüm yaşanmadan kadın devrimi kendi yolundan ilerleyemez. Elbette, kadın devrimi salt cinsler arası eşitlik hedefiyle sınırlandırılmaz. Daha önce de belirtildiği gibi kapitalist düzen altında en ileri mücadeleler verilse bile kadın erkek arasında tam hak eşitliğine hiçbir zaman ulaşılmaz. Çünkü sermaye ona sahip olanların cinsiyetinden bağımsız olarak kadın cinsiyeti bedeni karşısında her daim “erkek”tir. Doğaldır ki, sermayeye rağmen onun egemenliği sürdüğü müddetçe devrimci demokratik cinsel devrim tamamlanamaz. Fakat bunun tersi de geçerlidir; salt sermaye egemenliğinin kökenine yönelerek, onun erkek egemenlik biçimlerini önemsemeyerek bir cinsel devrim gerçekleştirilemez. Açıktır ki, burjuva düzen sınırları içinde kadın devriminin iki hedefi vardır. Sermaye ve erkek!

Sermaye egemenliği yıkılsa da bu otomatik olarak sermaye egemenliğinin ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Sosyalizmde

sınıf mücadelesi gibi kadın erkek mücadelesi de komünizme kadar sürer. Hiç kuşku yok ki, sosyalist düzende erkeklerin bütün ayrıcalıkları yok edilir, kadın bir “Kişilik” bir “Özne”, “Kendisi için varlık” haline gelmeye başlar. Fakat bu yine de “Tam kurtuluş” değildir. Zira henüz “Herkes ihtiyacına göre” verilmediği için, kişisel birikim, miras, çocuk bakımı vb. nedenlerle kadın merkezli ailenin varlığı sürer. Aile ortadan kaldırılmadıkça kadın kurtulmuş olmayacaktır. Bu sorunun nesnel yanını, alt yapısal unsurunu temsil eder. Sosyalizm koşulları altında da cinsel devrimin ikili karakteri vardır. Birincisi aileyi var eden koşulların ortadan kaldırılması için mücadeledir ki, bu sosyalist insanın hızlandırılması ve dünya devrimi ile birleşmesi için mücadelenin yükseltilmesi anlamına gelir. İkincisi, üst yapıya, ideolojik ve politika belirleme alanlarına müdahaledir. Burada erkek egemenliğinin arkaik biçimlerinin toplumsal hayattaki süregelen biçimlerine karşı ideolojik- politik mücadele kadar erkek egemenliğinin sosyalist görünüm altındaki biçimlerine karşı da kesintisiz bir mücadeleyi gerektirir. Devlet ve parti organlarında erkek hakimiyetini yok etmekten tutalım da, beş yıllık planlarda kadını eve ve aileye bağlayan temellerin yıkımına hizmet edecek adımların atılmasına kadar, devrimci demokratik kadın devrimi, sosyalist biçim alır. Bundan dolayıdır ki, kapitalizm koşullarında olduğu gibi sosyalizmde de erkek egemenliğinin her türden görünümüne karşı kadın iradesinin bağımsız var oluşu kesinkes zorunludur.

VI.

Burjuva düzen koşullarında devrimci demokratik kadın hakları mücadelesi, ulusal kurtuluş mücadeleleriyle benzeştirilebilir.

Sömürgeci baskı altında tutulan bir ulustan emekçilere ezen ulusun komünistlerinin önerisi ne olmalıdır? Ulusal kurtuluş mücadelesi desteklenecek midir, yoksa sosyal kurtuluşu hedeflemediği için bu mücadeleyi yürütenler mahkûm edilerek, onlardan uzak mı durulacaktır? İkinci tutum sosyal şovenizmin tipik tezahürü olur. Söylem ne

denli keskin, hedef ne denli ileri çekilmiş olursa olsun, gerçekte ulusal kurtuluş mücadelesinden uzak durmanın bahanesidir bu. Ki bu aynı tutum, nesnel olarak sömürgeciliğe yedeklenmeye götürür. Böyleleri sorunun çözümü için kılını kıpırdatmazken başkalarını “Dar ulusal kurtuluşçuluk”la eleştirmekten geri durmazlar. Oysa o “dar ulusal kurtuluşçuluk”un ortaya çıkmasının nedeni, ulusal kurtuluş mücadelesine önderlik etme yeteneğini göstermeyen, ulusal kurtuluşu sosyal kurtuluşun bir basamağı haline getirmeyen, sömürge zulmü altında inleyen milyonların öncelikli sorunlarını gündemleştirmeyi başaramayanlardır.

Egemen ulustan ya da ezilen ulustan işçi sınıfının öncüleri kendilerini salt ulusal kurtuluşçulukla sınırlayanların önderliğinde gelişen ulusal kurtuluş mücadelesine uzak mı durmalıdırlar? Yoksa tam tersine, sömürgeci boyunduruğu parçalamaya dönük her ileri devrimci demokratik hareketi sahiplenerek onu daha ileri mi çekmelidirler? Bu hareket en sıradan demokratik hakları kazanmaya odaklansa dahi, bunun burjuva sömürgeci boyundurukta gedik açmaya hizmet edeceğinden hareketle, ezilenlerin talepleri desteklenecek midir? Egemen ulus işçi sınıfı ile sömürge ulusun emekçileri arasında sıkı birliğin ancak ve ancak bu sahiplenme yolundan gerçekleşebileceğinden mi hareket edilecektir, yoksa sömürge ulusun acılarına kulak tıkayarak, daha ileri çözümler adına şovenizm değirmenine su mu taşıyacaktır?

Bazı bakımlardan kadın sorunu ile ilişkilenecek, ulusal sorunla ilişkilenebilecek benzetilebilir. En genel anlamda ezen-ezilen ulus gibi ezen-ezilen cins çelişkisinden çokça söz edilir. O halde ezen-ezilen cins çelişkisi nasıl çözüme kavuşturulabilir? Bir komünist için yanıt hazır: “Elbette sosyalizmde.” Peki, sosyalist düzen kuruluncaya kadar kadınlar ezen cinsin, erkeğin, baskı ve zulmüne, aşağılama ve hakaretlerine karşı ne yapmalıdırlar? Sermayenin durmaksızın yeniden ürettiği erkek egemenlik biçimlerine karşı nasıl bir mücadele çizgisi izlemelidirler? Yarın değil de bugün ne yapmalıdırlar? Her

gün hayatın her alanında sermayenin ve erkeklerin cinsel, fiziki, moral saldırısına maruz kalan kadınlara ne önerilecektir? “Kadın-erkek el ele özgür günlere” mi denecektir? Oysa kadınla erkeğin el ele vereceği konular olduğu kadar, birbirleriyle savaşacakları konular yok mudur?

“Kadının kurtuluşu sosyalizmde” demek yeterli midir? Milyonlarca kadın bu şiarlar doğrultusunda mücadeleye nasıl çekilecektir? Kendini yalnızca bu şiarlarla sınırlı tutanlar bütün radikal görüntü altında, ezilen kadınların acılarına kulak tıkayan, milyonlarca emekçi kadının feryadını örgütlü bir öfkeye dönüştürmeyen, böyle yapmakla nesnel olarak erkek egemenliğinin sürgit devam etmesine yol açan pasifistler, erkek egemen ideolojisinin solcu sosuna basılmış temsilcileridir. Tıpkı ezen ulusa karşı ezilen ulusun mücadelesini omuzlamadan, bu mücadeleye katılmadan sosyal kurtuluş nutukları atanlar gibi. Ezen cinse karşı ezilen cinsin talepleri sahiplenilmeden, mücadelesi yürütülmeden, bu mücadeleye önderlik etme iddiası taşınmadan “Kurtuluş sosyalizmde” nakarata çevirenler; ezen tarafa, erkeğe -ve elbette sermayeye- hizmet etmiş olurlar. Çünkü bu tutum özünde erkek egemenliğinin en vahşi biçimlerde kendini yeniden üretmesine seyirci kalmak anlamına gelir. Dahası böylesi bir tutum, “sol” kimlik altında egemen erkek ayrıcalıklarının, bilinçli ya da bilinçsiz, sürdürmenin ideolojik kılıfı olur.

Burjuva liberal feminist hareket, sermaye düzenini çeviren çarklardan biri haline dönüştü. Küçük burjuva feminist hareket ise sermayeyi asıl hedef haline getirmeden, erkek egemenliğinin şu ya da bu biçimine karşı ilerici bir mücadele yürütmeye devam ediyor. Bu hareketi eleştirmek ama kadın hakları mücadelesine katılmamak ne anlama gelir? Dahası asıl ideolojik hücum nereye yöneltilmelidir, burjuva sınırlar içinde kalınsa da erkek egemenliğinden gedikler açarak kadın mücadelesine daha geniş hareket alanı sağlayanlara mı, onları burjuva sınırlar içinde kalmakla eleştirip; kadınların güncel sorunları karşısında hareketsiz kalanlara mı? Ulusal kurtuluşçu mücadeleye bir kez daha

benzeştirirsek; sosyal şovenizm mi daha tehlikelidir, ezilen ulus milliyetçiliği mi? Kadın sorununa karşı tutumda aynı soruyu şu biçimde sorabiliriz; küçük burjuva feminist hareket mi daha tehlikelidir, sosyal erkek şovenizmi mi? Bir başka deyişle ‘kadıncılık mı’ daha tehlikelidir, ‘erkekçilik mi’?

Komünistler böyle bir ikileme düşmeye mecbur değildir. Küçük burjuva feminist hareket daima komünistlerin ideolojik hücumu altında tutulacaktır. Buna karşın, bu hareketin kadınların güncel mücadelesine yapacağı her demokratik müdahale komünistler tarafından sahiplenilecek, dahası, komünistler bu sorunların doğrudan muhatabı olarak kadınların erkek egemenliğine karşı demokratik mücadelesine önderlik etme iddiasında olacaktırlar. Çünkü onlar bilir ki, bu mücadele kadınlar için devrimci-demokratik bir niteliktedir.

Sosyal şoven erkekçilik ise tıpkı, sosyal şovenizm gibi komünist ve komünist olmayan devrimci hareketi kötürüm eden bir zehirdir. Bu zehir akıtılmadan, sosyal şoven erkekçilik ortaya çıktığı her yerde kafası ezilmeden, büründüğü her kılık deşifre edilmeden komünistlerin kadın devrimine önderlik etmesi söz konusu edilemez.

Hiç kuşkusuz kadın devrimini kadınlar yapacaktır. Geleceğe ertelenemez, bugünden başlayan kesintisiz bir devrim sürecidir bu. Erkek egemenliğine, onun “özel ve kamusal” alandaki bütün biçimlerine karşı mücadele etmeyen, bu anlamda kadınlık bilinci edinmeyen kadın, sermayenin egemenliğine karşı mücadelesinde de eksik ve yetersiz kalacaktır. O, erkeğe karşı savaşan ve sermayeye karşı erkekle birlikte olan biridir. Onu erkek işçiden ayıran budur. Kadın sermayeye karşı erkekle birlikte, buna karşı erkek kadına karşı egemenliğini sürdürmek için sermayeyle birliktir. Kadın devrimi hem sermaye, hem de erkek egemenliğine yönelmek zorundadır. Görülüyor ki, kadınla erkeğin mücadele birliği çelişkili birliktir, ne var ki, bu çelişki konunun doğasından gelir. Ve bu çelişkinin yegâne çözümü mülk edinmenin bütün biçimlerinin ortadan kaldırılmasından geçer.

Bitirmeden önce, kadın devriminin erkekler cephesinden nasıl algılanması gerektiğine, birkaç sözcükle de olsa değinmekte fayda var. Daha önce de sözü edildiği gibi özel mülkiyetin erkeklerle anılmaya başlanmasından bu yana kadınla erkek arasındaki ilişkide erkek insani niteliklerinden kopmuş, bu anlamda insansızlaşmıştır. Bundan dolayıdır ki, kadın devrimi kadınların kölelik zincirlerinden kurtulmasına yol açar, erkekler

içinse bu süreç, bir yeniden insanlaşma serüvenidir. Özel mülkiyetle birlikte erkek kadını köleleştirdi, kadın devrimi ile kadın erkeği insanlaştıracaktır. Ki ancak bu yoldan kadın, kendi ürünü olan erkeğin egemenliğinden kurtulabilir. Ancak bu yoldan, kendi insani bütünsel varlığının diğer yarısını insanlaştırarak yeni insanın doğumunu müjdeleyecektir.

22 Temmuz Seçimleri Aynasında Kadın Ve Politika

İlkel komünal toplumda henüz işbölümünün ortaya çıkmadığı aşamada özel uzmanlaşmış yönetici bir sınıftan söz edilemez. Emek üretkenliğinin artarak, ortaya fazla ürünün çıkması ve artı ürünün mülk edinilmesinin gündeme gelmesiyle birlikte bu artı ürünü denetleyenlerin ayrıcalıklı bir konuma yükselmeleri söz konusu oldu. Üretim sürecine doğrudan dahil olmayan bu ayrıcalıklılar, uzmanlaşmış bir yönetici tabaka oluşturdu.

Özel mülkiyetin ve sınıfların ortaya çıkışı, zor aygıtının devreye girişi ve devletin ortaya çıkışıyla birlikte “yönetme” eylemi siyasallaşır. “Yönetmek” işi artık bir zor ve egemenlik aracı olan devlet aracılığıyla gerçekleştirilir. Egemen sınıfların ezilen sınıflar karşısında sınıfsal çıkarlarını korumak üzere ortaya çıkan zor aygıtı; sınıf olarak ezilen sınıf ve kesimleri “yönetmek” işinin dışında bırakmakla kalmaz, aynı zamanda baskı altına aldığı kadın cinsini de tümüyle bu işin dışında tutar.

Lenin politikayı; devlet işlerine, yönetimine, devlet faaliyetlerinin biçim, görev ve içeriğinin belirlenmesine karışmak, belirlemek olarak, tanımlar.

Devlet, hakim sınıfın zor ve egemenlik aygıtı olduğuna, “yönetenler” ve “yönetilenler” ilişkisi yarattığına göre, hakim sınıflar, söz konusu “karışma” eyleminin biçimlerine sınırlamalar getirmeye çalışırlar. Burjuvazi

bakımından politika, burjuva düzenin ve hakimiyetinin kendi çıkarları doğrultusunda yeniden üretiminden ibarettir. Bu sebeple işçilerin, emekçilerin ve ezilen cinsin/kadınların politikayla ilişkilenişlerini, kendi egemenliklerini yeniden üretme süreçlerine dahil etme biçimleriyle sınırlamaya çalışırlar. Örneğin, birkaç yıl da bir gerçekleştirdikleri seçimlerle işçi ve emekçilere sundukları partileri onaylatmak, “rızasını almak” bu yöntemlerin başında gelir. Hatta biricik yöntemleri de olduğunu söyleyebiliriz. İşçileri, emekçileri ve bilcümle ezilenleri bu orta oyununda birer oy pusulasıyla sürece dahil edildiklerine inandırmaya çalışırlar. Onların dilinde bunun adı da demokrasidir. Ve bu demokrasi oyununda ezilenlerin en ezileni kadınlar, tarihsel olarak oy verme hakkına erkeklerden sonra sahip oldukları gibi; bu hakkı kullanmaları da burjuva demokrasisinin geri olduğu ülkelerde daha belirgin olmak üzere genellikle erkeğin tercihleri doğrultusunda gerçekleşir. Yapılan araştırmaların sonuçları oy verme eyleminde; geri kapitalist ve burjuva demokrasisinin gelişkin olmadığı ülkelerde, kadınların çoğunlukla kendi tercihleri doğrultusunda hareket edemediğini açığa çıkarmıştır. Zira bırakalım “yönetme” işini, genel olarak toplumsal, siyasal yaşamdan cins olarak dışlanmış kadınların siyasal yaşamın bir bileşeni olarak oy verme eylemi de, erkek egemen değer yargılarının gölgesinde gerçekleşir. Dolayısıyla da

kadınların babasının, ağabey ya da erkek kardeşinin, -evlendikten sonra da eşinin-siyasal tercihi doğrultusunda oy kullanması normal bir durummuş gibi dayatılmıştır.

Burjuvazinin bütün bu çaba, sınırlandırma ve demagojilerine karşın ezilenlerin politikayla ilişkilenişleri, asla bu orta oyununda figüranlık yapmakla sınırlı kalmamıştır, kalmaz da. Çünkü işçi ve emekçi yığınlar, değişik çıkar ve talepleri için eyleme, harekete geçtikleri her an, devlet denilen baskı aygıtıyla da karşı karşıya gelirler. Bu karşı karşıya gelişlerde, çatışmalarda ezilenler değişik araç ve biçimlerde burjuvazinin çizdiği sınırların dışına çıkarak, devlet işlerine kendi yöntemleriyle müdahale ederek politik yaşama katılmış olurlar.

Burjuva egemenliğinin yeniden üretimi, sürdürülmesi olan burjuva politika; ezilenlere, yürütülen mücadeleler sonucu verili rejimin çerçevesi içinde alan açmak zorunda kalırken, ezilenlerin en ezileni kadınları bir cins olarak tümüyle öteden beri bu alanın dışına hapsedmek istemiş, kadın haklarına dönük demokratik düzenlemelere etkin mücadelelere rağmen büyük direniş göstermiştir. Bütünüyle erkek egemen bakış açısına göre şekillenmiş olan burjuva siyasette kadınların politik yaşama katılımı engellenmiştir. Kuşkusuz bu durum bir çırpıda ortaya çıkmamıştır. Binlerce yıllık bir sürece yayılan tarihsel kökenlere sahiptir. Toplumsal iş bölümünün gerçekleşmesi, özel mülkiyetin ortaya çıkışının ardından miras hukukunun devreye girmesiyle kadının ikincil konuma itilişinin serüveni de başlamıştır. Kadının toplumsal yaşamdan dışlanarak eve hapsedilmesinin, bu binlerce yıllık serüvenini çözümlenmek ilkel kominal toplumdan başlayan ve bugünde hâkimiyetini sürdüren toplumsal örgütlenmelerin incelenmesi gerektirir ki, yazıda buna girilmeyecektir.

Burjuvazi için politik alan erkeklere aittir ve özellikle yönetici görevleri -kendi sınıfından da olsa- kadınlarla paylaşmak, iktidar alanlarının daralması anlamına gelir. Bu nedenle, kadın ancak erkeğin istediği alanda/yerde ve onun çizdiği çerçevede politika yapabilir. Mecliste kadın sayısının -

niceliğin bir nitelik oluşturacağı düzeyde, örneğin kadınların eşitliğe ve çoğunluğa ulaştığı sayıda- artması, kadının politika sahnesinde etkin bir kuvvet olarak yer alması iktidarın belirli ölçülerde de olsa paylaşılması anlamına gelir ki, burjuvazinin buna tahammülü yoktur. Bazı gelişmiş kapitalist ülkelerde parlamentodaki kadın milletvekilleri oranı yüzde 40'ların üzerine çıkmış, kimi ülkelerde kadın kotası uygulaması yasa ve Anayasalarda yer almamıştır. Ama bu kazanımların hiçbiri verilmemiş, kadınların yükselttiği hak mücadelesinin bir ürünü olarak kazanım hanesine yazılmışlardır.

Bugün açısından burjuva siyasette ister burjuva kadınların bu sahnede yer alışı düzeyi ve biçimi bakımından olsun, isterse de genel olarak kadınların seçme ve seçilme hakkı bakımından olsun, öncelikle bu hakların kadınların mücadelesiyle elde edildiğinin altını tekrar çizmekte yarar var. Zira burjuvazi kendi sınıfından da olsa kadınların siyasetteki yerini belirli düzeyde tutmayı tercih eder. Düne kadar burjuvazi için kadının siyaset sahnesindeki yeri vitrinlik malzeme düzeyindeydi. Kadın ancak belirli bir etkinliğe ulaştığı burjuva parlamentolarda ise, burjuva egemenliğinin yürütülmesinde bu özsel bir değişiklik yaratmadı. Kuşkusuz kadınların bir özne olarak etkinleşmeleri ileri bir adım oldu, ama aynı kadınların ezici çoğunluğu burjuva partilerden seçildikleri için burjuvazinin sınıf çıkarlarının sürdürülmesinin ve kadınların burjuva boyunduruk altında tutulmasının sürdürücüleri oldular. Ve biliniyor ki, seçim döneminde kadınların oyları peşindeki burjuva partiler için kadınlar; imaj için dizayn ettikleri vitrinlerin dolgu malzemesi oluyorlar/olmaya devam ediyorlar.

Bu bakış açısının şekillendiği politik yaşam, gerek parlamento da, gerekse de siyasi partiler içerisinde karar alma mekanizmalarına doğru gidildikçe, zaten çok sınırlı olan kadınların sayısının da hızla düşüşüne tanık olur. Burjuva siyasette karar mekanizmalarında kadınların herhangi biçimde etkin olmaları, yer almaları erkek

egemen siyasetin tahtını etkileyeceği için genel olarak istenmez. Ve bu durum, tümüyle yapısal bir sorundur. İster Türkiye Cumhuriyeti tarihi bakımından olsun, isterse de burjuva demokrasisinin en gelişkin örnekleri bakımından olsun, kadınların genel olarak siyasal yaşamdan soyutlanmasının karar mekanizmalarında yer alış düzeyi oldukça çarpıcıdır. Örneğin, 1935-1977 yılları arasında parlamentoya 69 kadın girebilmiştir, bunların ise yalnızca 2'si hükümetlerde görev alabilmiştir. 1977'den bu güne; yani son 30 yılda ise, bu konuda kayda değer bir gelişmeden söz etmek mümkün değil.

Burjuva meclise girmeyi başaran kadınların etkin bakanlıklarda yer almasının istisna ötesi bir durum olduğunu söylemek isabetli olacaktır. Zira geleneksel olarak kadınlarla özdeşleşmiş alanların politik devamı olarak sayabileceğimizi somut olarak da kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı, kadın vekillere zimmetlenmiş gibidir. Bir zamanlar İmran Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik, "asena" Akşener'in İçişleri Bakanlığı ise istisna duruma birer örnek olmaktan öte bir anlam taşımaz. Erkek egemen burjuva siyasetin kendi sınıfından kadınlara biçtiği rolün mantığı açık olsa da; kadın milletvekillerinin de kendilerini bu geleneksel "Kadın görevleri" olarak tarif edilecek alanların sorumlusu olarak görmeleri ve görev almaları da trajik bir durum arzeder. Burjuva mecliste, kendilerini kadınların temsilcisi, burjuva yasalar çerçevesinde kadınların demokratik taleplerinin savunucusu olarak gören milletvekiline pek rastlanmaz. Ancak, meclis ortamını "güzelleştirme", "yumuşatma", "kavgaları azaltma" görevlerini büyük bir şevkle yüklenmişlere sıklıkla rastlanır. Burjuva siyasetteki, genel olarak kadına, dair yapılan bu görev tanımına 22 Temmuz seçimlerinin ortaya çıkardığı tablo üzerinden bakmakta yarar var.

Kadın Adaylar Ve Seçim Listeleri

Tüm burjuva partiler, henüz liste oluşturma aşamasındayken, "Kadın aday sayısı arttırılacak, kadın adaylardan başvuru ücreti

alınmayacak, kadının siyasetteki yeri değişecek" vb. türden hayli iddialı(!) sözler sarf ettiler. Listeler açıklandığında bu iddialı söz yığınlarından geriye bir yığın soru işareti ve burjuva kadınlar cephesinden hayal kırıklığı dışında bir şey kalmadı.

AKP 62, CHP 50, ANAP 88, DP 55, MHP 35, CP 119 kadını milletvekili adayı olarak gösterdi.

Açıklanan listelerle birlikte tüm burjuva partilerin kadın kitlelerine yönelik işkembeden atışlarına da nokta konulmuş oldu. Hani bu seçimlerde kadın aday sayısı arttırılacaktı, kadın adaylardan başvuru ücreti alınmayacaktı, kadının siyasetteki yeri değişecekti?! Açıklanan listelerin ortaya çıkardığı tablo, burjuva partilerin bu alanda da ikiyüzlü tutumlarının kanıtı oldu. DYP ile evlenme girişimi fiyaskoyla sonuçlanan ANAP'ın dışında, ki onunda seçimlere katılmamış olması nedeniyle aday adaylarından başvuru ücreti alıp almamasının bir önemi kalmamıştır; başta CHP, AKP, DYP olmak üzere tüm partiler bazı göstermelik indirimler dışında kadınlardan başvuru ücreti aldılar. Bu gerçeği görmek için aşağıdaki tabloyu görmek yeterlidir.

Hemen hemen seçim dönemindeki temel demagogjilerden biri, kadınların politikaya ilgisiz oldukları ve yeteri sayıda başvuru yapmadıkları biçiminde olmuştur. Bu safsatanın, hiç değilse 22 Temmuz seçimlerinde bir hükmü kalmadı. Kadın aday sayısının arttırılması konusundaki tartışmalarında etkisiyle küçümsemeyecek sayıda kadın, milletvekili aday adaylığı başvurusunda bulundu. Dolayısıyla burjuva partilerin bu doğrultudaki demagogjileri, gerçekler karşısında paslı bir silaha dönüştü. Bu gerçek, rakamların dilinde de bütün çıplaklığıyla görülebilir. 22 Temmuz seçimlerinde milletvekili aday adaylığı için başvuran kadın sayısı 3 bin 347'dir. Ancak, yalnızca 753'ü listelere alınmış ki, bu, listelerde kendine yer bulan erkeklerin başvurusu karşısında %13 gibi bir rakama tekabül etmektedir.

Toplam aday sayısı ile kıyaslandığında kadın

aday sayısının azlığının yanı sıra, daha da önemlisi söz konusu adayların hangi sıralarda gösterildiğidir. Örneğin AKP 62 adaydan yalnızca 12'sini ilk üç sırada gösterirken, "İrticaya karşı laiklik", "Terörü tekin" söylemleriyle kadınları miting alanlarının temel kuvveti olarak örgütleyerek AKP karşısında elini güçlendirmeye çalışan CHP, 50 kadın adaydan sadece 13'ünü ilk üç sıradan aday gösterdi. Diğer partilerin durumu da pek farklı değil. Bu rakamlar ANAP'ta 88'e 25, DP'de 55'e 8, MHP'de 35'e 5, GP'de 119'a 30'dur.

Görüldüğü üzere burjuva partilerin aday listelerine girmeyi başarabilmiş karınların ezici çoğunluğu listelerin en alt sıralarında, yani seçilemeyecek yerlere konularak; bir kez daha burjuva siyasette kadına geçit verilmemiştir. 8 seçim bölgesinde 6 partinin birinci sıradaki toplam kadın aday sayısı yalnızca 21 iken, erkek adaylardan birinci sırayı alanların sayısı ise 465!

CHP'ye başvuran kadın adayların yüzde 5.28'i, AKP'ye başvuranların yüzde 2.64'ü, ANAP'a başvuran adayların yüzde 3.59'u, GP'ye başvuran adayların yüzde 3.06'sı listelerde yer bulabilmiştir.

MHP ve DP'in durumu kendi nitelikleriyle daha bir uygunluk arzeder. MHP'ye başvuran kadın aday adaylarının yüzde 1.99'u, DP'ye başvuran kadın aday adaylarını ise yüzde 1.75'i listelerin ilk üç sırasında yer bulabildiler.

Rakamlar sorunun, başvuran kadın sayısından değil, erkek egemen bakış açısından kaynaklandığını kanıtlıyor. Üstelik bu partilerin hiç değilse bir bölümü, "Kadınlara kota" uygulamasını savunuyorlardı. Kağıt üzerinde CHP yüzde 25, ANAP yüzde 33, DP yüzde 10 olarak belirlemişti kotayı. Ne var ki, parti listelerinin görünümü, söz konusu partilerin tüzüklerine sadakat bakımından sınıfta kaldıklarının da resmi oldu. Kota uygulamasına biçimsel tarzda yer vererek durumu savuşturanların yanında bir de, "kadınlar mal mı ki kota veriyorsunuz?" diyen bir anlayışa sahip olan AKP var. Kulağa hoş geliyor değil mi? Kadınlar mal

değil! Kadını yüceltme demagojisine sığınarak gerçekleri gizlemeye çalışan Erdoğan ve partisi AKP'nin gerçek yaklaşımı nedir? Sahiden AKP kadını mal olarak görmek istemediği için mi kota uygulamasına karşı çıkıyor?

Bütün burjuva partiler gibi AKP'nin de kadının burjuva parlamentodaki yeri, parti organları içindeki etkinliği, iktidar aygıtlarında tutacağı yer vb. konulardaki yaklaşımları erkek egemen bakış açısıyla şekillenmiştir. Dolayısıyla kadının etkinliği konusundaki pratikleri de bu bakış açısıyla yön verdiği ikiyüzlü politikaların icrasından ibarettir.

Burjuva siyasette kadın ile erkek arasında yapılan ayrımcılığın önemli bir görünümü de, aday belirleme kıstaslarında açığa çıkmaktadır. Kadına seçme seçilme hakkının tanınmasının ardından değişik seçim dönemlerinin verileri incelendiğinde, bunun da yapısal bir sorun olduğu rahatlıkla görülebilir. Örneğin, "1935-1977 döneminde görev yapan kadın parlamenterlerin yüzde 68.1'i üniversite mezunu, yüzde 27.5'i lise veya dengi bir teknik okul mezunu olup, ilkökul eğitimi görmüş olanların oranı yüzde 2.9'dan ibarettir." [1]

1935-1977 yıllarında kadınların genel olarak eğitim düzeyleri düşünüldüğünde bu rakamların hayli yüksek bir düzeyi gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. "1980'e değin parlamentoya giren 69 kadının 47'si üniversite mezunu (yüzde 68) ve bunlardan 10'u lisansüstü derece sahibi. Bazıları yabancı ülkelerde okumuş, bazıları birkaç üniversite bitirmiş, birçoğu birkaç yabancı dil biliyor." [2]

Bugün açısından da kadın milletvekili adayları ile erkek adaylar arasında bir kıyaslama yapılacak olursa, milletvekili belirleme kıstaslarındaki belirgin ayrımcılığın devam ettiği gerçeği karşımıza çıkar. Erkek adaylar için neredeyse önşartsız bir kabul söz konusu olduğu halde; kadın adayların on parmağında on marifet olması istenir. Parlametonun tarihi boyunca sayısız ilkökul mezunu erkeğin parlamentoya girmiş olması,

bu ayrımcılığın çok açık göstergesidir. Şirin Tekeli'nin deyiimiyle; kadın adaylardan, milletvekillerinden "Seçkinin seçkini" olmaları istenir. 22 Temmuz seçimlerinde gerek genel olarak adayların, gerekse de seçilmiş kadınların özgeçmişleri incelendiğinde ezici çoğunluğun akademisyen, avukat, mali müşavir, kaymakam gibi meslek gruplarından geldikleri görülecektir.

Burjuva partiler, kadın aday listelerini oluştururken tıpkı bir sermayedar gibi hareket ederler. Pazarlama esastır. Dolayısıyla öne çıkacak isimler, "Hangi kadın daha çok sansasyon yaratır" sorusu yanıtlanarak belirlenir. Bir propaganda malzemesi olarak değerlendirilen kadınların isimleri çarşaf çarşaf yayınlanır. Medyatik isimler allanıp pullanarak medyanın ilgi odağı haline getirilmeye çalışılır. Aday belirlemede, vitrin oluşturma temel alındığından, partinin genel çizgisi, ilkeleri vb.'ni rafa kaldırmada da herhangi bir beis görülmez. Örneğin 2002 seçimlerinde, gözünün esas olarak politik islamın etkisi altındaki kesimlerin oyuna dikmiş olan AKP'nin, türbanlıların yanı sıra mankenleri vb. de öne çıkarması hatırlardadır. Keza 22 Temmuz seçimlerinde de sözüm ona "Önyargıları kırmak" adına, bu kez hiç türbanlı kadın aday göstermemesi, aday gösterdiği kadınların da değişik çevrelerden olması, kadınları siyasal amaçlarını gerçekleştirmenin aracı olarak kullanma isteğini yansıtıyordu.

Hemen belirtmeliyiz ki, AKP'nin kadınlar karşındaki ikiyüzlü tutumları bu kadarla da bitmiyor. Seçimler öncesinde, henüz listeler açıklanmamışken; Erdoğan'ın listelerinde "Gençlere, kadınlara ve engellilere" özel yer verecekleri üzerine esip üflemelerinin ardından AKP Konya İl Örgütü'nün yaklaşımı, bu gerici-dinci partinin gerçeğini gözler önüne sermesi bakımından oldukça çarpıcıdır. Bilindiği gibi, liste savaşları, koltuk kapma yarışı erkeklerin kendi aralarında yürüttükleri mücadelede bir dizi kirli yöntemi kullanmalarına da neden olur. Bu koşullarda, erkeklerin kendi aralarında yürüttükleri kariyer, koltuk kapma savaşına

bir de kadınların dahil edilmesi erkekler bakımından pek kabul görmez. Dolayısıyla kendi aralarında didişen erkekler, kadınlara karşı anında birleşirler. Ki, zaten bunun tarihsel, toplumsal temeli her zaman mevcuttur.

Bu konuda sayısız örnek sıralanabilir. Ancak, biz kendimizi AKP Konya İl Örgütü'nde yaşanan bir örnekle sınırlayacağız. AKP'nin 22 Temmuz seçimleri öncesinde "gençlere, kadınlara ve engellilere" listelerinde "Yer verme" politikasında yukarıda değinmiştik. Konya İl Örgütü'nün erkekleri kafa kafaya vererek, "Nasıl yaparsak durumu erkeklerin lehine değiştiririz?" sorusuna yanıt aramışlar. Sonunda müthiş bir çözüm "keşfetmişler"! Radikal gazetesine bu durumu değerlendiren il yönetimi; hem genç, hem kadın, hem de engelli bir adayla bu durumu aşacaklarını belirtmiş. Yani 3 aday yerine 1 adayla vaatlerini yerine getirdiklerinde 2 kontenjanın erkeklere kalmasını sağlayarak! Bu müthiş(!) buluşun üzerine ne söylenebilir ki?!

Burjuva partiler için seçim dönemlerinde nasıl ki, her şey rahatlıkla oya tahvil ediliyorsa, kadın oylarını avlayabilmek için de bütün yollar mubahtır. Bırakalım partide herhangi bir geçmişi olup olmamasını, siyasi olarak neredeyse zıt kutuplarda duran kimi popüler isimlere adaylık teklifleri yapılmasının tek nedeni budur. Keza, kadın adaylara ilk sıralarda yer verme konusunda alabildiğine ketum davranan burjuva partilerin, özellikle "Bin umut bağımsız kadın adaylar"ın olduğu illerde aday arayışlarına girmelerinin başka bir izahı olmasa gerek.

Burjuva Partiler Kadını Keşfetti!

Kadın oylarının farkında olan ve bu oyları avlamanın en iyi yolunun hemcinslerini devreye sokmak olduğunu bilen burjuva partiler, genel olarak siyasi faaliyetlerinde, ama özel olarak da seçim çalışmalarında bu dinamik gücü sonuna değin değerlendirmeye çalışırlar. Kadınları propaganda çalışmalarında kullanmak üzere sorumluluğu olan, fakat yetkileri olmayan alanlarda görevlendirirler. Hatta öyle ki, kadınların parti üyeliğinin en fazla teşvik edildiği

dönemlerde de bu gerçek değişmez. Burjuva partilerde aktif olarak çalışan kadınlardan en etkin olanlarını dahi kadın kolları vb. ile sınırlandırılmaları, doğrudan ve yalnızca buraya yönlendirilmeleri tesadüf olmasa gerek. İktidar aygıtlarında, karar mekanizmalarında kadına alan açmak söz konusu olduğunda alabildiğine cimri olan burjuva partiler, siyasi çalışmanın her türlü hamaliyesini kadınların omuzlarına yıkmakta son derece “cömertler!” “Kadınlar çiçektir, başımızın tacıdır, buyursunlar çalışsınlar”, söylemleriyle kadınları kandırmaya çalışırlar. Öyle ya, seçim çalışmalarında canını dişine takarak, ev ev, sokak sokak, yüz yüze propaganda yapan parti militanlarını kim istemez ki!

2002 seçimlerinde AKP'nin, kadınların dinamizminden nasıl yaralandığı hatırlansın! Kadınlardaki potansiyeli fark eden AKP, kadınların evlerinden çıkıp çıkmaması konusundaki fikirlerini bir çırpıda değiştirerek, seçim çalışmalarının temel kuvveti olarak kadın emeğini değerlendirmişti. AKP kadar başarılı olamaları da, diğer burjuva partilerin de aynı yolu izlemeye çalıştıklarını biliyoruz. Nasıl ki, kapitalizm ucuz işgücüne ihtiyaç duyduğunda kadının evinden çıkmasını teşvik ettiyse, burjuva partiler de siyasal faaliyetlerinde kadın emeğini yağmalayabilmek için, kadının evinden çıkmasını özel olarak örgütlemeye çalışıyor. Örneğin 2007 başından Haziran ayına kadar geçen 6 aylık dönemde AKP Kadın Kolları, 5 binin üzerindeki toplantıda 224 bin kadınla bir araya gelerek, hükümetin kadın ve çocuk konusundaki politikalarını anlatmış.[3]

Peki, kadınları bu kadar aktif çalıştıran AKP, karar mekanizmalarında kadına ne kadar yer veriyor? AKP lafta “Kadınların yönetim organlarında yüzde 30 ile temsil edilmesini” savunuyor. Fakat, AKP'nin seçim çalışmalarında belirleyici rol oynayan kadınlar, parti yönetiminde varlık gösteremiyorlar. Toplam 850 ilçe yönetiminin yalnızca 5'inde kadınlar var.[4] Yine AKP'nin 81 il başkanı arasında hiç kadın il başkanı yok. CHP'nin 81 il başkanından

sadece 3'ü, ANAP'nın ise sadece 1'i kadın. Burjuva partilerin il kadın başkanlarının oranı ise sadece yüzde 2 gibi komik bir rakamdır.[5]

KA-DER Neden Şaşıyor?

Burjuva partilerin, listeler oluşturmadan önce yürüttükleri onca demagoji ve tantananın ardından adaylık için başvuran kadınların yalnızca yüzde 13 gibi bir kısmını kabul etmesi ve yine “kadın hakları” mücadelesinde yer almış kadınların üzerinin çizilmesi, KA-DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği), Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu ve burjuva partiler içinde aktif siyaset yürüten bazı kadınlarda, büyük bir hayal kırıklığı ve şaşkınlık yaratmıştı. Öyle ya, listeler oluşturulmadan çok önce kolları sıvamış ve nispeten geniş bir çevreden destek bulmuşlardı. Kampanyaya destek verenler arasında kimler yoktu ki! Yazarlar, sanatçılar, kadın patronlar...

Bu kadın örgütleri aynı şaşkınlığı, seçim sonrası kadın milletvekili sayısının yüzde yüz arttığı safsatasıyla bayram ederken kabinede, yalnızca bir kadına bakanlık verilmesiyle dumura uğrayarak da yaşadılar. Gerçekten de kadın sayısı 24'ten 50'e yükselerek yüzde yüz arttı. Ama bu “Yüzde yüzlük” artışın rakamların küçük oluşuyla ilgili olduğu çok açık.

Oysa “Yüzde yüzlük artış”tan daha çarpıcı olan gerçek, 550 milletvekilinin yalnızca 50'sinin kadın olduğudur. Gerçek bir oranlama kaygısı taşıyanların kadın milletvekillerinin parlamentodaki oranının hepsi hepsi yüzde 4.4'ten yüzde 9'a yükseldiğini görmeleri gerekir. Üstelik bu 50 kadın milletvekilinden 7'si son sıralarda aday gösterilen AKP'lilerden oluşuyor. AKP beklenenin üzerinde oy almasaydı bu kadınlar da bugün parlamentoda olamayacaklardı.

Kadın oylarına göz diken burjuva partilerin her seçim öncesi kadın adaylar, kadın hakları vb. konusunda deyim uygunsu bir çuval laf etmeleri, yalanın, sahtekarlığın değişik versiyonlarının yaşam alanlarımıza sızdırılması yeni olgular mıdır? KA-DER'in 2002 seçimlerinden çıkardığı ders; “Siyasi

partilere son dakika uyarısı! Beni unutanı bende unutturum!” şiarıyla yürüttüğü kampanyasını 2007’de, “Meclis’e girmek için erkek olmak şart mı?” şeklinde değiştirmesi midir? Yoksa yıllardır tekrarlanan bu ortaoyununun farkında oldukları halde bile bile lades mi diyorlar?

Açık ki KA-DER ve Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu gibi oluşumlar, burjuva siyasette burjuva kadınların da yer alması politikası üzerinden yürümektedirler. Ancak, stratejileri 22 Temmuz seçimlerinde burjuva partilerin kadın oylarını avlayabilme macerasında tam bir dolgu malzemesine dönüşmüştür.

Burjuva partiler, politikayı erkek alanı olarak görürler ve eylemlerine bütünüyle bu bakış açısı yön verir. Bu alanı kadınlara açma lütfunu (!) gösterdiklerinde de kıstaslarını tamamen sınıfsal bakış açılarına uygun olarak oluştururlar. Dolayısıyla, burjuva politika sahnesine, kapitalist sistemin, erkek egemen bakış açısının “kadın” temsilcileri çıkabilir ancak. Burjuvazinin, kapitalist sistemin ideolojik olarak yeniden üretilmesi çabasına katkı sağlayabilecek “kadınlara” ihtiyacı vardır. Biyolojik olarak kadın, fakat ideolojik duruş itibarıyla erkekten daha erkek kadınların elinden tutmasının nedeni de budur. Onların “demirleydi” ünvanını hak edecek Theatcer’lere, gözünü kırpmadan mazlum halkların üzerine bombalar yağdıracak “Condilere”, ırkçı-faşist duruşunu “Asena” lakabıyla tescillemiş Meral Akşener’lere, 1000 operasyonu açıktan savunacak Çiller’lere, “Nikahsız kadınlara ölüm” anlamına gelecek yasaları erkeklerden önce savunabilecek Nimet Çubukçu’lara alan açması bundandır.

İşçi, emekçi, ev emekçisi kadınların, Kürt kadınlarının sorunlarını, bazı demokratik taleplerini burjuva sistem içinde dahi olsa mücadelesini yürütecek, sözcülüğünü yapabilecek kadın vekil adaylarının burjuva cenahta rağbet görmemeleri, hatta ve hatta engellenmelerinin temel nedeni de budur. Burjuva parlamentonun kapıları ancak, erkek egemen sistemin önünde el- pençe divan duracak, ruhunu bütünüyle erkek egemen

bakış açısına teslim etmiş, eylemini kapitalizmin hizmetine hasretmiş kadın görünümü fanilere açılır. DP’nin 11 kadın adayıyla yapılan bir röportajda “Meclise geldiklerinde ne yapacakları” sorusuna, yalnızca bir milletvekili adayının “Kadın hakları için mücadele edeceği” biçiminde yanıtlaması -ki o da, sözümona mücadelesini yürüteceği bir dizi konunun yanı sıra bu başlığı da eklemiş- son derece çarpıcıdır.[6] Diğer milletvekili adayları ise dil ucuyla bile olsa, kadınlarla ilgili hiçbir “vaatte” bulunma ihtiyacı duymamış; böylece bir şeyi gündemlerine dahi almamışlardır. Burjuva siyasette kadının adı yoktur. Vitrindeki kadın vekillerde bu yok sayma politikasının yürütücülüğüne talip olmuşlardır.

Bütün bu gerçeklere rağmen sorun, “Meclisteki kadın sayısının arttırılıp arttırılamaması” tartışmasına sıkıştırılabilir mi? Hemen vurgulamak gerekir ki, bu kalıba sıkıştırılmış bir tartışma sorunun sınıfsal yanlarını gölgeler. Ayrıca; bu tip bir tartışmanın kendi içinde böyle bir hedefi de her zaman vardır. Ancak, tersinden yani rakamları yok sayan bir tartışmanın da eksik olacağını belirtmeliyiz. Zira, böyle bir yaklaşımda genel olarak kadın ile erkek arasındaki ayırım kararabilir. 22 Temmuz seçimlerinde geçmiş dönemlerden farklı olarak burjuva kadınların, daha kitlesel tarzda mecliste yer alma istek ve çabalarını, çok açık ki onların bu alanda aktif rol alma, dünkü edilgen duruşlarını değiştirme girişimi olarak görmek gerekir. Ki, bu anlamda sağlayacakları niceliksel artışın burjuva kadınlar cephesinden bir kazanım olacağını reddedemeyiz. Fakat, yukarıda da vurguladığımız gibi, bu durum genel olarak kadın-erkek eşitliği bakımından, bir başka ifadeyle toplumsal bölünmüşlüğü ortadan kaldıracak, sorunu çözecek, bir değişim anlamına gelmez. Dolayısıyla burjuva parlamentoda sayılara sıkıştırılmış bir tartışmanın, aynı zamanda bilinçli bir tercih olduğunun altını çizmeliyiz. Hiç kuşku yok ki, KA-DER, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu gibi kadın örgütlerinin sorunu bu biçimiyle gündeme getirmelerinde de sınıf

tavrı temel bir yerde durmaktadır. Ayrıca, bu kadın derneklerinin geniş kadın kitlelerinin oylarını burjuva partilerin kanallarına akıtma görevini üstlenme gerçeğiyle de uyum içerisinde olduğu reddedilemez. Bu gerçeğe rağmen burjuva kadınların siyasetteki keşif kolu olan söz konusu kadın örgütleri, bir kez daha erkek egemenliğinin yasak duvarına çarpılmaktan kurtulamadılar.

İşbirlikçi Sermaye Ne İstiyor?

İşbirlikçi sermayenin kadın aday sayısının yükseltilmesi yönlü telkinleri bütünüyle sistemi yenileyerek, emperyalist-kapitalist burjuvaziye entegre sürecini hızlandırmaya dönüktür. Daha çok kadın aday ile milletvekili piyasası hareketlenecek, aday sayısı artacak, parlamentodaki kadın sayısı çoğalacak, “bıyıklılar” görüntüsü de değiştirilecektir(!) Çünkü Türk burjuva meclisinin görüntüsü “Avrupa standartlarının çok gerisindedir! Bu tablo emperyalist burjuvazi karşısında, Türkiye’nin imajını zedelemektedir!

TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ’ın 22 Temmuz seçimleri öncesi döne döne, “Kota uygulamasının lüks değil, acil bir ihtiyaç olduğu”nu vurgulaması, “Fermuar yöntemi” vb. önermesinin nedeni de budur. Fakat burjuva partilerin kadın vekil sayısının biçimsel olarak dahi olsa arttırılmasına tahammül edemediği bir kez daha görüldü. İşbirlikçi sermayenin tüm çabalarına rağmen, “Avrupa standartlarına uygun” bir parlamento görüntüsü oluşturulamadı. Zira kadın milletvekili sayısındaki artış Türk burjuva meclisini, 133 ülke arasında 122. sıradan 101. sıraya yükseltti. Hepsini bu!

1930’da belediye meclisleri, 1934 yılında millet meclisi seçimlerinde, kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması kuşkusuz önemli burjuva reformlardandı. Seçimler şahsında burjuva biçimsel eşitliğe ve bu çerçevede bir ilerlemeye tekabül ediyordu. Bugün TÜSİAD ve KA-DER günün ihtiyaçlarına bağlı olarak, -gerçekte 1934’lerden pek de ileri olmayan- iddialı çıkışlar yapıyorlar. Fakat hiçbir gerçek bir

ilerleme sağlayacak bir dinamizm taşıyor. Bu biçimsel eşitliği pratik-toplumsal bir eşitlik yönünde küçük küçük da olsa ilerletenler, işçi ve ezilenlerin sosyalist-devrimci ve anti-faşist temsilcilerinin kimi bölükleri oluyor. Nitekim 22 Temmuz seçimlerinde yaşananlar da bundan ibarettir. En çok kadın milletvekiline sahip oluşuyla övünen AKP’nin yaygaraları, demagojiden ibarettir. Çünkü toplam milletvekili sayısı üzerinden yapılacak küçük bir işlem meclisteki partiler içinde ancak üçüncü sırada yer aldığı gerçeğini açığa çıkaracaktır. Birinci sırayı ise 8 kadın milletvekiliyle DTP’nin alması, aslında bu konudaki ideolojik-politik farkın açık göstergesidir.[7]

Seçme ve seçilme hakkının verilmesinden sonra oluşan ilk parlamento (1935) 18 kadın vekil girer. 18 rakamı, dönemin toplam milletvekili oranlanmasında yüzde 4.5’e denk düşmektedir. Bu oranın günümüze kıyasla görece yüksek olmasında burjuva düzeni sağlamlaştırmaya çalışan M. Kemal’in zorlamalarının özel bir payı vardır. Geride kalan onca yıla rağmen oranın hemen hemen hiç artmamış olması, hatta yer yer yüzde 3’lere kadar gerilemesi, burjuva siyasette kadının yerini göstermesi bakımından yeterince açıklayıcıdır. Söz konusu kanunlara karşın durum böyledir, çünkü erkek egemen bakış açısıyla şekillenen burjuva düzenin çarkları buna ayarlı, başka türlü dönüyor.

1935-2007 döneminde Türk burjuva parlamentosundaki kadın milletvekillerinin sayılarını gösteren Tablo-2 bu gerçeği çıplak biçimde ortaya koyuyor. Burjuvazinin bazı Avrupa ülkelerinden dahi önce kabul etmekle övündüğü Medeni Kanun nasıl ki, kadının siyaset arenasında varoluşunda özsel bir değişiklik yaratmadıysa, biçimsel kota vb. uygulamaları da burjuva siyasetin erkek çehresini değiştirmeye yetmiyor. Sorun, erkek egemen bakış açısı üzerinde yükselen yapısal bir sorundur.

Burjuva Siyasetin Dışında Kalanlar

Son yıllarda, her seçim öncesinde kadınların siyasetteki etkisinin arttırılmasına ilişkin yapılan tartışmalar dikkate değer. Elbette bu

tartışma ve girişimlerin bir yanını kadınların siyasette aktif olma isteği oluştururken; diğer yanını da burjuva partilerin ya da genel olarak seçim yarışındaki partilerin, kadın oylarını kendi partilerine kanalize etme ihtiyaç, istek ve çabaları oluşturmaktadır.

Burjuva partilerin bu noktada erkek egemen bakış açılarına dair tutumlarını değerlendirmeye çalıştık. Ancak hemen vurgulamalıyız ki, seçimler kapsamında kadınlarla ilgili olarak söylenmesi gerekenler bundan ibaret değil. “Burjuva partilerin dışında kalan, ilerici, demokrat yurtsever ya da küçük burjuva reformist partilerin bu konudaki pratikleri kelimenin gerçek anlamında ayrıksı bir tablo ortaya çıkarıyor mu?”, sorusu yanıtlanmak zorundadır.

Bu konuda yapılacak bir karşılaştırmada, DTP ve o kökenden gelen partiler bakımından bir ayrıksılıktan rahatlıkla söz edilebilir. Ancak hemen vurgulamalıyız ki, bu ayrıksılık kadının yerine dair varolan tablo içerisindeki bir kıyasta böyledir. Zira DTP geleneğinden partilerin pratikleri de henüz eleştiriden azade olma düzeyine ulaşabilmiş değil. Çünkü bu alanda olması gerekenle DTP'nin durumunu karşı karşıya koyduğumuzda, yönetim mekanizmaları ve seçilme durumunda erkek egemen bakışın bir başka versiyonu karşımıza çıkar. Kuşkusuz DTP'nin bugünkü tablosunu öncellerinden aldığı mirastan bağımsız ele alamayız. Hatta bugünkü tablonun -yıllara yayılan ilerlemelerle- önemli bir gelişmeye tekabül ettiğini de söylemeliyiz. Kurucuları arasında hiç kadının bulunmadığı (1990), “programında (1994) ‘Kadın hakları’ sosyal pratikler ana başlığı altında ve beslenme, konut sorunu gibi konulardan sonra ele alınan”[8], 30 kişilik parti meclisinde yalnızca bir kadının bulunduğu HADEP'ten (1994) bugünlere gelmiş olması, kuşkusuz hatırı sayılır bir gelişmedir. 1995 seçimlerinde “Yüzde 10 barajı aşılabilsaydı, listelerini yalnızca bir kadını parlamentoya gönderecek biçimde oluşturmuş HADEP'ten[9], neredeyse sadece ‘şehit eşi veya yakını’ olan kadınları aday gösterebilen oluşumlardan bugünlere gelinmesi, katledilen

yolun değerini de gösterir. Listeler incelendiğinde erkek egemen bakış açısının, 1999 seçimlerinde de sürdüğü görülecektir. Bir parantez açarak aynı yıl gerçekleştirilen yerel seçimlerde HADEP'in kazandığı 39 belediyeden üçünün kadın olduğunu belirtelim.

3 Kasım 2002 seçimlerinde ilk kez kadın kotasının uygulanmasıyla bariz bir değişim yaşandı ve DEHAP listelerinde yüzü aşkın kadın yer aldı. Daha da önemli olan, bunların yarısına ilk üç sırada yer verilmiş olmasıydı. 28 Mart yerel seçimlerinde de biri il belediye başkanı olmak üzere kadın belediye başkanı sayısı 9'a yükseldi.

Görüldüğü üzere, DTP öncellerinin seçimler konusundaki pratikleri pek de iç açıcı değildir. Yine, aynı geleneğin devamcısı olan değişik partilerin gerek programlarında, gerekse söz konusu partilere sunulan faaliyet raporlarında, erkek egemen bakış açısının değişik versiyonlarını görmek mümkün. Bütün bu raporlarda yürütülen tartışmalardan görülecek bir başka gerçek ise, bugünkü görece olumlu tablonun yurtsever kadınların yürüttükleri mücadeleyle kazanıldığıdır.[10]

22 Temmuz seçimlerinde DTP'de genel olarak aday belirleme sürecinin sancılı geçtiği ve bunun listeler açıklandıktan sonra da kısmen sürdüğü biliniyor. Hatip Dicle'nin bu durumu; “Yaşanan bir deprem ve sonrasındaki artçı sarsıntılara” benzetmesi perdenin arkasında yaşananlara dair yeterince fikir vermişti. Anlaşılan söz konusu deprem, her zaman olduğu gibi önce kadınları vurdu! Peki, kadın adayların sayısının arttırılması için yoğun bir çaba harcayan, emek veren, bunun için toplantılar düzenleyen DTP'li kadınlar, neden amaçlarına ulaşamadılar? DTP'nin tüzüğünde bütün organlarda kadınlara konulan yüzde 40 kota uygulaması ne oldu da “Bin umut bağımsız adayları”nın belirlenmesinde karaya oturdu?

Burada sakın kimse “nitelik” vs. üzerine kurulacak beylik laflara sığınmasın. Pekala biliniyor ki, Kürt Hareketi'nin saflarında mücadele rüşünü ispatlamış ve o meclisi fazlasıyla dolduracak Kürt kadını mevcut. Bu

nedenle, DTP’de ortaya çıkan bu durumun da erkek egemen bakış açısından beslendiği, bunun bazı bölgelerde feodal-aşiretçi değer yargılarına boyun eğme, batı ve birçok Kürt ilinde ise inceltilmiş erkeklik biçiminde nüksettiği rahatlıkla söylenebilir. Kadının özgürleşme serüveninde kendi formunda çok değerli, parlak örnekler yaratan kadınların, bu olup bitenleri sineye çekmelerine inanmak güç. Kürt kadınlarının adeta tırnaklarıyla kazıyarak ulaştıkları mevzilerdeki etkinliklerinin, varoluşlarını erkek egemen bakış açısının barikatlarına takılması son derece üzücüdür. Peki, sayısız örnekle, “Politikanın erkekler dünyasına ait olduğu” safatasını paçavraya çeviren yurtsever kadınların; listelerdeki durumu, “Elbette yetersizdir ama...” şeklinde özetlenebilecek cılız ve şartlı bir itirazla karşılamalarına ne demeli? Belki 22 Temmuz öncesi kurulan bu erkek cümleler eylem anının hassasiyeti olarak yorumlanabilirdi. Ancak, bugün Kürt özgürlük mücadelesinin değişik alanlarında görev almış Kürt kadınlarının, bu kaba ya da inceltilmiş erkeklik konusunda takınacakları tutum önemli olacaktır.

22 Temmuz seçimlerinde “Bin umut bağımsız adayları” içinde yer alan kadınların seçilebilir yerlerden gösterilmesi ve bugün 8 kadının meclise taşınmış olması olguları üzerinden elbette atlamıyoruz. Ancak altını bir kez daha çizmek isteriz ki, ortaya çıkan tabloyu burjuva partilerin pratikte ortaya çıkardıkları tabloyla kıyas içerisinde tartışmıyoruz. Tartışmanın buradan yapılmasının da her bakımdan yanlış olacağını düşünüyoruz. Burada temel alınması gereken, DTP’nin tüzüğünde varolan yüzde 40 kadın kotası ve “Pozitif ayrımcılık” ilkeleridir. Bunun dışındaki değerlendirme ve kıyasların yolu, siyasette erkek egemen bakış açısına çıkacaktır.

Bitirmeden önce konuya EMEP açısından da bir yönüyle bakmakta fayda var. EMEP’in, kadın sorunu ve çözümüne dair teorik yaklaşımları, bu alanda söylemiyle pratiği arasındaki makasın açılması, diğer bazı ilerici-antifaşist partilerle kıyasta durumu daha da vahim kılar. 22 Temmuz

seçimlerinde EMEP’in gerek “Bin umut adayları” kapsamında, gerekse de parti olarak seçimlere girdiği yerlerde ortaya çıkardığı tablo, bu konuda kamuoyunda yürütülen tartışmalardan bile kendi durumuna dair bir sonuç çıkarmadığını gösteriyor. Zaten EMEP’in tüzüğü de bu konudaki duruşunu açıkçı resmediyor.

“Emek Partisi üyesi kadınlar, kadınlara özgü sorunların çözüm ve kadın sorunları ile ilgili çalışmalar yürütmek üzere kadın kolu kurar. Kadın kolu kurulmasına Genel Yönetim Kurulu (GYK) karar verir. Genel Yönetim Kurulu, Kadın Kolu faaliyetini sürdürmek için kendi içinden yeterli sayıda üyesini görevlendirir. İl ve ilçelerde kadın kolu kurulmasına il ve ilçe yönetim kurulları karar verir. Her il ve ilçede kadın kolu kurulması zorunlu değildir, il ve ilçe yönetimleri tarafından gerekli görüldüğü takdirde kurulur...” (EMEP Tüzüğü’nden)

Aslında bu satırlar, EMEP’in kadının siyasetteki rolünü nasıl gördüğünü gayet iyi açıklıyor. Bu satırlara dair kurulabilecek cümleler bir fazlalık olsa da, yine de bazı noktaların altını çizmekte yarar var. Öncelikle yukarıdaki satırlara dair dikkat çekilmesi gereken nokta, bir siyasal partinin kadınlar arasındaki faaliyetin özgünlüğünü görememesidir. Bu konuda gösterilmesi gereken hassasiyeti bir yana bırakalım, her şey GYK kararı ile kadın kolu faaliyetinin başlatılması ile sınırlandırılmıştır. Yüzyıllardır köleliğe mahkum edilen kadın cinsinin siyasal yaşama çekilmesi için tüzüksel olarak alınması gereken tedbirler, EMEP’te tümüyle ters- yüz edilerek; kadın kollarının kurulması il ve ilçe yönetimlerinin kararına bırakılmıştır. Genel olarak siyasette varolan erkek egemenliğinin EMEP örgütlerindeki varlığı dikkate alındığında ve EMEP tüzüğünün sorunla çok geri noktalardan ilişkilendiği gerçeği EMEP’te kadınların temsiliyeti, yönetim organlarındaki yerine, düzeyine dair de bir fikir veriyor. Dolayısıyla 22 Temmuz seçimlerinde tıpkı burjuva partilerde olduğu gibi EMEP listelerinde de kadının yerinin olmaması “anlaşılr” oluyor. EMEP’in, kadının

özgürleşmesi üzerine söylediği, yazıp çizdiği bir dizi genel doğru yaşamın yeşilinde sözcükler yığınınna dönüşür.

Sonuç Yerine

22 Temmuz seçimleri özelinde yola çıkarak farklı renk ve niteliklerden siyasi partilerin kadınların siyasetteki yerine dair yaptığımız değerlendirmede rakamlar şunu söylemektedir: Burjuva siyasette ve partilerde, çok daha baskın olmak üzere de onun dışında kalan ilerici, yurtsever, antifaşist partilerde de kadınlara pek yer yok. Bu durum, burjuva partilerin pratiğinde erkek egemen bakışın açık kaba örnekleriyle karşımıza çıkarken; diğerleri bakımından erkek egemenliğinin inceltmiş biçimlerinin ardına gizlenmeye çalışılıyor. Burjuva partilerde kadının aktif siyasal yaşamda vitrinin ötesine geçememesi ve oy deposu olarak görülmesi; sınıf karakterinin bir parçası olurken; diğer partilerde de bazı parlak cümlelerin ardına gizlenmiş, pratikte erkek egemen bakış açısının ötesine geçemeyen yaklaşımlar sergileniyor.

Bu nedenle, burjuva partilerin sahtekârlıkları, ikiyüzlü politikaları geniş emekçi kadın kitleleri nezdinde teşhir edilmeyi beklerken; diğer küçük burjuva, ilerici, demokrat ve yurtsever partileri tutarlı davranmaya davet etmenin yanı sıra, asıl görevin bu partilerin saflarında mücadele eden kadınlara düştüğünün altını çizmeliyiz. Partilerin pratikteki tutumlarını sorgulamak, sorularını çoğaltmak ve varoluşlarının bu partiler içerisindeki anlamını öyle ya da böyle tartışmadan, erkek egemenliğinin bütün görünümüne karşı mücadele etmeden yürümek mümkün mü? Kimi ilerici-antifaşist ve küçük burjuva devrimci partilerle komünistlerin sorunla ilişkileneşlerinin ayrıca incelenmeye değer olduğunu bitirirken belirtelim.

Parti adı	Aday sayısı	Kadın aday sayısı	Oranı	ücreti
AKP	3542	440	12,4	2000
ANAP	2120	697	32,9	500
CHP	1850	300	16,22	3000

DYP	2618	458	17,5	2000
GP	2000	980	49	1000
MHP	2700	251	9,3	500
SP	2940	147	5	1000
SHP	376	74	19,7	50

**Hürriyet Gazetesi*

Yasama dönemi	Kadın oranı (%)	Kadın vekil	Toplam vekil
Dönem(1935-1939)	4.5	18	399
Dönem(1939-1943)	3.7	16	429
Dönem(1943-1946)	3.5	16	455
Dönem(1946-1950)	2.0	9	454
Dönem(1950-1954)	0.6	3	472
Dönem(1954-1957)	0.7	4	535
Dönem(1957-1960)	1.4	8	587
Dönem(1960-1965)	0.7	3	450
Dönem(1965-1969)	1.8	8	450
Dönem(1969-1973)	1.1	5	450
Dönem(1973-1977)	1.3	6	450
Dönem(1977-1980)	0.9	4	450
Dönem(1983-1987)	3.0	12	399
Dönem(1987-1991)	1.3	6	399
Dönem(1991-1995)	1.8	8	450
Dönem(1995-1999)	2.4	13	550
Dönem(1999-2002)	4.0	22	550
Dönem(2002-2007)	4.4	24	550
Yeni seçim sonucu	8.9	50	550

*24 Temmuz 2007 Radikal

Dipnotlar

- 1 - Şirin Tekeli, Kadınlar İçin, s. 84, Alan Yayıncılık
- 2 - Age. s. 300
- 3 - Milliyet gazetesi
- 4 - 28 Mart 2006 tarihli Milliyet Gazetesi
- 5 - 13 Temmuz 2007 tarihli Evrensel Gazetesi
- 6 - 1 Temmuz 2007 tarihli Milliyet Gazetesi
- 7 - DTP yüzde 40 (20 milletvekilinden 8'i kadın)
CHP yüzde 9.0 (99 milletvekilinden 9'u kadın)
AKP yüzde 8.7 (341 milletvekilinden 30'u kadın)
DSP yüzde 7.6 (13 milletvekilinden 1'si kadın)
MHP yüzde 2.8 (70 milletvekilinden 2'si kadın)
- 8 - Handan Çağlayan, Analar, yoldaşlar, tanrıçalar, İletişim Yayınları
- 9 - "Bu seçimlerde yüzde 10 barajı aşılabilsaydı; Adana, Adıyaman, Bitlis, Hakkari, İçel, Batman, Tunceli gibi illerin aday listelerinde tek bir kadın bulunmuyordu. Diğer illerin listelerine giren kadınlarsa seçilebilir sıraların çok altında yer alıyorlardı. Diyarbakır listesinde 5. ve 10. sıralarda, İstanbul'da (1. bölge) 4. ve 5. sıralarda ve Mardin'de 2. sırada kadınlara yer verilmişti. Bu kadınların ortak özelliği 'şehit eşi/yakını' kimliğini taşımalarıydı. Seçilme olasılıkları bulunmamakla birlikte Sivas, Niğde ve Kayseri listelerinin ilk sıralarında kadın adaylara yer verildiği de eklenmelidir." (Age. s. 143)

10 - “Kadın etkinliklerini parti etkinliklerinin dışında görme ve örgütsel anlamda desteklememe, yine maddi kaynak aktarımına ilişkin alınan kararlara rağmen ‘Siz artık kollaştınız ayaklarınızın üzerinde durun’ mantığıyla kollara fon aktarılmaması...”

“Mevcut yönetimin kadına olan yaklaşımı geri feodal, dar yaklaşımlarının aşılmasından kaynaklı kadın çalışmamız zorlamaktadır.”

“Yönetiminle olan sorunların başında yönetimin kadını

güç olarak görmemesi ve kadını irade olarak kabul etmemesi...”

“Mevcut il yönetimi teoride kadını tanıma ve irade olarak görme olsa da pratikte kadın yaklaşımı dar, feodal geri olmakla birlikte temel güç değil, daha çok yedek güç olarak görmektedir.”

(HADEP 4. Olağan Kadın Konferansı’ndan aktaran Handan Çağlayan, age. s. 148-149)

Alternatif Tarih Okumaları – III

Hasan Sabbah Ve Fedai Hareketi

Hürriyet Gazetesi, PKK'nin Dağlıca baskınının ardından oluşturulan ırkçı-şoven atmosferde, internet sitesinde şu başlığı attı: "Türkler 11. yüzyıldan beri terörle uğraşüyor." Burada kast edilen Hasan Sabbah, "Haşhaşi Hareketi" ve onların Selçuklulara yönelik başkaldırısıydı. Egemenlerin şeytanlaştırdığı ve bir küfre dönüştürdüğü "Terör" kavramının tastamam "Ezilenlerin şiddetini" tanımladığının bundan güzel bir anlatımı olamazdı! Hasan Sabbah ve fedai hareketini tarihe sayısız söylenti ve karaçalmayla kaydetmelerinin temelinde de bu yatar.

yüzyılın son dönemlerinden itibaren, İran'daki Alamut Kalesi merkezli olan, Selçuklu yönetimini ve Abbasi teokratik rejimini hedef alan fedai eylemleri ve suikastlar büyük sansasyon yarattı. Alamut Kalesi'nin efendisi Hasan Sabbah'ın ve onun fedai örgütünün ünü dört bir yana yayıldı, zamanla bir efsaneye dönüştü.

Rivayetlere göre; Hasan Sabbah (Seyyidina Efendimiz biçiminde anılırdı) Alamut Kalesi'ni ele geçirdikten sonra, kafasında kurguladığı planlarını hayata geçirmeye başlar. Önce, kalenin bir bölümünde gizli, muhteşem bir bahçe inşa ettirir. İçinden bal, süt, şarap akan çeşmeler, Kevser ırmakları ve görkemli köşkler yapılan bu bahçeye, envai çeşit çiçek ve meyve ağaçları diktirir. Her

köşesine dünyada eşi benzeri olmayan güzel kızlar yerleştirir. Bu bahçeyi, tam anlamıyla Kuran'da bahsi geçen cennete benzetir; kendi adamlarını da buranın gerçek cennet olduğuna inandırır.

Sonra, civar bölgelerdeki genç delikanlıların arasından sağlıklı, gözü kara, inançlı ve şeyhe (Hasan Sabbah) bağlı olanları Alamut'a getirtip eğitime tabii tutarlar. Onlara, cennetin anahtarının şeyhte olduğunu; dilediği kişiyi dilediği zaman cennete gönderebileceğini de anlatırlar. Belirli bir süre eğitim gören bu gençlerin arasından seçilenler "fedai adayı" olurlar ve şeyhin huzuruna çıkarılırlar. Hasan Sabbah, içerisinde bol miktarda haşhaş bulunan ama tam formülünü kendisinden başka kimsenin bilmediği içkiyi, bu fedai adaylarına içirir; uyuşturucunun etkisiyle kendinden geçen gençleri "cennet" olarak gösterilen gizli bahçeye taşır. Bir müddet sonra ayılan gençler kendilerini hurilerin arasında bulurlar. Zevk ve sefa, aşk ve meşk dolu bir zaman geçirirler. Gerçekten cennette olduklarına, efendilerinin kudretinin büyüklüğüne inanırlar. Sonra tekrar haşhaş içirilen delikanlılar bu sahte cennetten çıkarılırlar.

Bu gençlere daha sonra eğer cennete tekrar gitmek istiyorlarsa, şeyhin buyuracağı işi yapması gerektiği söylenir. Sahte cennette kaldığı kısa süreden sonra yeniden oraya

dönmekten başka bir şey düşünemez hale gelen gençler, sonsuz bir cennet vaadiyle ölüme adeta hazır hale gelirler. Bunu bilen Hasan Sabbah, bir düşmanın öldürülmesi için talimatını verir. Artık bir “fedai” olan genç, kendi yaşamını da feda edeceği eylemlere büyük bir istekle girişirdi. Hasını öldürerek şeyhi memnun etmesi cennetin kapısını açması, ölse dahi cennette sonsuza kadar yaşaması demektir. Fedailer, cesaret almak için eylem anında da haşhaş içerlerdi. Böylece hedef mutlaka öldürülürdü.

Hasan Sabbah'ın böyle cennet vaadiyle kandırdığı, haşhaş ile uyuşturduğu gençlerden kurduğu, ölümü göze almış Fedai-Haşhaşı örgütü, yaptığı siyasi suikastler yoluyla terör estirir, korku ve dehşet saçardı. Kurduğu örgüte Haşhaşiler denilir; Avrupa dillerindeki “assasin/suikastçi” kelimesinin de “haşhaş”den türemiş olduğu söylenir.

Haklarında onlarca spekülasyon yapılan Hasan Sabbah ve Alamut Fedailerini kara efsanesi böyle yayıldı. Bu efsane yukarıda anlatılanlarla sınırlı değildir. Tarihsel dönemleri ve şahsiyetleri anlatma iddiasındaki onlarca roman ve araştırmada bu söylentiler döne döne işlenmiştir. Günümüzde de bol bol laf üretiliyor. Popüler tarih kitapları ve romanlar bu söylentilere referans oluyor, belge niteliğinde değer görüyorlar. Aynı anlatımlar filmlere de konu ediliyor.

Peki ama bu anlatılanlar doğru mu? Ya da ne derece doğrudur? Hasan Sabbah kimdir gerçekte? Binyıldır konuşuluyor olmasının esrarı nedir? Neler yapmıştır bu denli ünlü olmak için? Ezilenler için neyi temsil etmektedir?

İsmaili Hareketi Ve Ezilenlerin İsyanı

Hasan Sabbah'ın arenasında görüldüğü zaman kesiti başta Ortadoğu olmak üzere, bütün İslam coğrafyasında büyük çalkantıların, siyasi, ideolojik, sosyal alt-üst oluşların ve çarpışmaların olduğu bir döneme denk düşer.

Dört Halife döneminde başlayıp Emevilerle süren İslam yayılcılığı ve fetihler, kısa sürede büyük bir imparatorluk halini almış, ideolojik ve siyasi anlamda Ortodoks İslamın,

sosyal ve ekonomik anlamda Arapların egemenliği sağlanmıştı. Buna karşılık; Arap olmayan halklar (genel olarak mevali sıfatıyla hor görülmüştür), kendi inançlarından vazgeçmeyen dinler/inançlar toplulukları (Zerdüştilik, Manilik, Mazdekçilik vs.), Afrika'dan getirilen ve vahşi bir sömürüye tabi tutulan köleler, feodal toprak rantı sömürüsünün en katı ve pervasız biçimi olan haraç, cizye ve aşar yoluyla sömürülen geniş köylü yığınları, savaş ganimetlerinden uzaklaştırılan Arap kabileleri ve kimi bölgelerdeki Arap yoksullar ve şehirli alt tabakalar; buldukları her fırsatta üstü kapalı ya da doğrudan biçimde İslam şeriatını ve/veya despotik devletini hedef alan ayaklanmalara girişiyordu. Yığınlar, “eşitlik, adalet, özgürlük” taleplerini “Ehli Beyt Davası” kisvesinde dillendiriyor; genel olarak Şiilik adıyla anılan muhalif fırkalarda örgütleniyorlardı.

İlk başlarda bu halkların taleplerini ve desteklerini arkalayarak Emevileri deviren Abbasiler, kısa sürede yığınlara sırtını döndü ve onlar da despotik bir yapıya büründü. Yığınlar; İslam şeriatına sarılan ve İslamcı-ruhban sınıflarla katı bir şeriat devleti haline gelen despot Abbasi rejimini sorgulamaya başladı. Ezilen ve hor görülen halklar (İranlı, Iraklı, Kürt, Bedevi vs.), zorla Müslümanlaştırılan inanç toplulukları, feodal sömürü altında inleyen geniş köylü yığınları, ganimet paylaşımının dışına itilmiş bölgeler ile İslam şeriatı ve Abbasi rejimi (bu ikisi iç içe geçmiştir) arasındaki karşıtlıkları daha da derinleştirdi. Kendiliğinden veya örgütlü ayaklanmalar yaygınlık kazandı. Toplumsal kurtuluş, eşitlik ve adalet fikri yeni biçimlere bürünmeye başladı; ideolojik anlamda “Kurtarıcı Mehdi”, “Gaip İmam” inancı form buldu. İdeolojik ve pratik anlamda radikalleşme hız kazandı.

8. yüzyılda siyasi, sosyal ve ideolojik zeminde artık iflas etmiş Ortodoks İslam ve onunla bütünleşik durumdaki despotik Abbasi rejimi, büyük Şii ayaklanmalarının hedefi durumuna geldi. Fakat asıl olarak; ezilenlerin kurtuluş taleplerini belli bir süre arkalayan Şii ayaklanmalarının (Zeydilik vb.) sonradan

Abbasi rejiminin temel dayanaklarından biri durumuna gelmesi, şeriat yanlısı olması ile tutucu ve uzlaşmacı Oniki İmamcı Şiiilerin, İslam şeriatına muhalefetinin birkaç noktadaki fikir ayrılığına indirgenmesi ve bunların yarı-resmi bir mezhep durumuna gelmeleri adalet, eşitlik ve kurtuluş beklentisi içerisinde bulunan halkların ideolojik politik kopuşunu hazırladı. Şiilik, ılımlılar ve radikaller olmak üzere ikiye parçalandı. İdeolojik anlamda genel olarak Batınî adıyla anılan dine akılcı yorumlar ve felsefi içerik katan bir dizi açık ve gizli mezhepler/akımlar oluştu; o dönemin partileri olan dini teşkilatlar/fırkalar kuruldu; birbiri ardına büyük ayaklanmalar ortaya çıktı. Bütün bir imparatorluk coğrafyasında yaygınlık gösterdi.

Ezilen katmanların ve kesimlerin rejimden kopuşu, ideolojik ve siyasal anlamda en etkili akım olan, Şiilikten radikal bir ayrışma gösteren İsmaililiği ortaya çıkardı. (Şiiilerin 6. imamı olan Cafer-i Sadık'tan sonra onun oğullarından biri olan İsmail'i -babasından önce ölmesine rağmen- imam kabul eden akım olduğu için bu adı almıştır. Şiiliğin ılımlı ve uzlaşmacı kolu ise Oniki İmamcılar olarak anılmıştır). İsmaililik; inançsal-ideolojik bakımdan İslam şeriatını, siyasal bakımdan Abbasi rejimini yıkmak; toplumsal adalet ve eşitlik sağlama çağrısının bayrağı oldu. "Kurtarıcı Mehdi" öğretisi, imparatorluğun dört bir yanına yayılmış usta davetçiler (propagandacı-dai) ağı, bilgili kadroları ve entelektüel düzeyi yüksek eğitimi, felsefesi, edebiyatı sayesinde ve yeni adil bir düzen propagandası yaparak yığınları etkilemeyi, kendi yanına çekmeyi başardı. Bir yandan Abbasi rejimini yıprattı, diğer yandan da en ciddi rakibi olan tutucu ve uzlaşmacı Oniki İmam Şiiliğini bertaraf etti. İsmaililik, ortak paydası İslam şeriatını ve Abbasi rejimini yıkmak olan hemen bütün toplumsal hareketlerin, onlarca Batınî akımın ortak çatısı haline geldi. Yüzyıllar boyunca Abbasilere ve egemen sömürücü sınıflara kök söktürdü.

10. yüzyılda İsmailî akımından kaynaklanan iki radikal akım etkinlik gösterdi: Mısır'da

kurulan Fatimî Devleti (kuruluşu 909) ve geniş bir coğrafyaya yayılan parçalı komünal düzenler kuran Karmatiler.

Hasan Sabbah Tarih Sahnesine Çıkıyor

Hasan bin Sabbah, bu İsmaili/Batınî fırtınasının İslam coğrafyasında bütün şiddetiyle estiği bir dönemde, 1034 yılında İran'ın Kum kentinde doğdu. Yemen kökenli Kufeli Arap bir ailenin oğludur. Ailesi Kum'dan sonra İran'ın Rey şehrine yerleşmiştir.

O dönem İran, İslam topraklarına dahildi ve Türk Selçuklu işgali altındaydı. Egemen yapıda; Sasani döneminin satrap artıkları olan Fars aristokratları, zengin toprak ağaları ve tüccarların dışında Selçuklu yöneticileri, Abbasiler ve İslam şeriatının din adamlarından oluşan ruhban sınıfı bulunuyordu. Azerbaycan, İran, Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde yaşayan ve Arap olmayan halklar; eski gelenek ve inançlarını koruyan ya da zorla Müslümanlaştırıldığı için İslam'ı görünümde sürdüren topraklar; satrapların topraklarından kovduğu ve feodal sömürü altında kalan emekçi köylüler; Selçuklu askerlerin varlığı ile fetihçi savaşlardan nasibini alamayıp dışlanan Arap asker kabileleri ve yoksullar; Selçukluların yağma ve talanlarına, katliamlarına maruz kalan kesimler, bir bütün olarak muhalif hareketlere yönelmişti.

Babek, Karmati isyanları gibi ve daha onlarca büyük-küçük ayaklanmaların ve direnişlerin merkezi olma özelliği gösteren İran ve çevresinin son birkaç yüzyılı ayaklanmalar, yenilgiler ve katliamlarla geçmişti. Egemen sınıfların dışında kalan topluluklar genel olarak Şii ve Batınî/İsmailî hareketlerde saf tuttular. İsyancı örgütler ve akımlar, büyük katliamlara rağmen varlıklarını ve eylemlerini sürdürüyordu. Selçuklu yönetimi her türlü muhalif harekete ama özellikle İsmaili hareketine ve potansiyel tabanı olma özelliği olan kesimlere karşı acımasızdı; yer yer katliamlar, cezalandırma saldırıları düzenlerdi.

Bu koşullarda dünyaya gelen Hasan Sabbah'ın babası da ılımlı Oniki İmamcı Şii

inancına sahipti. Hasan Sabah, 17 yaşına kadar Oniki İmamcı Şii eğitimi aldı. Bu dönemden sonra okumaya ve araştırmaya yöneldi, karşılaştığı Fatimi/İsmaili propagandacılarla tartıştı, böylelikle İsmaili öğretisiyle tanıştı. Fakat özellikle İsmaili propagandasının İrani halkların Selçuklu işgalciliğine karşı düşmanlığı ve işgalcileri yurttan çıkarma isteğiyle birleştiren Horasan baş-daisi (propagandacısı) Nasır-i Hüsrev'in eserlerinden etkilenecek İsmaili öğretisini benimsedi. O dönem, Fatimi halifesi olan Mustansir'i zamanın İmam'ı olarak kabul edip bağlılık yemini etti. 1072'de İran'da görevli olan ve Rey'de bulunan baş-dai Abdulmelik el-Atlas'la tanıştırdı. "Dava"ya yeni kazanılmış biri olarak görevlendirildi.

Mısır'daki Fatimi Devleti; kendi egemenlik alanının dışındaki İslam topraklarında geniş bir İsmaili davetçiler ağı kurmak, uzak bölgelerden gönderilen elemanları ideolojik siyasi eğitimden geçirmek için okullar kurmuştu. Rey'den ayrılarak, İsmaililiğin bölgedeki merkezi olan İsfahan'a yerleşen Hasan Sabbah; Mısır yolculuğu boyunca dolambaçlı bir rota izledi ve geçtiği yerlerde İsmaili propagandası yaparak 1078'de Kahire'ye ulaştı. Kahire'de üç yıl boyunca eğitim gördü.

Hasan Sabbah'ın Kahire'de bulunduğu dönemler Fatimi-İsmaili devletinde, tutuculaşma, askeri tahakkümcü bir yapıya bürünme ve yığınların istemlerine yabancılaşma süreci yaşanıyordu. Buna bağlı olarak İsmaili öğretisinde de tutucu/doktriner bir yoruma gidildiği zamandı. Hasan Sabbah da Fatimi rejimine ve devletçi-doktriner İsmaili yorumuna (sonradan eski davet denildi) muhalefet etti. Bu sebeple Mısır'dan sürüldü. Sürgüne gönderilmesinin gerekçisi olarak, Halife Mustansir'e ve onun doktriner İsmaili yorumuna karşı yenilenmeyi savunduğu rivayet edilen, çok sonraları kardeşiyle girdiği taht kavgasında yenik düşüp öldürülen, Mustansir'in oğlu Nizar'ı desteklediği ileri sürülse de, o dönemde ne ideolojik ne de siyasi olarak böylesi bir ayrışma olgunlaşmamıştı. Kesin olan şu ki; Hasan Sabbah bazı şeyleri sorguluyordu ve

bu yüzden sürgün edildi.

Sürgün yolculuğunda da bindiği gemi batan Hasan Sabah, canını zor kurtardı ve Suriye'ye geçti. Halep, Bağdat ve Huzistan üzerinden 1081 yılı ortalarında İsfahan'a ulaştı. İran'da İsmaili davasının yaygınlaşması için çok geniş bir alanda propaganda çalışması yaptı. Damgan bölgesinde 3 yıl süren yoğun bir çalışma yürüttü, ciddi bir taraftar örgütlenmesi yarattı.

Alamut Kalesi Ve Fedailer Örgütü

Hasan Sabbah'ın görev alanı İran'da, muhalif hareketler Fars aristokrasisini, işgalci Selçuklu yönetimini ve İslam şeriatını hedef alıyordu. Köylülerden şehirli yoksullara, baskı altındaki inanç topluluklarından İrani kimlikli halklara ve zulümden kaçıp dağlık bölgelere sığınan muhalif çevrelere kadar geniş bir toplumsal tabana yayılmış Abbasi-İslam ile Selçuklu karşıtlığı ve öfke vardı. Özellikle yağma, talan ve katliam saldırılarına maruz kaldıkları Selçukluların İran'dan kovulması, Selçuklu işgalciliğine son verilmesi fikri güçlüydü. Özgürlük talebi bu fikirde somutlanıyordu.

Deylem bölgesinde yönetici olarak faaliyet yürütmeye başlayan Hasan Sabbah da propaganda ve örgütlenme faaliyetlerinde yığınların bu tepkilerine kulak verdi; İsmaili propagandaya Fars/İrani kimliği ve Selçuklu işgali karşıtlığı temelinde "millici" öğeler kattı. İrani-Acem halklarının başını çektiği Şuubiye hareketi gibi isyanların, ama özellikle kendisini büyük oranda etkileyen Nasır-i Hüsrev'in bu içerikte yürüttüğü çalışmaların deneyimlerini ve olanaklarını da değerlendirdi. Emekçilerin toplumsal belleğindeki ve yaşamındaki izleri süren Babek'in eşitlikçi/mazdekçi düzenini ve Karmati komünlerinin miraslarını ve davalarını sahiplendi. 9 yıl boyunca yürütülen çalışmalarda; Selçuklu egemenliğine, İslam şeriatının baskısına ve feodal sömürüye son verileceğinin çağrısını yaparak önemli mesafeler aldılar.

Fakat atılıma geçmeyi sağlayamadılar. Selçukluların kovuşturmaları ve saldırıları fırsat vermiyordu.

Propaganda ve örgütlenme faaliyetlerini ileri sürdürebilmek, eyleme geçebilmek için, merkezi devlete karşı kullanabilecekleri sağlam üsluplara ihtiyaçları vardı. Orta İran bölgesinin Selçuklu devletinin denetiminden en güçlü olduğu yer olması, Hasan Sabbah'ı dağlık bölgelere yönlendirdi. Böylece Elbruz dağlarının uzantısı durumundaki Deylem'de bulunan ve zaptedilmesi imkansız olan; son derece sarp bir vadiye hakim tepelerle çevrili, geçit vermez kayalıklarda kurulu Alamut Kalesi üzerinde ısrarla durdular.

Söz konusu bölge, Ortodoks İslam'a muhalefetiyle tanınıyordu. Geçmişte de muhalif hareketlere ve ayaklanmalara (Babek, Mazyar isyanları vs.) üs olmuştu. Arap ve Selçuklu zulmünden kaçanlar da, resmi İslamın baskısına maruz kalan inanç toplulukları da bölgedeki dağlara sığınmışlardı. İsmaili propagandasına ve örgütlenmesine açık, mücadele ve direniş potansiyeli yüksek bu bölge üs seçildi. Benzer özellikler taşıyan Afganistan sınırındaki Kuhistan bölgesi de yönelinilen temel alanlardan bir diğeri oldu.

Yerel dilde "Kartal Yuvası" anlamına gelen Alamut (Alah-amut) Kalesi, o dönemde Mehdi adında Şii bir beye aitti. Hasan Sabbah'ın davetçileri bölgedeki halkı, İsmaili mezhebine kazanma faaliyetine giriştiler ve başarılı oldular. Kalenin hükümdarı Mehdi'nin muhafızlarına kadar -hatta bir rivayete göre bizzat hükümdar Mehdi'yi de örgütlediler. Kaleyi alma vakti geldiğinde Hasan Sabah, Alamut'a gitti ve örgütlenmeyi tamamladı. Kan dökmeden, bir oldubitti ile kaleyi Mehdi'den aldı (1090). Kalenin ele geçirilmesi konusunda, Hasan Sabbah'ın zekasını, örgütlenme becerisini ve siyasi-ekonomik gücünü öven çeşitli söylentiler de anlatılır.

Alamut, İran'da kurulan ilk İsmaili devletidir ve İsmaili hareketinin siyasi, askeri bakımından gelişmesi, genişlemesi için merkez üs olmuştur. İran'daki İsmaili davasının tartışmasız lideri konumuna gelen Hasan Sabbah, döneminin en büyük kütüphanelerinden birini burada kurdu; ideolojik, siyasi ve askeri bakımdan kendini

geliştirdi, fikirlerini olgunlaştırdı, daha ileri planlar yaptı. Bölgedeki halkın Selçuklulara, yerel beylere ve İslam rejimine karşı yükümlülüklerini kaldırdılar, sömürü ve baskıya son veren düzenlemeler yaptılar. Her İsmaili bireyinin topluma karşı sorumlu biri haline getirilmesi sağlandı. Alamut ile halkın kader birliği sağlandı. Bir yandan örgütlenme faaliyetleri sürdürülürken, diğeri yandan doğal haliyle bile aşılmaz, zaptedilmez olan Alamut Kalesi'ni uzun süreli kuşatmalara dayanacak tarzda tahkim ettiler. Kayaları delerek su kaynaklarına ulaştılar, sarnıçlar açtılar, büyük ambarlar ve tahıl stokları kurdular; vadideki arazileri ıslah edip tarıma elverişli hale getirdiler.

Alamut Kalesi'nin alınması, Selçuklular'ın üzerinde soğuk duş etkisi yaptı. Selçuklular, hemen Alamut'a yönelik saldırı hazırlığına girişti. Alamut civarındaki köyleri yerle bir ettiler, insanları kılıçtan geçirdiler ve Alamut'u kuşatma altına aldılar. Daha kurulur kurulmaz bir varlık-yokluk sorunu yaşayan Alamut Devleti, direnmeyi seçti. Zira kalenin terk edilmesi; yeni kurulan devletin yok olması, umutların boşa gitmesi demektir. Fakat kuşatma ve zafer kazanılırsa, hem askeri, hem siyasi, hem de psikolojik/ideolojik bir başarı kazanılmış olacaktır, ki bu da yeni kurulan devletin (dolayısıyla önderliğin) alması gereken bir riskti. Mısır'daki Fatımi Devletinin askeri yardım göndereceği söylentisini asker arasında yayan Hasan Sabbah, psikolojik olarak saflarındaki direnme gücünü artırdı; taraftarlarını ateşledi. Neticede kuşatma yarıldı. Böylece yalnızca Alamut korunmakla kalmadı; bu zaferin etkileri bütün İran-Şii coğrafyasında görülmeye başlandı, İsmaili devletinin genişlemesinin önü de açılmış oldu.

Bu dönem, Selçuklular ile Alamut Devleti merkezli İsmaililerin çarpışmalarının zincirlerinden boşaldığı, daha da şiddetlendiği zaman oldu. İlk kuşatmada başarılı olamayan Selçuklu Sultanı Melikşah ve ateşli-acımasız bir İsmaili düşmanı olan Başvezir Nizamülmülk, daha büyük kuvvetler hazırlayarak 1092'de Alamut üzerine sefere

çıktı, Alamut'u kuşattı. Kuşatmanın sürdüğü dönemde İsmaililer, Alamut'un alınmasından sonraki ilk büyük siyasi eylemlerini yaptılar.

Başvezir Nizamülmülk, Nihavend kentindeki geçici karargâhında, Ebu Tahir Arrani adlı bir İsmaili fedaisi tarafından Ekim 1092'de hançerlenerek öldürüldü. Bu, tarihteki ilk büyük feda eylemiydi. Selçuklu Devletini korkuyla titretti.

Kasım 1092'de de Melikşah öldü -bir rivayete göre Melikşah'ı da fedailer öldürdü. Bu olayların ardından takviye güçle baskın düzenleyen İsmaililer kuşatmayı dağıttılar. Bu gelişmeler; Selçuklular'da iç karışıklıklar ve taht kavgalarına kapı aralarken, İsmaili-Alamut Devleti için ise genişleme ve yükselme sürecini başlattı.

Önemli bir siyasal fırsat yakalayan Hasan Sabbah, bu süreçten sonra, bir yandan siyasi, ideolojik ve askeri bir düzen kurmaya çalıştı; öte yandan da yeni kaleler ve bölgelere doğru yayılma, genişleme faaliyetine girişti.

Alamut Kalesi'nde son derece katı, kuralcı, kimseyi kayırmayan, eşitlikçi bir disiplin oluşturuldu; hiyerarşik bir örgütlenme kuruldu. Hiyerarşinin en tepesinde "Kayıp İmam Vekili" yani hüccet mevkii vardı. Bu konumda, 'Seyyid' ünvanlı Hasan Sabbah bulunurdu. Hüccet'in hemen altında komutanlar, danışmanlar ve dai'ler yer alırdı. Bunların altında ise, herbiri bir eyaleti yönetecek, bilgi ve beceri sahibi olan, özel olarak eğitilen yönetici kümesi vardı. Bu küme refik adıyla anılırdı. Hiyerarşinin en alt basamağında ise, çoğunlukla kale çevresinde yaşayan köylülerden oluşan, örgütsel eylem içinde olmayan, daha çok kuşatma zamanlarında lojistik destek sağlayan lassig'ler bulunurdu.

Bunların dışında, kalede eğitim gören, müstecip diye anılan acemilerden oluşan bir kesim daha vardı. Bunlar, aynı zamanda bir okul olan Alamut'ta eğitilirlerdi. Müsteciplerin arasından davaya son derece inanmış, kararlı, gözü pek, dirençli olanları feda birimlerine seçilirdi.

Fedailer dövüş sanatları, silah kullanma,

istihbarat toplama, kılık değiştirme, gizli haberleşme gibi konularda eğitildiler. Fedailer özel bir birimdi, siyasi suikast eylemleri için yetiştirildiler. İstenilen kişiyi öldürdükten sonra kaçmazlar; bu eylemi ne adına, ne niçin yaptıklarının propagandasını yaparlardı. Ölümü göze aldıkları ve çoğunlukla hemen öldürüldükleri için feda denilirdi. Bu sebeple hakkında en fazla spekülasyon ve karalama yapılan kesim olmuştur.

Fedai örgütlenmesi ve eylemleri bir tercih değil, zorunluluk sonucu ortaya çıktı. Uzun süreli kuşatmalar, yıpratma saldırıları ve katliamlara karşı hayatta kalma ve inancıyla birlikte varlığını sürdürme mücadelesiydi. Feda eylemleri yaşam hakkı tanınmamış İsmaililerin, savunma amaçlı savaş taktiği idi. Ezilenlerin şiddetinin bir biçimi ve görünümüydü.

Nizari-İsmaili Devletleri

Siyasi ve toplumsal alanda eşitlikçi bir düzen ve disiplin kurmaya girişen Hasan Sabbah, İsmaili öğretisinde de bir dizi reforma girişti. Mısır'dan sürülmesine sebep olan fikirleri ve değişim ihtiyacı olgunlaşmıştı, belli bir forma kavuşmuştu. Fatımi-İsmaili yorumuna eskiden beri "içeriden" muhalefet eden Hasan Sabbah ve Suriyedeki İsmaililer, 1094'te Fatımi Halifesi Mustansir'in ölümünden sonra ayrılık bayrağını çektiler. Bu ayrışmanın önplanında; halife Mustansir tarafından veliaht-imam tayin edilen -yenilikçi olduğu rivayet olunan- oğlu Nizar'ın halifeliğinin, kardeşi Mustali ve saray aristokratları tarafından gasp edilmesi vardı.

1095'te Nizar öldürüldü; fakat Fatımi-İsmaili hareketi, Mustalilik (Mustali yanlıları) ve Nizarilik (Nizar yanlıları) olarak bölündü. Bu ayrışma salt siyasi düzlemde olmadı; daha doğrusu bu olay, ideolojik ve sınıfsal karşıtlığın üzerindeki kabuğun sıyrılmasına vesile oldu, yarayı açığa çıkardı. İran'daki Alamut merkezli İsmaililer ve Suriye'deki uzantıları, resmi Fatımi devletinden ideolojik ve siyasi kopuşlarını meşrulaştırmak için, öldürülen veliaht Nizar'ı sahiplendiler. Bu tarihten itibaren Nizariler olarak anıldılar.

Nizarilerin, Fatimilerden ayrılmasının temelinde yatan şey, sınıfsal çıkarlardı. Fatimilerin siyasi ve ideolojik olarak tutuculaşması, yığınların/ezilenlerin sınıfsal, toplumsal taleplerinden uzaklaşması, yeniliklere ve gelişmelere kapalı hale gelmeleri, başlıca sebebi. Bu ayrışma, Fatimilerle Nizariler arasında bitip tükenmez ideolojik, siyasi çatışmalara yol açtı. Öyle ki Nizarilere, Hasan Sabbah ve ardıllarına yönelik karalamaların bir kısmı Fatimi kaynaklıdır. Fatimi yöneticileri de, Nizari fedailerinin hançerleriyle tanıştılar.

Hasan Sabbah, bu dönemde sadece siyasi bir önder olarak görünmedi; Nizari-İsmaili hareketinin ideolojik öğretisini geliştiren bir düşünürdü de. Zamanının büyük çoğunluğunu okumaya, araştırmaya ve yazmaya ayıran Hasan Sabbah, Fatimi Devletinin “eski davet” olarak anılan İsmaili yorumunu reforme etti; “yeni davet”in kuramsal temellerini attı. Talimiye olarak da anılan bu öğreti; geleneksel İsmaili öğretisinden farklı-yeni bir mezhep formu getirmiyordu. Fakat, özellikle Fatimiler tarafından devlet ideolojisi haline getirilen, yeni bilimsel-felsefi gelişmelere kapatılan, yenilikçi değil tutucu hale gelen tarzı eleştirdi. İsmaililiğin ortaya çıkmasına vesile olan düşünsel dinamikleri esas alıp yeni şartlara göre yorumladı. Eylemci bir içerik kazandırdı. Talimiye öğretisi, siyasal koşulların ürünü olarak da hayli otoriter bir özellik taşıdı.

Alamut kale-devleti ideolojik ve stratejik bir karargah rolü oynuyordu ama, İsmaili hareketinin ihtiyaçlarını tek başına karşılaması mümkün değildi. Oluşan siyasi boşlukları da değerlendiren Hasan Sabbah, İsmaili hareketinin önemli üssü konumunda bulunan Kuhistan'a da yöneldi. Seçkin elemanları vasıtasıyla bölgede büyük bir halk hareketi örgütledi, ayaklanmalar başlattı. Kaleler ve şehirler ele geçirildi; ideolojik ve siyasi olarak Alamut'u merkez alan devletçikler kuruldu. Suriye ve Lübnan'da da Nizariler etkin örgütler kurdular, ciddi siyasi odaklar oluşturdular; aralarında Fatimi halifesi, vezirleri ve komutanları da bulunan egemenlere karşı başarılı suikastlar

düzenlediler, büyük siyasi eylemler gerçekleştirdiler. Böylece Selçuklu Devleti ve İslam coğrafyası içinde küçük adacıklardan oluşan ayrı bir Nizari-İsmaili devletinin varlığından söz edilebilir. Zira bütün coğrafyaya yayılmış 50 civarında Nizari kalesi mevcuttu.

Genelde dağlık bölgelerde yaşayan çeşitli dinsel ve etnik toplulukları, köylüler ve kasabalardaki şehirli kesimlere dayanan Nizari kale-devletleri siyasi, toplumsal ve kültürel alanda büyük değişimler de yarattı. Alamut, Kuhistan ve Suriye'de büyük kütüphaneler kurdular; sadece dini konularda değil, döneminin en ileri bilimsel çalışmalarında da başarılı faaliyetler yürüttüler. Bilimsel, kültürel, akademik bir çekim merkezi oldular. Açtıkları medreselerde örgütlenme, propaganda ve eğitim faaliyetleri sürdürüp genişlettiler. Çağın tanınmış bilginlerini bir araya topladılar. Fatimi-Nizari ayrılığında ilk başlarda tarafsız kalan İsmaili düşünürleri de Nizariliğe kazandırdılar. İran'da Selçuklu işgalciliğini sonlandırmak için çaba harcayan İsmaili dai Nasır-i Hüsrev ve takipçilerinin davaya kazandırılması, harekete İrani/Farisi bir kimlik de kazandırmıştır.

Hasan Sabbah önderliğindeki Nizari-İsmaili hareketinin gelişmesi çok zorlu siyasal mücadeleler ve ideolojik hesaplaşmalar üzerinden sağlanmıştır. Kurulduğu ilk andan itibaren Selçukluların katliamcı saldırılarına maruz kalan Alamut, defalarca kuşatıldı; çevresindeki köyler yağlamandı, insanları kılıçtan geçirildi; yıpratma taktiğiyle ekinler yakıldı, bahçeler bağlar talan edildi. En sıkışık zamanlarda tayin edici rol oynayan fedai eylemleri, Selçuklu yöneticilerine ve komutanlarına yönelik suikastlar yoluyla başarı sağlıyordu. Egemenler üzerinde korku etkisi yaratıyordu. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın ölümünden sonra oluşan siyasi boşlukta Alamut'a ve İsmaili halka yönelik saldırılar azaldıysa da, tamamen kesilmedi.

1105 yılında Selçuklu tahtına geçen Muhammed Tapar döneminde ve ondan sonra sultan seçilen Sancar zamanında İsmaililere yönelik askeri saldırılar ve yıpratma/sabotaj

eylemleri çok şiddetlendi. İlk dönemlerinde İran, Irak ve Suriye/Lübnan'da çok sayıda kale ele geçiren Nizariler, bu şiddetli saldırılar döneminde duraklama yaşadılar. Hatta kimi kaleleri kaybettiler. 1118 yılında Alamut yenilginin eşiğinden döndü. Fedai eylemleriyle yapılan siyasi suikastlara yanıt olarak büyük katliamlara maruz kaldılar. İlk yıllarında atılıma geçen Nizariler, ardından gelen bu dönemde ayaklanmacı planlarını uygulayamadılar, saldırıya geçemediler; çoğunlukla savunmada kaldılar. Buna karşın ciddi bir toplumsal ve siyasi arka planı olan hareket hiç sönümlenmedi; İran'dan Suriye'ye kadar, dağınık halde bile olsa 50 civarında kalede tutundular, varlıklarını kabul ettirip sağlamlaştırdılar. Bu bölgelerdeki siyasi, ideolojik ve askeri etkinliklerini sürdürdüler. Hatta Selçuklu egemenleri arasındaki taht kavgalarına da aktif müdahalelerde bulunup, birçok yöneticiyi ikna, rüşvet ve tehdit yoluyla kazandılar.

Savunma pozisyonundan çıkamayan Hasan Sabbah, İsmaililere yönelik katliamların son bulması ve Nizari kalelerine yönelik kuşatmaların kaldırılması talebiyle Selçuklu Sultanı Sancar'a çağrıda bulundu; uzlaşma önerdi. Bu çağrıyı reddeden Sultan Sancar, yatak odasına kadar sızan bir İsmaili fedaisinin, hançerinin kabzasına sarılı uyarı notunu sultanın başucuna koyması üzerine korkuya kapıldı ve Nizarilerle ateşkes yapmayı kabul etti. Böylece 1123 yılında Nizarilerle Selçuklular arasında (kale devletleri birliği biçimindeki) Nizari Devletinin bağımsızlığını tanıyan bir antlaşma yapıldı. Buna göre; Kum ve civarındaki bölgelerin gelirleri ile kalelerin yakınından geçen kervanlardan alınan bağ (yol vergisi) toplama hakkı Nizariler'e bırakıldı. Buna karşılık; Nizariler'in yeni kaleler kurmaması, yeni kimseleri inançlarına katmak için çalışmaması karar altına alındı. Nizariler ve Hasan Sabbah için büyük ve tarihsel kazanım olan bu antlaşmanın ömrü pek uzun olmadı; kısa bir dönemden sonra çatışma ve savaşlar başladı. Fedai eylemleriyle desteklenen Nizari direnişleri, Selçukluların askeri saldırı ve kuşatmalarını

başarısızlığa uğratmayı becerdi her seferinde de.¹¹

24 Mayıs'ında hastalanan Hasan Sabbah, kendisinden sonra Nizari topluluğunun gelecekteki önderlik sorununu halledecek düzenlemeleri yapmaya girişti. Kendisine bir halef belirledi; ona yardımcı olacak danışmaları örgütledi. 1124 Haziran'ında, ardında 90 yıllık tarihi bir yaşam ve mücadele geleneği bırakarak hayata gözlerini yumdu. Çok sıkı disiplinli, iyi bir örgütçü, siyasi-askeri stratejist olan Hasan Sabbah, aynı zamanda bir düşündürdü. Çevresindekileri etkilemesini bilen; inanç, kararlılık, güven, fedakarlık ve davaya bağlılık aşıl原因an siyasi ve ideolojik bir eylem adamı; mazlumdan yana, direnişçi bir halk önderiydi. Nizari İmamının hücceti (vekili) olarak saygı gördü. Seyyidina (Efendimiz) olarak anıldı. Eylemleri ve mücadelesiyle Hindistan'dan Ortadoğu'ya, Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya kadar korkuyla karışık saygı uyandıran tarihsel bir kişilik olarak iz bıraktı. Ezilenlerin zalimlere karşı mücadelelerinde ilham aldıkları direnişçi bir miras bıraktı; kendinden sonraki birçok ilerici akım ve harekete itilim kazandı. Türbesi, Moğollar tarafından yıkılıncaya kadar Nizariler için hac yeri olarak ziyaret edildi.

Hasan Sabbah'tan sonra da Alamut, Nizari hareketinin merkezi olmayı sürdürdü. Hasan Sabbah'ın kurduğu fedailer örgütü ve siyasal/sosyal yapı devam etti. Fakat çok sonraları kendi içinde de çalkantılar yaşadı; saldırılar yüzünden uzak bölgelerdeki kalelerle iletişimleri zayıfladı; uzak kaleler kısmi özerklik kazandı. 13. yüzyıldan itibaren Alamut'ta bir bozulma, yozlaşma başladı; fikir ayrılıkları, çatışmalar, sapmalar gelişti. 1250'li yıllardaki Moğol saldırıları karşısında direnme cesareti göstermeyen Alamut yöneticileri teslim oldular ve Nizarilere yönelik büyük bir yıkım süreci başladı. Nizari kaleleri tek tek düştü ve yerle bir edildi. Eşsiz değerdeki kütüphaneleri, kendilerine dair belge ve eserlerle beraber yakıldı. Böylece 1090'da sıradan bir kale olmaktan çıkan Alamut ve onunla anılan dönem, 1256'da yıkıldı. Nizarilere dönük toplu katliamlar

yapıldı. Alamut sonrası Nizari-İsmaili hareketi son bulmadı fakat yeraltına çekildi, uzak ve ücra bölgelere dağıldı. Muhalif akımlarda yer aldılar; Şii Sufizmine (agnostik-tasavvufi akımlar) karıştılar, öğretilerini bu alana taşıyıp yeni fikirlere/akımlara itilim sağladılar; ayaklanmalara can ve kan taşıdılar.

Söylentiler, İftiralar Ve Gerçekler

Ortaçağ'da sınıf mücadelelerinin dinsel/mezhepsel görünüm alması, eşyanın tabiatı gereğidir. Avrupa merkezci bakışın aşağıladığı bu yaklaşımlarının yansıdığı kavram olan “Doğu Toplumları”, böylesi savaşmaları yüzyıllar boyunca sürdürmüştür. Özellikle 8. yüzyıldan 13. yüzyıldaki Moğol saldırılarına kadarki dönem, İslam topraklarında ezilenlerin sınıfsal başkaldırılarının çok geniş bir alan üzerinde kesintisizce sürdüğü, bin dereden akıp birleşen bir nehir gibi kabardığı tarihlerdir.

Hasan Sabbah ve hareketi de ezilenlerin zulme ve sömürüye karşı kurtuluş kavgasına öncülük etti. Fakat egemenlerin çirkin iftiralarından nasibini alan bu hareket, tarih çarpıtcılığının hedefi oldu. Farklı tanıtıldılar ve hala öyle tanınıyorlar. Ezilen geniş katmanların adalet, eşitlik ve özgürlük talepleri ile zalime karşı amansız bir mücadele yürüten Hasan Sabbah'a dönük karalama, iftira ve yakıştırmaların hiçbirisi birey olarak Hasan Sabbah'ın kişiliğine yönelik değildir aslında. Onun inançsal, siyasal, felsefi alanda ezilenlerden yana olan öğretisinin ve pratiğinin yayılmasının önüne geçmek amaçlanmıştır. Dönemin egemen sınıflarının düşmanlığını kazanmış olması, aradan geçen bin yılda, egemenlerin korku dolu nefretinin hedefi olması, onun sınıfsal duruşundan ve verdiği baş eğmez, amansız mücadelesindedir. Bu da sınıf savaşımının “doğası”na uygundur elbette.

Döneme ışık tutacak İsmaili-Nizari kaynaklarının hemen hemen tamamen imha edilmiş olması, Hasan Sabbah ve Alamut'a dair günümüze dek gelen bilgilerin İsmaili-Nizari düşmanlığıyla bilinen, egemenlerin kalemşörü tarihçilerin çirkin iftiraları ve

söylentileriyle dolu kaynaklara dayanması yüzünden, Hasan Sabbah'ın ve hareketinin ne olduğunun yanı sıra ne olmadığı tartışılması da elzemdir. Zira gerçekle alakası olmayan; kimisi çarpıtma ve iftira kimisi de hayal ürünü olan söylentiler, gerçeğin yerine ikame edilmiştir. Bu çarpıtma ve iftiralar, İslam topraklarıyla sınırlı kalmamış; misyonerler, gezginler, haçlı askerleri ve tüccarlar eliyle mistik/gizemli doğu masalları ve hayal ürünü rivayetler biçiminde yayılmıştır. Avrupa'ya da taşınmışken, onlarca romana, sözde araştırmaya konu edilmiştir. Bugün bu romanlar ve sözüm ona araştırmalar referans kabul edilip belge niteliğinde değer görüyorlar. Günümüzde popüler “tarih” romanları arasında yer alan Amin Maaloufun Semerkand ve Işık Bahçeleri'nden Wladimir Bartol'un Alamut Kalesi'ne, W. Hine'nin Alamut'a Dönüş'ünden M. Lamb'ın Hayyam'ına kadar safсата dolu onlarca kitap -egemenlerin korku histerisini yansıtan birer ayna misali- “kötü adam”, “terörist başı”, “terör yuvası” tasviri yapıyor; gerçekleri tersyüz ediyor.

Hepsine yanıt vermemekle birlikte, Hasan Sabbah ve Nizarilerle ilgili bazı iddiaları ele almak yerinde olacaktır.

Hasan Sabbah'la ilgili yaygın söylentilerden biri; o dönemin ünlü gök bilimcisi ve şairi Ömer Hayyam ve Selçuklu veziri Nizamülmülk ile okul arkadaşı olduğu yönündedir. “Üç okul arkadaşı” hikayesi onlarca kitapta, gerçekmiş gibi anlatıla geldi. Buna göre; Şair Ömer Hayyam, vezir Nizamülmülk ve Hasan Sabbah, canciğer dost olan üç okul arkadaşymış. Kendi aralarında “Hangimiz daha önce iyi bir mevkiye gelirsek, diğer ikisine yardım edecek” diye yemin etmişler. Sonraları, Nizamülmülk vezir olmuş. Yeminine uyararak Hasan Sabbah ve Hayyam'ı saraya aldırılmış. Fakat Hasan Sabbah'ın kendisine ciddi bir rakip olduğunu görüp kıskanmış ve ayağını kaydırmaya çalışmış. Hasan Sabbah da, Nizamülmülk'e bunu ödeteceğine yemin ederek saraydan ayrılmış, sonra Mısır'a gidip İsmaili hareketine katılmış, gizli ilimleri öğrenmiş. İran'a dönüp, Selçuklu sultanları ve ileri

gelenlerinin yüreğine korku salan terörist bir örgüt kurmuş, fedailer ile suikastlara girişmiş. İlk öldürttüğü kişi de eski arkadaşı Nizamülmülk olmuş.

Amin Maaloufun Semerkand adlı romanında, daha farklı bir rivayet sunulmuştur. Buna göre; üç okul arkadaşından Hayyam, Nizamülmülk tarafından saraya davet edilmiş. Yolculuk esnasında Hayyam ile Hasan Sabbah karşılaşmışlar, Hasan Sabbah Hayyam'dan bir ricada bulunarak, sarayda Nizamülmülk'ün yanında görev alması için yardımını istemiş. Nizamülmülk tarafından kabul edilen Hayyam, kendisine önerilen istihbarat şefliği görevini reddetmiş; bilgisine ve becerisine tanık olduğu Hasan Sabbah'ı önermiş; önerisi kabul görmüş. Hasan Sabbah da her kesimden insanla yaygın bir muhbir şebekesi kurmuş; yaptığı işlerle sultanın gözdesi olmuş. Bu yüzden Nizamülmülk'le arasında kıskançlık başlamış, husumete dönüşmüş. İki okul arkadaşı arasında entrikalar başlamış. Nizamülmülk'ün yolsuzluklarını kanıtladığını söyleyerek sultanın karşısına çıkan Hasan Sabbah, Nizamülmülk'ün oyunu yüzünden sultanın gazabına uğramış, canını zor kurtarmış. Sonrası yine malum Mısır yolculuğu...

Bir rivayete göre de, Hasan Sabbah sarayda memurken darbe, suikast ve cinayetlere karışmış; bu amaçla dünyaca meşhur istihbarat ve cinayet şebekesi kurmuş; dünyayı dize getirecek bir militan ordusu kurmak için Zerdüştilerden talimat almış.

Bu ve benzeri rivayetlerin sonu da yok, aslı astarı da. Zira Nizamülmülk ile Hasan Sabbah arasında 14 yaş vardır. Hayyam da, Hasan Sabbah'tan en az 7-8 yaş büyüktür. Kaldı ki, Hasan Sabbah Rey'de, Nizamülmülk Mişapur'da eğitim görmüştür. Hasan Sabbah'ın sarayda görev aldığı, darbelere karıştığı bilgisi de doğru değildir. Ayrıca örgütlenme faaliyetleri de Mısır yolculuğundan dönüştürme ivmelenmiş; Alamut Kalesi'nin alınmasından sonra fedai örgütlenmesi kurulmuştur. Amacı; saray darbeleri yapmak değil, Selçukluların saldırılarından korunmak ve caydırmaktır. Anlaşılan o ki, Hasan Sabbah'ın entrikacı

başı, nankör, hırslı, kör nefreti uğruna teröre kalkışan biri olarak tanıtılması; bu sayede ezilenlerin mücadelesinin sis perdesiyle kapatılması için böylesi uydurmalara gidilmiştir.

Nizari-İsmaililerin hakkında en çok spekülasyon yapılan yönü, fedailer ve fedai eylemleridir. Haklarındaki en çirkin iddialar ve karalamalar, düşmanlarını dehşete düşüren fedailer üzerinden türetilmiştir. Böylece, çok tartışılan "sahte cennet bahçeleri, haş haş verilerle uyuşturulan cinayet şebekesi fedailer ve onların elebaşı" söylemleri yaygınlaşmış; Nizarileri tanımlamak için Haşhaşiye (Afyonkeşler) yaftası yapıştırılmıştır. Avrupa dillerinde "assasin-suikastçı" kelimesinin de "haşhaşi" kavramından geldiği ileri sürülmüştür.

Nizarilere dönük Haşhaşiye yakıştırmaları, ilk olarak 1123 yılında Fatimi-İsmailileri tarafından çıkarılan Nizari karşıtı bir bildiriye yer almış ve Suriye Nizarilerini aşağılamak amacıyla küfür niyetine kullanılmıştır. (Hasan Sabbah'ın 1124'te öldüğünü hatırlayalım). Ortodoks İslamın kara propagandaları ve iftiraları neticesinde, daha sonraları bütün Nizariler için kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa'da da yayılan Haşhaşiye kavramı, Suriyeli Nizariler için kullanılırdı.

Bu kavramın kolayca benimsenmesinin temelinde, egemenlerin Avrupalı misyoner ve haçlı görevlilerini-komutanları dehşete düşüren fedai eylemleridir. Zira onlar, fedailerine kendi ölümleri pahasına eylem yapma öncesinde haşhaş kullandıklarını iddia ettiler. Ortaçağda sufi dergâhlarında vecd hali yaratmak için kullanılan afyonun, sufilikle doğrudan bir alakası olmayan Nizariler tarafından kullanılması ihtimali olsa dahi, fedailerin eylemleri için buna başvurmadıkları açıktır. Uyuşma, dikkat dağılması, algı yanılması ve konsantrasyon bozukluğu yaratıp halüsinasyonlar gördüren haşhaşın, yüksek disiplin ve dikkat gerektiren, ancak bilinç açıklığı ile yapılabilecek olan suikast eylemlerinde kullanılmasının eylemi başarısızlığa götüreceği muhakkaktır. "Otların sırrına vakıf

olduğu” söylenen Hasan Sabbah’ın bunları bilmemesi mümkün değildir. Kaldı ki, Hasan Sabbah, sağlığında asla böylesi yakıştırmalara maruz kalmadı. Bütün bunlara rağmen, haçlılar arasında da Haşhaşiyye kavramı yaygınlaşmış; suikastçılar manasında da kullanılmıştır.

13. yüzyılın son çeyreğinde Çin’e ticari bir seyahat düzenleyen Marco Polo, “haşhaş kullanan fedailer” söylentisine “sahte cennet” senaryolarıyla yeni bir boyut kazandırmış; o çokça tekrarlanan çirkin iftiraları ve hayal ürünü mistik fantezileri Avrupa’ya taşımıştır. Oysa Marco Polo, ne Alamut’u görmüştür, ne de Moğol kırımından artakalan Nizarileri dinlemiştir. Alamut’un yıkılmasından 17 yıl sonra bölgeden geçmiş; Nizarileri mülhit (din sapkını) olarak gören Kazvinlilerin sokak dedikodularını gerçekmiş gibi ballandıra ballandıra anlatmıştır. Güya Hasan Sabbah, Mısır’dan dönüş yolunda, Zerdüştlerden otların gizemini öğrenmiş; böylece haşhaş kullanan bir terör şebekesi kurmaya girişmiş. “Haşhaşla uyutulup, sahte cennetle kandırılarak birer katil haline getirilen gençler” masalı Marco Polo’nun kaleminden ve ona dayanak yapan yazarların dilinden günümüze dek gelmiştir. Bilindiği gibi, bugün de devrimci ve ulusal kurtuluşçu savaşların parçası olarak gerçekleşen feda eylemleri, egemenler ve emperyalizm tarafından “uyuşturucu alıyorlar”, “kafaları dinle yıkanmış, cennet vaadiyle kandırılmışlar” gibi söylemlerle karalanmaya çalışılıyor.

Bu söylentiler de, ezilenlerin haklı mücadelelerine ve onlara öncülük edenlere yönelik ideolojik saldırıların sonuçlarıdır, ezilenleri tarihlerinden koparma amaçlıdır ve elbette ki, aslı astarı yoktur. Ne fedailer eylem için haşhaş kullanmıştır; ne de fedai eylemleri yapmaları için sahte vaatlere ihtiyaçları olmuştur. Alamut’ta ya da başka bir yerde sahte cennet de kurulmamıştır.

Öncelikle fedailer birer katil değildi. İnançlarıyla yaşama hakları tanınmamış, zorbalık ve sömürü altındaki yığınların kendilerini savunma aracı olarak ortaya çıktılar. Tamamen bir zorunluluğun

ürünüydü. Kendilerini savunmaya ve düşman saldırılarını caydırmaya dönük siyasi suikastlar düzenlediler. Hedeflerini de özel olarak seçtiler, egemen sınıfların ve rejimin temel kurumlarına ve yöneticilerine yöneldiler. Kör bir şiddet uygulamadılar. İhtiyaç duydukları şeyler; bir dava/ideoloji ve bir örgüttü. Davaya bağlı, kararlı unsurlardan kurulurdu fedai grupları. Bu ideolojik sağlamlık, davaya bağlılık, fedakârlık ve disiplin karşısında apışıp kalanların fedai eylemlerini afyon kullanımına bağlamaları ne denli kendi mantıklarına uygunsa, savaşları dünyalık şeyler için olduğundan, ölümü göze alabilen fedailerin ise ancak cennet vaadiyle eyleme sürüldüklerini düşünmeleri de o denli “mantıklı”dır; tabii ki uyuşturulmuş olarak... Fakat unutulmuş bir şey var ki, haşhaş kullanan birinin kendisini fedai yapacak olan bütün meziyetlerini de uyuşturmuş olacağı ve bunun da başarısızlık getireceğidir.

Uydurulan bu söylentilerin bir diğer amacı da, ezilenlerin egemenlere karşı uyguladığı şiddetin gayrı-meşru gösterilmeye çalışılması, ezilenlerin başkaldırılarının başıbozuk grupların/sapkınların kör terörü olduğu yanılsamasının yaratılmasıdır. Fakat bu da tutmamıştır. Aradan geçen bin yıla rağmen ezilenler kendi tarihsel miraslarından öğrenmeye devam ediyorlar ve egemenleri korku ve dehşet labirentlerinde ölüm sınavına sokuyorlar. Egemenler de varsın “terör” çılgınlıkları atsın, ne gam!

Hasan Sabbah ve hareketi, ezilenlerin keskin bıçağı olarak tarihe derin bir iz bıraktı ve yeni mücadelelerin esini oldu. Çok yönlü bir hareket olduğundan birçok adla anıldı. Örneğin; eski Batınılığı canlandırdığı için Davet-el-Cedide (Yeni Davet), bir fedailer örgütü kurduğu için Fidaviyye, Mustansir oğlu Nizar’a yandaşlığından dolayı Nizariyye, öğrenmeye ağırlık verdikleri için Talimiyye olarak anıldılar. Egemenlerin cephesinden ise; iftiralarla malül Haşhaşiyye (Afyonkeşler), Mülhide (tanrı tanımaz/ din sapkını), İbahiyye (İslamın haram kıldıklarını helal sayanlar) gibi isimlerle kara propagandaları yapıldı.

Popüler söylemlerle koparılmaya

çalışıldığımız, umacı öyküleriyle yalıtılmak istendiğimiz tarihimize sahip çıkmak, geçmiş hazinelerimizi gelecek düşlerimizin harcı yapmak için iz sürmek, komünistlerin temel

sorumluluklarından biridir. En önemli araca - Marksist tarih anlayışına- sahibiz; tek ihtiyacımız ilgi ve yönelimdir.

Yeni Fizik, Agnostik Yorumlar Ve Marksizm

Roza Dina

Marksizmin politika ve tarih tezlerinin yanı sıra, felsefi tezleri de Marksizmi aşma arayışında olan kesimlerin eleştirilerinin hedefi durumunda.

Kürt özgürlük hareketi, anlamlı bir politik kuvvet olması ve “Demokratik ekolojik toplum paradigması” iddiasıyla Marksizmi aşma iddiasında olan diğer tüm kesimlerin malûl olduğu yanlışları paylaşıyor.

Marksist felsefe eleştirisine girişenlerin, temel dayanağı, yeni fiziğin ortaya çıkardığı olgulardır. Yeni fiziğin neyi yanlışladığına ayrıca değineceğiz. Ancak öncelikle ve özellikle Marksizmin obskürantist anlatımına dayanan, kötü bir Marksizm yorumu üzerinden yapılan eleştiriye açıklık getirmekle başlayalım.

Kürt özgürlük hareketi saflarından, Abdullah Öcalan’ın tezleriyle “Marksist paradigma”ya yöneltilen eleştiri, Marksizmin “kaba determinist” olduğu savıdır ve Marksizm öncelikle bu noktadan aşılmalıdır. Buna göre, Marksizm kaba deterministdir çünkü, Newton mekaniğine dayanmaktadır.

Öncelikle bu eleştiriye içerdiği bilgi bakımından düzeltmek zorundayız. 18.yy. materyalizmi mekanikti; Marks ve Engels, 18. yy'ın Newton mekaniğine dayanan tüm materyalizm akımlarıyla hesaplaşır ve

koparlar.

“Geçtiğimiz yüzyılın materyalizmi her şeyden çok mekanikçiydi. Çünkü bu çağda bütün bilimler arasında, yalnız mekanik ve ancak yeryüzünde ve gökyüzündeki katı cisimlerin mekaniği, kısaca yer çekimi mekaniği belli bir olgunlaşma durumuna ulaşmıştı. Kimya henüz çocuksu filojistik biçimde vardı. Biyoloji henüz kundaktan çıkmamıştı, bitkisel ve hayvansal organizmalar ancak açıklanıyordu. Descartes için hayvan nasıl bir makine ise, 18 yy. Materyalistlerine göre de insan öyle bir makineydi. Mekanik yasaların elbette işlediği, etkili olduğu ama daha üst sıradan yasalarca daha geri plana atıldıkları kimyasal ve organik yapıdaki olaylarda yalnız, tek başına mekaniğin uygulanması klasik Fransız materyalizminin özgün ama o dönem için kaçınılmaz darlıklarından biridir.” (Engels, Feuerbach Üz. Tez)

İddianın aksine Marksist materyalizm tam da eleştiri konusu edilen, ona atfedilen noktada, eski (mekanik) materyalizme karşıt olarak doğar. Üzerinde hiçbir spekülasyona yer vermeyecek açıklıkta olan olgu budur. Ama yalnız bu olgu değil, Marksizmin kaba belirlenimci olmadığını kanıtlayan onun diyalektikidir. 18.yy materyalizminin kaba determinizmi, maddenin hareketinin

diyalektik olduğu kabulü ile aşılır. Hegel diyalektiği ve materyalizmin eski biçimleri, bilimdeki yeni gelişmelerin sağladığı yeni kanıtlarla, diyalektik materyalist bir içeriğe kavuşur.

Bilimdeki üç buluş; evrim kuramı, hücrenin bulunması ve enerjinin sakınımı yasası diyalektik materyalizmin esas dayanakları olur.

Bu üç bilimsel buluşun sunduğu kanıtlar da basit biçimde felsefeye indirgenmez. Örneğin evrim kuramının; türlerin evrimini salt birbirini basit biçimde izleyen tedrici süreçler olarak felsefeye indirgenmediğinde, sıçramalı gelişimi reddetmek gerekir. Oysa Marksist diyalektiğin temel yasalarından biri, gelişimin sıçramalı olduğudur. Bilimsel gelişmelerin olduğu gibi indirgenmemesinin yanı sıra; diyalektik materyalist felsefeyle bilimin yorumlanmasının, bilim için ufuk açıcı olduğunu kanıtlayan örneklerden biridir. Bugün evrim sürecinin sıçramaları da içerdiği biliniyor. “Kayıp halka” olarak tanımlanan türlerin bir kısmının gerçekte “kayıp” olmadığı, sıçramalı gelişim nedeniyle aslında hiçbir zaman var olmadığı, bilim dünyasında kabul gören kanılardan biridir.

Akıllardan geçen soruyu soralım. Newton mekaniğinden köklü kopuşa rağmen Marksizmde determinizm var mıdır? Ya da Marksizm determinizmi tümünden reddeder mi?

Determinizm ya da nedensellik, ilk kez Newton ile bilinen, kabul gören bir düşünce değildir. İlk çağdan başlayarak, doğadaki düzen ve uyum, aynı nedenlerin, aynı sonuçları ortaya çıkarması ilk insanlarca da sezilmiştir. Bilim, nedenler ve sonuçlar arasındaki bağlantıları açıklayarak kimi sezgileri doğrulamıştır. Ancak nedensellik fikri, bilim dışı açıklamalara, düşünelere yol açmıştır. Açıklanamayan olayların, gizli ve ilahi güçlerce önceden planlandığı, değiştirilemez birer yazgı olduğu fikri, hemen her çağda yaygın olarak kabul görmüştür. Dinsel yazgıcılık bunun bir biçimidir. Ama yalnız dinsel inançlarda değil, felsefi fikirler içinde de etkili olmuştur.

Newton mekaniği ile makro düzeyde

maddenin hareketi, neden ve sonuç ilişkisi bilimsel kanıtlarını bulur. Maddenin basit doğrusal hareketini açıklaması nedeniyle hareketin ancak sınırlı bir bilgisidir bu. Newton mekaniği basit süreçlerle ve katı bir cismin diğerleri üzerindeki basit dışsal etkisi olarak, kaldırma, denge, kütle, eylemsizlik, itme, basınç uygulama olarak anlaşılan neden ve sonuç ile ilgilenir. Bu mekaniğin ve belirlenimciliğin kusuru, katı cisimlerin en basit hareket biçimlerinin doğadaki tüm harekete indirgenmesidir. Organik maddenin çok daha karmaşık ya da esnek süreçlerini açıklamada Newton mekaniği geçersiz sayılmaz, ancak oldukça yetersiz kalır. Maddenin yalıtılmış ve en az değişkenin etkisi altında olduğu düzeylerde, hareketin kesin sonuçlarını önceden öngörmek mümkün olmaktadır. Ancak doğadaki hareket mekanik birkaç biçimden ibaret değildir. Onlarca, yüzlerce değişkenin sürece katıldığı düzeylerde kesin sonuçları öngörmek, dinsel yazgıcılığa başka bir yoldan, bilim yolundan varmaktan başka bir anlam taşımaz. Newton mekaniğini esas alan 18. yüzyıl materyalistlerinin nihayetinde ulaştığı nokta bu olmuştur.

Engels, 'Doğanın Diyalektiği'nde Laplace'ın mekanik determinizminin kaçınılmaz olarak kaderciliğe ve mistik bir doğa kavrayışına yol açtığını söyler.

“... Ve sonra zorunluluğun bilimsel uğraşın yegâne konusu ve tesadüfün de bilim ile ilgili olmayan bir konu olduğu ilan edilir. Yani yasalar altına sokulamayan, bu nedenle de bilinmeyen şey konu dışıdır ve ihmal edilebilir. Bu şu demektir; genel yasalar kapsamında ele alınabilecek şeyler zorunluluk olarak ve ele alınamayacak olanlar da tesadüf olarak addedilir. Herkes görebilir ki, açıklayabildiklerini doğal ilan eden ve açıklayamadıklarına da doğaüstü nedenler atfeden bilim türüyle aynı şeydir; anlaşılmasın nedenlere, tesadüf adını mı, tanrı adını mı taktığım sorusu, söz konusu olan şeyin bizzat kendisi olduğu sürece, iki farksız şeydir.”

Determinizmin tümünden reddi, Hegel'de doruğuna ulaşır. Hegel idealizmi, nedenselliği tümünden reddeder. Nedensellik yerine

'Ereksellik' konur. Buna göre dünyanın ilkesi bir neden değil, bir sebeptir. Ereksellik bir plancıyı, sonuçları önceden belli bir doğanın planlayıcısını varsayar.

İdealizme göre sonuç nedenden çıkarılamaz. Donma, soğuğu izler ama bu zorunlu değildir. Soğuğu donmadan başka bir şey de izleyebilir.

Engels gerekli bağlantının olmadığı yerde bilimin son bulacağını belirtir. Kaba mekanikçi determinizm de determinizmin tümünden reddine dayanan bu gerekli bağlantıları kuramadıkları için, hareketi bütünlüklü ele almaktan uzaktır. Marksist felsefe yöntemi ise tam da bu bağlantıları kurduğu için bilimsel bir kavrayışı mümkün kılar.

Marksist materyalizm determinizmi kabul eder. Çünkü doğada, harekette determinizm vardır. Belli nedenler önceden öngörebileceğimiz ve zorunlu sonuçlara yol açar. Boşlukta bırakılan cisim, önceden öngörebileceğimiz biçimde ve zorunlu olarak yere düşer. Isının belli bir dereceye kadar düşmesini zorunlu olarak donma izler vs. ancak bu yasallık, maddenin tüm düzeylerindeki hareketine basit biçimde indirgenemez. Çünkü “doğadaki tüm hareketler, evrensel çekim yasası kadar zorunlu ve aynı önemde değildir.” Hareketin en yalın biçimleriyle tezahür etmesi, ardındaki sayısız olasılık, tesadüf, çatışma, birleşme ve ayrışmaları, gelişim ve sıçramaları dışlamaz. Tersten rastlantı gibi görünenin ardında, incelendiğinde nedensellikler olduğu görülür. Nedenselliği reddeden idealist görüşlerin ve kaba belirlenimci tüm eğilimlerin ötesine geçen Marksist diyalektik materyalizm; doğanın, toplumun, düşüncenin hareketinin olasılık ve tesadüfleri, nedensellikleri, zorunluluğu da içeren diyalektik bağlantı içinde kavrar. Marksist materyalizmi, kaba determinizmden olduğu kadar tüm agnostik felsefelerden ayıran da bu diyalektiktir.

Yeni Fizik'te Marksizmle Çatışan Ne?

20. yüzyıl başlarına kadar, maddenin ancak makro düzeydeki hareketi biliniyordu. Max

Planck “Işığın yalnız dalga değil, parçacık (kuant) ya da paketler olarak geldiğini” ileri sürdü ve bu kanıtlandı. Kuantum fiziğinin başlangıcı sayılan bu dönemden sonra yeni fizik, başta Einstein olmak üzere, başka fizikçilerin katkılarıyla gelişmeye devam etti. Kuantum, görelilik (izafiyet) ve kaos yeni fiziğin üç temel buluşudur... Yeni Fiziğin gelişimi, fizikteki yeni devrim olarak kabul görür. Ancak bir aşamadan sonra kuantum fiziğinin girdiği yol, Einstein başta olmak üzere Max Planck'ında içinde olduğu fizikçilerin itirazlarıyla karşılaştı. Yeni Fizik'te fizikçileri iki farklı kampa ayıran tartışmanın kaynağı, ünlü “Belirsizlik ilkesi” oldu.

Mikro düzeyde maddenin hareketinin, makro düzeydeki maddenin hareketinden farklı olduğu anlaşıldı. Makro düzeydeki düzen, parçacıkların hareketinde yoktu.

Parçacıklar hem dalga, hem parçacık özelliği gösteriyordu. Konum ve hız aynı anda ölçüleliyordu. O günün koşullarında yapılan tüm deneylere rağmen elementer parçacıkların tam bilgisine ulaşılamadı. Heisenberg başta olmak üzere bir kısım fizikçi mikro madde düzeyindeki bu belirsizliği “Şeyleri hiçbir zaman bilemeyiz.” biçimde yorumladı. Aynı ekolü temsil eden Niels Bohr'a göre, “Fiziğin görevi doğanın nasıl bir şey olduğunu anlamaktır diye düşünmek yanlıştır, fizik doğa hakkında söylediklerinizle ilgilidir.” Bu maddi dünyanın öznel bir kavranışıdır. Belirsizlik ilkesinden hareketle yasallık, nedensellik, zorunluluk tümünden reddedilir. Einstein, belirsizlik ilkesinin bu şekilde yorumlanmasına karşı çıkar. “Zar atan bir tanrıya inanmıyorum” sözünü bu tartışmanın ardından söyler.

“Belirsizlik ilkesini” bilinemezlik olarak bilimin öznel bir yorumuna indirgeyen Heisenberg ve Bohr'un temsil ettiği fizikçiler, kuantum fiziğinin “Kopenhag yorumcuları” olarak anılmaya başlanır.

Einstein'ın, Kopenhag yorumcularına son yanıtı EPR paradoksudur. Einstein/Padolsky/Rosen'in teorik deney

belirsizlik ilkesinin bilinemezci yorumuna karşı etkili bir yanıt olsa da, o günün deney koşullarını pratik olarak sınamasını engelledi. Buna rağmen Einstein, “Belirsizlik ilkesinin”; “İlerideki bir tarihte, daha tam ve doğrudan bir tanım ile değiştirilecek olan tam olmayan ve dolaylı bir tanım” olduğunu savunmayı ısrarla sürdürdü.

1997’de Cenevre’de EPR deneyi gerçekleştirildi. Sonuç; paradoksu doğrulayacak durumdadır. Fotonların ikiz olma durumundan yararlanılarak konum ve enerjilerinin hesaplanması başarılmıştır.

Diğer taraftan, çokluk araçlarıyla, çok sayıdaki parçacıkların hareketi konusunda açık bilgi edinilebilmektedir. Tek tek parçacıkların hareketi belirsiz görünmesine rağmen aynı biçimde davrandığının gözlemlenmesi, atom altı parçacık dünyasında da nedenselliğin işlediğine dair önemli kanıt sunmaktadır.

Kuantların, hem parçacık hem de dalga olarak davranmasının diyalektik materyalizmle çelişen bir yanı yoktur. Bilakis parçacıkların bu durumu Marksist yöntemi doğrulayan bir kanıttır. Ancak bu ikiliğin ayrı düşünülmesi, farklı iki öz olarak ele alınması ve politikaya da bu biçimiyle indirgenmesi kaba bir indirgemedir. Dalga ve parçacık, esasta bir bütündür ve aynı özü ifade eder. Toplumda ve politikada iki farklı kutbun, bir arada olabildiğini kanıtlayan bir olgu olarak göstermek, zorlama bir kanıt icat etmektir. Dalga ve parçacık arasındaki özsel bağı, aralarındaki enerji geçişleri de kanıtlamaktadır. Tek bir organizmadaki iki farklı durumun (görünmenin) ifadesi olarak kabul edilmelidir. Bu yanıyla bir şeyin “Hem bu hem o” olması olarak kabul edilebilir.

Marksizm eleştirileri içinde; Marksizmin şeyleri “Ya o ya bu” ikilemi içinde değerlendirdiğine dair iddialar da var. Bilmeyen ve yeni keşfedilmiş bir olgu olduğunu düşünenler için Engels’in 150 yıl önce söylediklerini aktaralım. “Doğa görünüşünde bütün ayrımların ara basamaklarda bir araya geldiği, bütün karşıtların ara halkalar yoluyla birbirine

geçtiği böyle bir aşama için, eski metafizik düşünce yöntemi artık yetersizdir. Hard and fat lines (katı ve değişmez çizgiler) kayıtsız şartsız evrensel geçerlilikte ‘Ya bu ya o’ diye bir şey tanımayan, değişmez metafizik farklılıklar arasında köprü kuran ‘Ya bu ya o’nun yanında ‘Hem bu hem o’ kuralını da yerine koymasını bilen ve karşıtlıkları uzlaştıran diyalektik, bu aşamaya uygun düşen tek düşünce yöntemidir. Kuşkusuz günlük kullanımda, bilimdeki küçük bilim alışverişlerinde metafizik kategoriler geçerliliğini korur.” (Engels, Doğanın Diyalektiği)

Olasılıklar, özgün bağlantılar, çelişik birliktelikler, kuantum dünyasının temel karakteristiğidir. Kopenhag yorumcularının bunlardan çıkardığı sonuç; sonsuz olasılıktan ve öngörülemez, bilinemez hareketten oluşan bir evrende yaşadığımızdır. Biz ise bu tablodan, doğanın diyalektiğinin en küçük parçalarda nasıl işlediğini görürüz.

Yeni Fiziğin keşfettiklerinde, Marksizmin yöntemini olumsuzlayan tek bir sonuç dahi yoktur. Bilmemek kanıt sayılmaz, bugün belirsiz olanı yarın bilim açığa çıkarır.

İzafiyet Kuramı Neyi Kanıtlıyor?

Belirsizlik ilkesinden hiçbir şey bilemeyiz, sonucunu çıkaranların, görelilik kuramından, “Her şey görelidir” sonucuna varmaları doğaldır. Yine de belirsizlik ilkesinden çıkarılan sonuçlara oranla izafiyet kuramının “Her şey görelidir” olarak anlaşılmasının oldukça güçsüz bir indirgeme olduğunu belirtmeliyiz. (Einstein görelilik kuramının bu biçimde adlandırılmasına dahi karşı çıkmıştır.) İzafiyet iki büyük kuramdan oluşur. Özel görelilik ve genel görelilik.

Özel görelilik yüksek hızlarla ilgilidir. Işığın boşluktaki hızının ışık kaynağının gözlemciye göre hız ne olursa olsun (her şey görelidir’in aksine), her zaman aynı sabit değerde ölçüleceğinin kabulünden hareket eder. Bundan, ışığın hızının evrendeki her şey için sınırlayıcı bir hızı temsil ettiği sonucu çıkar. Diğer taraftan, özel görelilik enerji ve kütle arasında eşdeğerde olduğunu ifade eder. $E=mc^2$ biçiminde formüle edilir.

Özel göreliliğin iki sonucunu vurgulayalım: Işık hızının evrendeki her şey için sınırlayıcı hız olması bir mutlaklığı ifade eder. İkincisi; kütle ve enerjinin birbirine dönüşebileceğini Engels öngörmüştü. Bu sonuç, diyalektik materyalizmin çarpıcı biçimde kanıtlanışıdır.

Gezegenlerin, yıldızların hareketinin olduğu daha yüksek düzeydeki büyüklükler için özel görelilik yetersiz kalır. “Kütle çekiminin etkili olduğu bu gibi büyüklüklerin hareketinde genel görelilik geçerlidir. Genel görelilik kuramının genel ilkesi; ağır cisimlerin yakınlarında “Uzay eğrilir.” Einstein, genel görelilik kuramından hareketle kütle çekim alanının ışık ışınlarını bükeceğini öngörmüştü. Bu nedenle güneş yüzeyine yakın geçen ışık ışınlarının düz bir doğrudan, 1.75 sn'lik açıyla büküleceğini iddia etti. 1919'daki bir güneş tutulması gözlemi sırasında yapılan astronomik hesaplar öngörünün doğruluğunu kanıtladı. Genel göreliliğin iki sonucunu vurgulayalım. Kütle çekim alanında uzayın eğrileceği ilkesi bir mutlak'ı işaret eder. İkincisi; gözlemin kanıtladığı gibi önceden öngörülen “Zorunlu olarak gerçekleşmiştir.”

Görelilik kuramının hareketi, hareketin yasalarına ilişkin açığa çıkardığı olguların hiçbirinde “Her şey görelidir”e denk düşen bir kanıtlama söz konusu değildir. Görelilik kuramına atfedilen bilimin öznel yorumlarından biridir.

İzafiyet kuramında görelilik atfedilen mefhumlardan biri zamandır. Zaman, madde ve hareketten ayrı düşünölmeye açık kavramlardandır. Ve madde ve hareketten ayrı düşünölen zamanı görelilik kavramak kaçınılmazdır. Çünkü salt bir kavramdan hareketle duyularımız ve düşüncelerimiz dışında bir varlık durumu yüklenmediğinde soyut ve algılarımızın tanımladığı kadar bir kavramdan söz ederiz. Oysa zaman da maddeden ayrı düşünölemez. Zaman, maddenin değişen durumunu ve gerçek hareketini ifade etme tarzıdır. Zamanın görelilik kavranışı ise yine maddenin hareketinin belli bir düzeyine denk düşer. Kütle çekim alanında ve yüksek hızların olduğu alanda zaman uzar ve kısalır. Kütle çekim alanına

göre yüksek hızlar alanındaki zaman daha hızlı geçer. Burada görelilik olarak ifade edilebilecek izafiyet, öznel duyularımızla, zaman hakkında ne düşündüğümüzle değil maddenin nesnel hareketiyle ilgilidir.

Her şey görelidir'le, zamanın maddenin iki farklı düzeyinde ki hareketinin yansıması olan izafiyet, özü bakımından tamamen karşıttır. Her şey görelidir'de, gerçek nesnellikten değil, öznel algılarımızdan çıkarılır. Diğerinde ise maddenin gerçek hareketinden çıkarılır.

Diyalektik materyalizmde, görelilik ve mutlaklık madde ve hareketten bağımsız düşünölmaz. Her mutlaklıkta geçici olan (bu yanılla görelilik olan) ve her görelilik alanındaki mutlaklık, diyalektik birlik içinde kavranır. Hiçbir mutlaklığın olmadığı varlıklar dünyasında bilim gereksizdir ve her şeyin salt mutlak olduğu kabul edildiğinde, bilimi farklı biçimde doldurmuş oluruz. Görelilik kuramı, bize bunun yeni bir kanıtını sunmuştur ama asla “her şey görelidir'in” değil.

Kaotik Süreçler Düzeni Dışlar Mı?

Yeni Fiziğin, parçacık hareketinin kaotik yapısını keşfetmesini agnostiklerce (bilinemezcilerce) doğada, toplumda hareketin tüm süreçlerini sürekli kaos durumunda olduğu biçiminde yorumlanıyor. Agnostizmin çeşitli varyasyonlarına kaynaklık eden, parçacık düzeyinde hareketin kaotik süreçlerin -indeterminizm, salt rastlansallık, başlangıç durumuna hassas bağıllık- hakkında, Yeni Fiziğin bugün ulaştığı sonuçlar bu bilinemezci fikirleri kanıtlamaktan uzaktır. Kaotik süreç atomaltı hareketin özelliklerinden olması bakımından bir nesneliliği ifade ediyor. Söz konusu nesneliliğin genelleştirilmesi, evrenin tüm hareketine indirgenmesi ve atomaltı düzeyde hiçbir yasallığın olmadığı fikri bilimin agnostik bir yorumudur.

Kaos süreci üzerine çalışan fizikçilerin ulaştığı sonuçlar, bilimsel yorumları güçlendiren nitelikte verilerdir. Tüm kaotik süreçler kendine özgü bir düzenle son bulmaktadır. Nonlineer (doğrusal olmayan) süreçlerde, rastlantılara ve başlangıç

durumuna hassas bağıllık pozisyonunda olan tüm kaotik süreçler için girilen pratik tüm deneyler bunu doğrulamaktadır. “Daha önce rastlansal ve kaotik olduğu düşünülen süreçlerin şimdi bilimsel anlamda yasalara uygun oldukları ortaya çıkmıştır. Bir metal çubuk mıknatıslandığında tüm parçacıkların aynı yönü gösterdiği 'düzenli bir duruma' geçer. Bu çubuk, şu ya da bu yöne yönlendirilebilir. Teorik olarak herhangi bir yöne dönmekte özgürdür. Pratikte ise metalin her küçük parçası aynı kararı vermektedir.” (Alan Woods, Aklın İsyanı)

Maddenin parçacık düzeyi ile makro düzeyinin birbirinden yalıtılmış süreçler olarak ele alınması, bilinemezci yorumların ortak yanığıdır. Kaotik süreç ve düzen, makro düzeyde olduğu kadar, mikro düzeyde de harekete içkindir. Ancak her iki düzeyde kendine özgü biçimlerde işlemektedir.

Kaos süreçlerinin ortaya çıkardığı olgular, Marksist diyalektik materyalizmin, niceliğin niteliğe dönüşmesi yasası ile uyumlu olması, Yeni Fiziğin, Marksizmin yöntemini geçersizleştirdiği iddiasını çürütmektedir. Kaos kitabının yazarı Gleck, Sovyetler Birliği'ndeki bilimcilerin kaos hakkında bilgi sahibi olmasından şaşkınlık duyduğunu söyler; “Birleşik Devletler'de ve Avrupa'da kaos'un filizlenmesi, bir taraftan SB'de buna paralel yürütülen çalışmalar için ilham kaynağı olurken, diğer yandan da büyük çapta şaşkınlığa sebebiyet veriyordu. Çünkü bu yeni bilim, oldukça büyük bir bölümü itibarıyla Moskova için pek o kadar da yeni sayılmazdı.” Sovyet bilimcilerinin kaos süreçleri bilgisi şaşırtıcı değil, dinsel mistisizmin, bilinemezci eğilimlerin etkisinden uzak, objektif bilimle uğraşıyor olmalarının yanı sıra, Marksist materyalizmin yasalarıyla uyuşmanın, kaos süreçlerinden haberdar olmalarının, asıl kaynağı olduğunu söyleyebiliriz.

Einstein, “gerçek bir süreçtir, subjektif düşünceden insan objektif gerçeğe doğru pratikten ve teknikten gidiyor” derken bilgi kuramına dair önemli bir belirlemede bulunuyordu. Yeni Fizik bilgi süreçlerinin, bu doğrultuda ilerlediğini gösteren örneklerden

biridir. Gelişen insan pratiği ve teknik, dün belirsiz olanı, bilinmeyen bugünü biliniyor kılıyor. Yarın daha fazlasını bilir durumda olacağız.

Marksizm yöntemiyle, gelişimi tüm süreçleriyle kavramamızın yanı sıra, değiştirme olanağımızın olduğuna dair, tüm bilimsel gelişmeler yeni güçlü kanıtlar sunuyor. Kopenhag yorumuna dayanan felsefi fikirler, politik toplumsal projeler, bilimin öznel ve geri bir yorumuna dayandıkları için gelecek vadetmekten uzaklar. Yeni fizikteki her gelişme Kopenhag yorumunun altını oyuyor. Kopenhag yorumuna dayanarak, Marksizm eleştirisine girişen “Yeni paradigma” kurma çabasında olan Kürt özgürlük hareketi de, Avrupa'nın Kopenhag yorumuna dayanan tüm felsefi politik paradigma arayışındaki akımları gibi, fizik ve felsefedeki agnostik eğilimlere erken yüz veriyor. İdeolojik kriz dönemlerinin belirgin tüm özellikleriyle malûl bu eğilimler, konjunktürelidir. Geçicidir.

Marksist hareketler bakımından ise; her türlü agnostik fikirlerin, Marksizmin pozitivist, kaba determinist yorumlarının politik felsefi alanları kuşattığı bir dönemde kendini dar pratikle sınırlaması, komünist hareketlerin ideolojik ve örgütsel krizini derinleştirmektedir. Engels, her yeni bilimsel buluşun, materyalizmin biçimini değiştireceğini söylüyordu, Feuerbach Üzerine Tezlerde. Sözlerinin üzerinden yaklaşık olarak 150 yıl geçti. Yeni Fizik başta olmak üzere, biyolojide, kimyada devrim düzeyinde gelişmeler yaşandı. Diyalektik materyalizm biçim olarak, 150 yıl öncesinden daha ileri olmak durumundadır. Daha önemlisi Marksizmin pozitivist, kaba determinist yorumları yer yer, Marksizm adına savunulabilmektedir. Marksizmin bu yorumlarıyla hesaplaşmayı da bilmeliyiz.

Kaynaklar

Feuerbach Üzerine Tezler - F. Engels.

Materyalizm ve Ampriokritisizm - V. I. Lenin

Aklın İsyanı - Alan Woods

Kapitalizmin Geleceksizliği ve Belirsizlik

Felsefesi - Diy. Mat. Yayınları

Doğanın Diyalektiği - F. Engels

Tüm Zamanların Dahisi Einstein - Bilim ve
Ütopya Dergisi - ilgili sayılar

Lügatçe

Agnostizm: Bilenemezlik

Lineer: Doğrusal

Nonlineer: Doğrusal olmayan

Obskürantizm: Gerçekleri karartıp anlaşılmaz
kılmak

Determinizm: Belirlenimcilik

Başlangıç durumuna hassas bağlılık: Hassas sistemlerde başlangıçta sisteme dahil olan en küçük girdilerin sonucu etkilemesi durumu. Kuantum fiziğinde Kelebek etkisi olarak geçer.